

Algemeen Ambtsbericht Colombia maart 2022

Datum Maart 2022

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Directie Afrika Sub-Sahara Afdeling Ambtsberichten

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
Inleiding	7	
1	Politieke ontwikkelingen en veiligheidssituatie	8
1.1	Politieke en maatschappelijke ontwikkelingen sinds La Violencia	8
1.2	Vredesverdrag tussen Colombiaanse overheid en FARC-EP	13
1.2.1	Stand van zaken implementatie Vredesverdrag	17
1.3	Colombiaanse politiek	20
1.4	Definitie sociaal leider/mensenrechtenactivist	22
1.4.1	Juntas de Acción Comunal	25
1.5	Veiligheidssituatie	26
1.5.1	Type conflicten	26
1.5.2	Algemene moordcijfers	27
1.5.3	Moorden op sociale leiders en ex-strijders van de FARC	27
1.5.4	Machtvacuüm na vredesakkoord en strijd om gebied	28
1.6	Illegale gewapende groeperingen: verschillende benamingen en denominaties	30
1.6.1	GAO(r)/GDO/GDCO	31
1.6.2	Guerrilla	32
1.6.3	Neo/narco-paramilitairen	37
1.6.4	Andere illegale gewapende groepen	39
1.7	Regionale aanwezigheid illegale gewapende groeperingen en onderlinge verbanden/strijd	40
1.8	Bewegingsvrijheid	43
1.9	Humanitaire situatie	45
2	Identiteit, nationaliteit en documenten	49
2.1	Identificatieplicht en identificerende documenten	49
2.1.1	Identificerende documenten	49
2.1.2	Identificatieplicht	49
2.1.3	Registraduría Nacional del Estado Civil	50
2.1.4	Tarjeta de identidad (identiteitskaart)	51
2.1.5	Cédula de ciudadanía (burgerschapkaart)	52
2.1.6	Paspoort	54
2.2	Mogelijkheid om van geslacht en naam te veranderen op de identiteitskaart of in het paspoort	56
2.2.1	Mogelijkheid tot verandering van geslacht op cédula	56
2.2.2	Problemen en obstakels	57
2.2.3	Número Único de Identificación Personal (NUIP: het unieke persoonlijke identificatienummer)	57
2.2.4	Verandering op paspoort	58
2.2.5	Wijziging van afgiftedatum en -plaats	58
2.3	Centrale database en fraude/falsificatie	58
2.3.1	Centrale database	58
2.3.2	Documentfraude/falsificatie	59
3	Mensenrechten	61
3.1	Toezicht/Bescherming	61
3.1.1	Toezichthoudende en/of overheidsinstanties	61

3.2	Rechtsgang.....	62
3.2.1	Wetgeving en wetgevende macht	62
3.2.2	Mogelijkheden om aangifte te doen van een misdrijf	63
3.2.3	Strafrechtelijk onderzoek.....	66
3.2.4	Strafrechterlijk onderzoek in de praktijk	66
3.2.5	Corruptie binnen de strafrechtelijke keten	68
3.2.6	Beïnvloeding op de rechtsgang door gewapende groeperingen	68
3.3	Inlichtingen- en veiligheidsdiensten	69
3.3.1	DNI/DIPOL/J2	69
3.3.2	Departamento Administrativo de Seguridad (DAS).....	70
3.4	Fuerza Pública.....	71
3.4.1	Staat van dienst op het gebied van de klassieke mensenrechten	72
3.5	Illegale gewapende groeperingen	75
3.5.1	Afpersing.....	75
3.5.2	Criminele activiteiten van guerrillabewegingen, neo-paramilitairen en andere criminele organisaties	77
3.5.3	Aanwezigheid illegale gewapende groeperingen en invloed op leefomgeving lokale bevolking (sociaal-maatschappelijk, bescherming en veiligheid)	78
3.5.4	Banden illegale gewapende groeperingen met overheid.....	80
3.6	Bescherming	81
3.6.1	Algemeen	81
3.6.2	Bureaucratie/versnippering van verantwoordelijkheid.....	82
3.6.3	Optreden lokaal en nationaal bestuur.....	83
3.6.4	Proceso Nacional de Garantías	84
3.6.5	Early Warning systeem Ombudsman	84
3.6.6	Programa Integral de Seguridad y Protección para Comunidades y Organizaciones en los Territorios.....	85
3.6.7	Ruraal versus Stedelijk.....	85
3.6.8	Zonas Estratégicas de Intervención Integral.....	87
3.6.9	Wantrouwen t.o.v. autoriteiten.....	87
3.6.10	Unidad Nacional de Protección.....	88
3.6.11	Mogelijkheid om zich elders in Colombia te vestigen om zich aan bedreigingen en/of geweld te onttrekken	88
3.7	Bescherming door Unidad Nacional de Protección (UNP)	90
3.7.1	Procedure van aanvraag tot bescherming en/of van goedkeuring of afwijzing tot bescherming	90
3.7.2	Tijdspad van aanvraag voor bescherming tot de daadwerkelijke beslissing	91
3.7.3	Vormen van bescherming en wijze van koppeling aan de ernst van de bedreiging .	91
3.7.4	Contraproductiviteit van maatregelen.....	92
3.7.5	Personen die in aanmerking komen voor bescherming door de UNP	92
3.7.6	Verskil in de mogelijkheid tot bescherming en effectiviteit van de bescherming in stedelijk gebied versus ruraal gebied	93
3.7.7	Slachtoffer van een aanslag terwijl bescherming van de UNP	94
3.7.8	Alternatieve mogelijkheden om bescherming bij overheidsinstanties te zoeken bij in gebreke blijven van de politie en/of UNP	95
3.7.9	Alternatieve beschermingsmogelijkheden	95
3.7.10	Beschermingsmogelijkheden bij vrees voor de autoriteiten	96
3.8	Specifieke groepen	96
3.8.1	Sociale leiders in het algemeen	96
3.8.2	Leden van oppositiepartijen/ politieke activisten/ dissidenten.....	98
3.8.3	Etnische groepen: Inheemse bevolking, Afro-Colombiaanse bevolking.....	100
3.8.4	Leden van Juntas de Acción Comunal	102
3.8.5	Vakbondsleiders en -leden	103
3.8.6	Journalisten	103

3.8.7	LHBTI-gemeenschap	105
3.9	Voormalige FARC leden	109
3.10	(Alleenstaande) minderjarigen	111
3.10.1	Opvang van alleenstaande minderjarigen	112
3.11	Vrouwen.....	115
3.11.1	Wetgeving en praktijk.....	115
3.11.2	Mogelijkheid tot aangifte	116
3.11.3	Bescherming	117
3.12	Naleving en schendingen	118
3.12.1	Vrijheid van meningsuiting	118
3.12.2	Monitoring van facebook-, en twitter en internetdiscussiegroepen.....	119
3.12.3	Vrijheid van demonstratie.....	119
3.12.4	Vrijheid van vereniging en vergadering	120
3.12.5	Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	121
3.12.6	Dienstplicht	121
3.12.7	Gedwongen rekrutering/ronseling door illegale gewapende groeperingen.....	124
3.12.8	Arrestaties, bewaring en detenties.....	125
3.12.9	Burgers in militaire gevangenissen	127
3.12.10	Straf/straffeloosheid voor daders/verdachten van handelingen als moord, marteling, ernstige mishandeling en verkrachting	127
3.12.11	Verdwijningen en ontvoeringen	130
3.12.12	Buitengerechtelijke executies en moorden	130
3.12.13	Doodstraf	130
4	Vluchtelingen en ontheemden	131
4.1	Ontheemden- en/of vluchtelingenstroom	131
4.2	Opvangmogelijkheden voor binnenlandse ontheemden.....	132
4.3	Wettelijke bepalingen met betrekking tot vreemdelingen in Colombia	133
4.4	Verskil behandeling tussen verschillende nationaliteiten.....	134
4.5	Daadwerkelijke situatie op gebied van werk, onderwijs en gezondheidszorg.....	135
4.6	UNHCR in Colombia	135
5	Terugkeer	137
5.1	Problemen door autoriteiten bij (gedwongen) terugkeer naar Colombia	137
6	Bijlages	138
6.1	Geraadpleegde bronnen	138
6.2	Afkortingenlijst.....	143
7	Kaart van Colombia	145

Inleiding

Dit ambtsbericht is opgesteld aan de hand van de vragen en genoemde aandachtspunten die zijn gesteld door het Ministerie van Justitie en Veiligheid in de Terms of Reference (ToR). De ToR is vastgesteld op 15 februari 2021 en is tezamen met het ambtsbericht gepubliceerd op de website van de rijksoverheid.

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Colombia beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielaanvragen van personen die afkomstig zijn uit dit land en voor de besluitvorming over terugkeer van afgewezen Colombiaanse asielzoekers. De verslagperiode beslaat met name de tijd vanaf het vredesakkoord dat in november 2016 tussen de Colombiaanse regering en de FARC-EP getekend werd. Voor de context wordt in sommige gevallen terugverwezen naar gebeurtenissen die daarvoor plaats hadden.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op zorgvuldig geselecteerde, geanalyseerde en gecontroleerde informatie van zowel openbare als vertrouwelijke bronnen.¹ Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur, berichtgeving in de media en (indien van toepassing) relevante overheidsinstanties. De passages in dit ambtsbericht berusten op meerdere bronnen, tenzij anders vermeld of in het geval van algemeen onbetwiste feiten. De geraadpleegde openbare bronnen zijn opgenomen in de literatuurlijst. In de tekst wordt verwezen naar zowel openbare als vertrouwelijke bronnen. De vertrouwelijke bronnen zijn in de voetnoten aangemerkt als 'vertrouwelijke bron' en voorzien van een datum. De identiteit van de vertrouwelijke bronnen wordt niet prijsgegeven.

Het merendeel van de gebruikte vertrouwelijke informatie is ingewonnen tijdens een dienstreis naar Colombia die plaatsvond van 29 november 2021 tot 10 december 2021. In dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van zorgvuldig gecontroleerde en geanalyseerde informatie van de tijdens dit bezoek gehouden interviews met relevante en deskundige bronnen ter plaatse. Daarnaast is gebruik gemaakt van vertrouwelijke informatie afkomstig van de diplomatieke vertegenwoordiging in Colombia en vertrouwelijke gesprekken en correspondentie buiten de dienstreis om. Daar waar vertrouwelijke informatie als enige verantwoording van passages in het ambtsbericht is gebruikt, wordt dit expliciet in de tekst vermeld.

Dit ambtsbericht betreft een feitelijke, neutrale en objectieve weergave van de bevindingen gedurende de onderzochte periode. Dit ambtsbericht gaat in op de thema's en vragen die worden gesteld door het ministerie van Justitie en Veiligheid en is een samenvatting van verkregen feitelijke informatie. Het is geen beleidsstuk en geeft niet de visie van BZ of het beleid jegens een land of regio weer, noch bevat het conclusies ten aanzien van het vreemdelingenbeleid.

Hoofdstuk één behandelt de politieke, humanitaire en veiligheidssituatie in Colombia. Hoofdstuk twee gaat in op documenten, identiteit en nationaliteit. De stand van zaken met betrekking tot de naleving en schending van mensenrechten komt in hoofdstuk drie aan bod. Hoofdstuk vier behandelt de situatie betreffende de vluchtelingen, migranten en ontheemden in Colombia. Dit ambtsbericht wordt afgesloten met het hoofdstuk over terugkeer.

¹ Er is voor dit ambtsbericht regelmatig gebruik gemaakt van Spaanse bronnen, omdat veel unieke informatie in deze taal gevonden is.

1 Politieke ontwikkelingen en veiligheidssituatie

1.1 Politieke en maatschappelijke ontwikkelingen sinds La Violencia

Liberalen en conservatieven

Vanaf het ontstaan van een onafhankelijk Colombia aan het begin van de 19^e eeuw domineerden de *Partido Liberal* (de liberale partij - PL) en de *Partido Conservador* (de conservatieve partij - PC) het politieke spectrum in het land. De voortdurende spanning onderling onttaardde geregeld in gewapende conflicten tussen beide partijen (en de milities die aan de partijen gelieerd waren). Het dodental van de burgeroorlog die 1948² tot ongeveer 1958 woedde, en beter bekend staat als *La Violencia* (Het Geweld), wordt tussen de 100.000 en 300.000 mensen geschat. *El Frente Nacional* (Het Nationale Front), een machtsdelingsregeling tussen de PL en PC, maakte uiteindelijk een einde aan de burgeroorlog. Tevens leidde het tot een permanente verdeling van de macht waarbij geen ruimte was voor andere partijen dan de PL en de PC. Gedurende het grootste gedeelte van de tweede helft van de 20ste eeuw was de Colombiaanse democratie een tweepartijensysteem waarbij regeringen onder de PL en de PSC elkaar afwisselden.³

Opkomst linkse guerrilla en rechtse paramilitairen

Zowel de liberale als de conservatieve regeringen voerden een strikt beleid tegen elementen die deze status quo probeerden te doorbreken. De onvrede die deze politieke uitsluiting teweeg bracht, in combinatie met de traditie van politiek geweld, de marginalisatie van de arme boeren en de invloed van communistische en socialistische ideologieën in Colombia, leidde halverwege de jaren 60 tot de opkomst van diverse linkse guerrillabewegingen (zie ook paragraaf 1.6.2), zoals de *Movimiento 19 de Abril* (M-19: Beweging van 19 April),⁴ het *Ejército Popular de Liberación* (EPL: Bevrijdingsleger van het Volk),⁵ het *Ejército de Liberación Nacional* (ELN: Nationaal Bevrijdingsleger) en de *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-Ejército Popular* (FARC-EP: Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia-Volksleger). Als reactie op de opkomst van deze guerrillabewegingen ontstonden rechtse paramilitaire bewegingen, de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC: Verenigde Zelfverdedigingstroepen van Colombia).⁶ Veel paramilitaire groeperingen kregen (openlijk of stilzwijgend) steun van het Colombiaanse regeringsleger in hun strijd tegen de guerrilla. *International Crisis Group* (ICG) meldt bijvoorbeeld dat door middel van gezamenlijke heimelijke acties het Colombiaanse leger en paramilitairen leden van de door aanhangers van de FARC opgerichte politieke partij

² Op 9 april 1948 werd de liberale presidentskandidaat Jorge Eliécer Gaitán vermoord wat tot hevige onlusten in eerst Bogota en later in het gehele land leidde. Deze gebeurtenis wordt over het algemeen als aanleiding voor de burgeroorlog gezien, alhoewel daar geen consensus over bestaat.

³ Alai, *La política en Colombia*, 28 april 2017; International Crisis Group (ICG), *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's 7-8, 7 oktober 2020; Banco de la República, *Análisis demográfico de la Violencia en Colombia*, 6 februari 2019: laatstgenoemde bron meldt dat 300.000 slachtoffers tijdens La Violencia het in Colombia geaccepteerde aantal is, maar dat de schattingen variëren.

⁴ Carlos Pizarro, toenmalig leider van M-19, tekende in 1990 een vredesakkoord met de Colombiaanse regering. De groep leverde de wapens in en beloofde alle militaire operaties te stoppen. De guerrillabeweging werd omgevormd tot een politieke partij, de *Alianza Democrática* (AD-M19: Democratische Alliantie).

⁵ In maart 1991 demobiliseerden meer dan tweeduizend leden van het EPL en werd de politieke partij *Esperanza, Paz, y Libertad* (Hoop, Vrede en Vrijheid) opgericht. Een groep guerrillero's verwierp het vredesakkoord dat het EPL met de regering had gesloten en zette de strijd onder dezelfde naam voort (zie paragraaf 1.6.2).

⁶ Insight Crime schreef dat de ontvoering van de dochter van een drugsbaron door M-19 tot de oprichting van een van de eerste van vele door drugsgeld gefinancierde paramilitaire groeperingen leidde: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/colombia/#criminal> (geraadpleegd op 22 september 2021).

Unión Patriótica (Patriottische Unie), journalisten, vakbondsleiders en andere activisten doodden in de jaren negentig.⁷

Nieuwe grondwet en opening politiek systeem

De huidige Colombiaanse grondwet (*Constitución Política de Colombia*) werd op 5 juli 1991 van kracht. Na de aanneming van de nieuwe grondwet opende het Colombiaanse politieke systeem zich voor de oppositie en de oprichting van nieuwe partijen. Dit heeft ertoe bijgedragen dat zowel bij lokale als nationale verkiezingen het monopolie van de conservatieven en liberalen werd doorbroken. Om het aantal partijen in het congres beperkt te houden werd een kiesdrempel van minimaal 2% van de stemmen ingesteld. Hoewel Colombia een van de oudste democratieën in Zuid-Amerika is, heeft het land een lange geschiedenis van wijdverspreid geweld en ernstige schendingen van de mensenrechten door onder andere de linkse guerrillabewegingen, de paramilitairen en veiligheidstroepen (zie hoofdstuk 3). Mede door de politieke opening die de nieuwe grondwet mogelijk maakte, en de door de VS gesteunde reorganisatie van het veiligheidsapparaat, daalde het geweld tegen politici, journalisten en vakbondsleiders na de eeuwwisseling (zie ook paragraaf 1.5).⁸

Demobilisatie paramilitairen

Aan het begin van zijn presidentschap nodigde president Álvaro Uribe, president van 2002 tot 2010, de paramilitairen uit rond de onderhandelingstafel te gaan zitten. Hierop besloot de hogere raad van de AUC die onder leiding stond van Carlos Castaño een permanent staakt-het-vuren vanaf 1 december 2002 af te kondigen, waarmee een begin werd gemaakt aan het vredesproces tussen de Colombiaanse regering en deze organisatie. De aanneming van de Wet van Gerechtigheid en Vrede (*Ley de Justicia y Paz*) uit 2005 maakte de demobilisatie van de *para's* mogelijk. Diegenen die schuld bekenden en de gehele waarheid aan de autoriteiten vertelden, kregen een gevangenisstraf van maximaal acht jaar. Ongeveer 4.000, commandanten en onderofficieren, probeerden voor hun bekentenis een verminderde straf te krijgen. De rest van de 30.000 gedemobiliseerde paramilitairen ging het re-integratieprogramma in en bestond met name uit soldaten uit de lagere rangen.⁹ Een vertrouwelijke bron meldde dienaangaande dat veel paramilitairen na amnestie gekregen te hebben uiteindelijk toch in de gevangenis zijn beland. Sommigen van hen werden aan de VS uitgeleverd, omdat ze zich niet aan de afspraken hadden gehouden die aan de amnestie verbonden waren. Ze waren bijvoorbeeld teruggevallen in de criminaliteit, ze hadden niet de gehele waarheid verteld over hun handelen als paramilitair of begane misdaden verzwegen.¹⁰

Mislukken onderhandelingen met guerrillabeweging ELN

Na een aantal mislukte onderhandelingssessies onder de presidentschappen van Semper (1994-1998) en Pastrana (1998-2002) was het onder de regering van president Uribe (2002-2010) dat wederom een poging werd gedaan om tot een akkoord met de guerrilla van het ELN te komen. In de tijd dat 30.000 leden van de AUC ontwapend werden, zochten de linkse guerrillabeweging en de Colombiaanse overheid weer toenadering. Tijdens de onderhandelingen gingen de gevechten tussen het leger en de guerrilla door; het Colombiaanse leger zette bijvoorbeeld een groot offensief tegen de guerrilla in. De onderhandelingen werden in 2007 zonder

⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 8, 7 oktober 2020.

⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 8, 7 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁹ El Tiempo, *Firman acuerdo de paz con los paramilitares entre 2002 y 2008*, 15 december 2010; Human Rights Watch, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 177, 13 januari 2021; Nussio, Enzo, *Learning from Shortcomings: The Demobilisation of Paramilitaries in Colombia*, Journal of Peacebuilding & Development, Vol. 6, No. 2, pagina's 88-92, november 2011.

¹⁰ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

resultaat gestaakt, omdat beide partijen het niet eens konden worden over de voorwaarden die aan het akkoord gesteld werden. Een van de punten van onenigheid was de voorwaarde betreffende de definitieve ontwapening van het ELN.¹¹

Presidentschap Uribe

Ondanks de mislukte onderhandelingen met het ELN stellen verschillende bronnen dat Colombia mede dankzij de demobilisatie van de AUC en het harde optreden van de regering Uribe tegen de guerrilla, vooral tegen de FARC,¹² veiliger was geworden. Voor Uribe was actie tegen de guerrilla uiteindelijk belangrijker dan de dialoog. Door het optreden van Uribe legden duizenden leden van de FARC hun wapens neer.¹³ Ook verminderden de misdaadcijfers en ging het beter met de economie. Het presidentschap van Uribe stond echter ook in het teken van door binnenlandse gewapende conflicten oplopende cijfers van binnenlandse ontheemden, beschuldigingen van corruptie van overheidsambtenaren en schendingen van mensenrechten door het veiligheidsapparaat.¹⁴ Zo doodde het leger burgers die valselijk als strijders van de FARC bestempeld werden om zodoende bonussen, extra verlof en promotie te krijgen. Deze moorden staan bekend als de zogenaamde 'falsos positivos' (valse positieven).¹⁵

Desondanks was de populariteit van Uribe immens hoog. Hoewel de grondwet een derde termijn als president verbood, wilde de zittende president zich nogmaals verkiesbaar stellen voor de presidentsverkiezingen van 2010. Het Constitutionele Hof in Colombia stak een stokje voor het referendum dat ging over de vraag of Uribe zich kandidaat mocht stellen voor een derde termijn van het presidentschap. De partij van Uribe, *Partido Social de Unidad Nacional* of *Partido de la U* (PSUN: Sociale Partij van de Nationale Eenheid/ Partij van de U), stelde daarom minister van Defensie Juan Manuel Santos voor als presidentskandidaat. Bij het bekendmaken van zijn kandidaatstelling verklaarde Santos dat hij het werk van Uribe zou voortzetten. Hij verklaarde dat hoewel de FARC de nodige klappen gehad had, de beweging nog lang niet verslagen was. Hij verzekerde niet te zullen rusten voordat het "narcoterroristische" geweld uitgeroeid zou zijn.¹⁶

Vredesonderhandelingen met FARC en het ELN onder president Santos

In plaats van de harde aanpak van Uribe koos Santos echter voor de dialoog. Het hoogtepunt van zijn presidentschap was dat na decennia van geweld en bijna vier jaar onderhandelen de nationale regering van Colombia en de FARC-EP in 2016 een vredesverdrag tekenden (zie paragraaf 1.2). Bij een referendum werd het verdrag door een minimale meerderheid van de Colombiaanse kiezers verworpen. Hierop werd het verdrag aangepast om de tegenstanders enigszins tegemoet te komen.¹⁷

¹¹ France24, *Procesos de paz con el ELN en Colombia, una historia de fracasos*, 20 januari 2019; Castaño Barrera, Óscar Mauricio, *Conflicto sin final, espejismo de la paz. Diálogos exploratorios en el Gobierno de Álvaro Uribe con el ELN (2005-2007)*, Estudios Políticos, 40, Instituto de Estudios Políticos, Universidad de Antioquia, pagina's 201-220, 2012.

¹² Bij een mislukte ontvoeringspoging in 1983 zouden naar verluidt leden van de FARC verantwoordelijk zijn voor de dood van de vader van Uribe.

¹³ Schattingen lopen uiteen van ongeveer 10.000 tot 20.000 leden.

¹⁴ Ten tijde van het schrijven van het ambtsbericht liep er een proces tegen Uribe vanwege zijn vermeende banden met de ultrarechtse paramilitairen.

¹⁵ France24, *Procesos de paz con el ELN en Colombia, una historia de fracasos*, 20 januari 2019; Vrede.BE, *Het schandaal van de 'falsos positivos' in Colombia*, 27 februari 2021; Reliefweb (Deutsche Presse Agentur), *Some 10,000 FARC rebels have deserted since 2002 in Colombia*, 15 juli 2008.

¹⁶ El País, *El Constitucional colombiano cierra la vía a un tercer mandato de Uribe*, 27 februari 2010; El Mundo, *Juan Manuel Santos será el candidato presidencial*, 8 maart 2010; Reuters, *Corte Suprema de Justicia ordena detención de expresidente colombiano Álvaro Uribe*, 4 augustus 2020.

¹⁷ De wijzigingen omvatten onder andere een verbod voor buitenlandse rechters om te oordelen over vermeende misdaden door regerings- of Farc-troepen, en een toezegging van de FARC, om hun bezittingen en goederen, waarvan sommige zijn vergaard door drugshandel, te verkopen om slachtoffers te helpen compenseren.

Santos besloot niet nog een keer een referendum te houden en bood het verdrag direct bij het congres aan, waar de voorstanders een meerderheid hadden. Nog hetzelfde jaar werd het verdrag door de ondertekening van het parlement en de president wettelijk van kracht. Het verdrag hield onder andere in dat duizenden strijders van de FARC de wapens neerlegden en terugkeerden naar het burgerleven. Tevens vormde de guerrillabeweging zich om tot een legitieme politieke partij. Sommige leden van de FARC waren het niet eens met het verdrag en zetten de gewapende strijd in verschillende groeperingen, ook wel dissidente FARC genaamd, voort. Na het akkoord met de FARC startten de regering van Santos en het ELN in februari 2017 in de Ecuadoraanse hoofdstad Quito officiële vredesonderhandelingen.¹⁸

Nieuwe wind onder Duque

Het aantreden van Iván Duque als president van Colombia in augustus 2018 betekende de terugkeer van de 'harde hand' ten aanzien van de aanpak van de illegale gewapende groeperingen. Het vredesverdrag met de FARC stond hoog op de agenda tijdens de verkiezingen van 2018. Duque, die door groot criticaster van het vredesakkoord en voormalig president Álvaro Uribe als presidentskandidaat was uitgekozen, beloofde gedurende de hele campagne om de voorwaarden van het verdrag te veranderen. Hij stelde dat het verdrag veel te vergevingsgezind jegens de guerrilla's van de FARC was.¹⁹

De opvolger van president Santos maakte een einde aan de onderhandelingen met het ELN, toen het ELN de verantwoordelijkheid opeiste voor een aanslag met een autobom op 17 januari 2019 waarbij 22 politiecadetten het leven lieten. Na het afbreken van de onderhandelingen verklaarde Duque dat gedurende de zeventien maanden dat de Colombiaanse regering en het ELN met elkaar in dialoog waren "deze criminelen" waren doorgedaan met hun "terroristische acties" waarbij volgens de president meer dan driehonderd slachtoffers waren gevallen. In een artikel dienaangaande stelde *France24* zich hierbij de vraag in hoeverre het ELN-kader dat met de regering om de tafel zat ook daadwerkelijk de verschillende facties van het ELN vertegenwoordigde.²⁰

De regering Duque ziet de illegale gewapende groeperingen als criminele en niet als politiek-geïnspireerde groeperingen met als gevolg dat het niet genegen is om met hen te onderhandelen. Voor Duque zijn onderhandelingen met het ELN echter niet geheel uitgesloten, maar er zal voldaan moeten worden aan strenge voorwaarden, zoals de volledige demobilisatie van individuele of groepen strijders, het staken van criminele activiteiten door het ELN en het vrijlaten van alle personen die het ELN gegijzeld houdt. *Freedom House* stelde dat ondanks de afkondiging van een gedeeltelijk staakt-het-vuren door het ELN in april 2020 vanwege de coronapandemie, er weinig uitzicht was op een akkoord tussen de guerrillabeweging en de Colombiaanse regering.²¹

¹⁸ NIMD, *COLOMBIA'S POLITICAL BACKGROUND*, website geraadpleegd op 19 april 2021; HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 53, 22 januari 2020; United States Department of State (USDoS), *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 12, 30 maart 2021; The Guardian, *Colombia's government formally ratifies revised Farc peace deal*, 1 december 2016.

¹⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

²⁰ *France24*, *Procesos de paz con el ELN en Colombia, una historia de fracasos*, 20 januari 2019; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace* 21, pagina 22, 6 oktober 2020; Fundación Ideas para la Paz, "Hay que entender al ELN desde sus particularidades regionales, para poder enfrentarlo", 15 februari 2021; vertrouwelijke bron, 26 april 2021.

²¹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's 21-22, 6 oktober 2020; Fundación Ideas para la Paz, "Hay que entender al ELN desde sus particularidades regionales, para poder enfrentarlo", 15 februari 2021; vertrouwelijke bron, 26 april 2021.

Oplaaierend geweld

De regering van president Duque is ervan overtuigd dat door het vernietigen van de illegale teelt van coca - de grondstof voor cocaïne - en het bestrijden van illegale gewapende groeperingen ze bijdraagt aan de veiligheid van onder andere sociale leiders en mensenrechtenverdedigers,²² die veelal het doelwit zijn van illegale gewapende groeperingen (zie paragraaf 3.8). Verschillende activisten hebben echter opgemerkt dat dit beleid juist de omstandigheden waarin sociale leiders werken verslechteren en de gemeenschappen waarin zij werken in gevaar brengen. Geen gewapende groep is in staat om het tegen het militaire apparaat van Colombia op te nemen en vermijdt rechtstreekse confrontaties met het leger. Wanneer een van deze groepen zich bedreigd voelt, halen ze onder andere hun gram op de lokale bevolking en dan met name op diegenen die zich openlijk tegen hun doen en laten verzetten (zie ook paragrafen 3.5.3 en 3.8.1).²³

Ondanks de daling van het geweld aan het begin van deze eeuw en de relatief vreedzame verkiezingen is het geweld met name tegen sociale leiders/mensenrechtenverdedigers en kwetsbare groeperingen de afgelopen jaren weer opgelaaid. Illegale gewapende groeperingen, zoals het ELN en neo-paramilitaire groeperingen, stapten in het machtsvacuüm dat de FARC in grote delen van het land had achtergelaten na het vredesverdrag.²⁴ Zowel de regering van Santos als die van Duque zagen zich geconfronteerd met oplaaierend geweld. Sinds het vredesproces zijn bijvoorbeeld honderden sociale leiders/mensenrechtenactivisten (schattingen lopen uiteen, zie paragraaf 3.8), en ongeveer 300 ex-FARC-strijders vermoord en heeft de regering geen grip op bepaalde delen van het land vanwege de aanwezigheid van illegale gewapende groeperingen. Het voortdurende geweld staat hoog op de lijst van klachten van een nationale protestbeweging die sinds eind 2019 in veel Colombiaanse steden massaal de straat op is gegaan.²⁵

Uitdagingen regering Duque

Volgens *Freedom House* hebben overheidsinstanties aangetoond dat ze in staat zijn om de uitvoerende macht te controleren en dat ze de rechtsstaat kunnen laten gelden (zie paragraaf 3.2). Toch ziet de ngo nog grote uitdagingen voor Colombia inzake het consolideren van de vrede, het garanderen van politieke rechten en burgerrechten in met name gebieden buiten de grote steden. Daarnaast waren de grote steden gedurende het presidentschap van Iván Duque het toneel van wijdverspreide demonstraties waarbij tientallen demonstranten en enkele politieagenten het leven lieten bij confrontaties tussen ordetroepen en de demonstranten. Eind april 2021 gingen Colombianen massaal de straat op vanwege een onpopulaire belastinghervorming. De demonstraties groeiden uit tot een massaal protest, de *Paro Nacional* (Landelijke Staking) genaamd, tegen de door COVID-19 gestegen armoedecijfers, mensenrechtenschendingen, het in de ogen van de demonstranten falende beleid van de regering om deze schendingen tegen te gaan, en het hardhandige optreden van de autoriteiten tegen de demonstranten. De

²² Er bestaat geen consensus over de definitie van 'sociaal leider'. In sectie 1.4 wordt hier nader op ingegaan.

²³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

²⁴ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report — Colombia*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020; El País, *Las antiguas zonas de las FARC y la disputa por la economía de guerra*, 17 april 2018: De FARC opereerde in 242 gemeenten van het land, wat overeenkomt met 22% van alle Colombiaanse gemeentes. Op de website van Colombia Plural wordt een kaart getoond met de gebieden waar de FARC in 2015 nog aanwezig was (<https://colombiaplural.com/zonas-concentracion-territorios-farc/>)

²⁵ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 109, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020; Misión de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

regering van president Duque heeft gezegd dat de protesten het werk waren van "terroristen" van dissidente gewapende groeperingen. Demonstranten zouden volgens de regering betaald zijn door illegale gewapende groeperingen, zoals drugshandelaren, het ELN en dissidente leden van de FARC.²⁶

Verkiezingen

Volgens Freedom House zijn de lokale en regionale verkiezingen in Colombia minder transparant dan de nationale verkiezingen en gaan ze gepaard met meer geweld. De parlementsverkiezingen van maart 2018 waren relatief vreedzaam, hoewel waarnemers melding maakten van aantijgingen van fraude, het kopen van stemmen en connecties tussen kandidaat parlementsleden en illegale gewapende groeperingen. De presidentsverkiezingen van 2018 waren volgens verschillende bronnen de vreedzaamste en meest inclusieve verkiezingen in decennia. De winst van Duque, die zoals eerder gezegd kritisch was op het vredesakkoord met de FARC, liet echter zien dat het verzoeningsproces in Colombia nog niet voltooid was en dat niet alle politieke groeperingen tevreden waren met het vredesverdrag.²⁷ Volgens een vertrouwelijke bron zou in de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 2022 geen van de kandidaten het vredesakkoord met de FARC verwerpen. Waar kandidaten op verschillen waren dossiers als drugsbestrijding en illegale gewapende groepen (harde aanpak versus grondoorzaken wegnemen), het herstellen van diplomatieke banden met Venezuela en het al dan niet aanpakken van de ongelijkheid in de Colombiaanse maatschappij (zie ook paragraaf 1.3 over politieke partijen).²⁸

1.2 Vredesverdrag tussen Colombiaanse overheid en FARC-EP

Na meer dan vijftig jaar gewapende strijd tussen de Colombiaanse overheid en de FARC-EP kwamen beide partijen in 2016, na vier jaar onderhandelen in Cuba, tot een vredesakkoord.²⁹ Het akkoord was bedoeld om een einde te maken aan het geweld tussen de regering en de grootste guerrillabeweging in Colombia. Door het ondertekenen van het akkoord committeerde de FARC zich aan het inleveren van alle wapens aan de Verenigde Naties,³⁰ aan het zich onthouden van misdaden zoals ontvoering, afpersing of de rekrutering van minderjarigen, aan het verbreken van alle banden met de drugshandel en aan het staken van alle aanvallen op zowel de Colombiaanse strijdkrachten als de burgerbevolking. De slachtoffers van de strijd zouden middels het verdrag waarheid, rechtvaardigheid en herstelbetalingen krijgen. De FARC zou het geweld afzweren en zich omvormen tot een politieke partij. Het verdrag hield tevens een integraal agrarisch ontwikkelingsplan in, waarbij aan de plattelandsbevolking toegang tot grond en diensten werd verleend. Het omvatte een strategie voor het vervangen van illegale plantages door de teelt van duurzame legale gewassen. Het Colombiaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken (*Cancillería*) noemt de volgende concrete afspraken uit het verdrag:³¹

²⁶ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; The Guardian, 'No food and no fuel': Colombia torn by protests and violent crackdown, 6 mei 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021; Infobae, *Narcotráfico, Eln y disidencias de las extintas Farc estarían detrás del vandalismo en Cali según el Fiscal General*, 5 mei 2021.

²⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; NIMD, *COLOMBIA'S POLITICAL BACKGROUND*, website geraadpleegd op 19 april 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 22, 30 maart 2021.

²⁸ Vertrouwelijke bron, 30 januari 2022.

²⁹ Verschillende bronnen spreken over 'akkoorden' in plaats van 'een akkoord'.

³⁰ Van de ingeleverde wapens zouden drie kunstwerken gemaakt worden die in Bogota, in het hoofdkantoor van de VN in New York en op Cuba geplaatst zouden worden.

³¹ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 7, 2016.

1. *Neerleggen wapens en staken vijandigheden*

Voor de garantie van het staakt-het-vuren en de transitie van de FARC naar de legaliteit en de ontwapening van deze groepering werden FARC-leden voor een periode van 180 dagen in 22 *Zonas Veredales Transitorias de Normalización* (zogenaamde overgangszones) en zes kampen gehuisvest. Deze locaties lagen afgelegen van de bewoonde wereld. Hier moesten de guerrillastrijders hun wapens inleveren en zich voorbereiden op terugkeer in de maatschappij. De locaties werden door Colombiaanse veiligheidstroepen beschermd en door de VN gemonitord.³²

2. *Versterking rurale gebieden*

Het verdrag poogde de kloof tussen het platteland en de stad te verkleinen met het doel om de armoede tegen te gaan waarin miljoenen Colombianen leefden. Een plan zou worden opgetekend waarbij geïnvesteerd zou worden in programma's waarbij boeren toegang zouden krijgen tot grond, goederen, productiediensten en infrastructuur om hen realistische mogelijkheden te geven op ontwikkeling en kwaliteit van leven.

Met de *Reforma Rural Integral* (RRI: Integrale Rurale Hervorming) werd getracht de kloof tussen het platteland en de stad te verkleinen. Een pijler van de RRI was de oprichting van *Programas especiales de desarrollo con enfoque territorial* (PDET: Speciale Ontwikkelingsprogramma's met Territoriale Aanpak) in de meest noodlijdende gebieden. Deze programma's hadden als doel om de interventies en investeringen van de Staat met de betrokken gemeenschappen te coördineren om tot reële plannen en verzoening te komen. De projecten waren onder andere bedoeld om de voedingsbodemp voor het bestaan van de gewapende groeperingen weg te nemen.³³

3. *Aanpak drugshandel*

Om het probleem van de drugshandel aan te pakken werd een programma in het leven geroepen waarbij boeren de mogelijkheid werd geboden om de cocateelt op te geven en in plaats daarvan legale gewassen te verbouwen. Hiervoor werd een *Programa Nacional Integral de Sustitución de Cultivos de Uso Ilícito y Desarrollo Alternativo* (Integraal Nationaal Programma voor de Vervanging van Gewassen voor Illegaal Gebruik en Alternatieve Ontwikkeling) in het leven geroepen dat direct onder het kabinet van de president kwam te vallen. In het akkoord werd gesteld dat de FARC alle banden met de drugshandel zou verbreken en de staat zou steunen om de drugshandel tegen te gaan.³⁴

4. *Sociale en politieke deelname/bescherming*

Een ontwapende FARC kon meedoen aan de politiek. Bovendien zou de politieke deelname gepromoot worden en zouden sociale bewegingen garanties krijgen om aan de politiek deel te kunnen nemen. Na het akkoord doopte de FARC zich om tot *Fuerzas Alternativas Revolucionarias del Común* (Alternatieve Revolutionaire Krachten van de Gemeenschap), waarmee de

³² Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 11, 2016; HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 54, 22 januari 2020; NRC, *Het nieuwe leven van Tanja Nijmeijer*, 21 april 2017.

³³ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 33, 2016; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 5, 22 januari 2020.

³⁴ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 27, 2016.

partij het acroniem FARC behield (zie ook paragraaf 1.3).³⁵

Een *Sistema Integral de Seguridad* (Integraal Systeem van Veiligheid) werd in het leven geroepen om het leven van onder andere sociale en politieke leiders, onder wie nu ook de leden van de nieuwe legale politieke partij FARC, te beschermen. In het akkoord werd erkend dat activisten die sociaal onrecht en andere misstanden aankaartten vaak onterecht in verband werden gebracht met linkse guerrilla en daarvan consequenties ondervonden. Het akkoord beloofde veilige voorwaarden voor sociale activisten en het voeren van politieke oppositie.³⁶

Zodra de FARC de wapenen neergelegd zou hebben en zich tot een politieke partij omgevormd zou hebben, zou deze partij verzekerd zijn van vijf vertegenwoordigers in zowel de Senaat (*Senado*) als het Huis van Afgevaardigden (*Cámara de Representantes*) gedurende de twee verkiezingsperiodes van 2018-2022 en 2022-2026. Als de partij niet voldoende stemmen zou krijgen voor vijf zetels, dan zouden de verkregen zetels aangevuld worden met het aantal ontbrekende zetels.³⁷ Hoewel de tien vertegenwoordigers van deze partij gehoord kunnen worden en wetsontwerpen kunnen bespreken, hebben ze geen stemrecht.³⁸ De *Consejo Nacional de Reincorporación* (Nationale Raad van Re-integratie), een instantie van zowel de nationale regering als de FARC, moest toezien op de voortgang van de re-integratie van de FARC-leden.³⁹

5. *Instellen rechtssysteem*

Het vredesakkoord voorzag in de mogelijkheid om amnestie of gratie te verkrijgen voor politieke en daarmee samenhangende misdrijven. Bepaalde misdaden, zoals misdaden tegen de mensheid, genocide, zware oorlogsmisdaden, het gijzelen van personen, martelingen, buitengerechtelijke executies, verkrachting of andere vormen van seksueel geweld, en de rekrutering van minderjarigen conform hetgeen is vastgelegd in het Statuut van Rome kwamen echter niet voor amnestie of gratie in aanmerking.⁴⁰

Er werd een rechtssysteem ingericht waarbij de verantwoordelijken de waarheid zouden vertellen, hun slachtoffers schadeloos zouden stellen en gestraft zouden worden. Niet alleen strijders van de FARC moesten verantwoording afleggen voor hun misdaden. In principe werd verondersteld dat de gedragingen van het leger en de politie die verband hielden met het conflict legaal waren. De overheidsfunctionarissen die echter een misdaad in verband met het conflict hadden begaan, konden voor het speciale vredesrecht gebracht worden. Indien ze de gehele waarheid vertelden en

³⁵ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina's 8-9, 2016; France24, *Colombia: Exguerrilla de las FARC transformada en partido político cambia su nombre a Comunes*, 25 januari 2021.

³⁶ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 35, 2016; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 1 en 9, 6 oktober 2020.

³⁷ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina's 11 en 15, 2016.

³⁸ CNN, *FARC llega al Congreso de Colombia por primera vez en la historia: ¿quiénes ocuparán sus 10 curules?*, 18 juli 2018.

³⁹ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 15, 2016.

⁴⁰ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 20-21, 2016; HRW, *Word Report 2021 Events of 2020*, pagina 181, 13 januari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 6 en 12-13, 30 maart 2021.

hun slachtoffers schadeloos stelden, konden ze net zoals de FARC-leden een speciale behandeling van het gerecht (JEP, zie hieronder) krijgen.⁴¹

Het verdrag voorzag in de creatie van het *Sistema Integral de Verdad, Justicia, Reparación y No Repetición* (Integraal Systeem van Waarheid, Gerechtigheid, Herstel en Niet-herhalen) opgericht. Dit systeem bestond uit verschillende, zowel gerechtelijke als niet-gerechtelijke, mechanismes en maatregelen, te weten:

- a. De *Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición* (Commissie voor de Verduidelijking van de Waarheid, het Samenleven en het Niet-herhalen/Waarheidscommissie) zou als doel hebben het boven water halen van geweldspatronen. De commissie was geen mechanisme om recht te spreken, maar om de waarheid boven water te krijgen, het verzoeningsproces op te starten en tot aanbevelingen te komen om herhaling te voorkomen.⁴²
- b. De *Unidad para la Búsqueda de Personas dadas por Desaparecidas en el contexto y en razón del conflicto armado* (Eenheid voor de Zoektocht naar Personen die als vermist zijn opgegeven in de context van en vanwege het gewapende conflict) was een speciale eenheid met een humanitair en buitengerechtelijk karakter, die voor zover mogelijk probeerde te reconstrueren wat er met de vermiste personen was gebeurd om zodoende de rechten van de slachtoffers, de waarheid en het integrale herstel te waarborgen.⁴³
- c. De *Jurisdicción Especial para la Paz* (JEP: Speciale Rechtsmacht voor de Vrede) was de rechtscomponent van het Integraal Systeem. Het ging hier om een rechtsmacht die vooral de rechten van de slachtoffers van het conflict moet waarborgen. De JEP moest niet alleen voor gerechtigheid zorgen, maar ook het recht op waarheid, herstelbetalingen en niet-herhalen bewaken. Eenieder die op een directe of indirecte manier bij het conflict betrokken was geweest en dienaangaande een misdaad had begaan, kwam voor de JEP in aanmerking (guerrillero's, overheidsfunctionarissen en personen die noch deel uitmaakten van de guerrillabeweging noch van de overheid, maar op de een of andere manier toch betrokken waren bij een misdaad in de context van het gewapende conflict door bijvoorbeeld financiering of medewerking). Diegenen die geen verantwoordelijkheid namen voor hun misdaden zouden maximaal twintig jaar gevangenisstraf kunnen krijgen.⁴⁴

6. Opvolging

Zodra het verdrag getekend was, werd de *Comisión de Seguimiento y Verificación del Acuerdo Final de Paz y de Resolución de Diferencias* (Commissie van Toezicht en Verificatie van het Uiteindelijke Vredesverdrag

⁴¹ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 18-19, 2016.

⁴² Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 19, 2016; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 12-13, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁴³ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 19, 2016; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 12-13, 30 maart 2021.

⁴⁴ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 19, 2016; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 12-13, 30 maart 2021.

en het Oplossen van Geschillen) opgericht. Deze commissie bestond uit drie vertegenwoordigers van de nationale overheid en drie van de FARC en moest toezien op het naleven van de afspraken in het verdrag. De partijen verzochten de VN om een verificatie missie af te vaardigen die als mandaat had om de re-integratie van de FARC-leden en de implementatie van de maatregelen voor de bescherming en veiligheid van het individu en de gemeenschap te controleren.⁴⁵

1.2.1

Stand van zaken implementatie Vredesverdrag

President Duque heeft ooit gezegd dat Colombia met het Verdrag een puzzel had gekregen van 10.000 stukjes zonder kader en zonder voorbeeld. Hier voegde hij aan toe dat zijn regering er desondanks alles aan zou doen om de transformatie van het land onomkeerbaar te maken.⁴⁶ De toenmalige Colombiaanse minister van Buitenlandse Zaken Claudia Blum presenteerde in april 2021 voor leden van de VN-Veilighedsraad de integrale voortgang van de implementatie van het vredesbeleid van Colombia. Hierbij benadrukte ze de grote voortgang van de politieke, economische en sociale re-integratie van de meer dan 13.000 ex-strijders van de FARC die de wapens hadden ingeleverd. De maandelijkse toelage van negentig procent van het minimumloon die in augustus 2019 zou aflopen, was door de regering van president Iván Duque met tien jaar verlengd. Bijna honderd procent van de gedemobiliseerde strijders kreeg volgens Blum gezondheidszorg en een hoog percentage kreeg onderwijs en had een bankrekening.⁴⁷

Volgens HRW heeft de regering van Duque oppervlakkig de mechanismen en de systemen van het vredesakkoord, en die na het akkoord zijn geïmplementeerd, gesteund om de impressie te geven dat het actie heeft ondernomen.⁴⁸ Desalniettemin zijn de meeste van de mechanismen nauwelijks functioneel en is de implementatie van de plannen die voortkwamen uit het vredesverdrag over het algemeen langzaam verlopen. Het *Kroc Institute for International Peace Studies*, dat met het vredesakkoord belast is met het monitoren van de voortgang en de implementatie van het verdrag, concludeerde in 2020 dat van alle 88 doelen die voor 2019 gerealiseerd hadden moeten zijn 33 voltooid waren. Aspecten van het akkoord die in het kader stonden van de hervorming van het platteland en van het nieuwe drugsbeleid ondervonden vertraging, aldus het instituut. Volgens ICG waren juist deze hervormingen de sleutel naar een langdurige vrede in Colombia. De doelen die behaald waren, hadden vooral te maken met de demobilisatie en re-integratie van de strijders van de FARC die de wapens hadden neergelegd. Door de maatregelen vanwege de coronapandemie heeft de implementatie van het verdrag nog meer vertraging opgelopen.⁴⁹

In juni 2017 concludeerde de verificatie missie van de VN dat strijders van de FARC die het vredesakkoord geaccepteerd hadden hun wapens bij de missie hadden ingeleverd. De gedemobiliseerde guerrillabeweging vormde zich in 2017 om tot een politieke partij (zie paragraaf 1.3). Een minderheid van de FARC-strijders verwierp echter het verdrag en weigerde zich te ontwapenen. Terwijl eind 2017 rond de

⁴⁵ Cancillería, *ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera*, pagina 41, 2016.

⁴⁶ El Tiempo, *Cinco logros de la implementación del Acuerdo de Paz*, 19 april 2021.

⁴⁷ Infobae, *"El acuerdo de 2016 se firmó sabiendo que las Farc no era el único generador de violencia": Claudia Blum ante la ONU*, 21 april 2021.

⁴⁸ HRW, *Left Undeclared Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 5, 10 februari 2021.

⁴⁹ HRW, *Left Undeclared Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 2, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, sectie ii, 6 oktober 2020; Amnesty International, *Report 2020/21*, 7 april 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021, 3 maart 2021.

13.000 voormalige leden van de FARC waren begonnen met hun re-integratie in het burgerleven, waren enkele honderden tot 1.500 dissidente leden - de schattingen lopen uiteen - teruggekeerd naar het clandestiene leven. Daar waar sommige FARC-leden die hadden meegedaan aan de vredesonderhandelingen, meenden dat de regering tekort schoot in haar verplichtingen, waaronder de beveiliging van gedemobiliseerde ex-strijders of het faciliteren van hun re-integratie, beschuldigde de regering de FARC ervan zich niet volledig in te zetten voor de strijd tegen de drugshandel.⁵⁰

De looptijd van de *Espacios Territoriales de Capacitación y Reincorporación* (ETCR: Territoriale Ruimten voor Opleiding en Re-integratie), de opvolger van de overgangszones, werd verlengd, en de regering had land aangekocht voor de re-integratie van de 2.974 voormalige strijders die er nog verblijven.⁵¹ Eind 2021 woonden nog 2460 van de 12.925 gedemobiliseerde FARC-strijders in een oud-ETCR. De ETCR's zouden in 2019 opgeheven worden, maar sommige ex-strijders wilden volgens een vertrouwelijke bron niet weg. De regering Duque heeft de ETCR's toen voortgezet en voegde vanaf dat moment het bijvoeglijk naamwoord *antiguo* (oud) aan de ETCR's toe. Van de 26 ETCR's zijn er nu nog 24 over.⁵²

In het *Registro Único de Víctimas* (Uniek Register van Slachtoffers) stonden begin april 2021 de gegevens van 9.113.500 personen. De krant *El Tiempo* schreef dat tegen die tijd de *Unidad para la Atención y Reparación Integral a las Víctimas* (Eenheid van Integrale Aandacht en Herstel voor Slachtoffers) sinds augustus 2018 220.683 administratieve en gerechtelijke schadevergoedingen had uitbetaald ter waarde van bijna 2,4 biljoen peso's (ongeveer 530 miljoen euro). 1.121.176 slachtoffers waren zowel administratief als gerechtelijk schadeloos gesteld. In dezelfde periode zijn goederen voor collectief gebruik geleverd en is financiële steun verleend aan sociale projecten en projecten voor gemeenschapsinfrastructuur voor een bedrag van 44.853 miljoen peso's (ongeveer 10 miljoen euro).⁵³ Ondanks bovengenoemde cijfers zou volgens het verslag over de uitvoering van het vredesverdrag, dat in januari 2021 door onafhankelijke senatoren en vertegenwoordigers van de oppositie werd gepresenteerd, het tientallen jaren gaan duren voordat de Colombiaanse staat alle slachtoffers van het conflict zou hebben gecompenseerd.⁵⁴ Bezittingen en goederen van de FARC zouden gebruikt moeten worden om hun slachtoffers schadeloos te stellen. Volgens een vertrouwelijke bron zou de overheid de FARC ervan beschuldigen hun goederen niet te overhandigen, terwijl de FARC de overheid ervan beschuldigt niet goed met hun bezittingen om te gaan.⁵⁵

Bij de verkiezingen van 13 maart 2022 zullen zestien extra zetels te kiezen zijn in het Huis van Afgevaardigden, waarmee het totaal van zetels in het Huis op 188 komt (zie paragraaf 1.3). In totaal zijn er 398 kandidaten die zullen meedingen naar de extra zetels in het Huis van Afgevaardigden. Het aantal zetels komt overeen met het aantal gebieden die bijzonder getroffen zijn door het gewapende conflict tussen de FARC en de Colombiaanse regering en alleen slachtoffers van het conflict kunnen

⁵⁰ HRW, *Word Report 2021 Events of 2020*, pagina 175, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 12, 30 maart 2021.

⁵¹ Infobae, "El acuerdo de 2016 se firmó sabiendo que las Farc no era el único generador de violencia": Claudia Blum ante la ONU, 21 april 2021; Agencia para la Reincorporación y la Normalización (ARN), <http://www.reincorporacion.gov.co/es/reincorporacion/paginas/los-etcr.aspx>, geraadpleegd op 11 mei 2021.

⁵² Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁵³ El Tiempo, *Cinco logros de la implementación del Acuerdo de Paz*, 19 april 2021; Unidad de Víctimas, website: <https://www.unidadvictimas.gov.co/es> (geraadpleegd op 18 oktober 2021)

⁵⁴ France24, *Colombia: algunos logros y muchos pendientes a cinco años de la firma del acuerdo de paz*, 27 september 2021.

⁵⁵ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

zich kandidaat stellen voor deze zetels. Met de extra zetels, de *Curules de Paz* (Zetels van Vrede), wordt voldaan aan het punt in het vredesakkoord om de politieke participatie van de slachtoffers van het gewapende conflict in het Congres uit te breiden.⁵⁶

De twee transitionele rechtsorganen, de JEP en de Waarheidscommissie, werden in 2018 operationeel. Eind 2020 hadden ze enorme hoeveelheden bewijs vergaard en van duizenden personen verklaringen afgenomen. De pandemie heeft het proces vertraagd, maar onderzoeken en het afleggen van verklaringen gingen door. Niet alleen misdaden gepleegd door de FARC, zoals het rekruteren van minderjarigen, ontvoeringen en moordaanslagen, maar ook buitengerechtigde moorden en falsos positivos op het conto van het leger zijn boven water gehaald. Het blijft volgens Freedom House de vraag in hoeverre de organen daadwerkelijk in staat zijn om een volledige historische en juridische balans van het Colombiaanse conflict op te maken.⁵⁷ Het kantoor van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR) erkende in het jaarrapport over 2020 de inspanningen van het Integraal Systeem om rechtvaardigheid te verkrijgen en de rechten van slachtoffers te garanderen, maar zei bezorgd te zijn vanwege de risico's voor diegenen die aan het systeem deelnemen, zoals de ex-strijders van de FARC, en zich aan de jurisdictie van de JEP hebben overgeleverd of met de JEP meewerken (zie ook paragraaf 3.9).⁵⁸

Er was geen significante voortgang voor wat betreft de uitgebreide implementatie van de hervorming van ruraal Colombia en het oplossen van het drugsprobleem middels programma's op vrijwillige basis om illegale cocateelt te vervangen voor legale gewassen, schreef Amnesty International (AI) in haar rapport over 2020. Veel boeren in Colombia verbouwen cocabladeren omdat het het enige product is dat winst oplevert. Vanwege de lage voedselprijzen leveren andere gewassen veel minder op dan de cocateelt. De plannen van de regering om boeren economische en technische steun te geven om van teelt te wisselen kennen weinig voortuitgang en stuiten op hevige tegenstand van illegale gewapende groepen die hun lucratieve handel bedreigd zien en die middels geweld en bedreigingen gemeenschappen dwingen om coca te blijven verbouwen.⁵⁹ Slechts 0,08% van de geplande 3 miljoen hectare van het *Fondo de Tierras* (Landfonds)⁶⁰ zou volgens het eerdergenoemde verslag, dat in januari 2021 door onafhankelijke senatoren en vertegenwoordigers van de oppositie werd gepresenteerd, zijn toegewezen.⁶¹ Volgens ICG heeft twee derde van de families die vrijwillig het verbouwen van cocabladeren had opgegeven geen steun ontvangen om alternatieve gewassen te gaan verbouwen of op een andere manier in hun levensonderhoud te kunnen voorzien, waardoor velen economisch aan de grond zijn komen te zitten.⁶² Zowel vertrouwelijke als openbare bronnen stellen dat de huidige regering er de voorkeur aan geeft om illegale gewapende groeperingen met geweld te bestrijden en illegale cocaplantages te

⁵⁶ El Espectador, *Esta es la lista oficial de los 398 candidatos a las 16 curules de paz*, 23 december 2021.

⁵⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 3, 30 maart 2021; Misión de la Verificación de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

⁵⁸ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 7, 10 februari 2021.

⁵⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 3, 10 februari 2021.

⁶⁰ Het mechanisme dat in het leven is geroepen om de alomvattende plattelands hervorming uit te voeren.

⁶¹ France24, *Colombia: algunos logros y muchos pendientes a cinco años de la firma del acuerdo de paz*, 27 september 2021.

⁶² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 15, 6 oktober 2020.

vernietigen boven het aanpakken van de structurele problemen, zoals het helpen van de boeren om legale gewassen te gaan verbouwen.⁶³

1.3 Colombiaanse politiek

Politiek bestel

Het Colombiaanse Congres (*Congreso*) bestaat uit een Senaat (*Senado*) en een Huis van Afgevaardigden (*Cámara de Representantes*) waarvoor elke vier jaar verkiezingen worden gehouden. Honderd senatoren worden bij landelijke verkiezingen gekozen; twee extra leden worden door inheemse volken gekozen; een zetel in de Senaat is voor diegene die tweede is geworden bij de presidentsverkiezingen, en de politieke partij van de FARC krijgt conform het vredesakkoord vijf zetels bij de parlementsverkiezingen van 2018 en 2022, wat een totaal van 108 senatoren oplevert. Het Huis van Afgevaardigden telt 172 leden, van wie 161 middels departementale verkiezingen worden gekozen. Zowel de inheemse volken als de Afro-Colombiaanse gemeenschappen⁶⁴ kiezen elk twee vertegenwoordigers. Een zetel is bestemd voor Colombianen die in het buitenland wonen. Diegene die zich voor het vicepresidentschap kandidaat heeft gesteld en tweede is geworden krijgt eveneens een zetel. Net zoals in de Senaat bezet de FARC vijf zetels in het Huis van Afgevaardigden voor de periodes van 2018-2022 en 2022-2026. Freedom House stelt dat het vredesverdrag de FARC⁶⁵ meer zetels in het congres geeft dan de organisatie waarschijnlijk bij verkiezingen zou halen.⁶⁶ Vanaf maart 2022 zal het Huis van Afgevaardigden met de zestien extra 'zetels van vrede' 188 leden tellen (zie paragraaf 1.2.1).⁶⁷

Traditionele regeringscoalitie

Zoals reeds in paragraaf 1.1 is vermeld bestond er in Colombia sinds de onafhankelijkheid van het land in 1819 voor lange tijd een tweepartijstelsel waarin de *Partido Conservador* (PC) en de *Partido Liberal* (PL) elkaar als regering afwisselden. De PC bedreef een conservatieve politiek die was gericht op de belangen van met name de grootgrondbezitters van Colombia. De PL wilde breken met de "feodale" normen en waarden en had als doelstelling de maatschappij te moderniseren. De partij was voor een vrije markteconomie, waarbij ze, in tegenstelling tot de PC, meer nadruk legde op de industrie dan de agrarische sector.⁶⁸

De liberalen en de conservatieven vormden samen een elite die de macht verdeelden, maar het vredesproces dat in 2012 begon en in 2016 met het vredesakkoord tussen de Colombiaanse staat en de FARC eindigde, verdeelde deze

⁶³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; Amnesty International, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁶⁴ Volgens de census van 2018 maakten de inheemse en Afro-Colombiaanse bevolking respectievelijk 4,4% en 9,3% van de Colombiaanse bevolking uit (zie ook paragraaf 3.8.4).

⁶⁵ Begin 2021 heeft de partij haar naam in *Comunes* (Leden van het Gewone Volk) veranderd.

⁶⁶ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 22, 30 maart 2021; Misión de la Verificación de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

⁶⁷ *El Espectador*, *Esta es la lista oficial de los 398 candidatos a las 16 curules de paz*, 23 december 2021.

⁶⁸ Alai, *La política en Colombia*, 28 april 2017; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 7-8, 6 oktober 2020; *El Tiempo*, *¿Cuántos y cuáles son los partidos políticos de Colombia?*, 6 april 2021; Volgens het *Consejo Nacional Electoral* (Nationale Verkiezingsraad) zijn er op dit moment zestien partijen in Colombia: Partido ADA; Colombia Renaciente; Alianza Social Independiente ASI; Alianza Verde; Cambio Radical; Centro Democrático; Colombia Justa Libres; Partido Conservador; FARC; Partido Liberal; MIRA; Polo Democrático Alternativo; Partido Social de Unidad Nacional "Partido de la U"; Movimiento Colombia Humana - Unión Patriótica UP; Movimiento Autoridades Indígenas de Colombia AICO; Movimiento Alternativo Indígena y Social MAIS.

elite tot op het bot. Toen Uribe in 2010 zich niet voor een derde keer kandidaat mocht stellen voor het presidentschap, steunde hij Juan Manuel Santos, die in de regering Uribe minister van Defensie was geweest. De partij *Primero Colombia* (Colombia Eerst) waaraan Uribe verbonden was toen hij in 2002 president werd, was ondertussen opgegaan in de *Partido Social de Unidad Nacional* (PSUN: Sociale Partij van de Nationale Eenheid) of *Partido de la U* (Partij van de U). Deze partij was in 2005 opgericht om alle medestanders van president Uribe, de zogenaamde *Uribistas*, onder één noemer te brengen. Uribe werd echter steeds kritischer ten opzichte van het beleid van president Santos, die voor de PSUN aan de presidentsverkiezingen had deelgenomen.⁶⁹

Met name de vredesonderhandelingen met de FARC waren Uribe een doorn in het oog, met als gevolg dat hij zich in 2013 van de PSUN afscheidde en het *Centro Democrático* (CD) oprichtte. Uribista en huidig president Duque is lid van de CD die als een rechtse conservatieve partij wordt omschreven, terwijl de oprichter Uribe zijn politieke loopbaan bij de Liberalen begon. Dit toont aan dat de ideologische lijnen tussen liberaal en conservatief zijn vervaagd. Een vertrouwelijke bron stelde in dezen dat er uiteindelijk bijna geen ideologisch verschil meer tussen de partijen bestond, maar dat het meer een kwestie van machtsblokken was geworden.⁷⁰ Volgens *El País* bestaan er nu twee 'nieuwe' elites: een veelal uit de stad afkomstige centrumrechtse groep die het vredesproces en Santos steunde en een meer rurale conservatieve club die als extreemrechts wordt omschreven. Met name leden van laatstgenoemde groep worden nog steeds met paramilitaire organisaties in verband gebracht (zie ook paragraaf 3.5.4).⁷¹

Opkomst linkse oppositie

De parlementsverkiezingen van 2018 brachten een mix van partijen in het parlement. Nieuwe partijen kwamen op en oude partijen waren onderhevig aan opsplitsingen. De regering van president Duque, heeft middels een coalitie een meerderheid in beide kamers van het parlement, alhoewel deze niet altijd even stabiel is. Terwijl zijn voorgangers Santos en Uribe nog op 80% van de zetels in het congres konden rekenen, heeft Duque ongeveer de helft van alle zetels.⁷² Volgens de krant *El País* was het gedurende lange tijd vrij makkelijk om de oppositie in Colombia te definiëren. Er was een kleine linkse vertegenwoordiging in het Congres van de republiek die immer overvleugeld werd door de regeringscoalitie.⁷³ De politieke linkerflank was echter nog nooit zo sterk voor de dag gekomen als bij het optreden van oud-lid van M-19 Gustavo Francisco Petro Urrego tijdens de presidentsverkiezingen van 2018. Omdat in de eerste ronde geen enkele kandidaat de absolute meerderheid haalde, moest er een tweede ronde komen. Hierbij versloeg Duque Petro met 54% van alle stemmen.⁷⁴ In 2019 werd Claudia López van de centrum-linkse partij *Alianza Verde* (Groene Alliantie) de eerste gekozen vrouwelijke en openlijk lesbische burgemeester van de hoofdstad Bogota. Aan de oppositie gelieerde kandidaten wonnen het gouverneurschap van het departement Antioquia, de thuisbasis van Uribe en het CD.⁷⁵

⁶⁹ El País, *La oposición en Colombia*, 9 april 2019; Alai, *La política en Colombia*, 28 april 2017.

⁷⁰ El País, *La oposición en Colombia*, 9 april 2019; vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

⁷¹ El País, *La oposición en Colombia*, 9 april 2019; Alai, *La política en Colombia*, 28 april 2017.

⁷² Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; Infoabae, *Duque se reunió con partidos de gobierno para socializar la nueva reforma tributaria*, 3 mei 2021; Semana, *Duque en aprietos: gobierno con mayorías en solo tres de las siete comisiones del Senado*, 10 september 2018: de huidige regeringscoalitie bestaat uit CD, PSUN, PC, *Colombia Justa Libres* en *Movimiento Independiente de Renovación Absoluta* (MIRA). De PSUN mag dan deel uit maken van de regering, 16 van de 43 congresleden hebben zich *independiente* (onafhankelijk) verklaard.

⁷³ El País, *La oposición en Colombia*, 9 april 2019.

⁷⁴ De verkiezingen waren naar verluidt over het algemeen eerlijk en ordelijk verlopen, alhoewel er zowel in de eerste als in de tweede ronde geruchten waren betreffende het kopen van stemmen.

⁷⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

Onafhankelijke partijen

Met de *Ley 1909* (Wet 1909) van 2018 is voor politieke partijen de mogelijkheid gecreëerd om na parlamentsverkiezingen zich als onafhankelijke partij te verklaren. Dit houdt in dat de partij niet deelneemt aan de regeringscoalitie, maar zich evenmin als oppositie manifesteert. De verklaring houdt in dat je onder andere geen aanspraak mag maken op bepaalde fondsen waarvoor de oppositie wel in aanmerking komt, maar aan de andere kant kunnen leden van deze partijen wel openbare functies bekleden die voor de oppositie uitgesloten zijn.⁷⁶ In de senaat kent de oppositie nu 26 zetels tegenover 31 voor de onafhankelijke partijen. Het Huis van Afgevaardigden heeft een verhouding van 66 ten opzichte van 22 in het voordeel van de onafhankelijken ten opzichte van de oppositie. De PL en de uit de liberalen voortkomende *Cambio Radical* (Radical Verandering) zijn de belangrijkste onafhankelijke partijen. De oppositie bestaat onder andere uit de linkse partijen *Alianza Verde*, *Comunes* (voorheen FARC) en *Polo Democrático Alternativo* (PDA: Alternatieve Democratische Pool).⁷⁷

1.4 Definitie sociaal leider/mensenrechtenactivist

De term 'líder social' (sociaal leider) bestaat al langere tijd in Colombia, maar de term kent geen duidelijke definitie. Het woordenboek van de *Real Academia Española* (RAE: koninklijke academie van Spanje) omschrijft een sociaal leider als iemand die een politieke partij, een sociale groep of ander collectief leidt. Maar deze definitie is te beperkt voor de Colombiaanse context volgens de krant *La República*. In 2018 merkte toenmalig *Fiscal General* (procureur-generaal) Néstor Humberto Martínez op dat het een probleem was dat Colombia geen duidelijke definitie voor 'sociaal leider' had.⁷⁸ In deze paragraaf zal nader op de definitie van 'sociaal leider' ingegaan worden, omdat de verschillende groepen die in paragraaf 3.8 behandeld worden over het algemeen onder de noemer 'sociaal leider' geschaard kunnen worden.

Binnen de Colombiaanse autoriteiten, maatschappelijke instellingen en internationale ngo's bestaat geen consensus over wat of wie een sociale leider nu precies is. De regering Duque hanteert een eigen lijst met categorieën van sociaal leiderschap die in aanmerking komen voor bescherming. Het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*) dat verantwoordelijk is voor het onderzoek naar misdaden tegen sociale leider geeft de voorkeur aan een smallere definitie die alleen mensenrechtenactivisten behelst.⁷⁹ Andere organisaties, zoals het kantoor van de Nationale Ombudsman (*Defensoría*) houden definities aan die breder zijn dan die van het Openbaar Ministerie. Maatschappelijke organisaties laten het vaak aan de gemeenschap over om te bepalen wie een sociaal leider is. Ook is er onenigheid tussen de regering en maatschappelijke organisaties over de vraag of en hoe geweld dat mogelijk andere motieven heeft dan mensenrechtenwerk, zoals persoonlijke schulden of vermeende lokale geschillen, in de cijfers betreffende moorden op sociale leiders moet worden opgenomen.⁸⁰

⁷⁶ Ley 1909 de 2018, <https://www.funcionpublica.gov.co/eva/gestornormativo/norma.php?i=87302>, geraadpleegd op 14 mei 2021; *Ámbito Jurídico*, *Colombia ya cuenta con un Estatuto de la Oposición*, 10 juli 2018.

⁷⁷ Caracol Radio, *Este será el Senado de los próximos 4 años*, 12 maart 2018.

⁷⁸ *La República*, *Se habla mucho de ellos, pero ¿qué es y qué hace un líder social?*, 10 februari 2021.

⁷⁹ Diegenen die voldoen aan de voorwaarden zoals omschreven in de VN Mensenrechtenverklaring van 1999.

⁸⁰ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 4, 6 oktober 2020.

Het is moeilijk om een eenduidig beeld van de definities en cijfers te geven, omdat sociale leiders soms ook onderdeel zijn van de illegale markt. ICG haalt in dezen een hypothetisch voorbeeld aan van een sociale leider die tevens een coca-teler kan zijn. Een vertrouwelijke bron sprak stelselmatig over mensenrechtenverdediger en niet over sociaal leider, omdat hij dit een te abstracte term vond. Veel leden van *Juntas de Acción Comunal* (JAC: gemeenschapsactiecomités) worden bijvoorbeeld vermoord vanwege hun betrokkenheid bij de plaatselijke drugshandel (zie paragraaf 1.4.1). Sommige organisaties nemen deze moorden mee in hun aantallen van vermoorde 'sociale leiders', terwijl de bron meent dat deze moorden daar niet thuishoren.⁸¹ Door de verschillende definities, andere interpretaties van motieven en grijze gebieden van activiteiten kunnen de cijfers van verschillende overheidsinstanties en ngo's betreffende moorden op sociale leiders uiteenlopen, alhoewel alle organisaties een gelijke oplopende trend laten zien (zie paragraaf 3.8.1).⁸² Binnen het leger zouden er vooroordelen ten opzichte van sociale leiders zijn die in gemeenschappen leven die onder invloed van gewapende groeperingen staan. Vaak verdacht het leger hen ervan guerrilla's te zijn en zich bezig te houden met drugshandel.⁸³

Definitie van de term Sociaal Leider door de Nationale Ombudsman

Op 14 augustus 2020 kwam de *Defensoría Nacional del Pueblo* (Nationale Ombudsman) met Resolutie 074 waarmee de termen sociaal leider en mensenrechtenverdediger gedefinieerd werden. Ook kwam de organisatie met achttien verschillende sectoren waarin mensenrechten verdedigd konden worden (zie hieronder). Hoewel er geen algemeen aanvaarde definitie bestaat, zal met de definitie van de Nationale Ombudsman getracht worden een beeld te geven van de terminologie. Voor het bureau van de Ombudsman is een mensenrechtenverdediger iemand die activiteiten ontplooit die gericht zijn op het verspreiden, onderrichten, aan de kaak stellen, volgen, documenteren, bevorderen, verdedigen, beschermen of verwezenlijken van mensenrechten en fundamentele vrijheden, op lokaal, regionaal, nationaal of internationaal niveau. Volgens de Ombudsman vallen sociale leiders, vertegenwoordigers van sociale leiders, vertegenwoordigers of woordvoerders van een sector, organisatie, gemeenschap, collectiviteit of groep voor de verdediging van een of meer rechten hier ook onder. De Ombudsman schrijft dat de noodzaak om het begrip verdediger van de mensenrechten af te bakenen relevant is vanwege de uitdrukking 'sociaal leider' die regelmatig in Colombia gebruikt wordt. Mensenrechtenverdedigers en sociale leiders zijn vergelijkbaar wat betreft de activiteit die zij uitoefenen met betrekking tot de bevordering en bescherming van de mensenrechten.⁸⁴

De identificatie van een persoon als verdediger van de mensenrechten of sociaal leider zal volgens de Ombudsman strikt worden gekoppeld aan hun acties ter verdediging van een of meer mensenrechten en/of zijn of haar leiderschap dat erkend wordt door een gemeenschap, organisatie of collectief ten gunste van de rechten van die gemeenschap. Een sociaal leider is een mensenrechtenverdediger inzake de activiteiten die hij of zij uitvoert, d.w.z. de acties die hij of zij onderneemt zijn gericht op de bevordering en de verdediging van mensenrechten. De Ombudsman stelt dat ongeacht of zij zichzelf al dan niet erkennen als verdedigers van de mensenrechten de Colombiaanse staat de rechten van deze personen moet garanderen. De erkenning als sociaal leider komt van de naaste omgeving en is niet

⁸¹ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 4, 6 oktober 2020.

⁸² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 4, 6 oktober 2020.

⁸³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 23, 6 oktober 2020.

⁸⁴ La República, *Se habla mucho de ellos, pero ¿qué es y qué hace un líder social?*, 10 februari 2021; Defensoría del Pueblo, *Resolución 074*, 14 augustus 2020.

uitsluitend afhankelijk van de accreditatie die een overheidsorgaan of een sociale organisatie geeft.⁸⁵ De organisatie geeft aan dat het goed mogelijk is dat een mensenrechtenverdediger zich voor verschillende sectoren inspant en stelt eveneens dat het mogelijk is dat er sectoren ontbreken. De achttien sectoren die in Resolutie 074 geïdentificeerd worden zijn:⁸⁶

1. Comunal (JAC): Personen die, in het kader van de Juntas de Acción Comunal (JAC: Gemeenschapsactiecomités) zich inspant voor de mensenrechten en werken aan de verdediging van de mensenrechten van hun gemeenschap of van verscheidene gemeenschappen;
2. Comunitario (Gemeenschap): Individuen en collectieven die niet onderdeel zijn van een JAC en die zich inzetten voor de bevordering, het respect en de bescherming van de mensenrechten van gemeenschappen en erkend worden door deze gemeenschappen als activisten of leiders;
3. Agrarische sector: Individuen en collectieven die zich sterk maken voor de mensenrechten van boeren en hun gemeenschappen;
4. Vrouwen: Individuen en collectieven die zich inzetten voor de rechten van vrouwen met de focus op gender gelijkheid, seksuele rechten en de reproductieve rechten;
5. Afro-Colombiaanse gemeenschap: personen die in het kader van gemeenschapscomités van de zwarte gemeenschap, Afro-Colombiaanse organisaties, Raizales⁸⁷ en Palenqueras⁸⁸ de rechten van de zwarte bevolking in Colombia verdedigen;
6. Inheemse bevolking: personen en organisaties die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van de mensenrechten van inheemse volkeren;
7. Rrom (Roma) of de zigeunerbevolking: personen en organisaties die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van de mensenrechten van de Rrom of de zigeuners in Colombia;
8. Vakbonden: personen en organisaties van elk type vakbondsbeweging en personen die zich actief sterk maken voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van het recht op werk en vakbondsrechten;
9. Milieu: Individuen en organisaties die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van milieurechten; milieuactivisten al dan niet verbonden aan milieu organisaties, maar met gemeenschapserkenning;
10. Slachtoffers: Personen en organisaties die zich actief sterk maken voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van de rechten van de slachtoffers van het binnenlands gewapend conflict, ongeacht of ze als zodanig in staatsregisters staan ingeschreven;
11. Vredesbevorderaars: Individuen en organisaties die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van het recht op vrede, dat is vastgelegd in artikel 22 van de Colombiaanse grondwet. Speciale aandacht is voor personen en organisaties die werken aan de uitvoering van het

⁸⁵ Defensoría del Pueblo, *Resolución 074*, 14 augustus 2020.

⁸⁶ Dit ambtsbericht geeft een overzicht van de definities die de Ombudsman in Colombia hanteert, omdat de Ombudsman verantwoordelijk is voor het monitoren van mensenrechten in Colombia. Dit wil echter niet zeggen dat deze definitie de geldende norm is.

⁸⁷ De Raizales vormen een etnische gemeenschap omdat zij hun eigen taal en cultuur hebben. Hun Afro-Anglo-Antilliaanse culturele wortels komen tot uiting in een sterke culturele identiteit die hen onderscheidt van de rest van de Colombiaanse bevolking. De Raizales hebben hun eigen taal, het Criole, een van de Caribische dialecten van het Engels. De Raizal-gemeenschappen bevolken het eilandgebied van San Andres, Providencia en Santa Catalina en vertegenwoordigen tussen de 30 en 35% van de in totaal 80.000 inwoners van de eilanden.

⁸⁸ Het Palenquero-volk is het enige Afro-Colombiaanse volk op het vasteland van Colombia dat nog een taal van Afrikaanse oorsprong spreekt. De taal van de Palenquero's is een creoolse taal met zowel Spaanse als Afrikaanse invloeden. Verder hebben de Palenquero's nog culturele gebruiken die hun oorsprong in Afrika kennen.

- vredesverdrag die in 2016 werd ondertekend door de FARC-EP en de regering van Colombia;
12. Migranten: Mensen die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van de rechten van migranten in Colombia, ongeacht hun nationale afkomst. Deze sector omvat Colombiaanse of buitenlandse personen en organisaties die zich inzetten voor migranten;
 13. OSIGD/LGBTIQ:⁸⁹ Het gaat hier om activisten of leiders die zich inzetten voor de bevordering, het respect en de bescherming van de rechten van onder andere lesbiennes, homoseksuelen, transseksuelen, biseksuelen, interseksuelen of enig andere categorie die verband houdt met seksuele geaardheid of niet-hegemoniale of niet-normatieve geslachtsidentiteit, aldus de Ombudsman;
 14. Jeugd of kinderen: Personen en organisaties die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van de rechten van kinderen, jongeren en adolescenten;
 15. Onderwijs: mensen die zich inzetten voor de bevordering, eerbiediging en bescherming van het recht op onderwijs;
 16. Cultuur of sport: personen en organisaties die zich inzetten voor de culturele en artistieke ontwikkeling van gemeenschappen en volkeren, zolang zij geen blijk geven van een reëel en aantoonbaar belang bij de uitoefening, eerbiediging en bescherming van sociale en culturele rechten;
 17. Mensenrechtenactivist: Personen en organisaties die in hun dagelijks werk, al dan niet verbonden aan een niet-gouvernementele mensenrechtenorganisatie, bijdragen tot de bevordering, uitoefening, eerbiediging en bescherming van de mensenrechten (vrijheid van meningsuiting, geweten, godsdienst, het recht op gezondheid, burgertoezicht, enzovoort). Journalisten (al dan niet afgestudeerd) die door hun communicatieve of journalistieke werk bewust en weloverwogen bijdragen tot de bevordering, eerbiediging en bescherming van de mensenrechten worden ook tot deze categorie gerekend. Tot deze categorie behoren ook (praktiserende) advocaten die door hun juridisch werk bewust en weloverwogen bijdragen tot de bevordering, eerbiediging en bescherming van de mensenrechten. Op dit gebied worden ook mensen geïdentificeerd die opkomen voor politieke rechten en democratische participatie;
 18. Overheidsfunctionarissen: personen die als ambtenaar verbonden zijn aan overheidsinstellingen en die uit hoofde van hun functie en hun voortdurende werkzaamheden de mensenrechten verdedigen.⁹⁰

1.4.1

Juntas de Acción Comunal

De *Organización Comunal* (organisatie van de gemeenschap) is een burgerlijke, sociale en gemeenschapsorganisatie voor sociaal beheer, zonder winstoogmerk, met rechtspersoonlijkheid en een eigen vermogen. De organisatie is op vrijwillige basis samengesteld door de bewoners van een wijk, die zich trachten te verenigen, op basis van participatieve democratie. De gemeenschapsstructuur is opgevat als een proces dat start vanaf lokaal tot aan nationaal niveau en dat is opgebouwd rond de *Juntas de Acción Comunal* (JAC: gemeenschapsactiecomités), die hoofdzakelijk bestaan uit de sociale en politieke leiders van elke gemeenschap. Er bestaan ongeveer 45.000 junta's in zowel stedelijk als ruraal gebied, waarmee ze het belangrijkste onderdeel van de Organización Comunal in het land zijn. De junta's speelden een sleutelrol bij de aanleg van infrastructuur die de gemeenschappen

⁸⁹ Het Bureau van de Ombudsman schrijft dat het de uitdrukking *Personas con orientación sexual e identidad de género diversa* (OSIGD: mensen met een diverse seksuele geaardheid en genderidentiteit) gebruikt om te verwijzen naar al diegenen die zich identificeren met een seksuele geaardheid buiten heteroseksualiteit en met een genderidentiteit die buiten de door het geboortegeslacht opgelegde sociale verplichting valt.

⁹⁰ Defensoría del Pueblo, Resolución 074, 14 augustus 2020.

nodig hadden, zoals bruggen, wegen, gezondheids- en politieposten, marktplaatsen, aquaducten, rioleringsstelsels, elektriciteitsnetten, zelfbouwprogramma's voor huisvesting en winstgevendende gemeenschapsondernemingen.⁹¹ Leiders van de JAC's zetten zich in voor de rechten van hun gemeenschap. De leden van de JAC werden veelal ingezet om het vredesakkoord tussen de Colombiaanse overheid en de FARC bij de lokale bevolking te promoten. Na het akkoord waren de JAC's betrokken bij de implementatie van de afspraken, zoals de vervanging van de illegale gewassen door legale.⁹²

1.5 Veiligheidssituatie

1.5.1 Type conflicten

Het *International Committee of the Red Cross* (ICRC) schreef in 2019 dat Colombia zowel gewapende conflicten onder het internationale humanitaire recht als geweldsituaties onder het binnenlandse recht en de internationale wetgeving inzake mensenrechten kende.⁹³ Volgens het ICRC waren er ten minste vijf niet-internationale gewapende conflicten conform de onder internationale humanitaire wetgeving vastgestelde normen gaande in Colombia: vier tussen de Colombiaanse regering en respectievelijk het ELN, het EPL,⁹⁴ de *Autodefensas Gaitanistas de Colombia* (AGC: de Gaitanista Zelfverdediging van Colombia) en dissidente elementen van het voormalige *Bloque Oriental* (Oostelijk Blok)⁹⁵ van de FARC. Een vijfde niet-internationaal conflict was tussen het ELN en de EPL in de Catatumbo regio in het departement Norte de Santander.⁹⁶ Naast deze gewapende conflicten is Colombia volgens het ICRC onderhevig aan andere vormen van geweld waar de organisatie humanitaire hulp bij verleent. Voorbeelden hiervan zijn bepaalde geweldssituaties in steden als Medellín, Buenaventura, Cali en Tumaco, en het gebruik van geweld door de overheid bij demonstraties.⁹⁷

De regering Duque heeft regelmatig het bestaan van gewapende conflicten in Colombia ontkend. Colombiaanse autoriteiten beweren dat bepaalde groeperingen, het ELN in het bijzonder, niet als onderdeel van een gewapend conflict beschouwd kunnen worden, omdat hun doelstelling illegaal winstbejag is en niet politiek van aard is. Een vertrouwelijke bron vraagt zich in dezen af of het huidige ELN nog dezelfde linkse ideologie nastreeft als de oprichters in de jaren zestig voor ogen hadden. Zijn conclusie is dat bij het huidige ELN de ideologie zeker naar de achtergrond is geschoven.⁹⁸ Volgens HRW is de denominatie van een gewapende groeperingen irrelevant inzake de vraag of een situatie een gewapend conflict betreft. Individuen die met een crimineel oogmerk het oorlogsrecht schenden zijn

⁹¹ Ministerio del Interior, *Organizaciones de Acción Comunal* (OAC): <https://www.mininterior.gov.co/accion-comunal/> (website geraadpleegd op 3 februari 2021)

⁹² Somos Defensores, *Entre la Paz y la Guerra, Agresiones contra líderes y lideresas comunales en Colombia*, pagina 45, 2019; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁹³ Op de website van Amnesty International staat het volgende: "Humanitair recht is een benaming voor oorlogsrecht: het recht dat volgens de Geneefse verdragen geldt tijdens gewapende conflicten. Mensenrechten gelden ook buiten gewapende conflicten. In de praktijk overlappen de twee terreinen van recht elkaar veelvuldig, (...). Ernstige misdrijven als stelselmatige marteling, verkrachting en moord heten in het humanitair recht oorlogsmisdrijven (als ze in situaties van gewapend conflict worden begaan) en anders misdrijven tegen de menselijkheid (in situaties buiten een gewapend conflict)": : <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/humanitair-recht?>: geraadpleegd op 15 september 2019).

⁹⁴ Deze groep is een afsplitsing van een guerrillabeweging die in 1990 is gedemobiliseerd en is ook bekend onder de naam "Pelusos".

⁹⁵ Nu verenigd in *El Bloque Sur Oriental* (zie paragraaf 1.6.2).

⁹⁶ ICRC, *Colombia: Five armed conflicts – What's happening?*, 30 januari 2019; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 23, 10 februari 2021.

⁹⁷ ICRC, *Colombia: Five armed conflicts – What's happening?*, 30 januari 2019; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 23, 10 februari 2021.

⁹⁸ Vertrouwelijke bron, 26 april 2021.

verantwoordelijk voor oorlogsmisdaden waarbij staten onder internationale wetgeving de verplichting hebben deze misdaden te onderzoeken en te bestraffen, aldus de ngo.⁹⁹

1.5.2 *Algemene moordcijfers*

De Colombiaanse procureur-generaal schreef in november 2018 dat ondanks de daling van het aantal moorden in Colombia, van 38,4 moorden op 100.000 inwoners in 2010 naar 23,1 in 2017, moord een moeilijk te onderzoeken fenomeen bleef.¹⁰⁰ Hoewel de moordcijfers van verschillende instanties uiteen lopen, wijzen ze alle uit dat nadat het aantal moorden langere tijd een daling had laten zien, de cijfers de laatste jaren schommelen, maar over het geheel weer stijgen. InsightCrime schreef begin 2022 dat volgens de Colombiaanse Nationale Politie Colombia in 2021 13.709 moorden telde, waardoor het moordcijfer steeg van 23,8 per 100.000 mensen in 2020, tot 26,8 in 2021. Het jaar 2021 was het eerste jaar sinds 2013 dat Colombia de 13.000 moorden overschreed.¹⁰¹

Het Hoog Commissariaat voor de Mensenrechten van de VN (OHCHR) stelde in het jaarrapport over 2020 dat het nationale moordcijfer per 100.000 23,7 in 2020 was. Hiermee had Colombia een hoger cijfer dan Mexico (19,26), maar een lager cijfer dan de buurlanden Venezuela (56,33) en Brazilië (29,53). Nederland had over het jaar 2020 een moordcijfer van 0,55 per 100.000 inwoners.¹⁰² De Colombiaanse departementen Cauca (53,71), Chocó (54,31), Putumayo (42,8) en Valle de Cauca (45,17) schoten volgens cijfers van OHCHR boven het landelijke cijfer uit en hadden de hoogste moordcijfers in het land.¹⁰³ In Cali, de hoofdstad van Valle de Cauca, waren in 2020 meer dan 1000 moorden gepleegd. In 2021 was dit aantal naar boven de 1200 gestegen.¹⁰⁴

1.5.3 *Moorden op sociale leiders en ex-strijders van de FARC*

Ondanks de dalende nationale moordcijfers waren er bepaalde gebieden in Colombia waar het binnenlandse geweld oplaaide en illegale gewapende groeperingen (IGG's) meer territoriale en sociale grip kregen. AI schreef dat mensenrechtenschendingen en andere misstanden in de context van het voortdurende binnenlandse gewapende conflict de afgelopen jaren waren toegenomen in met name de rurale gebieden waar de FARC voorheen de scepter zwaaide.¹⁰⁵ Het geweld leidde onder andere tot duizenden ontheemden, slachtoffers van seksueel geweld en doelgerichte moordaanslagen op vooral sociale leiders/mensenrechtenactivisten en ex-strijders van de FARC.¹⁰⁶ Terwijl de algemene moordcijfers gedurende een bepaalde periode aan het dalen waren, lieten de moorden op sociale leiders een stijging zien. Sinds het tekenen van het vredesakkoord tussen de Colombiaanse regering en de FARC eind 2016 zouden honderden sociale leiders vermoord zijn (zie ook paragraaf 3.8.1). ICG meldde in oktober 2020 dat het aantal moorden op sociale leiders voor de

⁹⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 125, 10 februari 2021.

¹⁰⁰ Fiscalía de la Nación, *Rendición de Cuentas 2017-2018*, pagina 10, november 2018.

¹⁰¹ InsightCrime, *InSight Crime's 2021 Homicide Round-Up*, 1 februari 2022.

¹⁰² Dodelijke slachtoffers door gewapende conflicten en terroristische aanslagen worden in deze cijfers niet meegeteld: World Population Review, *Murder Rate By Country 2021*, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/murder-rate-by-country> (website geraadpleegd op 18 mei 2021).

¹⁰³ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 2, 10 februari 2021.

¹⁰⁴ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; El País, *Cali cerró el 2020 con 1078 homicidios*, 1 januari 2021; El País, *Cifra de homicidios en Cali cerró el año pasado por encima de los 1.200*, 4 januari 2022.

¹⁰⁵ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report – Colombia*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020; El País, *Las antiguas zonas de las FARC y la disputa por la economía de guerra*, 17 april 2018: De FARC opereerde in 242 gemeenten van het land, wat overeenkomt met 22% van alle Colombiaanse gemeentes. Op de website van Colombia Plural wordt een kaart getoond met de gebieden waar de FARC in 2015 nog aanwezig was (<https://colombiaplural.com/zonas-concentracion-territorios-farc/>)

¹⁰⁶ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

eerste helft van 2020 85% hoger lag dan het jaar daarvoor.¹⁰⁷ De moorden waren met name gepleegd door illegale gewapende groeperingen, zoals het ELN, de dissidente FARC, de neo-paramilitaire organisatie de *Clan del Golfo* en meer lokale criminele organisaties (zie ook paragraaf 1.6).¹⁰⁸ Veel van de daders van de moorden worden echter nooit opgepakt en bestraft (zie ook paragraaf 3.12.10).¹⁰⁹

HRW schreef in februari 2021 dat de meest getroffen regio's betreffende moorden op voorvechters van mensenrechten het noorden van Cauca, de Catatumbo regio in Norte de Santander, de zuidelijke pacifische kuststreek van Nariño, de Bajo Cauca regio in Antioquia, de Caguán regio in Caquetá en het heuvelgebied van Arauca waren.¹¹⁰ Voor wat betreft de moorden op sociale leiders¹¹¹ zouden de regio's Antioquia, Cauca, en Norte de Santander het gevaarlijkst zijn, waarbij de eerste drie departementen samen meer dan de helft van de moorden telden. Zestig procent van de moorden op sociale leiders hadden plaats in gebieden die na het vredesverdrag in 2016 als PDETs waren aangewezen (zie paragraaf 1.2).¹¹²

1.5.4 *Machtvacuüm na vredesakkoord en strijd om gebied*

Het vredesakkoord van 2016 maakte een einde aan een 52-jaardurende gewapende strijd en luidde een daling van het geweld in. Het betekende echter geenszins een einde aan de gewelddadige conflicten in Colombia. Het machtvacuüm dat in de gebieden ontstond die eerder onder controle van de FARC hadden gestaan, werd opgevuld door andere criminele organisaties.¹¹³ Het vacuüm heeft tot confrontaties tussen deze groeperingen geleid. Ook zijn er gebieden waar dissidente leden van de FARC de controle over gebieden opeisen en de strijd met andere groeperingen aangaan (zie paragraaf 1.7 over de regionale aanwezigheid van deze groeperingen).¹¹⁴ De Colombiaanse staat heeft geen monopolie op het gebruik van geweld in bepaalde gebieden; in sommige gebieden zijn het illegale gewapende groeperingen die de dienst uitmaken en hun regels en wetten aan de lokale bevolking opleggen.¹¹⁵ Een vertrouwelijke bron stelde dat ook in gebieden waar statelijke actoren, zoals het leger of de politie, aanwezig waren, illegale activiteiten ontplooid werden door verschillende criminele of illegale organisaties.¹¹⁶

Illegale gewapende groeperingen (IGG's),¹¹⁷ zoals het ELN, de dissidente FARC, de opvolgers van de opgeheven rechtse paramilitaire groeperingen, voorheen *BACRIM* (*Bandas Criminales*: criminele bendes) genaamd, en lokale criminele bendes, hebben in sommige gebieden van het land voor een klimaat gezorgd waarbij burgers

¹⁰⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 1, 6 oktober 2020.

¹⁰⁸ Cancillería, *Comunicado de prensa del Informe sobre la Situación de Derechos Humanos en Colombia, presentado por la oficina de la Representante en Colombia de la Alta Comisionada de Naciones Unidas para los Derechos Humanos*, 24 februari 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 27, 10 februari 2021.

¹⁰⁹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5, 10 februari 2021.

¹¹⁰ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 1, 10 februari 2021.

¹¹¹ HRW stelt in dezen dat in Colombia gebruiken de term "sociaal leider" gebruiken voor een reeks lokale activisten en leiders die al dan niet worden beschouwd als verdedigers van de mensenrechten (zie ook paragraaf 1.4).

¹¹² HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 26, 10 februari 2021.

¹¹³ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 175, 13 januari 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

¹¹⁴ ICRC, *Colombia: Five armed conflicts – What's happening?*, 30 januari 2019.

¹¹⁵ Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report – Colombia*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020.

¹¹⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

¹¹⁷ Reuters schaarde de verschillende groeperingen, ongeacht de grootte, reikwijdte of eventuele ideologie, onder de noemer van "illegale gewapende groeperingen". Indien het niet expliciet vermeld hoeft te worden, zal in dit ambtsbericht deze term of de afkorting IGG gebruikt worden. Voor een eventuele duiding zal een onderscheid tussen de verschillende groeperingen gemaakt worden (zie paragraaf 1.6 voor een nadere omschrijving van deze groeperingen). : Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

niet vrijelijk aan het politieke proces kunnen deelnemen, hetgeen geïllustreerd wordt door de aanvallen tijdens de regionale verkiezingscampagnes in 2019, waarbij zeven kandidaten vermoord werden.¹¹⁸ De *United States Department of State* (USDoS) schreef over de lokale en regionale verkiezingen van 2019 echter dat deze over het algemeen vreedzaam waren verlopen en de meest inclusieve ooit waren.¹¹⁹ Het geweld van de IGG's zorgt er onder andere voor dat landrechten in het geding kwamen en dat het moeilijk was om commerciële activiteiten te ontplooiën.¹²⁰ In de departementen Córdoba, Guaviare, Nariño, Meta en Norte de Santander nam het geweld toe, omdat IGG's controle probeerden te krijgen over de drugshandel (zowel de teelt als de routes) en over de illegale mijnbouw in deze gebieden.¹²¹ Conform cijfers van OCHA (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*) van juni 2020 zou het departement Nariño, gevolgd door de departementen Chocó, Antioquia, Cauca, Caquetá en Norte de Santander door met name de confrontaties tussen de verschillende gewapende groeperingen en bedreigingen van de lokale bevolking het hoogste aantal ontheemden hebben.¹²²

1.5.4.1

Cijfers van ACLED betreffende gewelddadige confrontaties

Bij gewelddadige confrontaties tussen het leger en illegale gewapende groeperingen en illegale gewapende groeperingen onderling is er blijkens cijfers van ACLED (*Armed Conflict Location and Event Data Project*) in 2021 in vergelijking met de jaren daarvoor een stijging van het aantal slachtoffers (zie Grafiek 1).¹²³ De actoren die ACLED hierbij noemt, zijn de Colombiaanse veiligheidstroepen (VT), Rebellen groeperingen (RG: groepen als de dissidente FARC, het ELN en het EPL), Politieke milities (PM: de *Clan del Golfo*, *Los Rastrajos*, *Los Caparros*, *Los Perogollos*, *the New Sinaloa Guerrillas* en *Los Comandos de la Frontera* (zie sectie 1.6)).¹²⁴

¹¹⁸ El Heraldo, *Violencia política: siete candidatos muertos y 402 municipios en riesgo*, 22 september 2019.

¹¹⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 22, 30 maart 2021.

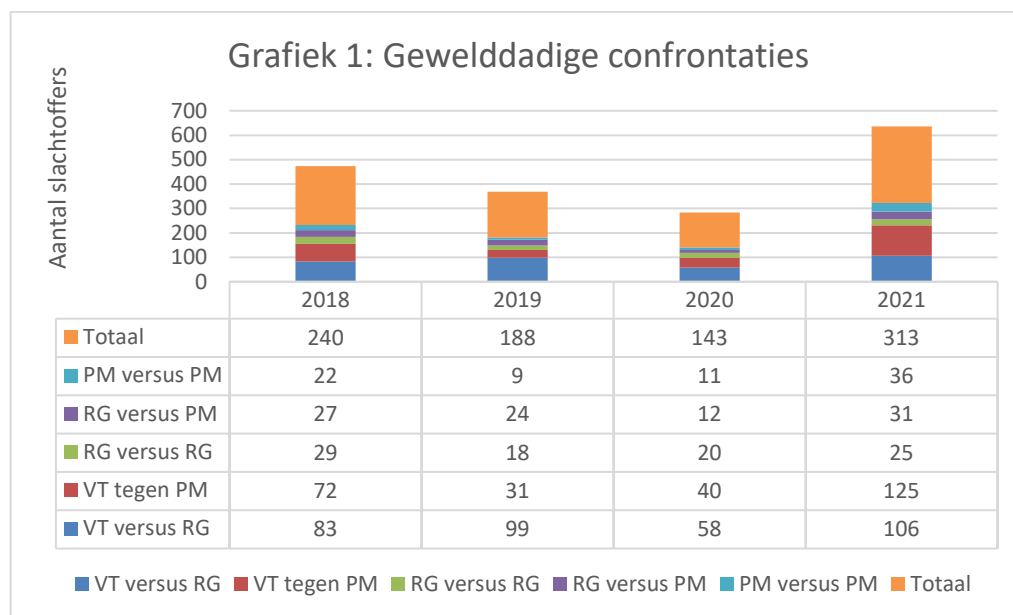
¹²⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2020.

¹²¹ Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report – Colombia*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020.

¹²² OCHA, *Colombia Panorama de las Necesidades Humanitarias 2021*, pagina 30, april 2021.

¹²³ De meeste data die door ACLED (*Armed Conflict Location and Event Data Project*) verzameld wordt, is secundaire berichtgeving die openbaar is. Het kan derhalve dat er een onderschatting van de daadwerkelijke cijfers worden gegeven. Data inzake aantallen slachtoffers kunnen onderhevig aan subjectiviteit en inaccuraat berichtgeving zijn. ACLED verklaart de meest conservatieve schattingen die beschikbaar zijn te gebruiken: ACCORD (Austrian Centre for Country of Origin & Asylum Research and Documentation): Sudan, year 2020: Update on incidents according to the Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), pagina 3, 23 maart, 2021.

¹²⁴ <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>: Het totaal laat telkens kleine verschillen met de optelsom van de verschillende confrontaties zien, omdat niet alle types confrontaties tussen groeperingen zijn meegenomen. In paragraaf 1.6 zal nader ingegaan worden op de verschillende illegale gewapende groeperingen waartoe de groeperingen behoren die door ACLED onder de politieke milities, rebellen groeperingen en identiteitsmilities worden geschaard. Dat het niet altijd even makkelijk is om een precieze duiding van deze groeperingen te geven, blijkt uit het feit dat ACLED bepaalde groeperingen, zoals de dissidente FARC, het ELN en het EPL, zowel onder politieke milities als onder rebellen groeperingen schaaft.

De grootste stijging is te zien bij de confrontaties tussen de Colombiaanse veiligheidstroepen (VT) en politieke milities (PM): van 31 en 40 slachtoffers in respectievelijk 2019 en 2020 naar 125 in 2021. Ook de gewelddadige confrontaties tussen politieke milities onderling laten een stijging qua dodelijke slachtoffers zien. Het aantal doden bij confrontaties tussen de Colombiaanse veiligheidstroepen en rebellengroepen (RG) laat een daling in 2020 zien, maar was in 2021 met 106 dodelijke slachtoffers aanzienlijk hoger. Bij confrontaties tussen rebellengroepen onderling zijn er geen grote verschillen te ontwaren tussen de laatste jaren. In 2020 was er een duidelijke daling van dodelijke slachtoffers voor wat betreft confrontaties tussen rebellengroepen en politieke milities, maar in 2021 was het aantal met 31 slachtoffers ook hoger. Ook confrontaties tussen politieke milities onderling was in 2021 bijna drie keer hoger dan het jaar daarvoor.¹²⁵ Het totaal in de grafiek is telkens hoger dan de optelsom van de genoemde confrontaties, omdat in de grafiek niet alle soorten confrontaties zijn meegenomen in verband met de minimale aantallen van deze confrontaties.

1.6 Illegale gewapende groeperingen: verschillende benamingen en denominaties

De ngo *Fundación Ideas para la Paz* (FIP: Stichting Ideeën voor de Vrede) noemde drie verschillende periodes vanaf begin jaren tachtig tot aan 2016 voor wat betreft de georganiseerde misdaad in Colombia. Van 1980 tot 1995 was het de periode van de grote drugskartels (de kartels van Medellín en Cali). Na de dood van Pablo Escobar, die het Medellín-kartel leidde, en de arrestatie van de kopstukken van het Cali-kartel kwam er de periode van mini-kartels en de oorlog tussen de paramilitairen van de AUC en de guerrilla's van 1995 tot 2003. De periode vanaf 2003 tot 2016 kreeg als benaming 'het hoogtepunt van de *bandas criminales* (BACRIM: criminele bendes), de "democratisering" en diversificatie van de georganiseerde misdaad. Deze periode kenmerkte zich door de vredesbesprekingen met de AUC, het ELN en de FARC, hetgeen leidde tot de demobilisatie van de AUC en het vredesverdrag met de FARC. De groepen van paramilitairen die niet aan de

¹²⁵ ACLED, *Ten conflicts to worry about in 2021*, pagina 21, februari 2021.

demobilisatie hadden meegedaan of na eerst gedemobiliseerd te zijn toch weer naar de wapens grepen kregen de naam BACRIM. Nieuwe en reeds bestaande illegale gewapende groeperingen, of splinterfracties hiervan, stortten zich op het machtsvacuüm dat ontstaan was na het vredesakkoord met de FARC en bevochten elkaar of gingen met elkaar allianties aan om de controle over gebieden en illegale handel te krijgen.¹²⁶

1.6.1

GAO(r)/GDO/GDCO

Om een beeld van illegale gewapende groeperingen te krijgen is het opportuun om een beeld te schetsen van de namen die de Colombiaanse overheid aan de verschillende groepen geeft. In 2016 zag de Colombiaanse regering zich genoodzaakt om vanwege de groei, zowel qua mankracht als qua landelijke verspreiding, van *Bandas Criminales* (BACRIM: criminele bendes) deze onder te verdelen in *Grupos Delictivos Organizados* (GDO: Criminele Georganiseerde Groep) en *Grupos Armados Organizados* (GAO: Gewapende Georganiseerde Groep). Door de groepen eerder als 'criminele bendes' te betitelen was de Colombiaanse regering vanwege juridische redenen gelimiteerd in de operationele en institutionele inzet om deze te bestrijden. Met de nieuwe benaming wilde de Colombiaanse staat een nieuwe strategie tegen deze groepen aanwenden. De regering benadrukte dat met de nieuwe richtlijn de criminele organisaties geen politieke status verkregen. De grootte en het nationale bereik van een groep bepaalden of deze onder de noemer van GAO of GDO werd onderverdeeld.¹²⁷

In een rapport uit november 2018 schreef de Colombiaanse procureur-generaal over "verschillende soorten criminele organisaties" die onderverdeeld waren in *Grupos Armados Organizados* (GAO), *Grupos Delictivos Organizados* (GDO), *Grupos de Delincuencia Común Organizada* (GDCO), *Grupos Armados Organizados Residuales* (GAOR) en het ELN.¹²⁸ De guerrilla's van het ELN werden door de procureur-generaal eerst als aparte groep genoemd, omdat ze voorheen niet tot de *Bandas Criminales* (BACRIM: criminele bendes) werden gerekend en evenmin een dissidente FARC-factie waren, maar later viel de voorwaarde weg dat een organisatie eerst tot de BACRIM moest behoren. In 2020 hadden de *Clan del Golfo*, de dissidente FARC, het ELN, het EPL, de *Caparros* en de *Puntilleros* alle de status van GAO. Dit hield in dat de Colombiaanse regering bij de bestrijding van deze groepen bijvoorbeeld direct het leger kan inzetten in plaats van eerst de politie die die de grondwettelijke taak hebben om de openbare veiligheid te beschermen. Een GAO kan elk moment de status van GDO krijgen als het zijn militaire capaciteiten verliest en er minder dreiging van een dergelijke groep uitgaat. Het EPL werd in april 2021 door de Colombiaanse regering van GAO naar GDO omgedoopt, omdat het dreigingsniveau van de groepering aanzienlijk gedaald was.¹²⁹

Het verschil tussen een GAO en een GDO was onder andere het materieel en personeel dat tegen een groepering werd ingezet. Een GDO werd bijvoorbeeld met name door de nationale politie bestreden en daar waar nodig met behulp van het leger, terwijl zowel het leger als de politie tegen een GAO werd ingezet, waarbij de nieuwe richtlijn al de nodige inzet tegen dit soort organisaties goedkeurde. Na het

¹²⁶ Fundación Ideas para la Paz (FIP), *Crimen organizado y saboteadores armados en tiempos de transición*, pagina 13, juli 2017.

¹²⁷ De GAO's zijn bijvoorbeeld die groepen die onder een verantwoordelijk leiderschap een bepaald gebied onder controle hebben waarvan ze militaire operaties kunnen uitvoeren. De GDO's worden gevormd door drie of meer personen die gezamenlijk te werk on onder andere ernstige misdrijven te plegen met het doel om daarmee economisch gewin te behalen. De GAO's hebben een groter nationaal bereik dan de GDO's. Beide types bereiken een belangrijke economische macht door hun activiteiten, zoals de drugshandel.

¹²⁸ Fiscalía de la Nación, *Rendición de Cuentas 2017-2018*, pagina 9, november 2018.

¹²⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 124, 10 februari 2021.

vredesakkoord tussen de Colombiaanse regering en de FARC gaven de Colombiaanse autoriteiten de groepen die gevormd waren door dissidente leden van de FARC de denominatie *Grupos Armados Organizados residuales* (GAOr: Resterende Georganiseerde Gewapende Groepen).¹³⁰

De *Organizaciones delincuenciales integradas al narcotráfico* (ODIN: Criminele Organisaties die aan de Drugshandel verbonden zijn) en de *Oficinas de cobro* (Inningskantoren)¹³¹ die beide eerst tot de GDO's behoren, kregen later een eigen benaming, te weten de *Grupos de Delincuencia Común Organizada* GDCO's (Georganiseerde groepen van algemene misdaad). De GDCO's ondersteunen met hun activiteiten de GAO(r)'s en GDO's, maar hebben in tegenstelling tot deze organisaties slechts een lokaal bereik en genereren slecht een impact op de veiligheid van de stedelijke bevolking.¹³² Op zijn blog op de website van de krant *El Tiempo* schreef de advocaat Felipe Fernández begin 2020 dat de "juridisch-politieke" termen GAO, GDO en GDCO's voor velen nog steeds niet duidelijk waren, omdat ze in de praktijk verschillende benaderingen en implicaties hadden.¹³³ Sommige bronnen halen GDO's en GDCO's door elkaar. In januari 2019 schreef de krant *El Tiempo* dat van de 23 geïdentificeerde GDO's in Colombia tien in de stad Medellín actief waren, waarvan zeven het overkoepelende *Oficina de Envigado* vormden.¹³⁴ InsightCrime noemt de organisaties die gezamenlijk de Oficina de Envigado vormen middelgrote ODINs (GDCO's).¹³⁵ Of de officiële benaming voor de organisaties waaruit de Oficina de Envigado bestaat nu GDO's of GDCO's is, is niet duidelijk geworden.

Naast de denominaties GAO(r), GDO en GDCO, waarmee een soort dreigingsniveau en de daarbij mogelijke inzet van de Colombiaanse regering wordt aangeduid worden illegale gewapende groeperingen ingedeeld naar hun ontstaansgeschiedenis en de organisaties waaruit ze voortgekomen zijn; zoals de paramilitairen, de guerrilla of de drugskartels.¹³⁶

1.6.2

Guerrilla

In paragraaf 1.1 werd reeds gewag gemaakt van het feit dat in de jaren zestig linkse guerrillabewegingen opkwamen in Colombia. Tegenwoordig zijn er nog drie guerrillabewegingen actief in Colombia, de dissidente FARC, het EPL en het ELN.

Dissidente FARC:

De strijders die na het vredesakkoord van 2016 de gewapende strijd in naam van de FARC voortzetten, worden de dissidente FARC (*disidencias*) genoemd. Er waren strijders van de FARC die nooit aan het vredesproces hadden meegedaan, die na het akkoord ondertekend te hebben de wapens weer oppakten en er waren die zich na het vredesproces als nieuwe rekrut aansloten bij de dissidente FARC. Een vertrouwelijke bron stelt dat je niet over een groep *disidencias* kunt spreken en is

¹³⁰ Indepaz, *Análisis a la Directiva Permanente No. 15 de 22 de abril (Ministerio de Defensa Nacional)*, geen datum; Felipe Fernández, Blogs El Tiempo, *Pequeñas Guerras, GAO-GDO-GDCO*, 17 januari 2020; Ministerio de Defensa, *Directiva permanente N.º. 15 del 22 de abril de 2016*, geen datum.

¹³¹ Het is moeilijk om bepaalde organisaties onder een bepaalde noemer te brengen. De Oficina de Envigado trad in de jaren negentig bijvoorbeeld op als inningskantoor voor het drugskartel van Pablo Escobar, maar hielp ook mee aan de distributie van drugs en het opzetten van netwerken, waardoor het ook een ODIN is. Indepaz, *INFORME SOBRE PRESENCIA DE GRUPOS ARMADOS EN COLOMBIA, Actualización 2018-2 y 2019*, pagina's 72 en 92, augustus 2020.

¹³² Fiscalía de la Nación, *Rendición de Cuentas 2017-2018*, pagina 14, november 2018; Fundación Ideas para la Paz (FIP), *Crimen organizado y saboteadores armados en tiempos de transición*, pagina 13, juli 2017.

¹³³ Felipe Fernández, Blogs El Tiempo, *Pequeñas Guerras, GAO-GDO-GDCO*, 17 januari 2020

¹³⁴ El Tiempo, *Las diez bandas detrás de la violencia en Medellín*, 6 januari 2019.

¹³⁵ InsightCrime, *Oficina de Envigado* (geraadpleegd op 29 september 2021).

¹³⁶ Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

van mening dat het om verschillende groeperingen gaat die zichzelf als dissidente FARC beschouwen.¹³⁷ Verschillende bronnen spreken over drie soorten dissidente FARC:¹³⁸

1. *La Segunda Marquetalia* (de tweede Marquetalia)¹³⁹

Dit is de groepering die geleid wordt door onder andere Luciano Marín Arango alias 'Iván Márquez' en Hernán Darío Velásquez Saldarriaga, alias 'El Paisa'. De leiders van deze groepering deden in eerste instantie mee aan de vredesonderhandelingen, Iván Márquez hoorde zelfs tot de onderhandelaars van de FARC in Havana. Zij waren echter van mening dat het uiteindelijke akkoord tegen hun belang inging en grepen weer naar de wapens. De machtsbasis van deze groepering bevindt zich met name in departementen als Nariño, Cauca, Putumayo, el Bajo Cauca in Antioquia, de oostelijke laagvlaktes van Meta en Caquetá en in de regio Catatumbo van het departement Norte de Santander.

2. *El Bloque Sur Oriental* (het Zuid-Oostelijke Blok)

Deze groepering wordt tegenwoordig geleid door onder andere Miguel Botache Santillana, alias "Gentil Duarte", Alexander Díaz Mendoza, alias "Calarcá" en Néstor Gregorio Vera Fernández, alias 'Iván Mordisco'. De factie was tegen het vredesakkoord en heeft nooit de wapens neergelegd. Zoals de naam impliceert, heeft deze groepering met name voet aan de grond in de zuidoostelijke departementen, zoals Amazonas, Vaupés, Caquetá, Guaviare, Putumayo, en de iets noordelijker gelegen Vichada en Arauca. Een onderafdeling van deze factie is het Martín Villa 10de Front. Het Martín Villa 10de Front werd begin 2017 door ongeveer 15 voormalige commandanten van de FARC opgericht.¹⁴⁰ HRW schreef begin 2020 dat deze dissidente FARC-groep in alle gemeentes van het departement Arauca opereerde en naast ongeveer 150 rurale strijders, nog eens 150 stedelijke militieleden had die veelal werden ingezet bij het afpersen van personen en bedrijven en het uitvoeren van kleinschalige geweldsacties, zoals aanvallen met handgranaten.

3. *Autonome dissidente facties*

Dit zijn verschillende kleinere groeperingen die zich met name in het westelijk berggebied (*Cordillera Occidental*) van de departementen Nariño, Cauca, Valle del Cauca, Tolima en Huila en het noordoostelijke departement Norte de Santander ophouden. De groeperingen, vaak *Columna* (colonne) geheten, hebben leiders met namen als Carlos Patiño, Jaime Martínez en Dagoberto Ramos. Volgens een vertrouwelijke bron worden deze groeperingen door de andere dissidente FARC als criminelen beschouwd.¹⁴¹

Ongeveer 800 tot 1.500 leden van de FARC weigerden vanaf het begin mee te doen aan de vredesonderhandelingen tussen de FARC en de Colombiaanse overheid of paktten na het akkoord de wapens weer op: ongeveer tien procent van de 14.000 leden die de FARC in 2016 telde.¹⁴² De dissidente FARC-gelederen zouden in mei 2020 ongeveer 2.500 strijders bevatten die opereerden in groepen die verschilden in

¹³⁷ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

¹³⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

¹³⁹ Vernoemd naar het gebied waar de FARC ooit in de jaren zestig van de vorige eeuw is opgericht.

¹⁴⁰ Insight Crime, *10th Front - Ex-FARC Mafia*, 18 januari 2022: De in februari 2022 omgekomen leider Jorge Eliécer Jiménez, alias Jerónimo, was in mei 2017 vrijgelaten onder de amnestiewet die in het kader van het vredesverdrag met de FARC was gesloten.

¹⁴¹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina's 54-55, 22 januari 2020.

¹⁴² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 11, 6 oktober 2020; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 12, 30 maart 2021.

omvang, organisatiegraad en het ontplooiën van gewelddadige activiteiten. Naast de strijders zouden de dissidente facties 2.000 mensen in hun clandestiene ondersteuningsnetwerken hebben.¹⁴³ Met een aantal van bijna 5.000 leden in de gelederen, strijders en ondersteuners, zou de dissidente FARC zich volgens de krant *El Tiempo* in een jaar tijd verdubbeld hebben. Het merendeel van de guerrillastrijders was geen voormalig FARC-lid, maar bestond uit nieuwe rekruten die tot de FARC-gelederen waren toegetreden.¹⁴⁴ Daarentegen berichtte Reuters begin 2021 dat volgens het Colombiaanse leger "*Los residuales*" (vertaling: de overgeblevenen), een andere benaming voor de dissidente FARC-leden, in 2020 1.100 man verloren hadden. Hiermee werden gesneuvelden, gevangengenomen leden en deserteurs bedoeld. Eind 2020 zou de dissidente FARC over ongeveer 2.500 gewapende strijders beschikken.¹⁴⁵ Het is niet duidelijk hoe *Reuters* en *El Tiempo* tot de verschillende schattingen zijn gekomen.

In mei 2020 zou de dissidente factie onder Gentil Duarte volgens een inlichtingenrapport dat in handen van *El Tiempo* was gekomen ongeveer 2.800 leden hebben.¹⁴⁶ Het eerdergenoemde Columna Daboberto Ramos, alhoewel volgens bronnen een autonome factie, zou volgens verschillende bronnen, bevelen van Gentil Duarte krijgen.¹⁴⁷ Volgens het tijdschrift *Semana* zou deze factie, net als de meeste dissidente groeperingen, geen duidelijke commandostructuur hebben. Er is geen zichtbaar leiderschap; het zijn criminelen met zware en lichte wapens die tot alles in staat zijn om hun drugshandel draaiende te houden, aldus *Semana*.¹⁴⁸ Vertrouwelijke bronnen meldden dat de nieuwe dissidente FARC-leiders veelal jongens zijn van begin twintig die weinig tot geen ideologische affiniteit met de FARC hebben.¹⁴⁹

Sommige dissidente groeperingen hebben meer dan 300 strijders met een hoge organisatiegraad, terwijl andere groeperingen een zwakke hiërarchische structuur hebben.¹⁵⁰ Volgens ICG bestonden er in het najaar van 2020 meer dan twintig dissidente FARC-groepen die in 132 gemeentes door het hele land opereerden. Er zou weinig ideologische coherentie tussen de groeperingen zijn en ook qua samenwerking waren de banden onderhevig aan wisselingen.¹⁵¹ HRW schreef begin 2021 dat sommige kleine groeperingen autonoom opereerden, maar dat andere dissidente FARC-groeperingen duidelijke banden met grotere, beter georganiseerde gewapende groeperingen, zowel dissidente FARC-groeperingen als andere gewapende groeperingen, hebben.¹⁵² Een vertrouwelijke bron vroeg zich af in hoeverre de dissidente FARC nog een ideologie eropna hield.¹⁵³

In verschillende delen werken de facties samen of bevechten ze elkaar juist. Ook lopen sommige strijders over van de ene factie naar de andere.¹⁵⁴ Ook zijn er ex-

¹⁴³ Het gaat hier niet om strijders, maar om personen die hand- en spandiensten voor de dissidente FARC verrichten.

¹⁴⁴ *El Tiempo*, *Disidencias de las Farc duplican su número de hombres en solo 12 meses*, 31 mei 2020.

¹⁴⁵ Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

¹⁴⁶ *El Tiempo*, *Disidencias de las Farc duplican su número de hombres en solo 12 meses*, 31 mei 2020.

¹⁴⁷ *Semana*, *¿Quiénes están detrás de la Dagoberto Ramos, la peligrosa disidencia que azota al Cauca?*, 1 april 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

¹⁴⁸ *Semana*, *¿Quiénes están detrás de la Dagoberto Ramos, la peligrosa disidencia que azota al Cauca?*, 1 april 2021.

¹⁴⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

¹⁵⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 19, 10 februari 2021; NRC, *Colombia 14 ex-FARC-rebellen omgekomen bij gevechten met leger*, 19 april 2021.

¹⁵¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 11, 6 oktober 2020.

¹⁵² HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 20, 10 februari 2021; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 56, 22 januari 2020.

¹⁵³ Vertrouwelijke bron, 26 april 2021.

¹⁵⁴ ICRC, *Colombia: Five armed conflicts - What's happening?*, 30 januari 2019; HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 1, 22 januari 2020.

strijders van de FARC die eerst meededen aan de ontwapening, maar vanwege inadequate re-integratie- programma's en aanvallen op voormalige FARC-leden toch weer naar de wapens grepen. Ze sloten zich aan bij de strijders die nooit waren ontwapend of vormden zelf nieuwe groeperingen.¹⁵⁵ Prominent guerrillaleider en voormalig vredesonderhandelaar voor de FARC Luciano Marín Arango, ook bekend onder de naam Iván Márquez, die uiteindelijk het vredesakkoord niet accepteerde en in augustus 2019 weer naar de wapens greep, heeft zonder al te veel succes geprobeerd om sommige facties weer onder een gezamenlijke hernieuwde ideologie en operationeel leiderschap te krijgen.¹⁵⁶ HRW schreef begin 2021 dat strijders van het voormalige Bloque Oriental, dat nooit gedemobiliseerd is, nog steeds in verschillende delen van het land opereerden onder het leiderschap van Miguel Botache Santillana, ook bekend als Gentil Duarte.¹⁵⁷ Deze strijders zouden het actiefst en het machtigst van alle dissidente FARC-groeperingen zijn.¹⁵⁸

Ejército de Liberación Nacional (ELN: Nationaal Bevrijdingsleger):

Het ELN werd in 1964 in het noordoosten van Colombia opgericht met een linkse ideologie die gebaseerd was op de Cubaanse revolutie en gepaard ging met een sterk religieuze invloed. Onder de oprichters van het ELN bevonden zich priesters die exponent waren van de *Teología de la Liberación* (de Bevrijdingstheologie).¹⁵⁹ Deze stroming was ontstaan in het hart van de katholieke kerk in Latijns-Amerika met een sterke nadruk op de toenadering tot de armen. Tegenwoordig heeft de groepering niet meer als doel om de Colombiaanse regering omver te werpen, maar is het naar eigen zeggen een 'gewapende verzetsbeweging' tegen de staat en multinationals.¹⁶⁰ Het ELN was een krimpende organisatie in 2016, maar maakte gebruik van het machtsvacuüm in de gebieden die de FARC voor het vredesakkoord van 2016 controleerde en het onvermogen van de staat deze gebieden onder controle te krijgen. Het ELN heeft zich sinds 2016 uitgebreid van de gebieden waar het oorspronkelijk zijn machtsbasis had, zoals Arauca en Norte de Santander langs de grens met Venezuela, het zuiden van Bolívar en het noorden van Antioquia, het zuiden van Cauca en delen van Chocó naar bijna de gehele Pacifische kustlijn en de gehele grensstrook met Venezuela, nieuwe gebieden in de departementen Córdoba, Antioquia, de Atlantische kustlijn en in Venezuela zelf. Het ELN heeft volgens ICG een grotere toegang tot hoogwaardige wapens dan andere gewapende groeperingen en heeft zijn operationele vaardigheden verbeterd.¹⁶¹ Het ELN had volgens USDOS in 2020 ongeveer 2.500 gewapende strijders in de gelederen, terwijl *El Tiempo* het aantal in mei 2020 op ongeveer 5.000 schatte.¹⁶² *Reuters* vermeldde begin 2021 dat het ELN nog 2.450 strijders had, nadat het in 2020 700 strijders verloren had bij acties van de Colombiaanse strijdkrachten tegen de guerrillabeweging.¹⁶³

Ejército Popular de Liberación (EPL: Volksbevrijdingsleger)

Het EPL, ook wel *Pelusos* genaamd, kwam in 1967 op als de gewapende vleugel van de Colombiaanse Communistische Partij. De guerrillagroepering hing de ideologie

¹⁵⁵ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, 13 januari 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 19, 10 februari 2021.

¹⁵⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 11, 6 oktober 2020; HRW, *World Report 2021 Events of 2021*, 13 januari 2021.

¹⁵⁷ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, 13 januari 2021.

¹⁵⁸ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 20, 10 februari 2021.

¹⁵⁹ El País, *Conozca la historia del ELN, la guerrilla colombiana fundada por sacerdotes*, 10 juni 2014.

¹⁶⁰ HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 53, 22 januari 2020.

¹⁶¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 11, oktober 2020.

¹⁶² USDOS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 13, 30 maart 2021; *El Tiempo*, *Disidencias de las Farc duplican su número de hombres en solo 12 meses*, 31 mei 2020.

¹⁶³ *Reuters*, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

van Mao Zedong¹⁶⁴ aan en had met name aanhangers onder de arbeidersklasse en de boerengemeenschappen. In 1991 legden meer dan 2.200 leden van het EPL in het kader van een vredesakkoord met de Colombiaanse regering de wapens neer en vormden een politieke partij, genaamd *Esperanza, Paz, y Libertad* (Hoop, Vrede en Vrijheid). Een groep guerrilla's verwierp het akkoord en zette de strijd onder dezelfde naam voort. Het EPL is nu met name in de regio Catatumbo in het departement Norte de Santander actief, waar het zich bezighoudt met de drugs- en wapenhandel (zie ook paragraaf 3.5). Het EPL wordt beschouwd als een atypisch geval, omdat het begon als volksleger. Het guerrillakarakter van de groepering wordt tegenwoordig echter betwist vanwege de banden met drugshandelaars en allianties met narco-paramilitaire groepen. De ngo Indepaz classificeert het huidige EPL dan ook onder de narcoparamilitairen (zie hieronder).¹⁶⁵

In april 2021 verlaagde de Colombiaanse regering het dreigingsniveau van het EPL; van een GAO (gewapende georganiseerde groep) naar een GDO (gewapende criminele groep). Dit betekende dat minder materieel en personeel werd ingezet om de organisatie te bestrijden (zie paragraaf 1.6.1). Het EPL heeft de afgelopen jaren door interne twisten en door de strijd met de Colombiaanse strijdkrachten en rivaliserende GAO's en GDO's veel slag- en mankracht verloren.¹⁶⁶ Volgens InsightCrime is het EPL verdeeld in twee kampen: de traditionele "guerrilla" die zich in Catatumbo ophoudt en een andere factie in Cúcuta die op de drugshandel aan de Colombiaans-Venezolaanse grens gefocust is.¹⁶⁷ Volgens Reuters zouden *Los Pelusos* begin 2021 150 gewapende strijders hebben.¹⁶⁸

Kenmerken huidige guerrillabewegingen

Verschillende bronnen zetten vraagtekens bij de ideologische motieven van de huidige guerrillabewegingen. Sommigen denken dat het ELN nog wel de oude marxistische ideologie nastreeft, terwijl een bron zegt dat de verschillende organisaties hun ideologie alleen 'van stal' halen als er met de regering onderhandeld moet worden.¹⁶⁹ Een vertrouwelijke bron noemde het ELN een maatschappelijke beweging met een leger en de FARC een leger met een maatschappelijke component. Het ELN had een grotere aantrekkingskracht op intellectuelen dan de FARC, volgens de vertrouwelijke bron. Dat was in de beginnende jaren van de guerrilla; of dit verschil nu nog bestond, wist de bron niet te vertellen. Het ELN heeft altijd een meer stedelijk karakter gehad, dan de (dissidente) FARC.¹⁷⁰ De huidige guerrilla zouden niet meer dusdanig kenmerkende uniformen als voorheen dragen, omdat ze niet als zodanig herkend willen worden door het Colombiaanse veiligheidsapparaat, aldus een vertrouwelijke bron.¹⁷¹

HRW schreef dat het ELN gewoon was om eerst pamfletten uit te delen of personen te bedreigen alvorens tot moorden over te gaan. De dissidente FARC groeperingen

¹⁶⁴ Mao Zedong was een communistische revolutionair die de grondlegger van de huidige communistische Chinese staat is. Hij was een marxist-leninist met eigen ideeën over politiek, economie en maatschappij. Zijn ideologie heet maoïsme.

¹⁶⁵ Indepaz, *Los focos del conflicto en Colombia, Informe sobre presencia de grupos armados*, pagina 30, september 2021.

¹⁶⁶ Insight Crime, *EPL*: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/epl/> (geraadpleegd 22 september 2021).

¹⁶⁷ Insight Crime, *EPL*: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/epl/> (geraadpleegd 22 september 2021).

¹⁶⁸ Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

¹⁶⁹ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021; vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

¹⁷⁰ Vertrouwelijke bron, 24 april 2021.

¹⁷¹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

zouden daarentegen de gewoonte hebben om personen te vermoorden zonder daarbij eerst een waarschuwing af te geven.¹⁷²

1.6.3

Neo/narco-paramilitairen

Zoals eerder in dit ambtsbericht is vermeld kwamen de paramilitaire groepen in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw op als reactie tegen de guerrilla. De grootste van deze paramilitaire groepen, de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC: De Verenigde Colombiaanse Zelfverdedigingskrachten), was een landelijke netwerk van verschillende paramilitaire groepen en had op zijn hoogtepunt tussen de 30.000 en 35.000 strijders in de gelederen. Naast het bevechten van de guerrilla hield de AUC zich met criminele activiteiten bezig. Na de demobilisatie van de paramilitaire organisaties in de beginjaren van deze eeuw ontstonden er groepen die met name bestonden uit paramilitairen die nooit ontwapend waren of de wapens weer hadden opgepakt. De Colombiaanse regering noemde deze groepen eerst BACRIM, wat van het Spaanse *Bandas Criminales* (Criminele Bendes) komt.¹⁷³

In het begin waren er ongeveer dertig BACRIM-groepen waarvan er nog maar een paar over zijn: kleinere groepen zijn door grotere netwerken opgenomen of door de Colombiaanse strijdkrachten opgedoekt. Tegenwoordig is de machtigste neo-paramilitaire groepering de *Clan del Golfo*, zoals de groepering door de Colombiaanse regering genoemd wordt. Ze noemen zichzelf de *Autodefensas Gaitanistas de Colombia* (AGC: de Colombiaanse Gaitanista Zelfverdedigingskrachten).¹⁷⁴ De groepering wordt ook wel *Los Urabeños* of *Clan Úsuga* genoemd, en heeft ondanks de klappen die het van de Colombiaanse strijdkrachten te verduren heeft gekregen, nog steeds een uitgebreid netwerk van illegale activiteiten in een groot gedeelte van Colombia. Sommige bronnen vragen zich af in hoeverre van een neo-paramilitaire organisatie gesproken kan worden, omdat de Clan del Golfo bijvoorbeeld heel veel ex-leden van de guerrillabeweging EPL en andere guerrilla in de gelederen heeft. De in oktober 2021 gevangengenomen Dairo Antonio Úsuga, beter bekend onder de naam Otoniel, die langere tijd aan het hoofd van de Clan stond, was bijvoorbeeld eerder lid van de FARC.¹⁷⁵

Andere groeperingen zoals *Los Pachenca*, *Los Caparros*, *Los Puntilleros* en *Los Rastrojos* vinden ook hun oorsprong in de paramilitaire groepen en spelen in bepaalde gebieden van Colombia een belangrijke rol in de clandestiene economieën, zoals de drugshandel, illegale mijnbouw en afpersing.¹⁷⁶ *Los Caparros*, ook bekend als de *Virgilio Peralta Arenas Front of Los Caparrapos*, is een splinterfractie van de Clan del Golfo. Andere groeperingen zijn los van de Clan del Golfo ontstaan, zoals *Los Rastrojos*, *Los Puntilleros* en *Los Pachencas*. Deze laatste groep is sinds 2013 actief en mede opgericht door leiders van de AUC die zodra ze hun straf in de V.S. uitgezeten hadden vanwege hun banden met de paramilitaire organisatie zich bij

¹⁷² HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 25, 22 januari 2020.

¹⁷³ InsightCrime, *Colombia Profile*, <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/colombia/#criminal> (geraadpleegd op 23 september 2021); ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020; BBC, *Colombia President scraps spy agency after scandals*, 1 november 2011.

¹⁷⁴ Voor de Colombiaanse regering bestaat het paramilitarisme niet meer en is het iets uit het verleden. Wat volgens de regering sinds 2006 bestaat is een crimineel fenomeen zonder politieke agenda dat gedreven wordt door criminele activiteiten. Derhalve gebruikt de regering de term *Autodefensas* niet, omdat deze te veel doet denken aan de paramilitairen van de AUC: Fundación Ideas para la Paz (FIP), *Crimen organizado y saboteadores armados en tiempos de transición*, pagina 13, juli 2017.

¹⁷⁵ BBC, *Colombia's most wanted drug lord Otoniel captured*, 24 oktober 2021.

¹⁷⁶ InsightCrime, *Colombia Profile*, <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/colombia/#criminal> (geraadpleegd op 23 september 2021); ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 19, 10 februari 2021.

terugkomst in Colombia weer met illegale activiteiten bezighielden.¹⁷⁷ Volgens een vertrouwelijke bron zouden grootgrondbezitters hun eigen privélegertjes hebben die ook als neo-paramilitaire organisaties gezien kunnen worden (zie paragraaf 3.5.4).¹⁷⁸

Reuters schreef begin 2021 dat volgens het Colombiaanse leger de Clan del Golfo in 2020 meer dan 1.800 strijders had verloren en aan het einde van het jaar nog 1.600 strijders over had. Los Caparros zouden dat jaar ook verzwakt zijn; Reuters noemde dienaangaande slechts het aantal van honderd strijders dat deze groep nog over zou hebben aan het einde van 2020, zonder daarbij in te gaan op de verliezen.¹⁷⁹ Ondanks de klappen die de neo-paramilitaire groeperingen waren toegebracht schreef de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten in februari 2021 bezorgd te zijn over het gebrek aan voortgang van de implementatie van beleid, zoals in het vredesverdrag voorzien was, om criminele organisaties, waaronder de zogenaamde neo-paramilitaire organisaties en de netwerken daarvan te ontmantelen.¹⁸⁰ In tegenstelling tot de verklaring van het Colombiaanse leger berichtte AI in 2021 dat in een rapport van 500 maatschappelijke organisaties in Colombia een aanmerkelijke uitbreiding van neo-paramilitaire organisaties was geconstateerd. De AGC zou in 22 van de 32 departementen in het land aanwezig zijn.¹⁸¹ Volgens USDoS erkende de Colombiaanse regering dat voormalige paramilitairen nog steeds actief waren in illegale gewapende groeperingen, maar dat de nationale, gemeenschappelijke commandostructuur en de expliciete ideologische agenda van de voormalige paramilitaire organisaties niet meer aanwezig waren.¹⁸² Verschillende vertrouwelijke bronnen beamen dat de neo-paramilitaire organisaties niet de reikwijdte hebben die de AUC had, maar stellen dat de Clan del Golfo de afgelopen jaren zich over het land heeft verspreid.¹⁸³

De groep *Águilas Negras* (vertaling: Zwarte Adelaren) wordt ook als neo-paramilitaire organisatie genoemd, maar analisten en de Colombiaanse politie vragen zich af of de naam alleen maar gebruikt wordt om bedreigingen te uiten en onrust in gemeenschappen te veroorzaken ten behoeve van ultrarechtse belangen. Er verschijnen regelmatig pamfletten in de naam van de groepering met bedreigingen aan Colombiaanse en internationale ngo's en personen die ontheemde families helpen om het land terug te krijgen dat ooit door paramilitairen afgenomen is.¹⁸⁴ De naam *Águilas Negras* zou volgens een vertrouwelijke bron gebruikt worden door de Colombiaanse inlichtingendienst om bedreigingen te uiten tegen uitgesproken critici van de huidige regering van Iván Duque. Een andere vertrouwelijke bron meldde dat bedreigingen die jongeren hadden gekregen die tijdens de massale demonstraties tegen de regering de straat waren opgegaan uit naam van de *Águilas Negras* waren (zie ook paragraaf 3.8.2).¹⁸⁵

¹⁷⁷ El Tiempo, *Los 'Pachencas', los capos que siembran el terror en Santa Marta*, 12 februari 2019; TeleSurTV, *¿Quiénes son Los Rastrojos, grupo paramilitar colombiano vinculado a Guaidó?*, 13 september 2019; InsightCrime, *Los Punitleros*: <https://es.insightcrime.org/noticias-crimen-organizado-colombia/los-punitleros-2/> (geraadpleegd op 23 september 2021); InsightCrime, *Caparros*: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/los-caparros/> (geraadpleegd op 23 september 2021); ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020.

¹⁷⁸ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

¹⁷⁹ Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

¹⁸⁰ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 3, 10 februari 2021.

¹⁸¹ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

¹⁸² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 13, 30 maart 2021.

¹⁸³ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

¹⁸⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 19, 6 oktober 2020; Colombia Reports, *Águilas Negras*, 25 februari 2019.

¹⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

In het Algemeen Ambtsbericht Venezuela van 2020 werd de naam Águilas Negras ook in verband gebracht met Venezolaanse militairen die gekleed in burger in Venezuela onder andere op demonstranten schoten.¹⁸⁶

1.6.4

Andere illegale gewapende groepen

Naast de neo-paramilitairen en guerrilla's bestaan er (lokale) criminele netwerken die niet hun oorsprong in de guerrilla of paramilitaire bewegingen kennen, alhoewel dienaangaande niet een heel duidelijke scheidslijn is te trekken. De *Comandos de la Frontera* (Commando's van de Grens), voorheen *La Mafia* genaamd, is een groep van dissidente leden van de FARC, leden van de gemobiliseerde paramilitaire organisatie *El Bloque Putumayo* (Het Putumayo Blok), en anderen die in dienst stonden van drugsbendes zoals *La Constru*. *La Constru* stond volgens de ngo *Indepaz* in 2020 onder leiding van Henry Loaiza, alias el Alacrán, een ex-leider van het kartel *Norte del Valle*. Dit kartel was voortgekomen uit de ontmanteling van het Cali-kartel.¹⁸⁷ De nieuwssite van *Las2Orillas* schreef dat volgens de militaire inlichtingen de Comandos de La Frontera een politieke, militaire en economische structuur hebben waardoor ze in staat zijn sociale en territoriale controle over de bevolking van het departement Putumayo uit te oefenen.¹⁸⁸

Pablo Escobar zette in de jaren tachtig de *Oficina de Envigado* op, eerst als *Oficina de Cobro*, oftewel een kantoor dat criminele schulden voor het Medellín kartel inde. Na de dood van Escobar nam Diego Murillo, alias Don Berna, de georganiseerde misdaad in Medellín over en gebruikte de Oficina voor zijn drugshandel. Don Berna sloot zich in de jaren negentig bij de AUC aan om zijn illegale handel legitimiteit te geven. Samen met de elites van de stad Medellín ging hij de strijd met de guerrilla aan en gebruikte de Oficina om guerrillaleden te elimineren. Don Berna sloot zich aan bij de demobilisatie van de AUC en belandde uiteindelijk in de gevangenis vanwege de moord op een lokale politicus. Tegenwoordig is de Oficina de Envigado een samenwerkingsverband van acht middelgrote 'oficinas' of ODIN's (*Organizaciones delincuenciales integradas al narcotráfico*: Criminele Organisaties die aan de Drugshandel verbonden zijn),¹⁸⁹ zoals de Colombiaanse autoriteiten deze organisaties noemen (zie paragraaf 1.6.1). Deze *oficina's* zijn: Los Chatas, Picacho, Caicedo, La Terraza, La Union, Robledo, Trianón en San Pablo. Volgens *InsightCrime* controleren deze organisaties gebieden en criminele activiteiten in Medellín door allianties aan te gaan met combos, lokale bendes die actief zijn in één wijk of een paar straten. Naast de Oficinas de Cobro bestaan er Oficinas de Sicarios (kantoren van huurmoordenaars) die volgens een vertrouwelijke bron voor weinig geld een moord uitvoeren.¹⁹⁰

De Mexicaanse drugskartels werkten al in de jaren tachtig samen met de Colombiaanse kartels en guerrilla. In 2019 meldde de *Consejo Regional Indígena del Cauca* (CRIC: Regionale Inheemse Raad van Cauca) doodsbedreigingen ontvangen te hebben van een groep die zichzelf het "*New Generation Sinaloa Cartel*"¹⁹¹ noemde.¹⁹² In juli 2020 schreef *France24* dat de Mexicaanse drugskartels, met name de kartels uit Sinaloa en Jalisco, meer controle in Colombia kregen. De

¹⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Venezuela 2020*, pagina 81, juni 2020.

¹⁸⁷ Las2Orillas, "*Comandos de Frontera*", *la terrible alianza de la muerte que se apodera del Putumayo*, 2 maart 2021; InsightCrime, Norte del Valle Cartel: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/norte-del-valle-cartel-profile/> (geraadpleegd op 29 september 2021)

¹⁸⁸ Las2Orillas, "*Comandos de Frontera*", *la terrible alianza de la muerte que se apodera del Putumayo*, 2 maart 2021; InsightCrime, Norte del Valle Cartel: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/norte-del-valle-cartel-profile/> (geraadpleegd op 29 september 2021)

¹⁸⁹ De krant *El Tiempo* noemde in 2019 zeven organisaties die gezamenlijk La Oficina de Envigado vormen.

¹⁹⁰ InsightCrime, *Oficina de Envigado* (geraadpleegd op 29 september 2021); vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

¹⁹¹ In open bronnen is alleen de Engelse vertaling gevonden.

¹⁹² Colombia Reports, *Sinaloa Cartel threat appears in southwest Colombia*, 4 augustus 2019.

Mexicanen zouden hierbij geen onderscheid maken tussen de verschillende groepen en banden aangaan met de neo-paramilitairen van de Clan del Golfo en Los Caparracos, maar ook met de dissidente FARC en het ELN. Hoewel de Mexicaanse organisaties nog geen fysieke controle over gebieden of over bewoners van deze gebieden zouden hebben, werden ze al wel in verband gebracht met moordaanslagen op onder andere sociale leiders in 2020.¹⁹³ Verschillende vertrouwelijke bronnen meldden dat de Mexicaanse kartels geen concurrentie voor de Colombiaanse IGG's zijn, maar juist samenwerkingsverbanden met hen zoeken.¹⁹⁴

1.7 Regionale aanwezigheid illegale gewapende groeperingen en onderlinge verbanden/strijd

Er lijkt een causaal verband te bestaan tussen de aanwezigheid van illegale gewapende groeperingen en veiligheid gerelateerde zaken zoals bijvoorbeeld het aantal bloedbaden, moorden op sociale leiders en ontheemden in bepaalde gebieden. Hieronder zal gepoogd worden een beeld te geven van de aanwezigheid van de verschillende groeperingen en de onderlinge strijd en samenwerking in de departementen. Hierbij dient vermeld te worden dat de strijd en samenwerkingsverbanden tussen de groeperingen in veel gebieden fluïde en dynamisch zijn, waardoor het moeilijk is een compleet en uitgebreid beeld te geven. Vaak gaat het om gelegenheidspacten en waren de samenwerkingsverbanden tussen gewapende groeperingen van korte duur. Over samenwerkingsverbanden is het volgens een vertrouwelijke bron moeilijk een algemene uitspraak te doen, want de loyaliteit verandert de hele tijd. Vrienden van nu kunnen de vijanden van morgen zijn. De bron stelt dat het voor veel IGG's gewoon zakendoen is en dat ze de 'beste' zakenpartner kiezen. Vaak is dat diegene met de beste wapens, zo stelt de bron.¹⁹⁵ Ook verschilt de situatie per departement voor wat betreft het aantal 'bloedbaden', moorden op bijvoorbeeld sociale leiders, mensenrechtenactivisten, en ex-FARC-strijders en het aantal ontheemden door de onderlinge strijd.¹⁹⁶

Verschillende groeperingen en onderlinge strijd/samenwerking

In verschillende departementen voeren groeperingen zoals de Clan del Golfo, de AGC, het ELN, de dissidente FARC, en andere kleinere illegale gewapende groeperingen, zoals 'Los Caparropos' en het EPL, strijd om de controle over bijvoorbeeld de illegale teelt van cocabladeren en het afpersen van bedrijven en personen.¹⁹⁷ Het ELN wordt genoemd als de organisatie die het meest nadrukkelijk in het machtsvacuüm is gesprongen dat de FARC na het vredesverdrag in 2016 achterliet. Na het ELN zou volgens InsightCrime de Clan del Golfo de groepering zijn die het meeste grondgebied en de meeste criminele macht heeft weten te verkrijgen. De guerrilla's van het ELN zouden met name in de departementen Norte de Santander en Arauca aanwezig zijn. In het laatste departement is het samen met

¹⁹³ France24, *Los cárteles mexicanos aumentan su control en Colombia, aún en tiempos de pandemia*, 13 juni 2020.

¹⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

¹⁹⁵ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

¹⁹⁶ HRW, *Left Undeclared Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 22, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020.

¹⁹⁷ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 1, 22 januari 2020; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's ii en 17, 6 oktober 2020; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report — Colombia*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020; Misión de la Verificación de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

de aldaar aanwezige dissidente FARC, het Martin Villa 10de Front, verantwoordelijk voor de meeste moorden en tevens voor de stijging van het moordcijfer.¹⁹⁸

De factie van het ELN in Arauca, het Domingo Laín Front, wordt door HRW als sterkste gewapende groepering van het departement omschreven.¹⁹⁹ De dissidente FARC is ook in dit departement aanwezig en zou ook in gebieden opereren waar het ELN activiteiten onderneemt, maar volgens HRW zouden de twee groepen tegenwoordig niet onderling met elkaar vechten zoals tussen 2006 en 2010 wel het geval was. In 2010 zouden beide groepen overeengekomen zijn om elkaar niet langer te bestrijden en zouden ze op kleine schaal met elkaar samengewerkt hebben. Het ELN was de groepering die het meeste gebied onder controle had en er ontstond weinig machtsvacuüm nadat de FARC in 2017 demobiliseerde. In 2018 werd de dissidente FARC-factie in Arauca sterker en de leiders van deze groep zouden naar verluidt met het ELN in contact zijn getreden over hoe vijandigheden tussen beide partijen te voorkomen. HRW schreef dat sindsdien de groepen elkaar laten opereren in wat historisch gezien hun machtsgebieden zijn, zolang ze elkaar maar met rust laten. Volgens lokale bronnen van HRW zouden ze geen gezamenlijke operaties ondernemen.²⁰⁰

De dissidente FARC zou volgens het rapport van ICG van oktober 2020 in meer dan twintig verschillende groeperingen in 132 gemeentes in Colombia opereren.²⁰¹ De ngo Indepaz telde voor het jaar 2020 aanwezigheid van de dissidente FARC in 123 gemeentes in 22 departementen. Dat was dertig gemeentes meer dan het jaar 2019.²⁰² HRW schreef begin januari 2021 dat de dissidente FARC-groepen ernstige misdaden in Cauca hadden begaan, waaronder moord, rekrutering van minderjarigen en gedwongen ontheemding.²⁰³ In het noorden van deze staat zou een gewelddadige strijd tussen twee verschillende dissidente facties, te weten die van Dagoberto Ramos en die van Jaime Martínez, zijn ontketend. In 2019 zou het noorden van het departement tussen de twee facties zijn verdeeld: de factie Dagoberto Ramos zou in het noordwesten opereren en Jaime Martínez in het noordoosten.²⁰⁴

In de subregio Catatumbo van het departement Norte de Santander die grenst aan het buurland Venezuela is het ELN in een gewelddadige strijd verwickeld met het EPL, Los Pelusos, om de controle over de drugshandel. Ook in het departement Antioquia, in de subregio Bajo Cauca, is het ELN in een hevige strijd verwickeld om de controle over verschillende illegale activiteiten, maar hier bestrijden vier partijen elkaar: naast het ELN zijn deze El Clan del Golfo, los Caparros en de dissidente FARC. Illegale teelt, illegale mijnbouw en afpersing zorgen ervoor dat Bajo Cauca een van de gewelddadigste subregio's²⁰⁵ van Antioquia is.²⁰⁶ In Chocó waren het de ELN en de neo-paramilitairen van de Clan del Golfo die elkaar om de controle over de illegale mijnbouw bestreden.²⁰⁷

¹⁹⁸ HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 1, 22 januari 2020.

¹⁹⁹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 53, 22 januari 2020.

²⁰⁰ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 56-58, 22 januari 2020.

²⁰¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 11, 6 oktober 2020.

²⁰² Indepaz, *Los Focos del Conflicto en Colombia, Informe sobre presencia de grupos armados*, pagina 3, september 2021.

²⁰³ HRW, *World Report 2021 Events of 2021*, 13 januari 2021.

²⁰⁴ *Semana, ¿Quiénes están detrás de la Dagoberto Ramos, la peligrosa disidencia que azota al Cauca?*, 1 april 2021.

²⁰⁵ In juli 2019 telde de krant *El Tiempo* 398 leden van Los Caparros, 1750 leden van El Clan del Golfo, 487 ELN'ers en 210 dissidente FARC-leden in de subregio.

²⁰⁶ InsightCrime, *Colombia Profile*: <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/colombia/> (geraadpleegd op 1 oktober 2021); *El Tiempo, Estos son los grupos armados que azotan a varios departamentos*, 23 juli 2019; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 13, 22 januari 2020; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020.

²⁰⁷ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 177, 13 januari 2021.

De Clan del Golfo zou in 22 van de 32 Colombiaanse departementen voet aan de grond hebben. Volgens ICG zouden de 'Gaitanista's' van de ACG in centraal Colombia, langs de noordelijke Atlantische kustlijn en aan de Pacifische kust van Chocó de controle hebben over belangrijke doorvoerroutes van drugs. De Caparros, die door ICG als een splintergroep van de Gaitanista's worden genoemd, zouden zich met name in de Bajo Cauca in het departement Antioquia ophouden.²⁰⁸ InsightCrime noemde ook nog het departement Córdoba als een departement waar de Caparros activiteiten ontplooiën.²⁰⁹ AI maakte gewag van de gewelddadige strijd tussen verschillende afdelingen van de Clan del Golfo, oftewel de Gaitanista's, in de departementen Córdoba en Antioquia vanwege een conflict over de drugshandel en de controle over mijnbouwgebied, maar noemde hierbij geen specifieke namen van deze groepen.²¹⁰

Naast de grotere groeperingen die een meer nationaal bereik hebben zijn er meerdere kleinere illegale gewapende groeperingen die in Colombia opereren. De lokale criminele groeperingen Los Contadores en La Mafia, nu Los Comandos de la Frontera genaamd, controleren een groot gedeelte van de illegale activiteiten in respectievelijk de departementen Nariño en Putumayo.²¹¹ Dissidente FARC-facties bestreden in Nariño, Meta en Cauca andere gewapende actoren, waarbij deze actoren niet specifiek genoemd werden.²¹² Los Puntilleros zouden voornamelijk aanwezig zijn in de departementen Meta en Vichada. Los Rastrajos, een neo-paramilitaire groepering, zijn in Norte de Santander aan de grens met Venezuela aanwezig en worden in verband gebracht met misdaden als moord, marteling, verdrijving en afpersing.²¹³

De Venezolaanse autoriteiten zouden onder andere het ELN en de dissidente factie van Gentil Duarte steunen. Deze groeperingen opereren aan beide kanten van de grens tussen Venezuela en Colombia (zie ook Algemeen Ambtsbericht Venezuela 2020).²¹⁴

Groei verschillende GAO's

Reuters schreef dat volgens de Colombiaanse overheid de verschillende GAO's, waaronder de dissidente FARC, het ELN en de Clan del Golfo in 2020 verliezen hadden geleden en dat het Colombiaanse veiligheidsapparaat de groei, zowel qua strijders als qua grondgebied, van deze groeperingen had gestopt. Volgens ICG zouden verschillende gewapende groeperingen daarentegen gebruik hebben gemaakt van de lockdownmaatregelen om de controle over grondgebied te verstevigen en/of uit te breiden. De dissidente FARC-factie in Cauca, het Carlos Patiño Front, had tijdens de pandemie een corridor naar de Pacifische kust weten te bewerkstelligen. Twee andere fronten van de dissidente FARC voerden een reeks aanslagen uit op gedemobiliseerde strijders, sociale leiders en diegenen die ervan werden beschuldigd de door deze groeperingen opgelegde quarantaine maatregelen

²⁰⁸ Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report — Colombia*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020.

²⁰⁹ InsightCrime, *Caparros*, <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/los-caparrapos/> (geraadpleegd op 5 oktober 2021).

²¹⁰ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

²¹¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020.

²¹² AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 177, 13 januari 2021.

²¹³ TeleSurTV.net, *¿Quiénes son Los Rastrajos, grupo paramilitar colombiano vinculado a Guaidó?*, 13 september 2019; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 21, 10 februari 2021.

²¹⁴ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021.

te schenden.²¹⁵ De ngo Pares schreef in maart 2021 dat het ELN, het EPL, de neo-paramilitairen van het AGC en de dissidente FARC in het departement Cauca aanwezig waren. De groei van deze organisaties en onderlinge strijd zorgden voor een stijging van het geweldsniveau wat zich uitte in een stijging van moorden, bedreigingen, intimidaties en gedwongen verhuizingen.²¹⁶ Sommige bronnen vermeldden dat in sommige gebieden de Colombiaanse autoriteiten neo-paramilitaire minder hard aanpakken dan andere, zoals de guerrilla, en in sommige gevallen zelfs gedogen.²¹⁷

Impact aanwezigheid Illegale Gewapende Groeperingen

In 2020 telde het kantoor van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten 76 *masacres* (bloedbaden),²¹⁸ waarbij 292 doden waren gevallen, onder wie 23 vrouwen, zes meisjes en achttien jongens. Van alle doden behoorden zeven personen tot een van de inheemse volkeren en tien tot de Afro-Colombiaanse gemeenschap. In 66% van alle gevallen waren illegale gewapende groeperingen de vermeende dadergroep. De departementen waar de meeste doden vielen waren Antioquia, Cauca, Nariño en Norte de Santander, die gezamenlijk goed waren volgens het VN-kantoor voor 62% van alle zaken.²¹⁹ Van 2016 tot midden september 2020 zouden er in 29 van de 32 Colombiaanse departementen honderden sociale leiders vermoord zijn (zie paragraaf 3.8.1). De moorden zouden hebben plaatsgehad in 200 à 250 gemeentes van de departementen: ongeveer 20% van alle gemeentes in het land. HRW en ICG wezen illegale gewapende groeperingen aan als de voornaamste dadergroep: meer dan de helft van de moorden zou op conto van deze groeperingen geschreven kunnen worden.²²⁰

1.8 Bewegingsvrijheid

Beperkingen van bewegingsvrijheid

Na het vredesproces van 2016 is de bewegingsvrijheid in het land verbeterd. Met name de veiligheid in de grote steden en op de grote wegen tussen de grote steden is enorm verbeterd, aldus verschillende vertrouwelijke bronnen.²²¹ De Colombiaanse wet biedt voorwaarden voor binnenlandse bewegingsvrijheid, maar vanwege het voortdurende geweld is de bewegingsvrijheid beperkt in bepaalde gebieden, met name voor kwetsbare minderheidsgroeperingen, zoals de inheemse en Afro-Colombiaanse bevolking, die in deze gebieden wonen.²²² Militaire operaties en gewapende confrontaties tussen illegale gewapende groeperingen onderling in bepaalde rurale gebieden beperkten de bewegingsvrijheid. *Confinamiento* (vertaling: insluiting) komt in deze gebieden voor. Veel illegale gewapende groeperingen houden gemeenschappen gegijzeld en laten hen niet uit gebieden vertrekken die onder controle staan van deze groeperingen. Onder andere door middel van

²¹⁵ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 27, 6 oktober 2020; Reuters, *Grupos armados ilegales de Colombia perdieron más de 5.000 combatientes en 2020: comandante militar*, 5 januari 2021.

²¹⁶ Pares, *OTRO FIN DE SEMANA DE TERROR Y DE MUERTE EN COLOMBIA*, 29 maart 2021.

²¹⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 25, 6 oktober 2020.

²¹⁸ In de Colombiaanse context is een bloedbad een incident waarbij drie of meer doden zijn gevallen.

²¹⁹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 3, 10 februari 2021; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 2, 22 januari 2020; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021.

²²⁰ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 29, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary en pagina's 5-6, 6 oktober 2020: de kaarten die ICG in het rapport heeft opgenomen laten voor het gebied rondom de hoofdstad Bogota en de zuidoostelijke departementen zien als gebieden met de minste moorden.

²²¹ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

²²² Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 17-18, 30 maart 2021.

avondklokken, landmijnen,²²³ controleposten, wegversperringen en autobommen op uitvalswegen proberen ze de bewegingsvrijheid in te perken.²²⁴ In bepaalde gebieden moesten familieleden volgens het nieuwsmedium *El Colombiano* aan de aldaar aanwezige facties van de dissidente FARC doorgeven als ze bezoek kregen van familieleden van buiten deze gebieden.²²⁵ OHCHR schreef in maart 2022 dat de departementen Antioquia, Chocó, Nariño en Valle del Cauca het zwaarst getroffen waren door insluiting van de bevolking.²²⁶

Volgens cijfers van UNHCR zaten tussen januari en september 2021 12.441 families (47.216 personen) ingesloten in de departementen Chocó, Cauca, Antioquia, Valle del Cauca, Nariño, Putumayo en Risaralda. Het departement Chocó nam met 71% het grootste gedeelte van de ingesloten personen voor zijn rekening. De gewelddadige confrontaties tussen illegale gewapende groeperingen was de voornaamste reden voor de 'insluiting' en de Afro-Colombiaanse bevolking was met 75% van alle gevallen de meest geraakte bevolkingsgroep.²²⁷ Sommige kwetsbare groepen, met name de inheemse bevolking, kiezen er vanwege de aanwezigheid van illegale gewapende groeperingen, zelf voor om niet buiten hun *resguardo's* (reservaten) te treden.²²⁸ Het reizen in afgelegen gebieden wordt verder beperkt door de aanwezigheid van illegale controleposten van illegale gewapende groeperingen.²²⁹

De bewegingsvrijheid werd tijdens de officiële lockdown gedurende de coronapandemie in 2020 ernstig beperkt, maar ook illegale gewapende groeperingen legden vanwege corona lockdown maatregelen, zoals avondklokken en groepsquarantaine, op die met geweld gehandhaafd werden. Door deze gewelddadige handhaving vielen enkele dodelijke slachtoffers.²³⁰ ICG schreef in oktober 2020 dat illegale gewapende groepen gebruik maakten van de pandemie om hun greep op bepaalde gebieden grondgebied te verscherpen, door strenge sociale controles op te leggen, zoals uitgaansverboden, onder het mom van quarantaines, en door iedereen te bedreigen van wie gedacht werd dat hij of zij besmettelijk was.²³¹

Registratie/controle bij in- en uitreis

Volgens een vertrouwelijke bron worden alle migratiegegevens zowel bij een officiële in- als uitreis geregistreerd. Hij meldde dat dit naar verluidt voor alle grensovergangen gebeurde, hetzij over land, over zee, via rivieren of door de lucht.²³² Als reactie op de wereldwijde dreiging van COVID-19 heeft het Colombiaanse ministerie van Buitenlandse Zaken een reeks reisadviezen uitgevaardigd, waaronder een digitaal formulier voor voorafgaande registratie bij het binnenkomen en verlaten van het land. Alle reizigers die Colombia willen binnenkomen of verlaten, moeten op de *Check-Mig* website het voorregistratieformulier van *Migración Colombia* (Colombiaanse migratiedienst)

²²³ In 2020 vielen meer dan tien doden en tientallen gewonden door landmijnen en IED's (improvised explosive devices).

²²⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 14, 30 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

²²⁵ *El Colombiano*, *Nariño: disidencias exigen carnet de paso*, 20 november 2021.

²²⁶ OHCHR, *Situation of human rights in Colombia*, UNOFFICIAL ENGLISH VERSION OF REPORT A/HRC/49/19, pagina 6, 8 maart 2022.

²²⁷ UNHCR, *COLOMBIA CONFINAMIENTOS entre enero y septiembre 2021*, 11 oktober 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 14, 30 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

²²⁸ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 18, 30 maart 2021.

²²⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

²³⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

²³¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, ii, 6 oktober 2020.

²³² Vertrouwelijke bron, 11 februari 2022.

invullen met hun reisgegevens.²³³ Het is niet bekend of dit digitale formulier permanent ingevoerd is of dat het alleen ten tijde van de coronapandemie gebruikt zal worden.

In paragraaf 2.3.1 wordt vermeld dat verschillende overheidsinstanties gegevens uitwisselen en toegang hebben tot elkaars databases. Het is niet bekend in hoeverre deze databases toegankelijk zijn bij een in- en uitreis van een Colombiaanse burger. Volgens een vertrouwelijke bron wordt er bij uitreis op de internationale vliegvelden van Colombia gecheckt of er een arrestatiebevel voor iemand is afgevaardigd. Dit was volgens de bron te omzeilen door bijvoorbeeld de grens met Ecuador over te steken en vanuit dat land naar elders te reizen.²³⁴ Tevens bestaat er voor Colombianen en buitenlanders die in Colombia wonen de optie om middels gezichtsherkenning, zonder tussenkomst van een immigratiebeambte, het land te verlaten.²³⁵ Het is niet bekend in hoeverre het systeem dat de gezichtsherkenning mogelijk maakt toegankelijk is voor andere overheidsinstanties en of het aangesloten is op andere systemen.²³⁶ Wanneer een reiziger op het internationale vliegveld van Bogota via de tussenkomst van een immigratiebeambte het land binnenkomt of verlaat, vindt er volgens twee vertrouwelijke bronnen geen gezichtsherkenning plaats. Evenmin worden de vingerafdrukken van de reiziger afgenomen.²³⁷

Ondanks verschillende bronnen die melding maken van corruptie bij overheidsambtenaren is er geen specifieke informatie gevonden inzake eventuele corruptie bij overheidsambtenaren in geval van een in- of uitreis (zie paragraaf 3.2.5 betreffende corruptie binnen de strafrechtelijke keten en paragraaf 3.2.6 betreffende beïnvloeding op de rechtsgang).

1.9 Humanitaire situatie

Humanitaire situatie

Coronamaatregelen verergerden de hoge werkloosheids- en armoedecijfers in Colombia.²³⁸ In 2019 leefde ongeveer 36% van de Colombiaanse bevolking onder de armoedegrens. In 2020 was dit percentage gestegen naar bijna 43%. Het aantal mensen dat in extreme armoede leefde, was volgens *The Guardian* in 2020 met 2,8 miljoen gestegen.²³⁹ Het *World Food Programme* (WFP) schreef dat in het eerste kwartaal van 2021 de armoedecijfers ongeveer gelijk waren gebleven ten opzichte van 2020, maar voorzag een daling aan het einde van het jaar.²⁴⁰ Niettemin zouden volgens de Wereldbank eind 2021 ongeveer 19 miljoen mensen in armoede leven, tegen 17,5 miljoen vóór de pandemie.²⁴¹

²³³ VisEuropa, *Check-Mig: el pre-registro migratorio para viajar a Colombia*, 3 september 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

²³⁴ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

²³⁵ De BIOMIG-dienst wordt ingeschakeld voor controle- en vergunningsprocedures bij het binnenkomen of verlaten van het land; de dienst is toegankelijk voor Colombiaanse onderdanen ouder dan twaalf jaar en meerderjarige buitenlanders die in Colombia verblijven, en voert de biometrische registratie en verificatie met behulp van de iris uit. Diegenen die gebruik willen maken van de dienst kunnen hun biometrische gegevens via iris laten registreren bij elk van de immigratiecontroleposten op de luchthaven El Dorado in Bogotá, de luchthaven José María Córdova in Rionegro Antioquia, de luchthaven Rafael Núñez in Cartagena Bolívar en de landimmigratiecontrolepost Rumichaca Nariño, of waar de entiteit deze ook uitvoert: <https://www.migracioncolombia.gov.co/subdireccion-de-control-migratorio/biomig> (geraadpleegd op 21 maart 2022)

²³⁶ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

²³⁷ Vertrouwelijke bron, 17 maart 2022; vertrouwelijke bron, 23 december 2021

²³⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 28, 6 oktober 2020.

²³⁹ The Guardian, *'No food and no fuel': Colombia torn by protests and violent crackdown*, 6 mei 2021.

²⁴⁰ WFP, *Boletín VAM #1: Octubre 2021*, oktober 2021.

²⁴¹ The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/country/colombia/overview#1> (geraadpleegd op 18 februari 2022).

De pandemie leidde tot een daling van het bruto binnenlands product met negen procent in het derde kwartaal van 2020 ten opzichte van dezelfde periode in 2019.²⁴² Volgens de Wereldbank zou de economie echter in 2021 weer gaan groeien met bijna acht procent.²⁴³ De werkloosheidscijfers waren van 10,5% in 2019 naar 16% in 2020 gestegen. In 2021 was er een daling van bijna anderhalf procent te zien naar 14,55%.²⁴⁴ Het *Departamento Administrativo Nacional de Estadística* (DANE: Nationale Administratieve Dienst voor de Statistiek) meldde voor het kwartaal tussen juli en september 2021 dat 48% van de beroepsbevolking in de informele sector werkzaam was, wat overeen kwam met het percentage van 2000.²⁴⁵ Volgens een vertrouwelijke bron kregen juist de mensen die in de informele sector werkzaam waren zware klappen tijdens de pandemie.²⁴⁶

De coronamaatregelen, met name de inperking van de bewegingsvrijheid, raakten vooral de inheemse bevolking die door de isolatiemaatregelen beperkte toegang tot hun bestaansmiddelen had.²⁴⁷ De bewoners van afgelegen inheemse gemeenschappen hebben geen toegang tot gezondheidsdiensten. OHCHR schreef dat het departement Amazonas, waar 57,7% van de bevolking tot de inheemse gemeenschap behoort, relatief gezien de hoogste infectie- en sterftcijfers voor COVID-19 in 2020 kende. Het departement kent maar één openbaar ziekenhuis, het San Rafael ziekenhuis in Leticia, dat steun kreeg van het ministerie van Volksgezondheid na klachten over de preciaire situatie van de faciliteiten en het gebrek aan voorraden.²⁴⁸

In delen van Colombia is de humanitaire situatie schrijnend. Niet alleen in de afgelegen rurale gebieden, maar ook in sommige stedelijke gebieden hebben de inwoners geen toegang tot bijvoorbeeld schoon drinkwater en wonen ze in provisorische onderkomens. Een voorbeeld dienaangaande zijn de circa 2000 leden van de inheemse bevolking die hun kamp van plastic tenten in het *Parque Nacional* (Nationaal Park) in Bogota hebben opgeslagen.²⁴⁹ OHCHR schreef dat Colombia een van de landen in de regio was met de hoogste mate van ongelijkheid tussen arm en rijk. Het percentage mensen dat in 2019 in multidimensionale armoede²⁵⁰ leefde, was op het platteland 2,8 keer hoger dan in stedelijke gebieden; het percentage plattelandshuishoudens zonder toegang tot drinkwater was 14,7 keer hoger dan in stedelijke gebieden.²⁵¹

De inheemse volkeren van de Hitnü (Arauca) en de Barí (Norte de Santander) ondervonden belemmeringen bij de toegang tot gezondheidszorg en een gebrek aan toegang tot adequate voeding. Acute ondervoeding bij kinderen van deze bevolkingsgroepen onder de vijf jaar leidde tot ziekten die te voorkomen en te behandelen zijn.²⁵² Volgens AI hadden de inheemse volkeren van Colombia van

²⁴² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 10, 10 februari 2021.

²⁴³ The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/country/colombia/overview#1> (geraadpleegd op 18 februari 2022).

²⁴⁴ The Global Economy, https://www.theglobaleconomy.com/rankings/unemployment_outlook/#Colombia (geraadpleegd op 18 februari 2022).

²⁴⁵ Portafolio, *Informalidad cedió en las 13 principales ciudades del país*, 10 november 2021.

²⁴⁶ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

²⁴⁷ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 30-31, 30 maart 2021.

²⁴⁸ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 11, 10 februari 2021.

²⁴⁹ Infobae, *Las tensiones detrás de los indígenas en el Parque Nacional*, 22 oktober 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

²⁵⁰ Multidimensionele armoede betekent dat naast leefomstandigheden en inkomen ook onder meer huisvesting, sociale participatie en financiële stress een rol spelen.

²⁵¹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina's 10, 10 februari 2021.

²⁵² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina's 10, 10 februari 2021.

oudsher onvoldoende toegang tot gezondheidszorg, water of voedsel en ontbeerden ze de sanitaire en sociale omstandigheden om met het coronavirus om te gaan.²⁵³ HRW schreef dat de inheemse bevolking in Colombia in disproportionele mate te maken had met armoede. In 2019 overleden in de deelstaat La Guajira ten minste 64 kinderen jonger dan vijf jaar, van wie de meesten tot de inheemse Wayuu-gemeenschappen behoorden aan oorzaken die verband hielden met ondervoeding en beperkte toegang tot veilig drinkwater.²⁵⁴

AI noemde de zorgen die er waren betreffende het met geweld uitroeien van de cocaproductie door het leger. Deze activiteiten zouden de voedselzekerheid van lokale boerengemeenschappen raken, omdat naast de cocaproductie ook legale gewassen die de boeren voor eigen gebruik teelden, vernietigd zouden worden. Volgens AI werden de Colombiaanse autoriteiten herhaaldelijk opgeroepen dringend passende maatregelen te nemen om de rechten van de plattelandsgemeenschappen, met inbegrip van hun recht op gezondheid, water en voedsel, te waarborgen en de gedwongen uitroeiingsoperaties stop te zetten.²⁵⁵ USDoS noemde de situatie van veel IDP's (Internally Displaced Persons) die nog steeds onder onhygiënische omstandigheden in armoede leefden en een beperkte toegang hadden tot de gezondheidszorg, het onderwijs, huisvesting en de arbeidsmarkt.²⁵⁶

De armoede en de enorme inkomensongelijkheid in Colombia²⁵⁷ voeden maatschappelijke onvrede en ligt aan de basis van massale protesten in Colombia (zie sectie 1.1). Ook bieden de armoede en de ongelijkheid volgens verschillende bronnen een voedingsbodempotentialiteit voor illegale gewapende groeperingen om te groeien, kinderen te rekruteren en gemeenschappen af te kopen.²⁵⁸

Belangrijkste overheidsprogramma's en overige programma's van (internationale) hulporganisaties/ngo's voor hulp aan burgers

De PDET's werden in het leven geroepen naar aanleiding van het vredesakkoord tussen de FARC en de Colombiaanse regering (zie paragraaf 1.2) en zijn gericht op stabilisering van de gebieden die het zwaarst getroffen zijn door geweld, armoede, illegale economieën en institutionele zwakheden, ten einde de plattelandsonwikkeling te verwezenlijken die de 170 gemeenten die als PDET's zijn aangewezen nodig hebben. Voor deze gebieden heeft de Colombiaanse regering een routekaart opgesteld die de uitvoering mogelijk moet maken van meer dan 32.000 initiatieven van de PDET's. In de 170 gemeenten die het zwaarst zijn getroffen door geweld en armoede leven ongeveer 7 miljoen mensen.²⁵⁹ In grote delen van Colombia, met name in de afgelegen rurale gebieden, is de bevolking niet aangesloten op stromend water. In 2021 ging het programma "Agua al Campo" (Water naar het Platteland) van het ministerie van Huisvesting, Stad en Grondgebied van start, waardoor 262.527 Colombianen voor het eerst toegang kregen tot drinkwatervoorzieningen op het platteland, onder wie 6.897 mensen uit PDET-gemeenten. *El Tiempo* schreef dat een van de successen van het vredesakkoord was dat meer dan 215.000 bewoners van PDET-gemeentes toegang hadden gekregen tot sanitaire basisvoorzieningen en dat er projecten voor water en afvalwaterzuivering op de stapel stonden die in 36 gemeenten in Antioquia,

²⁵³ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

²⁵⁴ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina's 183-184, 13 januari 2021.

²⁵⁵ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

²⁵⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 20, 30 maart 2021.

²⁵⁷ Volgens de Wereldbank is Colombia een van de landen met de grootste inkomensongelijkheid in Latijns-Amerika: The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/country/colombia/overview#1> (geraadpleegd op 18 februari 2022).

²⁵⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 28, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 14 februari 2021.

²⁵⁹ *El Tiempo*, *PDET: significado y cuáles son estos municipios en Colombia*, 7 september 2021.

Caquetá, Cesar, Chocó, Córdoba, Guaviare, Huila, Norte de Santander, Putumayo, Santander, Sucre en Tolima in de loop van 2021 verwezenlijkt zouden moeten worden.²⁶⁰ Zowel vertrouwelijke als open bronnen meldden dat veel initiatieven in het kader van de PDET's niet gerealiseerd zijn en dat de regering de gemaakte afspraken niet nakomt (zie ook paragraaf 1.2.1).²⁶¹

52 overheidsinstanties zijn volgens USDoS verantwoordelijk voor het verlenen van bijstand aan geregistreerde binnenlandse ontheemden (zie hoofdstuk 4). Daarnaast werken tientallen internationale organisaties, internationale ngo's, binnenlandse non-profitorganisaties en multilaterale organisaties, waaronder de IOM, het Wereldvoedselprogramma, het ICRC, het UNHCR en het Colombiaanse Rode Kruis, samen met de regering. Ondanks verschillende overheidsinitiatieven om de toegang van binnenlandse ontheemden tot diensten en het bewustzijn van hun rechten te verbeteren, beschikten gemeenten in veel delen van het land niet over de middelen of capaciteit om te reageren op nieuwe ontheemden en humanitaire bijstand te verlenen aan binnenlandse ontheemden.²⁶² Gedurende de coronapandemie hebben sommige humanitaire organisaties de promotie van gezondheidsonderwijs en de distributie van hygiëne producten opgevoerd.²⁶³ HRW schreef in 2020 dat in het departement Arauca het gezondheidssysteem niet berekend was op de grote toestroom van Venezolanen, die zich derhalve tot internationale humanitaire organisaties moesten wenden voor hulp.²⁶⁴

²⁶⁰ El Tiempo, *Cinco logros de la implementación del Acuerdo de Paz*, 19 april 2021.

²⁶¹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; El Tiempo, *La implementación de los PDET amenaza con quedarse en letra muerta*, 22 augustus 2019.

²⁶² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 20, 30 maart 2021.

²⁶³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 20, 30 maart 2021.

²⁶⁴ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 35, 22 januari 2020.

2 Identiteit, nationaliteit en documenten

2.1 Identificatieplicht en identificerende documenten

2.1.1 *Identificerende documenten*

Op de website van de Colombiaanse overheid staat dat de *Tarjeta de identidad* (identiteitskaart) het document ter identificatie voor minderjarigen tussen zeven en zeventien jaar is. De *Cédula de ciudadanía* (burgerschapskaart) is het document voor Colombianen van achttien jaar en ouder om zich te kunnen identificeren.²⁶⁵ Documenten die in sommige gevallen in plaats van de *cédula* gebruikt kunnen worden, zijn het rijbewijs, de studentenkaart en de *carne laboral* (werkpas).²⁶⁶ Als personen door de verkeerspolitie staande worden gehouden, worden ze in veel gevallen om hun rijbewijs en de *cédula* gevraagd. *Asuntos Legales*²⁶⁷ haalt Carlos Andrés Gómez²⁶⁸ aan die stelt dat "de *cédula* is het enige document waarmee iemand zich bij de autoriteiten kan identificeren, hoewel in bepaalde gevallen het rijbewijs ook gebruikt kan worden".²⁶⁹

In december 2020 is een digitale *cédula* door de Colombiaanse autoriteiten gelanceerd. Het document is echter niet ter vervanging van het fysieke document bedoeld, maar kan door mensen aangevraagd worden die graag een duplicaat van het fysieke document willen. Met het document op de mobiele telefoon zou een Colombiaan bijvoorbeeld kunnen stemmen. Het digitale document is tien jaar geldig; na tien jaar dienen nieuwe biometrische data afgegeven te worden. Het is niet verplicht om de digitale *cédula* te hebben.²⁷⁰

2.1.2 *Identificatieplicht*

Volgens *Asuntos Legales* is de *cédula* het enige document waarmee een persoon zich kan identificeren ten overstaande van verschillende soorten openbare autoriteiten om aan publieke procedures deel te kunnen nemen. Zonder dit document kan een persoon bijvoorbeeld niet stemmen of naar een rechtbank gaan. Hoewel met de *Código Nacional de Policía* (Nationale Politiewet) uit 2016 werd vastgesteld dat personen het identificatieproces ten overstaan van de autoriteiten dienen te faciliteren, verordent de nieuw wet niet dat het verplicht is om de *cédula* te allen tijde bij zich te dragen. Er staat geen boete op het niet kunnen overleggen van de *cédula*. De Colombiaanse autoriteiten raden het de Colombiaanse burger echter aan om altijd het document bij zich te dragen om identificatieprocessen te vergemakkelijken. Artikel 35 van de Nationale Politiewet uit 2016 stelt dat diegenen die weigeren zich te identificeren, een boete kunnen krijgen. In het artikel wordt onder andere gesteld dat gedragingen, zoals het belemmeren, bemoeilijken, en hinderen van of zich verzetten tegen identificatieprocedures van de politie, van invloed kunnen zijn op de relatie tussen de burger en de autoriteiten en derhalve niet ondernomen dienen te worden. Als een persoon bijvoorbeeld weigert om zijn of haar nummer van de *cédula* te geven, geen digitale vingerafdruk wil afgeven of zich verzet tegen het vaststellen van zijn of haar identiteit, dan kan daar een straf aan gekoppeld worden. Een dergelijke straf zou volgens Artikel 180 van de wet een

²⁶⁵ Cancillería, https://www.cancilleria.gov.co/tramites_servicios/tramites_exterior/tarjeta_identidad (Geraadpleegd op 22 april 2021)

²⁶⁶ *Asuntos Legales*, *Los casos en los que le pueden exigir presentar su cédula original en un viaje*, 20 februari 2019.

²⁶⁷ Een website van Colombiaanse juristen over allerhande soorten juridische informatie.

²⁶⁸ Directeur van het rechtenprogramma aan de Jorge Tadeo Lozano Universiteit in Bogota,

²⁶⁹ *Asuntos Legales*, *Los casos en los que le pueden exigir presentar su cédula original en un viaje*, 20 februari 2019.

²⁷⁰ *Wradio*, *Cédula digital ¿Cuáles son sus ventajas y cómo adquirirla?*, 23 februari 2021.

boete type 4 kunnen inhouden, wat volgens de wet gelijkstaat aan 32 geldende minimum daglonen.²⁷¹

In het land bestaat een serie van wettelijke vereisten om mensenhandel tegen te gaan. Zo vereist de wet dat ouders een document van het bevolkingsregister van hun minderjarige kinderen bij zich hebben (zie ook paragraaf 3.10 betreffende uitreis van minderjarige uit Colombia).²⁷² Een vertrouwelijke bron stelt nog nooit door de autoriteiten gecontroleerd te zijn op het in het bezit hebben van dit document.²⁷³

Illegale gewapende organisaties leggen in bepaalde delen van Colombia waar zij actief zijn en het sociale leven controleren een bepaalde mate van identificatieplicht op. Zo schrijft *El Colombiano* bijvoorbeeld dat de dissidente FARC in het departement Nariño een eigen identiteitsbewijs heeft ingesteld. Soortgelijke praktijken zouden naar verluidt ook in Antioquia waargenomen zijn.²⁷⁴

2.1.3

Registraduría Nacional del Estado Civil

Het *Registraduría Nacional del Estado Civil* (Nationaal Register van de Burgerlijke Stand) is een entiteit met administratieve autonomie die door het hele land lokale afdelingen heeft. Het Registraduría (hierna Burgerlijke stand) heeft tot taak om civiele gebeurtenissen (waaronder geboorte, huwelijk, overlijden) en de identificatie van de Colombiaanse burger te registreren. Hiernaast heeft het tot taak om de verkiezingsprocessen en de mechanismen van de participatie van de burger te verwezenlijken.²⁷⁵

De burgerlijke stand heeft districtskantoren (*Registradurías Distritales del Estado Civil*), hulpkantoren (*Registradurías Auxiliares*) en gemeentelijke kantoren (*Registradurías Municipales*). Op de website van de stad Bogota staat dat alle diensten die verband houden met de burgerlijke stand en identificatie worden verleend in de hulpkantoren na een afspraak gemaakt te hebben via de website van de burgerlijke stand tijdens de volgende openingsuren: Maandag tot vrijdag van 8:00 uur tot 16:00 uur. De kantoren die geen website hebben, helpen de mensen in volgorde van binnenkomst.²⁷⁶

In Bogota en Medellín bestaat er een speciaal kantoor van de districtskantoren voor mensen met een handicap, zwangere vrouwen, personen ouder dan 60 jaar en daklozen, de zogenaamde *Oficina Para la Atención al Discapacitado* (Opadi: Kantoor voor de Hulp aan de Gehandicapte). In Bogota gaat er elke woensdag een speciaal team van het Opadi naar de verblijfplaats van personen die door hun geestelijke of lichamelijke gezondheid niet naar het eigen kantoor van Opadi kunnen komen om daar de persoon te identificeren, zoals het afnemen van vingerafdrukken. Het Opadi heeft op 30 september 2021 met het grootstedelijk gebied van de Aburrá-vallei, waarvan Medellín de grootste stad is, een memorandum van overeenstemming afgesloten. Het memorandum staat het Opadi toe om zich naar de verblijfplaats te

²⁷¹ WRadio, *¿Es obligación mostrar la cédula en un procedimiento policial?*, 24 februari 2021; EL CÓDIGO NACIONAL DE POLICÍA Y TI CONVIVENCIA, *Ley 1801*, Artículo 35 en 180, 29 juli 2016; L&E Global, *Colombia: Monthly Minimum Wage and Transportation Aid for 2021 fixed by Colombian government*, 28 januari 2021: Een minimum dagloon was in 2021 ongeveer 30.000 Colombiaanse peso's (ongeveer 7 euro).

²⁷² Asuntos Legales, *Los casos en los que le pueden exigir presentar su cédula original en un viaje*, 20 februari 2019.

²⁷³ Vertrouwelijke bron, 22 februari 2022.

²⁷⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 18, 30 maart 2021; *El Colombiano*, *Nariño: disidencias exigen carnet de paso*, 20 november 2021.

²⁷⁵ Registraduría Nacional del Estado Civil, LinkedIn (geraadpleegd op 6 oktober 2021)

²⁷⁶ Registraduría Nacional del Estado Civil, website: https://www.registraduria.gov.co/-/Cedula-de-Ciudadania_3689-.html (geraadpleegd op 6 oktober 2021): Op de website van de Registraduría staat dat notarissen met een registerfunctie deze dienst blijven verlenen. Het is niet bekend welke diensten dit precies zijn.

begeven van diegenen die niet in staat zijn om naar de kantoren te gaan van de tien gemeentes waaruit dit grootstedelijk gebied bestaat.²⁷⁷

2.1.4 *Tarjeta de identidad (identiteitskaart)*

Aanvraag

De identiteitskaart wordt aan minderjarige Colombianen verstrekt die de leeftijd van zeven hebben bereikt. Bij de aanvraag dient de minderjarige vingerafdrukken af te geven en worden de biometrische gegevens van de minderjarige opgenomen. De ouders van de minderjarige moeten een afspraak maken, hetzij via de website van de instantie, hetzij in de kantoren die niet over dit systeem beschikken en het protocol "wie het eerst komt, het eerst maalt" respecteren.²⁷⁸ Bij de aanvraag voor de identiteitskaart dient aan de volgende voorwaarden voldaan te worden:

- De minderjarige moet zeven jaar zijn;
- Een kopie van de geboorteakte moet overlegd worden;
- De bloedgroep en RH-factor van het bloed moeten bekend gemaakt worden. Dit kan middels een certificaat van een klinisch laboratorium als de gevraagde gegevens niet op de geboorteakte voorkomen;
- Drie pasfoto's moeten meegenomen worden (Dit geldt alleen voor mensen die in Bogota door het kantoor van OPADI geholpen worden; in de hulpkantoren in Bogota worden de foto's direct van de burger genomen).²⁷⁹

Als de houder van de kaart de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, is de identiteitskaart niet langer geldig. Zodra de meerderjarige leeftijd is bereikt, kan een *cédula de ciudadanía* (burgerschapkaart) aangevraagd worden (zie paragraaf 2.1.5).

Afhalen

De afgifte van identiteitskaarten gebeurt in volgorde van aankomst van de aanvragers, zonder dat een afspraak hoeft te worden gemaakt.

De identiteitskaart kan alleen worden opgehaald door de houder in aanwezigheid van de vader of de moeder van de minderjarige of, bij gebreke daarvan, door de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige, in alle gevallen met biometrische authenticatie. In geen geval zullen identiteitskaarten aan derden worden verstrekt.²⁸⁰

Biometrische authenticatie wordt volgens een vertrouwelijke bron door de Colombiaanse staat gebruikt om de identiteit van personen te verifiëren. De verschillende kantoren van de Registraduría beschikken over apparatuur voor het nemen van vingerafdrukken van personen. Wanneer iemand een identiteitsdocument gaat afhalen, verifieert de medewerker van de Registraduría de identiteit van de persoon die het document afhaalt, scant de streepjescode op het document en neemt vervolgens de vingerafdrukken van de persoon alvorens het document te overhandigen.²⁸¹

²⁷⁷ Registraduría Nacional del Estado Civil, website: <https://www.registraduria.gov.co/La-Opadi.html> (geraadpleegd op 6 oktober 2021); Alcaldía de Bogota, website: [CEDULA DE CIUDADANIA | Bogota.gov.co](https://www.bogota.gov.co/CEDULA-DE-CIUDADANIA) (geraadpleegd op 6 oktober 2021).

²⁷⁸ Registraduría Nacional del Estado Civil, website: <https://www.registraduria.gov.co/-Cedula-de-Ciudadania,3689-.html> (geraadpleegd op 6 oktober 2021)

²⁷⁹ Alcaldía de Bogota, website, <https://bogota.gov.co/servicios/guia-de-tramites-y-servicios/tarjeta-de-identidad>

²⁸⁰ Registraduría Nacional del Estado Civil, website, [Tarjeta de Identidad - Registraduría Nacional del Estado Civil \(registraduria.gov.co\)](https://www.registraduria.gov.co/Tarjeta-de-Identidad-Registraduria-Nacional-del-Estado-Civil)

²⁸¹ Vertrouwelijke bron, 22 februari 2022.

Duplicaat/vervanging identiteitskaart

Een minderjarige kan een nieuwe identiteitskaart (*duplicado*) krijgen in geval van diefstal, beschadiging of verlies van de identiteitskaart. Een nieuwe kaart kan in persoon, maar ook online aangevraagd worden, zolang de houder eerder een gele identiteitskaart met hologrammen gekregen heeft.

De identiteitskaart dient vervangen te worden (*renovación*) wanneer minderjaren tussen zeven en achttien jaar als eerste identiteitskaart de oudere roze variant hebben gekregen. Deze kan voor één keer vervangen worden door de biometrische identiteitskaart. Hiervoor dient de oude roze kaart, indien nog in het bezit van de houder, overlegd te worden en/of een kopie van de geboorteakte. Bij de vervanging dient de bloedgroep bevestigd te worden; in het geval deze verschilt van wat op de roze kaart of op de geboorteakte staat, dient een certificaat van een klinisch laboratorium overlegd te worden.²⁸²

2.1.5 *Cédula de ciudadanía (burgerschapskaart)*

Aanvraag

De gele Cédula met hologrammen die sinds 2010 afgegeven wordt, wordt voor de eerste keer verstrekt aan Colombianen van achttien jaar en ouder die de nationaliteit door geboorte of door naturalisatie hebben verkregen. De procedures voor de eerste aanvraag van een cédula, de verlenging en de rectificatie van dit document moeten in persoon gebeuren. Er worden vingerafdruken afgenomen voor de gele cédula (zie paragraaf 2.3.1).

De volgende documenten dienen verstrekt te worden om voor de cédula in aanmerking te komen:

- Kopie van de geboorteakte;²⁸³
- Voor Colombianen die voor 15 juni 1938 geboren zijn, kan als basisdocument het doopcertificaat dienen;
- Colombianen door naturalisatie moeten een kopie van het naturalisatiedocument of een resolutie van inschrijving en de eed van trouw overleggen;
- De bloedgroep moet bevestigd worden;
- Drie pasfoto's.²⁸⁴

Afhalen

Het nieuwe document dient door de houder van het document afgehaald te worden. Voor het afhalen van het document hoeft geen afspraak gemaakt te worden en afhandeling vindt plaats in orde van aankomst van de Colombiaanse burger. Indien desbetreffende Registraduría de dienst aanbiedt om online een afspraak te maken, kan dat ook. Als vanwege persoonlijke omstandigheden een persoon het document in een andere Registraduría dan waar het document is aangevraagd, wenst af te halen, het gaat hier om de gele cédula met hologrammen of de blauwe biometrische identiteitskaart, dan dient de houder van het document het bedrijf *Inter rapidísimo* te gebruiken. Dit is het enige bedrijf dat geautoriseerd is om dergelijke verzoeken in

²⁸² Alcaldía de Bogotá, website, <https://bogota.gov.co/servicios/guia-de-tramites-y-servicios/tarjeta-de-identidad>

²⁸³ Bij de inschrijving van het kind in de burgerlijke stand is de fysieke verschijning van het kind niet nodig, omdat er geen biometrische gegevens worden afgenomen.

²⁸⁴ El Tiempo, *Así se han transformado la cédula y el pasaporte en Colombia*, 22 februari 2021; Alcaldía de Bogotá, [CEDULA DE CIUDADANIA | Bogota.gov.co](https://bogota.gov.co).

te willigen en het document naar een andere kantoor van de burgerlijke stand te vervoeren.²⁸⁵

In uitzonderlijke gevallen kan de houder van het document een derde autoriseren om het document op te halen middels een "volmacht met handtekeningherkenning en verplichte biometrische authenticatie" die is afgegeven door een notaris of consul. De geautoriseerde krijgt het document slechts overhandigd als biometrische gezichts- of vingerafdrukherkenning is voltooid.²⁸⁶

Verlenging/Duplicaat/Vervanging

Op officiële websites van de overheid staat geen informatie over het verlengen van de cédula de ciudadanía. Twee vertrouwelijke bronnen geven aan dat de cédula geen vervaldatum heeft.²⁸⁷

De houder van de cédula kan een nieuwe (duplicaat) aanvragen in het geval van diefstal, beschadiging of verlies indien hij of zij eerder de laatste gele versie met hologrammen in het bezit had. De bloedgroep van de houder dient geverifieerd te worden.²⁸⁸

Sinds 30 juli 2010²⁸⁹ is de gele cédula met hologrammen die gebaseerd is op automatische identificatie middels vingerafdrukken de enige geldige cédula in Colombia. De oude gelamineerde witte of geplastificeerde koffiekleurige kaarten zijn sinds die datum niet meer geldig.²⁹⁰ Op de website van de burgerlijke stand staat dat diegenen die hun oude kaart niet vernieuwen en geen gele kaart aanvragen niet gedocumenteerd zullen zijn en derhalve problemen zullen ondervinden bij het verkrijgen van diensten bij bijvoorbeeld de notaris, de bank en openbare instellingen. Om de kaart te vernieuwen dient de oude overlegd te worden.²⁹¹

Fysieke gepersonaliseerde veiligheidskaart in polycarbonaat en digitale burgerschapskaart (cédula de ciudadanía digital)

Vanaf december 2020 is begonnen met het uitgeven van de gepersonaliseerde veiligheidskaart in polycarbonaat en de digitale cédula die de houder op zijn of haar smartphone kan installeren. Dit document heeft biometrische kenmerken en staat automatische gezichtsherkenning van de houder toe.

De digitale cédula heeft twee versies: de fysieke in polycarbonaat, die eenmaal afgegeven aan de houder, de vervaardiging van de tweede mogelijk maakt: de digitale cédula die middels gezichtsherkenning op de smartphone geactiveerd wordt en er net zo uitziet als de fysieke versie. Als een Colombiaan de digitale cédula wil hebben, moet hij dus eerst de versie in polycarbonaat in zijn of haar bezit hebben.

²⁸⁵ Registraduría Nacional del Estado Civil, website, <https://www.registraduria.gov.co/-Preguntas-Frecuentes-219-> (geraadpleegd op 6 oktober 2021)

²⁸⁶ Registraduría Nacional del Estado Civil, website: [Cédula de Ciudadanía - Registraduría Nacional del Estado Civil \(registraduria.gov.co\)](https://www.registraduria.gov.co/-Cedula-de-Ciudadania-Registraduria-Nacional-del-Estado-Civil-) (geraadpleegd op 6 oktober 2021)

²⁸⁷ Alcaldía de Bogotá, [CEDULA DE CIUDADANIA | Bogota.gov.co](https://www.almadecivil.gov.co/-CEDULA-DE-CIUDADANIA-Bogota.gov.co-) (geraadpleegd op 3 februari 2022); Registraduría Nacional del Estado Civil: website:<https://www.registraduria.gov.co/-Tramites-.html> (geraadpleegd op 14 februari 2022); vertrouwelijke bron, 11 februari 2022; vertrouwelijke bron, 11 februari 2022.

²⁸⁸ Alcaldía de Bogotá, [CEDULA DE CIUDADANIA | Bogota.gov.co](https://www.almadecivil.gov.co/-CEDULA-DE-CIUDADANIA-Bogota.gov.co-) (geraadpleegd op 3 februari 2022)

²⁸⁹ Op de website van de Alcaldía de Santiago de Cali staat dat deze datum 1 januari 2010 is:

²⁹⁰ Registraduría Nacional del Estado Civil, website, <https://wapp.registraduria.gov.co/identificacion/cedulas-no-renovadas/index.php> (geraadpleegd op 6 oktober 2021); El Tiempo, *Así se han transformado la cédula y el pasaporte en Colombia*, 22 februari 2021.

²⁹¹ Alcaldía de Bogotá, [CEDULA DE CIUDADANIA | Bogota.gov.co](https://www.almadecivil.gov.co/-CEDULA-DE-CIUDADANIA-Bogota.gov.co-) (geraadpleegd op 3 februari 2022); Registraduría Nacional del Estado Civil: website:<https://www.registraduria.gov.co/-Tramites-.html> (geraadpleegd op 14 februari 2022)

De digitale versie kan overal voor gebruikt worden waarvoor de fysieke gele versie ook gebruikt worden. De website van de Registraduría stelt dat met het gebruik van de digitale versie volledige identificatie wordt gegarandeerd en het risico van identiteitsfraude wordt beperkt. De digitale versie zal niet in de plaats komen van de fysieke gele kaart. De nieuwe cédula zal alleen gelden voor Colombianen die deze in hun bezit wensen te hebben.²⁹²

2.1.6

Paspoort

Vanaf 24 november 2015 verloor het wijnrode paspoort dat in 1992 was gelanceerd, zijn geldigheid en moest vervangen worden door de nieuwe Colombiaanse paspoorten die een elektronische chip²⁹³ hadden. De paspoorten met een machine leesbare zone die in 2010 geïntroduceerd waren, mochten nog tot hun vervaldatum gebruikt worden. De geldigheidsduur van alle drie types paspoorten was tien jaar.²⁹⁴

Aanvraag

Op Colombiaanse grondgebied is het paspoort te verkrijgen bij de kantoren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de stad Bogota, of bij de daartoe bevoegde deelregeringen van de verschillende departementen (*governaciones*). In het buitenland dient de Colombiaanse burger zich te vervoegen bij een van de aangewezen Colombiaanse consulaten die de enige geautoriseerde instanties zijn die paspoorten aan Colombianen in het buitenland mogen verstrekken:

Meerderjarige personen dienen de volgende stappen te ondernemen om het paspoort te verkrijgen:

- Een afspraak via de website van de Cancillería (Buitenlandse Zaken) of via de desbetreffende gobernación maken;
- De aanvrager dient in persoon op het gekozen kantoor te verschijnen; op het kantoor wordt de pasfoto genomen, vingerafdrukken genomen en moet de aanvrager zijn of haar handtekening zetten.
- De aanvrager dient zijn of haar originele geldige cédula te laten zien;²⁹⁵
 - a. indien deze (nog) niet in zijn of haar bezit is het document met QR code (*contraseña*) nodig, waaruit blijkt dat de cédula aangevraagd is en een kopie van de geboorteakte, of;
 - b. indien een duplicaat of vervanging van de cédula is aangevraagd, dient de contraseña overlegd te worden, waaruit de aanvraag blijkt. De contraseña dient overlegd te worden samen met de online verificatie van de geldigheid van de cédula;
- Indien de houder het oude paspoort in het bezit heeft, dient deze overlegd te worden;
- In geval van verlies of diefstal van het paspoort hoeft de aanvrager dit alleen onder ede te melden aan de instantie die het paspoort heeft afgegeven.²⁹⁶

²⁹² La Registraduría, website: <https://www.registraduria.gov.co/-Cedula-de-Ciudadania,3689-.html>; El Tiempo, *Así es la nueva cédula digital que se usará en Colombia*, 14 juli 2021.

²⁹³ De chip bevat biografische en biometrische informatie van de houder.

²⁹⁴ El Tiempo, *Así se han transformado la cédula y el pasaporte en Colombia*, 22 februari 2021; El Tiempo, *¿Cada cuánto se debe renovar el pasaporte colombiano y cómo debo hacerlo?*, 16 oktober 2021; Registraduría Nacional del Estado Civil: <https://www.cancilleria.gov.co/help/faq/passports> (geraadpleegd op 14 februari 2022).

²⁹⁵ Wanneer de burgerschapskaart verscheidene jaren na het bereiken van de meerderjarigheid van 18 jaar is verkegen, moeten de nodige Colombiaanse burgerlijke registers van geboorte en/of overlijden worden overgelegd, aan de hand waarvan kan worden vastgesteld op welke wijze de Colombiaanse nationaliteit is verkregen.

²⁹⁶ https://www.cancilleria.gov.co/tramites_servicios/pasaportes/requisitos (geraadpleegd op 21 oktober 2021)

Minderjarige personen dienen aan de volgende eisen te voldoen om het paspoort te verkrijgen:

- De minderjarige moet vergezeld zijn door een van zijn ouders of een wettelijke vertegenwoordiger die zich moeten identificeren middels een geldige cédula (de gele met hologrammen). Als geen van hen aanwezig is, kan een derde geautoriseerd worden om het paspoort voor de minderjarige aan te vragen;
- Een afspraak voor de aanvraag van het paspoort dient middels de website van de Cancillería gemaakt te worden;
- De minderjarige dient met de ouder of wettelijke vertegenwoordiger in persoon op het gekozen kantoor verschijnen en de vereiste documenten in persoon overleggen; op het kantoor wordt de pasfoto en vingerafdrukken genomen;
- Een getrouwe kopie van de geboorteakte uit de burgerlijke stand dient overlegd te worden;
- Indien aanwezig dient het oude paspoort overlegd te worden;
- In geval van verlies of diefstal van het paspoort hoeven de ouders of de wettelijke vertegenwoordiger dit alleen onder ede te melden aan de instantie die het paspoort heeft afgegeven.

Telkens als een Colombiaan van document verandert, bijvoorbeeld van burgerlijke stand naar identiteitskaart en van identiteitskaart naar cédula moet het paspoort vervangen worden omdat het document ter identificatie veranderd is.²⁹⁷

Afhalen

Het paspoort dient in persoon afgehaald te worden op het kantoor waar het paspoort is aangevraagd en waar de biometrische gegevens zijn geverifieerd. Bij het afhalen dient de gele cédula met hologrammen overlegd te worden, of het document met QR code (*contraseña*) waaruit blijkt dat de cédula voor de eerste keer is aangevraagd, of dat een duplicaat of vervanging van de cédula is aangevraagd.

Net zoals bij het aanvragen van het paspoort moet bij het afhalen van het paspoort de aanvrager in persoon verschijnen. In het geval van het paspoort van een minderjarige kan de vader, de moeder of de wettelijk vertegenwoordiger of gevolmachtigde met wie de minderjarige het paspoort heeft aangevraagd het paspoort afhalen, mits het proces is begonnen met het afnemen van de vingerafdruk van de meerderjarige. Deze zal gedurende het hele proces, inclusief bij het afhalen, geverifieerd worden. De meerderjarige die de minderjarige vergezelt, dient zich te kunnen identificeren, net zoals een meerderjarige die voor zichzelf het paspoort ophaalt.²⁹⁸

Vernieuwen

Het Colombiaanse paspoort is voor een meerderjarig persoon tien jaar geldig. Voor minderjarigen daarentegen moet het paspoort worden gewijzigd wanneer zij zeven jaar oud worden of meerderjarig worden. Op Colombiaanse grondgebied is het paspoort te vernieuwen bij de kantoren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de stad Bogota of bij de daartoe bevoegde deelregeringen (*gubernaciones*) van de verschillende departementen. In het buitenland dient de Colombiaanse burger zich te vervoegen naar een van de aangewezen Colombiaanse consulaten die de enige

²⁹⁷ https://www.cancilleria.gov.co/tramites_servicios/pasaportes/requisitos (geraadpleegd op 21 oktober 2021)

²⁹⁸ <https://www.cancilleria.gov.co/help/faq/passports> (geraadpleegd op 22 oktober 2021)

geautoriseerde instanties zijn die paspoorten aan Colombianen in het buitenland mogen verstrekken.²⁹⁹

De belangrijkste voorwaarden voor het vernieuwen van het paspoort zijn:

- Een afspraak maken bij een van de kantoren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, of bij een Colombiaans consulaat in het buitenland;
- Het formulier voor vernieuwing dat op de website van het Buitenlandse Zaken gevonden kan worden invullen;
- In persoon naar de afspraak komen en de benodigde documenten overleggen, te weten, de cédula, indien aanwezig het oude paspoort en bij een minderjarige een uittreksel uit de burgerlijke stand;
- In het geval van verlies of diefstal van het paspoort dient de aangifte bij de politie hiervan overlegd te worden.

2.2 Mogelijkheid om van geslacht en naam te veranderen op de identiteitskaart of in het paspoort

2.2.1 Mogelijkheid tot verandering van geslacht op cédula

Vanaf juni 2015 is het in Colombia mogelijk om het geslacht op de *cédula de ciudadanía* (burgerschapskaart) te veranderen, zonder dat de aanvrager moet voldoen aan de medische en psychologische examens en testen die de Colombiaanse staat eerder verplicht stelde alvorens akkoord te geven voor de geslachtverandering op de cédula.³⁰⁰ Tegenwoordig is het slechts een administratieve procedure, hetgeen in feite betekent dat de f van *femenino* (vrouwelijk) in een m van *masculino* (mannelijk) wordt veranderd of andersom.³⁰¹

De voorwaarden om het proces op te starten werden in het Decreet 1227 uit 2015 (*Decreto 1227 de 2015*) gesteld. Vanaf 2018 is het voor minderjarigen ook mogelijk om hun geslacht op de *tarjeta de identidad* (identiteitskaart) te veranderen. Hierbij dient de minderjarige vergezeld te worden door zijn ouders of wettelijke vertegenwoordigers. Hiermee kunnen transgenderpersonen hun naam en sekse op het document aanpassen. Het veranderen van de naam, wat ook al voor 2015 kon, kan één keer. De procedure voor het veranderen van het geslacht kan slechts twee keer in een leven doorlopen worden en de aanvrager dient tien jaar te wachten alvorens voor de tweede keer een aanvraag te doen. Het Constitutionele Hof heeft volgens een advocaat van de ngo *Colombia Diversa* in een grondwettelijke uitspraak bepaald dat "transseksuelen", als zij dat goed kunnen onderbouwen, een tweede keer van voornaam kunnen veranderen.³⁰²

Vertrouwelijke bronnen meldden dat de Registraduría in hun registers ook de T van 'transgender' naast de opties van 'mannelijk' en 'vrouwelijk' konden invoeren, maar dat dit nog niet op identiteitskaarten of paspoorten verwezenlijkt kon worden.³⁰³ In een artikel van eind oktober 2021 schreef de krant *El País* dat Mike Durán de eerste

²⁹⁹ MisTramitesyRequisitos, *Requisitos para Renovar el Pasaporte en Colombia*, geen datum; El Tiempo, *¿Cada cuánto se debe renovar el pasaporte colombiano y cómo debo hacerlo?*, 16 oktober 2021.

³⁰⁰ Voor 2015 moest iemand bijvoorbeeld een geslachtsoperatie hebben ondergaan om het geslacht op de cédula te kunnen veranderen. De Colombiaanse wet stond het bijvoorbeeld niet toe om het geslacht op de cédula te veranderen als iemand nog mannelijke genitaliën had. Dat veranderde met de wet van 2015.

³⁰¹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; OutRight Action International, *CARTOGRAFÍA de derechos trans EN COLOMBIA*, pagina 26, 23 november 2016.

³⁰² Canal Institucional TV, *Cambio de sexo en la cédula: proceso y desafíos*, 1 oktober 2020; DECRETO 1227 DE 2015, 4 juni 2015; Kienyke.com, *El purgatorio de una transgénero víctima de un pasaporte con sexo masculino*, 11 juli 2015.

³⁰³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

persoon in Colombia was van wie de transidentiteit in de burgerlijke stand was erkend.³⁰⁴ Eind februari 2022 beval het Grondwettelijk Hof dat de categorie "non-binair" werd opgenomen onder de "geslachtsaanduidingen in de burgeridentificatieregeling". Het Hooggerechtshof nam deze beslissing na onderzoek van de vraag van een persoon die zich niet herkende in de traditionele categorieën van "man" en "vrouw". In de beslissing drong het Hof er bij de nationale regering en de Registraduría op aan, de categorie "non-binair" binnen zes maanden te wijzigen en in identiteitsdocumenten op te nemen.³⁰⁵

Voorwaarden

Een persoon die zijn of haar geslacht in het register van de burgerlijke stand en op zijn of haar cédula veranderd wil zien, dient bij een notaris het verzoek ter correctie in te dienen. Bij de notaris dient de volgende documentatie overlegd te worden:

- Kopie van de geboorteakte;
- Kopie van de cédula de ciudadanía;
- Verklaring onder ede, waarmee de betrokkene zich bereid verklaart het geslacht bij de burgerlijke stand te corrigeren.

Nadat de notaris de documenten in ontvangst genomen heeft, heeft deze vijf dagen de tijd om de overeenkomstige openbare akte op te stellen die samen met de ingeleverde documenten naar de Registraduría Nacional del Estado Civil gestuurd dient te worden. Indien de aanvraag wordt ingediend bij een ander notariskantoor dan dat waar de aanvrager geregistreerd staat in de burgerlijke stand, zal de aanvrager het versturen van de documentatie moeten betalen.³⁰⁶

2.2.2

Problemen en obstakels

De procedure om het geslacht op de cédula te veranderen kan op problemen stuiten. Er zijn notarissen die weigeren aan het verzoek te voldoen en die het proces van naam- en geslachtsverandering op de cédula niet willen opstarten. Verder rekenen notarissen geen vaste prijs voor de procedure. Sommige notarissen brengen 140.000 Colombiaanse peso's in rekening (ca. 32 euro)³⁰⁷; anderen vragen meer dan 300.000 peso's (ca. 69 euro). Dit zijn hoge bedragen voor transpersonen die veelal geen vast inkomen hebben, aldus een advocaat van de ngo Colombia Diversa in een interview met de publieke tv-zender *Canal Institucional*.³⁰⁸

2.2.3

Número Único de Identificación Personal (NUIP: het unieke persoonlijke identificatienummer)

Het *Número Único de Identificación Personal* (NUIP: het unieke persoonlijke identificatienummer) verandert volgens Decreet 1227 uit 2015 niet met de "correctie van de geslachtscomponent in de burgerlijke stand".³⁰⁹

Voor maart 2000 kregen Colombianen die een cédula aanvroegen een NUIP van acht cijfers waaruit iemands geslacht bleek. Na maart 2000 werd het NUIP van tien cijfers ingevoerd, waaruit het geslacht niet blijkt. Iemand die voor maart 2000 een cédula heeft gekregen en een correctie van het geslacht op zijn of haar cédula wil doorvoeren, zou een nieuwe NUIP van tien cijfers moeten aanvragen waaruit niet

³⁰⁴ El País, *Una 'T' en el documento de identidad para avanzar en la historia de la comunidad LGTBI en Colombia*, 21 oktober 2021.

³⁰⁵ El Colombiano, *Género no binario aparecerá en el documento de identidad*, 28 februari 2022.

³⁰⁶ Canal Institucional TV, *Cambio de sexo en la cédula: proceso y desafíos*, 1 oktober 2020; DECRETO 1227 DE 2015, 4 juni 2015; Kienyke.com, *El purgatorio de una transgénero víctima de un pasaporte con sexo masculino*, 11 juli 2015.

³⁰⁷ Koers van 11 oktober 2021.

³⁰⁸ Canal Institucional TV, *Cambio de sexo en la cédula: proceso y desafíos*, 1 oktober 2020.

³⁰⁹ DECRETO 1227 DE 2015, Artículo 2.2.6.12.4.3., 4 juni 2015.

meer het geslacht valt op te maken, stelt de Nationale Ombudsman in een rapport uit 2018.³¹⁰ De Registraduría schrijft op haar website dat het aanvragen van een tiencijferige NUIP optioneel is.³¹¹

Volgens een vertrouwelijke bron is het mogelijk dat een transpersoon die voor 2000 een cédula heeft gekregen, een NUIP heeft die conform de toen geldende regels een geslacht representeert dat niet overeenkomt met het geslacht na de correctie. Het veranderen van de NUIP is echter een kostbaar en omslachtig proces, omdat alle documenten waar de NUIP op staat veranderd moeten worden. Het komt voor dat een transpersoon documenten heeft die verschillende NUIP's laten zien, aldus de vertrouwelijke bron.³¹²

2.2.4 *Verandering op paspoort*

Bij de aanvraag van een nieuw paspoort dient het geslacht overeen te komen met het geslacht dat op de cédula staat. Indien het geslacht op de cédula veranderd is, zal dit ook op het paspoort gebeuren. Na juni 2015 met de aanneming van Decreet 1227 kon het echter voorkomen dat iemand bij de burgerlijke stand het ene geslacht had, maar op zijn of haar paspoort nog het vorige had staan. Het is niet mogelijk om aanpassingen of rectificaties in het paspoort aan te brengen. Als zich een verandering of rectificatie in het paspoort van de houder voordoet, dient deze een nieuw paspoort aan te vragen.³¹³

2.2.5 *Wijziging van afgiftedatum en -plaats*

Op de website van de Registraduría staat dat de persoon die een rectificatie van de gegevens op zijn of haar cédula heeft aangevraagd een nieuwe cédula krijgt met nieuwe afgiftedatum en -plaats.³¹⁴

2.3 **Centrale database en fraude/falsificatie**

2.3.1 *Centrale database*

In 2000 begon Colombia met het uitgeven van de gele cédulas met hologrammen gebaseerd op het Systeem van Automatische Identificatie van Vingerafdrukken (Engelse afkorting AFIS). Volgens de Registraduría kan de Colombiaanse staat dankzij deze techniek beschikken over een geavanceerd biometrisch systeem dat in één seconde binnen de databank kan nagaan of een persoon is wie hij of zij beweert te zijn. Tevens kan een persoon tussen 1 en 30 seconden binnen de volledige databank van vingerafdrukken geïdentificeerd worden. Dankzij deze technologie zegt de Registraduría de mogelijkheid aan te bieden om cross checks van informatie te doen en verschillende databases te raadplegen. Onder de organisaties die toegang tot deze dienst hebben, bevinden zich onder andere het Bureau van de Ombudsman (*Defensoría*), de *Procuraduría* (zie paragraaf 3.1.1), het Openbaar Ministerie (*Fiscalía*), het ministerie van Defensie, het *Instituto Nacional Penitenciario*

³¹⁰ Defensoría del Pueblo, *Trans-formando Derechos. Derechos de las personas transgénero en Colombia*, pagina 34, 2018; El Espectador, *Piden a U. Javeriana respetar nombre de personas trans, así no cambien su cédula*, 29 januari 2019.

³¹¹ Registraduría, *ASIGNACIÓN DE UN NUEVO NÚMERO DE CÉDULA POR CAMBIO DE SEXO*: <https://www.registraduria.gov.co/Asignacion-de-un-nuevo-numero-de-cedula-por-cambio-de-sexo.html> (geraadpleegd op 22 december 2021)

³¹² Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

³¹³ Cancillería, *MANUAL DEL USUARIO REGISTRO DE DATOS A TRAVÉS DE LA PÁGINA WEB PARA EL TRÁMITE DE PASAPORTE*, geen datum; Cancillería, website: https://www.cancilleria.gov.co/tramites_servicios/pasaportes (geraadpleegd op 11 oktober 2021).

³¹⁴ Registraduría, *Rectificación de la Cédula de Ciudadanía*: <https://www.registraduria.gov.co/Rectificacion-de-la-Cedula-de-Ciudadania> (geraadpleegd op 22 december 2021).

y *Carcelario* (INPEC: Het Nationale Penitentiair en Gevangenis Instituut), het Instituut voor Sociale Zekerheid en de Hoge Raad van de Rechterlijke Macht.³¹⁵

2.3.1.1 Onthouding paspoort

Eenieder die via legale wegen de Colombiaanse nationaliteit heeft verkregen, heeft recht op een paspoort. In de relevante Colombiaanse wetgeving is geen informatie gevonden die erop wijst dat aan gezochte personen een paspoort wordt onthouden.³¹⁶ In paragraaf 2.1.6 wordt gesteld dat het paspoort in persoon aangevraagd en afgehaald dient te worden, hetgeen een obstakel zou kunnen vormen voor een gezocht persoon.

2.3.2 Documentfraude/falsificatie

De Registraduría meldt op de website van de organisatie dat de inwerkingtreding van de gele identiteitskaart het land in staat stelt internationaal een voortrekkersrol te spelen op het gebied van biometrische identificatiesystemen met de modernste technologie, die de betrouwbaarheid garanderen van onder meer de verkiezingsorganisatie, de rechterlijke macht en de penitentiaire, financiële en sociaalzekerheidsstelsels, aangezien zij fraude door falsificatie voorkomen.³¹⁷

In paragraaf 2.1.5 werd gesteld dat volgens de Registraduría met het gebruik van de digitale versie van de cédula volledige identificatie wordt gegarandeerd en het risico van identiteitsfraude wordt beperkt. Het is niet verplicht om de digitale cédula te hebben, maar de radiozender *WRadio* meldt dat deze cédula de Colombiaanse burger meer veiligheid in administratieve procedures en virtuele transacties geeft. Ook is er minder kans op falsificatie van het document, aldus de zender.³¹⁸

In januari 2020 brachten de Colombiaanse autoriteiten een communiqué uit waarin werd gereageerd op berichten op sociale media. Deze berichten maakten melding van een vermeende groep buitenlandse terroristen die de Verenigde Staten probeerden binnen te komen, terwijl ze zich voordeden als Colombiaanse burgers. Volgens de Colombiaanse autoriteiten hadden de berichten betrekking op een onderzoek dat in september 2018 door de Colombiaanse autoriteiten in samenwerking met de Amerikaanse ambassade in Bogota was uitgevoerd. Dit onderzoek leidde tot de arrestatie van de twee medewerkers van de Registraduría van het departement Magdalena, alsmede tot de arrestatie van de coördinatoren van de paspoortbureaus van de departementen Magdalena en La Guajira en van twee ambtenaren die tot laatstgenoemd bureau behoren.

Uit door de Colombiaanse autoriteiten verzamelde informatie bleek dat ongeveer 500 identiteitskaarten op frauduleuze wijze waren afgegeven. Het onderzoek spitste zich toe op de zaak van negen Syrische burgers die, zonder te voldoen aan de bij wet vastgestelde vereisten, de Colombiaanse nationaliteit en paspoorten verkregen met de hulp van medewerkers van de Registraduría van Pivijay en Ciénaga in het departement Magdalena, alsmede de paspoortcoördinatoren van Magdalena en La Guajira. Aangezien de documenten op onregelmatige wijze waren afgegeven en de houders de aanvraagprocedure niet persoonlijk hadden doorlopen, beschikten de autoriteiten niet over de vingerafdrukken van deze "valse" burgers. De paspoorten

³¹⁵ Registraduría, *Con la cédula amarilla con hologramas Colombia cuenta con un sistema de identificación biométrico, con tecnología de punta y modelo internacional*: <https://www.registraduria.gov.co/Con-la-cedula-amarilla-con.html> (geraadpleegd op 23 december 2021); Diario Oficial No. 48.764, RESOLUCIÓN 3341 DE 2013, 13 april 2013.

³¹⁶ Diario Oficial No. 51.542, Ministerio de Relaciones Exteriores, *RESOLUCIÓN 3959 DE 2020*, 29 december 2020.

³¹⁷ Registraduría, *Con la cédula amarilla con hologramas Colombia cuenta con un sistema de identificación biométrico, con tecnología de punta y modelo internacional*: <https://www.registraduria.gov.co/Con-la-cedula-amarilla-con.html> (geraadpleegd op 23 december 2021).

³¹⁸ *WRadio, Cédula digital ¿Cuáles son sus ventajas y cómo adquirirla?*, 23 februari 2021.

en identiteitskaarten die aan deze buitenlanders waren verstrekt, waren volgens de Colombiaanse migratie na het onderzoek ingetrokken. Een Syrische burger die tot een terroristische groepering zou hebben behoord, werd in Dallas gearresteerd toen hij met Colombiaanse documenten het land probeerde binnen te komen.³¹⁹

³¹⁹ Migración Colombia, *RESPECTO A LA INFORMACIÓN QUE VIENE CIRCULANDO A TRAVÉS DE MEDIOS ABIERTOS DE COMUNICACIÓN EN LOS QUE SE DA CUENTA DE UN GRUPO DE PRESUNTOS TERRORISTAS EXTRANJEROS QUE...*, 23 januari 2020; BluRadio, *Así operaba red que emitía documentos colombianos a presuntos terroristas árabes*, 16 januari 2020.

3 Mensenrechten

3.1 Toezicht/Bescherming

3.1.1 Toezichthoudende en/of overheidsinstanties

Onder de toezichthoudende instanties bevinden zich de *Fiscalía General de la Nación* (openbaar ministerie), de *Defensoría del Pueblo* (Ombudsman), *Personerías Municipales* (gemeentelijke Ombudsman) en de *Procuraduría General de la Nación*.³²⁰ Zowel openbare als vertrouwelijke bronnen zetten echter hun vraagtekens bij de onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie, de Nationale Ombudsman en de Procuraduría. Het autonome karakter van deze organisaties zou onder druk gekomen zijn door politieke benoemingen door de huidige regering.³²¹

Fiscalía General de la Nación

De *Fiscalía General* (het Openbaar Ministerie) kreeg vorm met de aanneming van de nieuwe grondwet in 1991 en werd op 1 juli 1992 operationeel. Het is een onderdeel van de rechterlijke macht van de publieke sector met volledige administratieve en budgettaire autonomie, die tot taak heeft de burgers een volledige en efficiënte rechtspraak te bieden.³²² De missie van het Openbaar Ministerie is onder andere om de inwoners van Colombia het recht op toegang tot het gerechtelijke systeem te garanderen door middel van het onderzoeken van strafbare gedragingen in het kader van een eerlijke rechtsgang (zie ook sectie 3.2).³²³

Procuraduría General de la Nación

De *Procuraduría General de la Nación*³²⁴ is het overheidsorgaan dat de burgers ten overstaande van de staat vertegenwoordigt. Samen met de *Defensoría del Pueblo* en de *personerías* (zie hieronder) vormt het het *Ministerio Público* dat wordt geleid door de Procurador General de la Nación.³²⁵ De belangrijkste taak van de Procuraduría is het monitoren van het handelen van publieke medewerkers en het kenbaar maken van elke handeling van deze medewerkers die in strijd kan zijn met de wet. Dit doet de Procuraduría om de rechten en belangen van de burger te waarborgen, de bescherming van mensenrechten te garanderen en namens de samenleving op te treden om openbare goederen te beschermen. De organisatie is verantwoordelijk voor het instellen, bevorderen en afronden van onderzoeken naar het onrechtmatig optreden van ambtenaren en naar particulieren die openbare functies uitoefenen of omgaan met overheidsgeld.³²⁶

³²⁰ Somos Defensores, *Entre la Paz y la Guerra, Agresiones contra líderes y lideresas comunales en Colombia*, 2019.

³²¹ El País, *El cuestionable papel del fiscal colombiano*, 6 april 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021; Contagioradio, *Defensoría quedará sin presencia regional, autonomía e independencia*, 5 februari 2021; El País, *El Senado de Colombia elige a una exministra de Iván Duque como procuradora*, 27 augustus 2020: De huidige *fiscal general* (procureur-generaal) Francisco Barbosa Delgado is bijvoorbeeld een persoonlijke vriend van president Duque en de huidige *procurador general* Margarita Cabello Blanco was minister van Justitie onder Duque.

³²² Fiscalía, website: <https://www.fiscalia.gov.co/colombia/la-entidad/quienes-somos/mision-y-vision/> (geraadpleegd op 11 oktober 2021).

³²³ Fiscalía, website: <https://www.fiscalia.gov.co/colombia/la-entidad/quienes-somos/mision-y-vision/> (geraadpleegd op 11 oktober 2021).

³²⁴ De term Procuraduría is niet goed naar het Nederlands te vertalen. Het zou letterlijk met 'kantoor van de procureur' vertaald kunnen worden, maar de Nederlandse procureur-generaal heeft een heel andere functie dan de *procurador* in Colombia. In dit algemeen ambtsbericht zal daarom de Spaanse term worden gehandhaafd.

³²⁵ De letterlijke vertaling van Ministerio Público is Openbaar Ministerie, maar het Ministerio Público heeft geheel andere taken dan het Nederlandse Openbaar Ministerie.

³²⁶ Cámara de Representantes, website: <https://www.camara.gov.co/procuraduria-general-de-la-nacion>, 13 juni 2017; Fiscalía, website: <https://www.fiscalia.gov.co/colombia/la-entidad/entes-de-control-que-vigilan-la-entidad/> (geraadpleegd op 11 oktober 2021); Departamento Administrativo de la Función Pública, *Concepto 15511 de 2020 Departamento Administrativo de la Función Pública*, 15 januari 2020.

Defensoría del Pueblo

De *Defensoría del Pueblo* (het kantoor van de Nationale Ombudsman)³²⁷ is met de aanneming van de Grondwet van 1991 in het leven geroepen. Het kantoor van de Ombudsman dient de mensenrechten en de vrijheden van eenieder te beschermen tegen illegale, onrechtvaardige, onredelijke, nalatige of willekeurige handelingen, bedreigingen of acties van enige autoriteit of particulier. De Nationale Ombudsman heeft tot taak het controleren van activiteiten van overheidsinstellingen en van sommige personen aan wie overheidstaken zijn gedelegeerd. Samen met de Procuraduría en de *personerías municipales* (gemeentelijke bureaus) maakt de Ombudsman deel uit van het Ministerio Público. De Nationale Ombudsman kan zelf geen strafvervolgning instellen, maar kan haar bevindingen voorleggen aan het Openbaar Ministerie of de politie verzoeken de zaak over te nemen en vervolging in te stellen.³²⁸ Het *Sistema de Alertas Tempranas* (SAT: 'early warning' systeem) van de Nationale Ombudsman heeft tot taak om vroegtijdig dreigingen tegen individuen, groepen en andere maatschappelijke actoren te onderkennen en deze naar de relevante instanties door te geleiden (zie ook paragraaf 3.6).³²⁹

Personerías municipales (gemeentelijke bureau)

De *personero municipal* (soort gemeentelijke ombudsman) is een openbaar functionaris die onderdeel is van het Ministerio Público en die tot taak heeft het bewaken en het bevorderen van de mensenrechten, de bescherming van het algemeen belang, het toezicht houden op het ambtelijk gedrag van degenen die openbare functies vervullen en de administratieve controle in de gemeente.³³⁰

De gemeente- of districtsraden kiezen de *personero's* (soort gemeentelijke ombudsman) voor een periode van vier jaar. De *personería municipal*, het orgaan waartoe de *personero's* behoren, hebben administratieve en budgettaire autonomie, aangezien de taak om de gemeentelijke autoriteiten te monitoren onafhankelijkheid vereist van de andere instituties die deel uitmaken van het lokale bestuur.³³¹ De *personería* zou een cruciale brug tussen gemeenschappen en rechterlijke instanties kunnen vormen en meldingen van criminaliteit of mishandeling naar het Openbaar Ministerie of *Unidad Nacional de Protección* kunnen faciliteren. Volgens ICG kampen de meeste *personerías* echter met een gebrek aan financiële middelen en een tekort aan medewerkers.³³²

3.2 Rechtsgang

3.2.1 Wetgeving en wetgevende macht

In 2000 werd Wet 599 (*Ley 599 de 2000*) aangenomen die na verschillende amendementen nog steeds van kracht is betreffende het strafrecht in Colombia.³³³ USDoS schrijft in het jaarrapport over 2020 dat de wet in een onafhankelijke rechterlijke macht voorziet. Volgens het Amerikaanse ministerie respecteert de Colombiaanse regering over het algemeen de onafhankelijkheid en onpartijdigheid

³²⁷ De Defensor is de Ombudsman zelf.

³²⁸ Defensoría del Pueblo, website: <https://www.defensoria.gov.co/es/public/institucional/5847/%C2%BFQu%C3%ADenes-somos.htm> (geraadpleegd op 11 oktober 2021)

³²⁹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 30, 6 oktober 2020.

³³⁰ Departamento Administrativo de la Función Pública, *Concepto Marco 06 de 2016 Departamento Administrativo de la Función Pública*, 20 december 2016.

³³¹ Departamento Administrativo de la Función Pública, *Concepto 15511 de 2020 Departamento Administrativo de la Función Pública*, 15 januari 2020.

³³² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 36, 6 oktober 2020.

³³³ Código Penal: https://leyes.co/codigo_penal.htm (geraadpleegd op 19 januari 2022)

van de rechterlijke macht. In het rapport werd echter ook gesteld dat een groot deel van het gerechtelijk apparaat overbelast en inefficiënt was, en dat ondermijning, corruptie en intimidatie van rechters, aanklagers en getuigen de werking van het gerechtelijk apparaat belemmerden.³³⁴ Een vertrouwelijke bron stelt dat de rechterlijke macht altijd een onafhankelijke positie heeft weten in te nemen. Toch ziet hij veranderingen. Het grondwettelijke hof heeft de politieke invloeden altijd buitenshuis weten te houden, maar heeft iets aan onafhankelijkheid verloren de laatste tijd, aldus de bron. De bron denkt dat met name rechters van lagere en lokale rechtbanken meer ontvankelijk voor corruptie zijn (zie ook paragraaf 3.2.5 en 3.2.6).³³⁵

3.2.2

Mogelijkheden om aangifte te doen van een misdrijf

Op de website van het ministerie van Justitie staat dat als iemand slachtoffer is van een misdrijf of daarvan op de hoogte is, deze aangifte moet doen om het misdrijf onder de aandacht van de bevoegde autoriteiten te brengen. De klacht wordt ingediend bij het Openbaar Ministerie waartoe de persoon toegang heeft en kan mondeling of schriftelijk worden ingediend, waarbij dag en uur van indiening worden vermeld en de klacht een gedetailleerde beschrijving moet bevatten van de feiten die bij de persoon die aangifte doet bekend zijn. Indien het Openbaar Ministerie geen kantoor in de buurt heeft, kan bij de politie aangifte gedaan worden.³³⁶

Een aangifte kan in persoon gedaan worden, maar kan volgens een vertrouwelijke bron ook telefonisch of online gedaan worden. Aangifte kan volgens de bron gedaan worden bij onder andere het Openbaar Ministerie, Personaría, Nationale Ombudsman en de politie. Na aangifte krijgt diegene die aangifte doet een referentienummer.³³⁷ Dit nummer wordt gegenereerd door het *Sistema Penal Oral Acusatorio* (SPOA: Mondeling beschuldigend strafstelsel). De stand van zaken omtrent de aangifte kan op de website van het Openbaar Ministerie gecheckt worden.³³⁸ Na ontvangst van de klacht, de aanklacht of de zaak beschikt het Openbaar Ministerie over een algemene maximumtermijn van twee jaar om de zaak onder de aandacht van een strafrechter te brengen of om het desbetreffende onderzoek af te sluiten.³³⁹

Het hangt van het misdrijf of het doel van de aangifte af tot welke instantie een burger zich moet wenden. De politie doet over het algemeen onderzoek naar kleine vergrijpen, daar waar het Openbaar Ministerie de ernstigere delicten voor haar rekening neemt, zo stelt een vertrouwelijke bron.³⁴⁰ Als iemand zijn identiteitskaart kwijt is en deze persoon wil een nieuwe, dient een aangifte bij de politie gedaan te worden. Wil de aangever dat er onderzoek naar het verloren document gedaan wordt, bijvoorbeeld bij vermeende diefstal, dan dient het Openbaar Ministerie ingelicht te worden.³⁴¹

Volgens een studie van het Amerikaanse onderzoeksbureau *Gallup* was Colombia in 2021 een van de landen in de wereld waar de bevolking het minste vertrouwen in de politie had. Dit was een tendens die veel voorkwam in Latijns-Amerika volgens de

³³⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 10, 30 maart 2021.

³³⁵ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³³⁶ Ministerio de Justicia, *¿Cómo presentar una denuncia si fui víctima o conozco de un delito?*: <https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Como-presentar-una-denuncia-si-fui-victima-o-conozco-de-un-delito.aspx>

³³⁷ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

³³⁸ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; <https://www.fiscalia.gov.co/colombia/servicios-de-informacion-al-ciudadano/consultas/>

³³⁹ Ministerio de Justicia, *¿Cómo presentar una denuncia si fui víctima o conozco de un delito?*: <https://www.minjusticia.gov.co/programas-co/LegalApp/Paginas/Como-presentar-una-denuncia-si-fui-victima-o-conozco-de-un-delito.aspx>

³⁴⁰ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁴¹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

studie. Slechts een gemiddelde van 49% van de bevolking van dit deel van de wereld zei vertrouwen te hebben in het veiligheidsapparaat van het land waar ze vandaan kwamen, terwijl het mondiale gemiddelde 71% was.³⁴² Vanwege het wantrouwen in de politie en de hoge mate van straffeloosheid werd van veel misdrijven geen aangifte gedaan volgens verschillende bronnen.³⁴³

Kunnen sociale leiders aangifte doen bij bedreiging?

Een vertrouwelijke bron meldt dat veel sociale leiders uit angst geen aangifte doen. Ze zijn bang dat hun aangifte bekend wordt bij de persoon tegen wie ze aangifte doen.³⁴⁴ Sommige sociale leiders die een aanklacht willen indienen nadat ze een doodsb bedreiging hebben ontvangen vrezen dat de ambtenaren die voor hun bescherming zouden moeten zorgen samenwerken met criminelen (zie paragrafen 3.2.5 en 3.5.4). De bureaucratie die gepaard gaat met het doen van aangiftes zorgt voor veel frustratie bij sociale leiders die bedreigd worden.³⁴⁵

Het melden van een bedreiging bij de politie kan een gevaarlijke bezigheid zijn, omdat oplettende gewapende groeperingen of andere dadergroepen wraak kunnen nemen vanwege de aangifte. In sommige gevallen waren de sociale leiders in de veronderstelling dat de veiligheidstroepen betrokken waren bij de bedreigingen, waardoor het aangifte doen bij de politie extra risico's met zich meebracht (zie paragraaf 3.4.1).³⁴⁶ Begin 2021 schreef AI dat er nog steeds sprake was van straffeloosheid voor de daders van moorden op sociale leiders. Zelfs als de dader van een moord opgepakt was, bleef de opdrachtgever vaak buiten schot. Volgens ICG is slechts een paar 'masterminds'³⁴⁷ gearresteerd sinds 2016.³⁴⁸

OHCHR schreef in het jaarrapport over het jaar 2020 dat het de inspanningen van het Openbaar Ministerie waardeerde om de aanvallen op mensenrechtenverdedigers te onderzoeken, maar dat het zich zorgen maakte om de uitdagingen die het identificeren en vervolgen van de opdrachtgevers voor de aanvallen en moorden met zich meebrengen. Verder benadrukte de VN organisatie dat het noodzaak was om de criminele structuren achter deze actoren te ontmantelen.³⁴⁹

Worden aangiftes in behandeling genomen?

Een vertrouwelijke bron zegt dat het moeilijk is om exacte cijfers te geven inzake de afhandeling van aangiftes. De cijfers die bekend zijn, zijn afkomstig van de autoriteiten en het is de vraag in hoeverre deze betrouwbaar zijn, aldus de bron.³⁵⁰ Volgens een vertrouwelijke bron resulteert negen procent van de aangiftes in een veroordeling.³⁵¹ Een andere bron zei dat het Openbaar Ministerie zelf heeft verklaard dat ze 96% van de bedreigingen niet opgelost krijgen of niet oppakken (zie ook paragraaf 3.2.4 en 3.12.10).³⁵² Door de bureaucratie, het langdurige proces en het

³⁴² Gallup, *Global Law and Order*, pagina's 14, 17 en 18, 2021: Colombia scoorde met 51% iets meer dan het gemiddelde van Latijns-Amerika waar Venezuela (25%), Bolivia (35%), Mexico (38%) en Peru (43%) de laagste scores hadden. Op de index die was vastgesteld naar aanleiding van een aantal vragen³⁴² scoorde Colombia 68 punten, waarbij het land op de ranglijst in de buurt kwam van landen als Ethiopië, Nicaragua en Oekraïne. Nederland had in vergelijking een score van 89, terwijl Venezuela lantaarndrager was met 53 punten op de index.

³⁴³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021.

³⁴⁴ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

³⁴⁵ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

³⁴⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 30, 6 oktober 2020.

³⁴⁷ Organisaties als OHCHR gebruiken voor de opdrachtgevers van de moorden vaak de term 'intellectual author' wat met 'intellectuele dader' vertaald zou kunnen worden.

³⁴⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 13, 6 oktober 2020; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

³⁴⁹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5, 10 februari 2021.

³⁵⁰ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

³⁵¹ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

³⁵² Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

gebrek aan capaciteit bij het Openbaar Ministerie blijven veel aangiftes liggen.³⁵³ In het geval van een vermeende bedreiging van sociale leiders zouden de autoriteiten de melding vaak niet serieus nemen. Het aantal bedreigingen tegen leiders van het JAC zou onderbelicht zijn, omdat velen geen aangifte doen omdat ze niet in het gerechtelijk systeem geloven. Als ze aangifte willen doen, zouden ze vaak niet serieus genomen worden, aldus een vertrouwelijke bron.³⁵⁴

Het is volgens vertrouwelijke bronnen ook afhankelijk van het gebied waar iemand woont of een aangifte behandeld wordt. In rurale gebieden waar het Openbaar Ministerie veelal niet afwezig is, hangt het af van de personero (lokale ombudsman, zie ook 3.1.1).in de gemeenschap of iemand een aanklacht durft te doen en of deze in behandeling wordt genomen.³⁵⁵ Tijdens de pandemie waren volgens een vertrouwelijke bron de personarías en de Nationale Ombudsman weinig zichtbaar en deden weinig mensen aangifte.³⁵⁶ Een andere vertrouwelijke bron is van mening dat als iemand bekend en heel zichtbaar is, de kans groter is dat er iets met een aangifte gedaan wordt. Een sociaal leider die veel met ambassades doet of in contact staat met ngo's zal meer kans maken om serieus genomen te worden als hij of zij aangifte doet, aldus de bron.³⁵⁷

Invloed van banden van guerrilla, neo-paramilitairen en criminele bendes en overheidsinstanties/functionarissen op het doen van aangifte bij de politie, het aanvragen – en ontvangen van bescherming door de overheid

Veel medewerkers van het *Departamento Administrativo de Seguridad* (DAS: Administratief Departement van Veiligheid), de opgeheven inlichtingendienst waarvan met name hooggeplaatste functionarissen banden hadden met paramilitairen (zie paragraaf 3.3.2), zijn overgeplaatst naar andere overheidsdiensten. Het is niet zo dat alle medewerkers van de DAS contacten met paramilitairen hadden, maar er zitten heden ten dage zeker nog bij die dat wel hebben, stelt een vertrouwelijke bron.³⁵⁸ Door de vermeende banden tussen de overheidsfunctionarissen en illegale gewapende groeperingen, en de angst dat de aangifte bekend wordt bij de illegale gewapende groepering waartegen de aangifte wordt gedaan komt het voor dat personen die bedreigd worden geen aangifte doen. Inzake de vermeende banden tussen (medewerkers van) de overheid en illegale gewapende groeperingen noemt een enkele bron de neo-paramilitairen specifiek, terwijl de meeste bronnen algemene benamingen aanhouden voor de illegale gewapende groeperingen. (zie ook paragraaf 3.5.4). Er zijn volgens een vertrouwelijke bron ook gebieden waar de illegale groeperingen dusdanig veel macht hebben dat er gewoon geen aanklacht gedaan kan worden.³⁵⁹ HRW schreef begin 2020 bijvoorbeeld dat in het Colombiaanse departement Arauca illegale gewapende groepen met geweld het dagelijks leven van de bevolking controleerden. De groepen legden hun eigen regels op en bedreigden burgers om naleving ervan af te dwingen (zie paragraaf 3.5.4).³⁶⁰

³⁵³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

³⁵⁴ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

³⁵⁵ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021

³⁵⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

³⁵⁷ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

³⁵⁸ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

³⁶⁰ HRW, *The Guerrillas are the Police*, Summary, 22 januari 2020

3.2.3

Strafrechtelijk onderzoek

De wet voorziet in het recht op een eerlijk en openbaar proces, en een onafhankelijke rechterlijke macht ziet volgens USDoS in het algemeen toe op de naleving van dit recht. Volgens het wetboek van strafvordering presenteert de openbare aanklager een beschuldiging en bewijsmateriaal voor een onpartijdige rechter tijdens een mondeling, openbaar proces. Verdachten zijn onschuldig totdat het tegendeel bewezen is en hebben het recht om het bewijsmateriaal en de getuigen tegen hen te confronteren, hun eigen bewijsmateriaal te presenteren en te communiceren met een advocaat van hun keuze of er een toegewezen te krijgen op openbare kosten. De wet stelt tevens dat verdachten voldoende tijd en faciliteiten moeten krijgen om hun verdediging voor te bereiden. Verdachten worden niet gedwongen om te getuigen of schuld te bekennen en hebben het recht om tegen hun proces in beroep te gaan, aldus USDoS.³⁶¹

De Nationale Politie deelt met het *Cuerpo Técnico de Investigaciones* (CTI: Korps voor technisch onderzoek) van het Openbaar Ministerie de taak om onderzoeken in het kader van wetshandhaving te verrichten.³⁶² Gerechtelijke politieonderzoekers en medewerkers van het CTI zijn belast met criminele onderzoeken. Het leger heeft geen mandaat om crimineel onderzoek te verrichten.³⁶³

3.2.4

Strafrechterlijk onderzoek in de praktijk

Verschillende bronnen noemen het tekort aan onderzoekers, rechters en materieel, met name in rurale gebieden, als een groot probleem binnen de Colombiaanse rechtsgang.³⁶⁴ Ook zou er te weinig coördinatie tussen de verschillende betrokken overheidsinstanties zijn. Onderzoekers in het veld en getuigen zouden niet goed begeleid en beschermd worden. Onderzoekers zouden vanwege hun eigen veiligheid bepaalde gebieden mijden, zowel rurale gebieden als bepaalde wijken van steden.³⁶⁵ Door een te hoge werklast hebben officieren van justitie, rechters en advocaten weinig tijd en middelen tot hun beschikking om hun taken goed uit te oefenen.³⁶⁶

Het komt in rurale gebieden voor dat het lichaam van een moordslachtoffer door de eigen gemeenschap wordt weggehaald, omdat er geen overheidsinstanties zijn die dat kunnen doen.³⁶⁷ HRW noemt een voorbeeld dat medewerkers van een mortuarium een lichaam weghaalden wat eigenlijk forensische experts hadden moeten doen.³⁶⁸ Ook bij het onderzoek naar de moord op sociale leiders zou er een groot tekort aan openbaar aanklagers en onderzoekers zijn.³⁶⁹ Het Openbaar Ministerie heeft een in 2017 opgerichte *Unidad Especial de Investigaciones* (Speciale Eenheid voor Onderzoeken) die verschillende regionale afdelingen kent, waarin zowel onderzoekers van CTI als van eliteteams van de politie zitten. De meeste moorden op sociale leiders worden door deze eenheid, die ook moorden op ex-FARC

³⁶¹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 10, 30 maart 2021.

³⁶² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 1, 30 maart 2021; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 39, 22 januari 2020.

³⁶³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 6, 30 maart 2021.

³⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 116, 10 februari 2021; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 40, 22 januari 2020.

³⁶⁵ De stad Argelia in het department Valle del Cauca, Ciudad Bolívar, een wijk van de hoofdstad Bogota, en Soacha, een voorstad van de hoofdstad Bogota, worden bijvoorbeeld door verschillende bronnen genoemd als stedelijke gebieden waar de politie de veiligheid van burgers niet altijd kan garanderen: Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; El Tiempo, *Pandemia y bandas de ex-'paras', coctel que accorrala a Ciudad Bolívar*, 18 mei 2020.

³⁶⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 6, 30 maart 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 33, 6 oktober 2020; HRW, *Guerrillas are the Police*, pagina's 39-40, 22 januari 2020; Amnesty International, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

³⁶⁷ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁶⁸ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 40, 22 januari 2020.

³⁶⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 117-118, 10 februari 2021;

strijders onderzoekt, onderzocht, maar veel van deze zaken zijn bij openbare aanklagers belegd die ook andere misdaden onderzoeken.³⁷⁰ ICG meldde in oktober 2020 dat de speciale eenheid nauw samenwerkt met openbare aanklagers die zich bezighouden met georganiseerde misdaad, waardoor onderzoekers aanvallen op mensenrechtenverdedigers of andere burgers met elkaar in verband kunnen brengen. Ondanks de betere afstemming ondervindt de eenheid volgens verschillende bronnen problemen met onderbezetting en een tekort aan middelen.³⁷¹ De Fiscalía is bezig met het in verband brengen van verschillende misdaden. Dit zou middels een database gebeuren waarin alle gegevens betreffende moorden verwerkt kunnen worden.³⁷²

Sommige ngo's hadden volgens USDoS echter geklaagd over militaire onderzoekers die als eerste ter plaatse waren bij doden door vermeende acties van veiligheidstroepen, en niet de onderzoekers van de CTI. Dit zou op obstructie van de rechtsgang en niet-transparant handelen kunnen wijzen, aldus USDoS.³⁷³ Een vertrouwelijke bron meldt dat aanklachten van seksueel geweld door leden van het Colombiaanse veiligheidsapparaat ook door het militaire rechtssysteem worden opgepakt, terwijl de bron van mening is dat dergelijke zaken middels het civiele recht afgehandeld dienen te worden.³⁷⁴ Een andere bron stelt dat het een goede zaak is dat het onderzoek naar de doden tijdens de *Paro Nacional* (Nationale Staking) mede door excessief politiegeweld niet meer door militairen gedaan wordt, maar dat het Openbaar Ministerie dit heeft overgenomen.³⁷⁵ Een andere vertrouwelijke bron meende dat de militaire rechtbank, naast de politie, het Openbaar Ministerie en Procuraduría nog wel een aantal onderzoeken deed.³⁷⁶

De Procuraduría was onder andere betrokken bij het vergaren van bewijslast van het politiegeweld en bij het identificeren van de leden van de *Escuadrón Móvil Antidisturbios* (ESMAD: Mobiele Eenheid) die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan excessief geweld tijdens de *Paro Nacional*. De Procuraduría kan verder interveniëren als deze organisatie denk dat het Openbaar Ministerie of de politie hun taken niet goed vervullen.³⁷⁷ De *Procuradora* Margarita Cabello verklaarde in november 2021 dat zij ongeveer tweehonderd onderzoeken had geopend naar de incidenten tijdens de *Paro Nacional* waarbij ze sommige onderzoeken van de politie had overgenomen.³⁷⁸

Toegang tot advocaat

Gedetineerden kregen conform de wet onmiddellijk toegang tot een raadsman en hun familieleden volgens USDoS. USDoS stelde verder dat pro deo advocaten die door de Nationale Ombudsman gecontracteerd waren om verdachten bij te staan die niet de financiële middelen hadden om hun eigen verdediging te betalen overladen werden met zaken.³⁷⁹

³⁷⁰ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 113 en 118, 10 februari 2021.

³⁷¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 39 en 118, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's 32-33, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁷² Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 37, 6 oktober 2021.

³⁷³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 6, 30 maart 2021.

³⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

³⁷⁵ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁷⁶ Vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

³⁷⁷ Procuraduría General del Estado, *RESOLUCIÓN 456 DE 2017*, 14 september 2017; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

³⁷⁸ El Espectador, *"En el paro hubo excesos de la Fuerza Pública": procuradora Margarita Cabello*, 7 november 2021.

³⁷⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 9, 30 maart 2021.

Volgens een vertrouwelijke bron bestaat er blijkens de Colombiaanse wet inderdaad de verplichting dat eenieder die wordt vervolgd de toegang tot een advocaat moet krijgen. De vertrouwelijke bron stelt dienaangaande dat deze rechtshulp in sommige gevallen te laat komt en/of van slechte kwaliteit is.³⁸⁰ Een vertrouwelijk bron meldde dat een jongen die in detentie zat de eerste dagen van zijn detentie geen toegang tot een advocaat had gekregen, maar dat een ngo uiteindelijk een advocaat voor hem had geregeld. De aanklacht tegen de jongen luidde dat hij een politieagent tijdens de Paro Nacional had aangevallen, maar na zes maanden detentie was er nog geen bewijslast volgens de bron.³⁸¹

3.2.5 *Corruptie binnen de strafrechtelijke keten*

In augustus 2020 besloot het hooggerechtshof om oud-president Uribe onder huisarrest te plaatsen in een onderzoek naar intimidatie van een getuige en omkooppraktijken. Er waren volgens HRW pogingen geweest om de legitimiteit van deze beslissingen te ondermijnen door intimidatie- en smeercampagnes.³⁸² Freedom House schreef dat het rechtssysteem nog steeds onderhevig was aan corruptie en afpersing. Het grondwettelijk hof en het hooggerechtshof hebben volgens de ngo steeds hun onafhankelijkheid van de uitvoerende macht getoond maar het imago van beide hoven is de afgelopen jaren geschaad door vermeende corruptiepraktijken van medewerkers.³⁸³ Volgens ICG moet het Openbaar Ministerie om meervoudige strafbare feiten met elkaar in verband te kunnen brengen onder andere de corruptie op plaatselijk niveau van de openbare aanklagers aanpakken.³⁸⁴ De rechterlijke macht en het Openbaar Ministerie zouden met name in de rurale gebieden waar illegale gewapende groeperingen actief zijn gecoöpteerd zijn. Het is moeilijk om onafhankelijk te functioneren als je in een gebied werkzaam bent waar een illegale groepering actief is, aldus verschillende vertrouwelijke bronnen (zie ook paragraaf 3.5.4).³⁸⁵

3.2.6 *Beïnvloeding op de rechtsgang door gewapende groeperingen*

Vertrouwelijke bronnen zijn van mening dat medewerkers, onder wie rechters, uit de strafrechtelijke keten met name in de afgelegen gebieden zeker gecoöpteerd kunnen zijn. Doordat er geen sterke overheidspresentie is, bestaat er veel corruptie in die gebieden. Het is moeilijk om onafhankelijk te functioneren wanneer iemand in een gebied werkzaam is waar illegale gewapende groeperingen actief zijn. Deze groeperingen kunnen volgens de bronnen rechters en andere leden uit de keten zeker onder druk zetten.³⁸⁶ ICG schreef over vermeende infiltraties van illegale gewapende organisaties in lokale kantoren van het Openbaar Ministerie. Een bron van ICG verklaarde dat veel gewapende groeperingen mensen bij het Openbaar Ministerie hebben die hun informatie doorgeven. Onderzoek doen naar een machtig iemand of naar een meesterbrein is heel moeilijk, als je het moet opnemen tegen iemand die op de hoogte is en een budget heeft dat veel groter is dan het jouwe, aldus de bron.³⁸⁷ Informatie is te koop in Colombia, zo stelt een vertrouwelijke bron.³⁸⁸

³⁸⁰ Vertrouwelijke bron, 17 februari 2022.

³⁸¹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

³⁸² HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina's 181 en 184, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

³⁸³ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

³⁸⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 37, 6 oktober 2020.

³⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021; vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

³⁸⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 33, 6 oktober 2020.

³⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

El Tiempo schreef in juni 2019 dat een van de meest verontrustende gevallen van corruptie bij de politie was dat geüniformeerde agenten op de loonlijst stonden van grote criminele netwerken, zoals de Clan del Golfo.³⁸⁹ Eind 2020 werden bijvoorbeeld 22 politieagenten in Medellín gearresteerd vanwege vermeende banden met criminele bendes (zie ook 3.5.4).³⁹⁰ Getuigen willen soms geen verklaring afleggen, omdat ze bang zijn dat politieagenten of leden van het Openbaar Ministerie informatie zullen doorsluizen naar illegale gewapende groeperingen. Illegale gewapende groeperingen intimideren gemeenschappen en leden van de rechterlijke macht om onderzoeken te dwarsbomen.³⁹¹ In Arauca moest een lokale rechter overgeplaatst worden omdat ze met een granaat was aangevallen.³⁹²

3.3 Inlichtingen- en veiligheidsdiensten

3.3.1 DNI/DIPOL/J2

Het *Dirección Nacional de Inteligencia* (DNI: Het Nationale Inlichtingendirectoraat) is de belangrijkste inlichtingendienst in Colombia en is de opvolger van het opgeheven *Departamento Administrativo de Seguridad* (DAS: Administratief Departement van Veiligheid). De inlichtingendienst valt direct onder de president en heeft vergaande bevoegdheden voor wat betreft het inzetten van inlichtingenmiddelen zoals het tappen van telefoons en het volgen van personen. Het heeft echter geen uitvoerende taken zoals het DAS voorheen wel had, zoals het detineren van personen. Een vertrouwelijke bron meldt dat het een analytische dienst is die geen opsporingsbevoegdheid heeft.³⁹³ Sinds de oprichting in 2011 heeft de dienst geprobeerd onder de radar te blijven, omdat het niet in verband gebracht wilde worden met het DAS. Veel oud-medewerkers van het DAS zijn echter nu werkzaam voor het DNI. Desgevraagd geven verschillende vertrouwelijke bronnen aan het DNI niet te kennen. Het *Dirección de Inteligencia Policial* (DIPOL: Directoraat van politie inlichtingen) kennen ze daarentegen wel.³⁹⁴

Het DIPOL schijft op zijn eigen website dat het als missie heeft het verzamelen van onder andere strategische en operationele inlichtingen. Deze inlichtingen zijn om te kunnen anticiperen op en ter voorkoming van dreigingen en uitdagingen die gericht zijn tegen de veiligheid van de burger, de samenleving, de staat en tegen de veiligheid van het personeel, de instellingen, de documenten en de communicatiemiddelen van de Nationale Politie. Tevens worden de inlichtingen gebruikt om de taak van de politie, zoals in haar institutionele mandaat wordt vereist, te ondersteunen.³⁹⁵

Verder bestaat er het *Jefatura de Inteligencia y Contrainteligencia Militar Conjunta* (J2: Gemeenschappelijk hoofdkwartier militaire inlichtingen en contraspionage) dat het hoogste militaire inlichtingenorgaan in Colombia is. Het valt rechtstreeks onder het Algemeen Commando van de Strijdkrachten en het ministerie van Defensie, en het is het hoogste militaire inlichtingenorgaan in Colombia. Haar voornaamste functie is het bepalen van strategische doelstellingen. De inlichtingen die ten behoeve van deze doelstellingen worden vergaard, ondersteunen de commandanten

³⁸⁹ *El Tiempo*, *Van 80 policías detenidos este año por corrupción*, 14 juni 2019.

³⁹⁰ Caracol, *Capturan a 22 policías por supuestos casos de corrupción en Medellín*, 4 december 2020.

³⁹¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 121, 10 februari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

³⁹² HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 40, 22 januari 2020.

³⁹³ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

³⁹⁵ <https://www.policia.gov.co/direccion/inteligencia> (geraadpleegd op 27 december 2021).

van elke strijdmacht (landmacht, zeemacht en luchtmacht) in de aan hun toegewezen activiteiten en functies.³⁹⁶

Taken diensten

Het is niet geheel duidelijk welke taken de verschillende diensten toebedeeld hebben gekregen. Volgens een betrouwbare bron is het DIPOL het professioneelst en het meest effectief van de inlichtingendiensten. In veel onderzoeksvelden, zoals het bestrijden van de guerrilla en het onderzoeken van inlichtingenactiviteiten van het buurland Venezuela in Colombia, zit overlap tussen de taken van de diensten en in sommige daarvan werken de diensten samen.³⁹⁷ Een vertrouwelijke bron vertelde dat hij was benaderd door een team waarvan hij het vermoeden had dat het bestond uit leden van verschillende diensten.³⁹⁸

3.3.2

Departamento Administrativo de Seguridad (DAS)

In 2011 ontbond de toenmalige Colombiaanse president Juan Manuel Santos de inlichtingendienst DAS na een reeks van schandalen. De schandalen kwamen aan het licht toen in februari 2009 het bericht naar buiten kwam dat de dienst rechters, journalisten en opposenten van de toen zittend president Álvaro Uribe illegaal bespioneerde. Jorge Noguera, die hoofd was van de dienst onder president Alvaro Uribe van 2002 tot 2005, verklaarde tijdens zijn proces dat Uribe van de illegale spionageactiviteiten afwist. Er waren tevens aantijgingen aan het adres van Uribe dat de voormalig president zelf de opdracht tot het spioneren had gegeven. Uribe heeft deze beschuldigingen immer ontkend. Naast Noguera kregen ten minste twintig andere (voormalig) DAS-medewerkers gevangenisstraffen.³⁹⁹

Een van de schandalen die naar boven was gekomen, waren de banden tussen de dienst en paramilitaire facties. Voormalig hoofd van de dienst Jorge Noguera werd in oktober 2011 tot 25 jaar cel veroordeeld vanwege het samenwerken met paramilitaire doodseskaders. Hij zou paramilitairen toegang tot de dienst hebben verschaft en hen hebben geholpen bij de moord op de academische activist Alfredo Correa in 2004. Voormalig onderdirecteur van de DAS José Miguel Narváez had directe banden met de in 2004 vermoorde leider van de paramilitairen Carlos Castaño Gil. Volgens onderzoeken naar zijn persoon zou Narvaez zijn relatie met Castaño gebruikt hebben om de humorist, advocaat en vredesactivist Jaime Garzón, die verdacht werd van banden te hebben met de FARC-EP en het ELN, in 1999 te laten vermoorden. Narvaez werd uiteindelijk tot 26 jaar cel veroordeeld voor de moord op Garzón. Het grootste gedeelte van de DAS medewerkers, met name uit de lagere kaders, werd niet aangeklaagd en werd overgeplaatst naar de politie, het leger, het DNI en andere overheidsinstellingen.⁴⁰⁰

Banden tussen (ex-)DAS-medewerkers en (neo-)paramilitaire organisaties

Hierboven is reeds melding gemaakt van de banden tussen hooggeplaatste DAS-medewerkers en paramilitairen in het verleden. Volgens verschillende bronnen liepen deze banden ook door naar functionarissen met minder hoge functies, maar de bronnen kunnen niet zeggen in welke mate. Voormalig president Santos zei toen hij de dienst in 2011 ophief dat veel medewerkers van de DAS onterecht

³⁹⁶ Somos Defensores, *STOP WARS – Paren la guerra contra los defensores(as) EPISODIO II Inteligencia en Colombia: El Lado Oscuro de la Fuerza*, pagina 192, 2017; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁹⁷ Vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

³⁹⁸ Vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021.

³⁹⁹ BBC News, *Colombia President scraps spy agency after scandals*, 1 november 2011; BBC News, *How President Alvaro Uribe changed Colombia*, 4 augustus 2010; Colombia Reports, *Uribe camp wants me convicted to take the heat off them: Ex-DAS director*, 13 juni 2011;

⁴⁰⁰ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; TeleSur, *Colombia: Ex-Intelligence Officer Convicted for Journalist's Murder*, 14 augustus 2018; El Espectador, *José Miguel Narváez tendrá que pagar 26 años de prisión por crimen de Jaime Garzón*, 5 februari 2021.

gestigmatiseerd waren. "Zoveel gezagsgetrouwe mensen moeten niet boeten voor een paar zondaars," zou hij volgens *BBC News* gezegd hebben over de DAS-medewerkers.⁴⁰¹

Desgevraagd geven bronnen aan dat de banden tussen overheidsfunctionarissen en neo-paramilitaire organisaties of andere illegale gewapende groeperingen niet meer zoals vroeger zijn, maar te denken dat deze nog steeds bestaan (zie ook paragraaf 3.5.4). In hoeverre neo-paramilitaire groeperingen of andere groeperingen via oud medewerker van de DAS aan persoonsgegevens (naam, adres, telefoonnummer) van burgers kunnen komen is niet bekend. Een vertrouwelijke bron zegt dat informatie te koop is in Colombia. Een andere bron is van mening dat veel illegale gewapende organisaties nog steeds in bijvoorbeeld de politie en het Openbaar Ministerie geïnfiltrerd zijn.⁴⁰²

3.4 Fuerza Pública

In de Colombiaanse grondwet staat dat de *Fuerza Pública* (algemene strijdkracht) uit de militaire strijdkrachten en de nationale politie bestaat en dat alle Colombianen verplicht zijn de wapens op te nemen wanneer het publieke belang dat vereist om de nationale onafhankelijkheid en de publieke instituties te verdedigen. De permanente strijdkrachten die als taak de verdediging van de natie hebben, bestaan uit het leger, de marine en de luchtmacht. Het hoofddoel van de strijdkrachten is de verdediging van de soevereiniteit, de onafhankelijkheid, de integriteit van het nationale grondgebied en de constitutionele orde.⁴⁰³ De *Fuerza Pública* valt onder het ministerie van Defensie. De algemeen commandant van de militaire strijdkrachten is sinds 2018 generaal Luis Fernando Navarro Jiménez.⁴⁰⁴ Colombia heeft ongeveer 300.000 militairen in actieve dienst. Circa 223.000 militairen dienen in het leger die met name ingezet worden in de bestrijding van de illegale gewapende groeperingen en de drugshandel. De marine en de luchtmacht hebben respectievelijk circa 56.000 en 14.000 militairen in de gelederen.⁴⁰⁵ Naast de taak om het land tegen externe en interne dreigingen te beschermen heeft het leger een beperkte rol in politietaken, zoals de handhaving van de wet en de openbare orde. In sommige gevallen zijn militaire eenheden bijvoorbeeld verantwoordelijk voor logistieke ondersteuning en beveiliging van rechercheurs die crimineel bewijs moeten vergaren in afgelegen gebieden of conflictgebieden.⁴⁰⁶

De Nationale Politie is een permanent gewapend korps van civiele aard, dat in de eerste plaats tot doel heeft de bevolking te beschermen, de noodzakelijke voorwaarden te handhaven voor de uitoefening van de algemene rechten en vrijheden, en ervoor te zorgen dat de inwoners van Colombia in vrede samenleven.⁴⁰⁷ De huidige directeur-generaal van de nationale politie is generaal Jorge Luis Vargas.⁴⁰⁸ Er gaan regelmatig stemmen op om de politie onder de vlag van het ministerie van Defensie weg te halen en bijvoorbeeld onder te brengen bij

⁴⁰¹ *BBC News, Colombia President scraps spy agency after scandals*, 1 november 2011; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021.

⁴⁰² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁴⁰³ *Constitución Política Colombia*, artículo 216-218, 1991.

⁴⁰⁴ *El Espectador, Iván Duque cambió toda la cúpula de las Fuerzas Militares*, 11 december 2018.

⁴⁰⁵ *HRW, The Guerrillas are the police*, pagina 42, 22 januari 2020; *El Espectador, ¿Cómo está el poderío militar en América Latina?*, 6 maart 2019; *ICG, Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 21, 6 oktober 2020; *Freedom House, Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴⁰⁶ *USDoS, Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 1, 30 maart 2021.

⁴⁰⁷ *Constitución Política Colombia*, artículo 216-218, 1991.

⁴⁰⁸ *El País, El director general de la policía de Colombia: "Seremos los primeros en pedir perdón"*, 11 mei 2021.

het ministerie van Justitie, maar voor de regering Duque is dit onbespreekbaar.⁴⁰⁹ De nationale politie heeft ongeveer 170.000 personen, zowel in uniform als zonder uniform, in dienst. Zoals reeds eerder gemeld in dit rapport zijn er gebieden waar de Fuerza Pública niet of nauwelijks aanwezig is. In de rurale gebieden van Colombia heeft de politie politiestations in de stedelijke centra van de gemeentes, maar komen ze weinig buiten deze centra. Een vertrouwelijke bron vertelde dat in de stad Argelia in Cauca de politie vanwege de veiligheidssituatie nauwelijks buiten het politiestation kwam.⁴¹⁰

3.4.1

Staat van dienst op het gebied van de klassieke mensenrechten

Voor het jaar 2020 ontving OHCHR beschuldigingen over 42 gevallen van willekeurige levensberoving waarbij leden van de Fuerza Pública en gevangenisautoriteiten betrokken waren, en die de dood van 73 mensen tot gevolg hadden.⁴¹¹ Dertien van de 42 incidenten vonden plaats in de context van de protesten van dat jaar. De politie zou betrokken zijn geweest bij 30 zaken, waarbij 37 slachtoffers zouden zijn gevallen; het leger bij 11 zaken, waarbij 13 slachtoffers zouden zijn gevallen; en in één zaak zouden de gevangenisautoriteiten verantwoordelijk zijn geweest voor 23 sterfgevallen.⁴¹² 38 van de 42 gevallen deden zich voor tijdens militaire en politieoperaties en vier terwijl de slachtoffers in hechtenis waren bij de staat. 11 van deze 38 zaken hadden betrekking op acties waarbij de militairen deelnamen aan preventie- en rechtshandhavingsactiviteiten, arrestatie- en huiszoekingsbevelen uitvoerden, of betrokken waren bij de uitroeiing van illegale gewassen en de strijd tegen criminele groepen.⁴¹³ Volgens vertrouwelijke en openbare bronnen zouden achter sommige bedreigingen tegen sociale leiders of critici van de regering Colombiaanse inlichtingendiensten zitten.⁴¹⁴ Er is echter tijdens het onderzoek ten behoeve van dit ambtsbericht geen concrete casuïstiek dienaangaande gevonden.

Volgens HRW zouden tussen maart en juni 2020 ten minste zes burgers omgekomen zijn bij politieoperaties bij acties tegen de teelt van coca in verschillende delen van het land. Verder rapporteerde OHCHR over drie gevallen van vermeende marteling en mishandeling door de politie en de strijdkrachten in Antioquia, Cesar en Guaviare. Een jongen zou gemarteld zijn omdat hij homoseksueel was.⁴¹⁵ De ngo CINEP zou volgens USDoS gemeld hebben dat Colombiaanse veiligheidstroepen tot augustus 2020 betrokken waren bij zes gevallen van foltering, waarbij negen slachtoffers zouden zijn gevallen.⁴¹⁶ Op 8 september 2020 vond de burger Javier Humberto Ordoñez Bermudez in Bogota de dood door politiegeweld. Volgens openbare bronnen zou Ordoñez door in het openbaar alcohol te drinken hebben gehandeld in strijd met de COVID-19 maatregelen die de Colombiaanse overheid had opgelegd. Ordoñez werd bij zijn arrestatie door de politieagenten geslagen en moest naar het ziekenhuis vervoerd worden waar hij uiteindelijk stierf. Het

⁴⁰⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁴¹⁰ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 42, 22 januari 2020; El Espectador, *¿Cómo está el poderío militar en América Latina?*, 6 maart 2019; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 21, 6 oktober 2020; <https://www.policia.gov.co/talento-humano/estadistica-personal/cifras> (geraadpleegd op 29 december 2021); Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴¹¹ Onder wie zich twee vrouwen, zeven jongens, drie inheemse mensen, vijf personen van de Afro-Colombiaanse gemeenschap en twee LGBTI'ers bevonden.

⁴¹² Het betrof hier het optreden van de politie tijdens de opstand in de gevangenis La Modelo (zie paragraaf 3.12.8).

⁴¹³ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 4, 10 februari 2021.

⁴¹⁴ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 6 december 2021; Wola, *A New Scandal Underscores Colombia's Stubborn Inability to Reform Military Intelligence*, 7 mei 2020.

⁴¹⁵ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 4, 10 februari 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

⁴¹⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 5, 30 maart 2021.

autopsierapport verklaarde dat het slachtoffer uiteindelijk aan de toegebrachte verwondingen was bezweken.⁴¹⁷

De Colombiaanse politie wordt over het algemeen als professioneler gezien dan die van andere landen in de regio, maar heeft een gebrek aan middelen. Ook is er sprake van buitensporig geweld door de politie. Dit zou volgens vertrouwelijke bronnen onder andere te maken hebben met het feit dat de politie door het gewapend conflict in Colombia burgers als potentieel vijand ziet en niet goed opgeleid is om demonstraties te controleren.⁴¹⁸ Het jaar 2021 stond in het teken van de *Paro Nacional* (Landelijke Staking). In de periode van april tot juli 2021 waren er massale demonstraties in het land die begonnen als protest tegen een nieuwe belastingwet van de regering Duque, maar uiteindelijk ontsponnen in een algemeen protest tegen het beleid van de regering Duque en de sociaaleconomische toestand van het land. Door hardhandig optreden en het aanwenden van buitensporig geweld door met name de *Escuadrón Móvil Antidisturbios* (ESMAD: Mobiele Eenheid) van de nationale politie vielen tientallen doden – de schattingen lopen uiteen van veertig tot ongeveer negentig - en honderden gewonden. Tientallen demonstranten verloren een oog onder andere vanwege traangascylinders die volgens vertrouwelijke en openbare bronnen gericht op demonstranten werden geschoten.⁴¹⁹ Leden van de *primera linea* (de eerste lijn)⁴²⁰ van de demonstranten zouden door de politie bedreigd zijn en sommigen van hen zouden gericht vermoord zijn. Ook zouden vrouwelijke demonstranten te maken hebben gehad met seksueel geweld van politieagenten. Van zestig gevallen van seksueel geweld die door de politie zouden zijn gepleegd verklaarde OHCHR in december 2021 er zestien geverifieerd te kunnen hebben.⁴²¹ De hoogste baas van de nationale politie voerde ter verdediging van het hardhandig optreden van de politie aan dat de demonstranten veel geweld en vandalisme aan de dag hadden gelegd waarbij ook doden waren gevallen.⁴²² OHCHR meldde dat twee van de geverifieerde doden tijdens de demonstraties politieagenten waren die door geweld van de demonstranten waren omgekomen.⁴²³

Er bestaat geen goed toezichtsmechanisme op het opereren van soldaten, hoewel de regering de afgelopen jaren de opleiding op het gebied van de mensenrechten heeft geïntensiveerd en schendingen door personeel van de veiligheidstroepen heeft onderzocht.⁴²⁴ Vertrouwelijke bronnen meldden dat het leger is geprofessionaliseerd en beter dan voorheen in staat is om misstanden binnen de gelederen te onderzoeken.⁴²⁵ Verschillende schandalen inzake corruptie en mensenrechtenschendingen binnen de Colombiaanse strijdkrachten in 2019 leidden uiteindelijk tot het aftreden van minister van Defensie Guillermo Botero in november 2019 en de commandant van het leger Nicacio Martínez in de maand daarop. De

⁴¹⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 2, 30 maart 2021.

⁴¹⁸ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁴¹⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; *El Espectador*, *No solo es Leidy: los otros jóvenes que han perdido un ojo protestando en Bogotá*, 30 april 2021.

⁴²⁰ De Primera Linea bestond uit demonstranten die zichzelf als taak hadden gegeven om de andere demonstranten te beschermen. Ze droegen derhalve vaak helmen en andere beschermende kleding en hadden schilden en waren soms zelf bewapend met stokken. Ook waren er gevallen waarbij ze met molotov cocktails naar de politie gooiden.

⁴²¹ OHCHR, *Colombia debe reformar de manera urgente la gestión de protestas para prevenir más violaciones a los derechos humanos – Informe de Naciones Unidas*, 15 december 2021.

⁴²² *El País*, *El director general de la policía de Colombia: "Seremos los primeros en pedir perdón"*, 14 mei 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; CINEP, *La Misión SOS Colombia documentó once patrones de violaciones de DD.HH. durante Paro Nacional*, 13 juli 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

⁴²³ OHCHR, *Colombia debe reformar de manera urgente la gestión de protestas para prevenir más violaciones a los derechos humanos – Informe de Naciones Unidas*, 15 december 2021.

⁴²⁴ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021

⁴²⁵ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

reputatie van het leger liep nog verdere schade op toen berichten naar buiten kwamen over illegale surveillancepraktijken van journalisten, mensenrechtenactivisten en sommige overheidsfunctionarissen en in juni van dat jaar over soldaten die minderjarige inheemse meisjes hadden verkracht. Ook blijven er, hoewel op veel kleinere schaal dan voorheen, beschuldigingen naar buiten komen over banden tussen de strijdkrachten en illegale gewapende groeperingen op het gebied van bijvoorbeeld illegale economische activiteiten en bij gewelddaden tegen maatschappelijke leiders. De staat ontkent de vermeende banden tussen de Colombiaanse strijdkrachten en illegale gewapende groeperingen (zie ook paragraaf 3.5.4).⁴²⁶ In juli 2020 verklaarde de commandant van het leger generaal-majoor Eduardo Zapateiro dat de Colombiaanse autoriteiten een onderzoek naar 118 soldaten waren gestart vanwege vermeende seksuele mishandeling van vrouwen en meisjes sinds 2016.⁴²⁷

Buitengerechtigde executies door overheidsfunctionarissen zouden volgens verschillende bronnen ook nog steeds voorkomen.⁴²⁸ Veel gemeenschappen wantrouwen het Colombiaanse leger vanwege de 'falsos positivos' die aan het begin van deze eeuw plaatshadden. Hierbij werden duizenden burgers onder wie sociale leiders, gedood om daarna als gedode guerrillastrijder geteld te worden. ICG schreef in oktober 2020 dat rurale gemeenschappen vermeende executies door het leger bleven melden. Volgens inheemse autoriteiten in het departement Norte de Santander was Joel Villamizar die door het leger als vermeend ELN-lid gedood was, eigenlijk een sociaal leider.⁴²⁹ In 2019 publiceerden *The New York Times*, *Semana magazine* en HRW documenten waaruit zou blijken dat het leger dat jaar weer een beleid had aangenomen dat leek op wat tot voorheen tot de 'falsos positivos' had geleid. Dit beleid zou geleid hebben tot een stijging van buitengerechtigde executies.⁴³⁰ President Duque stelde naar aanleiding van deze beschuldigingen een onafhankelijke commissie in, die in juli 2019 een voorlopig rapport uitbracht. De bevindingen van dit rapport concludeerden dat de militaire orders niet in strijd waren met de mensenrechten en de principes van het internationale humanitaire recht. Voor zover bekend is er nog geen eindrapport gepubliceerd.⁴³¹

Bij de uitroeiing van illegale gewassen door het leger en de politie zijn ook dodelijke slachtoffers gevallen. Bij sommige van deze operaties ondervindt het leger tegenstand van de lokale bevolking waarbij doden vallen. USDoS schreef in het mensenrechtenrapport over het jaar 2020 dat in mei 2020 het Colombiaanse leger Emerito Digno Buendia Martinez in Cucuta in het departement Norte de Santander gedood zou hebben. Ook zou het leger drie lokale boeren verwond hebben. Volgens het leger waren militairen beschoten toen ze bezig waren met de uitroeiing van illegale gewassen. De verklaring van het leger werd door lokale leiders en ngo's betwist, aldus USDoS.⁴³² Ook Amnesty International maakte melding over de dood van twee burgers in 2020 in de Catatumbo regio van Norte de Santander toen Colombiaanse veiligheidstroepen lukraak op boeren zouden hebben geschoten bij de uitroeiing van illegale cocateelt.⁴³³ In maart 2018 openden soldaten het vuur op vier

⁴²⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 24, 6 oktober 2020; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; Amnesty International, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁴²⁷ *El Espectador*, *Desde 2016, 118 militares han cometido abusos sexuales con niños y adolescentes*, 1 juli 2020.

⁴²⁸ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 4, 22 januari 2020; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 2, 30 maart 2021.

⁴²⁹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 23, 6 oktober 2020; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴³⁰ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴³¹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 3-4, 30 maart 2021.

⁴³² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 13, 30 maart 2021.

⁴³³ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

mannen die waren gaan jagen, waarbij een van de jagers dodelijk getroffen werd. De soldaten zeiden dat de mannen guerrilla's waren. In oktober 2018 klaagde het Openbaar Ministerie in deze zaak een officier en zeven soldaten aan voor "doodslag met verzwarende omstandigheden" en "poging tot doodslag".⁴³⁴ In sommige gevallen van dodelijke slachtoffers door het optreden van de Colombiaanse strijdkrachten verklaarden militaire functionarissen dat het hier om "militaire fouten" ging.⁴³⁵ Ook zouden enkele kinderen omgekomen zijn bij bombardementen van het leger op stellingen en kampen van illegale gewapende groeperingen, terwijl het leger op de hoogte zou zijn geweest van de aanwezigheid van kinderen.⁴³⁶

Voor wat betreft illegale monitoring van onder andere journalisten, oppositieleiden en rechters door de het leger wordt verwezen naar paragraaf 3.8.2.

3.5 Illegale gewapende groeperingen

3.5.1 *Afpersing*

Slachtoffers en daders van afpersing

Verschillende vertrouwelijke bronnen zijn het erover eens dat bijna alle illegale gewapende groeperingen aan het innen van 'vacunas' (letterlijk: vaccinatie, maar figuurlijk geldt dat bij afpersen afgedragen dient te worden) doen. Voorheen waren met name de rijkere Colombianen en de grote bedrijven het slachtoffer van afpersingen, maar nu moet iedereen eraan geloven. Het maakt niet uit of iemand een groot zakenman of caféhouder is, iedereen krijgt 'bescherming' aangeboden waarvoor betaald moet worden, aldus een vertrouwelijke bron. Er bestaan nu zoveel kleine gefragmenteerde groeperingen die zich bezighouden met afpersen dat het voor de lokale bevolking veel lastiger is geworden om te beseffen wie achter de afpersingen zitten. Veel illegale gewapende groeperingen zijn ook onvoorspelbaarder geworden vanwege de jonge leeftijd van de leiders die vaak niet ouder zijn dan begin twintig.⁴³⁷

HRW stelde dat bijna iedereen in de departementen Arauca en Apure, onder wie arme boeren, op de een of andere manier slachtoffer van afpersing was geweest. Ook maakte de organisatie melding van gevallen waarin het voorkwam dat mensen werden afgeperst door verschillende groeperingen die in hetzelfde gebied actief waren. Het was volgens HRW vaak onduidelijk of beide groeperingen dan betaald moesten worden.⁴³⁸ In de havenstad Buenaventura heeft volgens een vertrouwelijke bron altijd micro-afpersing bestaan: iedereen in de stad is slachtoffer van afpersing. Zelfs de kleinste ondernemer moet geld betalen. Als ze zien dat je een nieuwe televisie hebt gekocht, krijg je bezoek en moet je een 'vacuna' betalen, aldus de bron.⁴³⁹ Het komt voor dat afpersers zich voordoen als lid van een illegale gewapende groepering om zo angst bij hun slachtoffers in te boezemen.⁴⁴⁰

Wijze van afpersing

Door de vele illegale gewapende groeperingen bestaat er geen uniforme modus operandi van afpersing. Afpersingen gebeuren in persoon of via WhatsApp, SMS,

⁴³⁴ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 43, 22 januari 2021.

⁴³⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 13, 30 maart 2021.

⁴³⁶ Swissinfo, *Ministro colombiano de Defensa llama "máquinas de guerra" a niños reclutados*, 10 maart 2021.

⁴³⁷ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴³⁸ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 27, 22 januari 2020.

⁴³⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁴⁴⁰ Seguridad Superior, *Estas son algunas modalidades de extorsión en Colombia*: <https://www.seguridadsuperior.com.co/extorsion-en-colombia> (geraadpleegd op 4 januari 2021).

een email of middels een telefoontje. HRW maakte melding van een politicus die twee briefjes van het ELN had ontvangen. In een van de briefjes stond dat hij het ELN contant geld moest betalen. Mensen die aan de grens met Venezuela wonen, werd opgedragen om naar Venezuela te gaan om daar geld aan illegale gewapende groeperingen te overhandigen. Op de website van het beveiligingsbedrijf *Seguridad Superior* staat dat de telefoon het meest gebruikte middel is om iemand af te persen en dat veel van deze telefoontjes vanuit de gevangenis gepleegd worden.⁴⁴¹

Bedragen

Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag welke bedragen met de afpersingen gemoeid gaan. Binnen alle lagen van de Colombiaanse maatschappij wordt afgeperst en de bedragen verschillen. Het gaat veelal om beschermingsgeld dat door kleine ondernemers betaald moet worden, zoals *mototaxistas*, die met hun motor taxidiensten aanbieden. Zij worden met name afgeperst, omdat ze zo'n zichtbaar beroep hebben, aldus een vertrouwelijke bron. Er hoeft niet altijd in geld betaald te worden. De personen die afgeperst worden, kunnen ook diensten verlenen of klusjes doen.⁴⁴²

Dwang om te betalen

Om personen te dwingen om geld te betalen kunnen illegale gewapende groeperingen overgaan tot bedreigingen en/of fysiek geweld. In 2017 zou volgens HRW een lid van een JAC door de AGC zijn vermoord omdat de eigenaar van het land waarop hij werkte de AGC niet betaald zou hebben toen deze hem afpersten. Verder noemt HRW vier gevallen waar illegale gewapende groeperingen mensenrechtenverdedigers hadden vermoord voor het niet opvolgen van orders, waaronder het niet betalen van afpersingsgeld. Een vrouw die het ELN geld verschuldigd was, werd door leden van de guerrillabeweging verkracht. De daders dreigden met het verkrachten van de dochter van de vrouw als ze haar schuld niet zou betalen. Aan de andere kant zouden dissidente leden van de FARC een man vrijgelaten hebben die ze ontvoerd hadden toen bleek dat de familie het losgeld niet kon betalen.⁴⁴³

Afstand doen van bezittingen (huis, erfgoederen, goederen) om aan het afpersingsbedrag te voldoen

Tijdens het onderzoek ten behoeve van dit ambtsbericht is geen informatie gevonden betreffende personen die afstand doen van hun bezittingen om zodoende hun afpersers te betalen.

Duur afpersing

Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe lang de gemiddelde afpersing duurt. In sommige gevallen gaat het om een eenmalige betaling van afpersing, maar veelal gaat het om zogenaamde 'beschermingsgeld' dat periodiek afgedragen dient te worden.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 26-27, 22 januari 2020; *Seguridad Superior*, *Estas son algunas modalidades de extorsión en Colombia*: <https://www.seguridadsuperior.com.co/extorsion-en-colombia> (geraadpleegd op 4 januari 2021).

⁴⁴² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; De Volkskrant, *Over de berg des doods naar het andere Amerika*, 20 november 2021.

⁴⁴³ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 23, 28 en 57, 10 februari 2021.; Colombia Legal Corporation, *¿Cuántos Años de Cárcel por Extorsión en Colombia?*, 30 september 2020.

⁴⁴⁴ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021

Mogelijkheid tot aangifte in geval van afpersing

Er bestaat de mogelijkheid om aangifte te doen in het geval van afpersing. Het Openbaar Ministerie zou bijvoorbeeld begin 2020 263 zaken van vermeende afpersing in onderzoek hebben die sinds 2017 in het departement Arauca gepleegd zouden zijn. Veel misdaden in Colombia blijven echter onbestraft. Met name in de gebieden waar de politie niet in staat is om de veiligheid van de bevolking te garanderen collecteren de guerrilla, neo-paramilitairen, stedelijke gangs en andere criminele groeperingen 'vacunas'. Het vredesproces in 2016 betekende geenszins het einde van afpersingspraktijken. Door corruptie en nalatigheid van de Colombiaanse veiligheidstroepen kunnen verschillende groeperingen en individuen 'beschermingsgeld' vragen in gebieden waar de politie nauwelijks zichtbaar is (zie ook voor straffeloosheid in Colombia paragraaf 3.12.10). Het zou volgens vertrouwelijke bronnen ook voorkomen dat de politie zelf achter afpersingspraktijken zat, hetgeen de stap om aangifte te doen bemoeilijkte.⁴⁴⁵ Gezien het hoge aantal verzoeken om bescherming van sociale leiders en andere bedreigde personen is afpersing op zich geen reden om bescherming te krijgen.⁴⁴⁶

Mogelijkheid tot vestiging elders om zich aan de dreiging/ het geweld te onttrekken

Op de vraag of iemand die afgeperst wordt zich kan onttrekken aan de dreiging door te verhuizen is geen eenduidig antwoord te geven. Indien het om een lokale afperser gaat, zou een verhuizing naar een ander gebied de mogelijkheid bieden om zich aan de dreiging/het geweld te onttrekken. Deze persoon moet dan wel huis en haard verlaten. In het geval van een illegale gewapende groepering met een breder netwerk zou een eventuele verhuizing geen einde aan de dreiging/ het geweld hoeven te betekenen. Het gaat hier ook om het belang dat de afperser aan de bijdrage hecht die de afgeperste persoon of organisatie dient af te dragen (zie ook paragrafen 3.6.11 en 3.7.9).

3.5.2

Criminele activiteiten van guerrillabewegingen, neo-paramilitairen en andere criminele organisaties

Alle illegale gewapende groeperingen houden zich op de een of andere manier en in verschillende mate bezig met criminele activiteiten. Organisaties als het ELN, de dissidente FARC en de Clan del Golfo worden bijvoorbeeld in verband gebracht met illegale mijnbouw en cocateelt. Ook zouden deze groeperingen zich wijden aan het ontvoeren van personen, onder andere uit economisch oogpunt vanwege het losgeld, om de ontvoerde personen uit te ruilen of om hen aan het werk te zetten. Onder de ontvoerde personen zouden zich ook leden van het Colombiaanse veiligheidsapparaat bevinden. Het aantal ontvoeringen gebeurt echter op veel kleinere schaal dan voorheen.⁴⁴⁷ Uit cijfers van het Colombiaanse ministerie van Buitenlandse Zaken is te zien dat in 2003 er meer dan 2100 gevallen van ontvoering waren. In 2009 was dit aantal naar 213 gedaald. Sindsdien heeft de daling zich met kleine fluctuaties voortgezet tot 138 gevallen van ontvoering in 2021.⁴⁴⁸

Ook zouden verschillende van de genoemde organisaties zich schuldig maken aan martelpraktijken. HRW schreef dat de organisatie bewijs had gevonden dat gewapende groeperingen zich bezighielden met ontvoeringen, bedreigingen,

⁴⁴⁵ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁴⁴⁶ Colombia Reports, *Kidnapping and extortion*, 20 juli 2019; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 27, 22 januari 2020; De Volkskrant, *Over de berg des doods naar het andere Amerika*, 20 november 2021.

⁴⁴⁷ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 20-21, 22 januari 2020; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 5, 14 en 43, 30 maart 2021; Anadolu Agency, *Antiguo Bloque Oriental de las Farc amplía sus versiones sobre secuestro ante la JEP*, 6 mei 2020; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁴⁴⁸ Corporación Excelencia Justicia, *Secuestro total en Colombia por cada 100.000 habitantes: <https://cej.org.co/indicadores-de-justicia/criminalidad/secuestro-total-en-colombia/>* (geraadpleegd op 19 februari 2022)

gedwongen arbeid, rekrutering van minderjarigen en moord. Ook legden de groeperingen landmijnen en pleegden ze seksueel geweld.⁴⁴⁹ De pogingen van de regering om de bewegingsvrijheid in te perken om de coronapandemie in te dammen, werden niet gehonoreerd door gewapende groepen die de staat niet erkennen. Deze groeperingen legden daarentegen hun eigen coronamaatregelen op (zie sectie 1.8 en paragraaf 3.5.3).⁴⁵⁰ In het grensgebied tussen Colombia en Panama waar veel migranten verblijven in hun tocht naar het noorden met als eindbestemming de VS, maken de Clan del Golfo en talloze andere criminelen de dienst uit. De criminele elementen in deze regio zouden volgens een artikel in De Volkskrant maandelijks honderden mensen beroven en vele vrouwen seksueel misbruiken.⁴⁵¹ Volgens een vertrouwelijke bron waren het geweld en mensenrechtenschendingen zoals martelingen erger geworden met de komst van de Mexicaanse kartels naar Colombia.⁴⁵² Een vertrouwelijke bron vertelde dat in de staat Nariño, waar Mexicaanse kartels voet aan de grond hebben, hele dorpen gericht waren op de Mexicaanse markt, met Mexicaanse restaurants en Mexicaanse serveersters. Er zou ook sprake zijn van seksuele uitbuiting van lokale minderjarige meisjes.⁴⁵³

3.5.3

Aanwezigheid illegale gewapende groeperingen en invloed op leefomgeving lokale bevolking (sociaal-maatschappelijk, bescherming en veiligheid)

In de gebieden waar illegale gewapende groeperingen actief zijn, proberen deze zich vaak als *de facto* lokale autoriteiten te manifesteren met hun eigen wetten en regels die ze vaak met harde hand opleggen. HRW noemt het ELN en de verschillende facties van de dissidente FARC als de groeperingen die het meest prominent gebruik maken van de afwezigheid van staatsinstellingen en hun eigen regels aan de bevolking opdringen. Diegene die zich niet aan deze regels onderwerpen, kunnen straffen krijgen variërend van boetes en gedwongen arbeid tot de dood. Dit gebeurt zowel in met name arme rurale gebieden waar de Colombiaanse staat een minimale aanwezigheid heeft, als in de stedelijke periferie, zoals in Soacha, een wijk in het zuiden van Bogota waar veelal vluchtelingen, migranten en ontheemden in uitgestrekte provisorische nederzettingen wonen.⁴⁵⁴ Voor de bewoners in die gebieden is het daarom samenleven en overleven, aldus een vertrouwelijke bron.⁴⁵⁵ Een andere vertrouwelijke bron stelde dat Colombia een staat was met heel veel ministaatjes waar guerrilla, ex-paramilitairen en grootgrondbezitters de dienst uitmaakten.⁴⁵⁶ Illegale gewapende groeperingen legden tijdens de coronapandemie ook hun eigen quarantaine regels en avondklokken op. ICG schreef dat de Clan del Golfo bijvoorbeeld sociale leiders inzette om de lockdown regels van de groepering aan de lokale bevolking door te geven.⁴⁵⁷

Veel illegale gewapende groeperingen hanteren conservatieve normen en waarden, waardoor de LHBTI gemeenschap minder leefruimte heeft en een grotere kans loopt

⁴⁴⁹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 1, 22 januari 2020; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴⁵⁰ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

⁴⁵¹ De Volkskrant, *Over de berg des doods naar het andere Amerika*, 20 november 2021.

⁴⁵² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁵³ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁴⁵⁴ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 1, 22 januari 2020; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's ii en 17, 6 oktober 2020; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2020 Country Report — Colombia*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, pagina's 6-7, 2020; Misión de la Verificación de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

⁴⁵⁵ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁴⁵⁶ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁴⁵⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 27, 6 oktober 2020; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 45, 22 januari 2020.

vervolgd te worden.⁴⁵⁸ Illegale gewapende groeperingen doen aan sociale zuivering in de regio's die zij onder controle hebben, waardoor bijvoorbeeld leden van de LHBTI-gemeenschap uit deze gebieden wegtrekken.⁴⁵⁹ Daar waar illegale gewapende groeperingen opereren hebben ze vaak de overheidsinstellingen gecoöpteerd.⁴⁶⁰ In de afgelegen gebieden waar de staat praktisch afwezig is, is het nog steeds 'plata o plomo' (vertaling: zilver of lood).⁴⁶¹ Maar vaak wordt er niet eens geld geboden om personen voor zich te laten werken en bedreigen illegale gewapende groeperingen mensen direct om deze aan zich te binden of hen te laten gehoorzamen.⁴⁶²

Toch is de situatie anders dan voor het vredesakkoord van 2016; de situatie is fluïde en dynamisch waardoor de lokale bevolking soms niet weet met wat voor illegale gewapende groeperingen ze nu precies te maken hebben. Het komt voor dat de lokale bevolking tussen illegale gewapende groeperingen komen te zitten die de controle over hun leefgebied willen. Als de bevolking op de eisen of het aanbod van een groep ingaat, krijgen ze de ander als 'vijand'. Ook komt het voor dat ze afspraken met een leider van een illegale gewapende groepering hebben gemaakt en dat deze, na bijvoorbeeld diens dood of overplaatsing, opgevolgd wordt door een nieuwe leider die er heel andere regels op na houdt.⁴⁶³ De aanwezigheid van illegale gewapende organisaties kan ook van invloed zijn op de fysieke leefomgeving van de lokale bevolking. De illegale mijnbouw brengt vaak het illegaal storten van chemicaliën met zich mee wat het grondwater vervuult en door illegale houtkap ontstaat er ontbossing.⁴⁶⁴

Sommige illegale gewapende groeperingen leggen regels aan de lokale bevolking op die normaal geassocieerd worden met strafwetten die door regeringen worden uitgevaardigd en gehandhaafd, terwijl leden van deze groeperingen de regels zelf niet naleven. Het gaat onder meer om avondklokken, uitgaansverboden, een verbod op verkrachting, diefstal en moord, en voorschriften betreffende dagelijkse activiteiten zoals vissen, het betalen van schulden en sluitingstijden van bars. In sommige gebieden verbieden de groepen het dragen van een helm bij het berijden van motorfietsen, zodat de strijders de gezichten van de reizigers kunnen zien.⁴⁶⁵ De regels worden normaliter door pamfletten afgekondigd die de straffen echter niet specificeren. Vermeende collaborateurs van de overheid of rivaliserende gewapende groeperingen moeten het vaak met de dood bekopen.⁴⁶⁶ HRW schreef dat in 2019 ten minste zestien lichamen waren gevonden van personen die door illegale gewapende groeperingen waren vermoord. Bij sommigen waren de handen geboid en liet het lichaam tekenen van marteling zien. Op de lichamen werden papiertjes gevonden met de reden van de executie, zoals "informant", "verkrachter", "drugsdealer" of "dief". De papiertjes waren volgens HRW vaak met "FARC-EP" ondertekend.⁴⁶⁷ Straffen konden ook bestaan uit dwangarbeid, bedreigingen en verbanning.⁴⁶⁸ In sommige gebieden instrueren illegale gewapende groeperingen de

⁴⁵⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 19, 6 oktober 2020.

⁴⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 26, 6 oktober 2020.

⁴⁶⁰ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁶¹ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021: "Plata o plomo" werd bekend door het Medellín-kartel waarmee bedoeld werd dat personen het geld (plata) van het kartel moesten aannemen om voor hen te gaan werken en als ze dat niet deden dan kregen ze de kogel (plomo).

⁴⁶² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 23, 22 januari 2020.

⁴⁶³ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁴⁶⁵ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; HRW, *The Guerrillas Are The Police*, pagina 2, 22 januari 2020.

⁴⁶⁶ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 23, 6 oktober 2020.

⁴⁶⁷ HRW, *The Guerrillas Are The Police*, pagina's 2 en 14, 22 januari 2020.

⁴⁶⁸ HRW, *The Guerrillas Are the Police*, pagina 24, 22 januari 2020.

lokale boeren om niet mee te doen aan het programma van de overheid om cocateelt door legale gewassen te vervangen. In andere gevallen worden ze juist gedwongen om zich aan te melden en dan de ontvangen subsidie aan de illegale gewapende groepering af te staan.⁴⁶⁹

3.5.4

Banden illegale gewapende groeperingen met overheid

Er zijn talrijke beschuldigingen van banden tussen de Colombiaanse autoriteiten en illegale gewapende organisaties, alhoewel er volgens vertrouwelijke bronnen in veel mindere mate sprake van zou zijn dan vroeger.⁴⁷⁰ De Colombiaanse strijdkrachten zouden in samenwerking met de illegale gewapende groeperingen betrokken zijn bij gewelddadigheden tegen sociale leiders, hetgeen door de regering ontkend werd. De banden tussen overheidsfunctionarissen en illegale gewapende organisaties zouden het sterkst in de afgelegen rurale gebieden zijn. De strijdkrachten en illegale gewapende organisaties zouden in deze gebieden bijvoorbeeld samenwerken inzake illegale commerciële activiteiten, zoals illegale mijnbouw. Het is geen demotie voor een generaal om in een gebied geplaatst te worden waar illegale gewapende groeperingen actief zijn. Ze verdienen vaak extra salaris door met deze groeperingen samen te werken, zo stelt een vertrouwelijke bron. Illegale gewapende groeperingen betalen steekpenningen, opdat het leger een oogje toeknijpt of logistieke diensten verleent.⁴⁷¹ Een bron stelt dat er zware machinerie voor illegale mijnbouw door gebieden vervoerd wordt, waar het Colombiaanse leger aanwezig is. Volgens de bron is het leger in dezen afgekocht om het transport door te laten gaan.⁴⁷² Een andere bron komt met een voorbeeld van benzinepompen die door lokale autoriteiten geplaatst waren in een gebied waar eigenlijk niemand behalve de aanwezige illegale gewapende groepering baat bij had. De benzinepompen zouden bevoorrad zijn door vrachtwagens met documentatie van het ministerie van Mijnbouw.⁴⁷³ Ook zou het leger toestaan dat oogsten van de cocateelt door het leger gecontroleerd gebied vervoerd werden.⁴⁷⁴ In februari 2022 berichtten openbare bronnen dat generaal Jorge Hernando Herrera Díaz in 2019 een samenwerkingsverband met de drugshandelaren van de criminele bende Los Pocillos was aangegaan om gezamenlijk tegen de dissidente FARC van *Gentil Duarte* in het departement Cauca te vechten. Nadat de beschuldiging in de media was verschenen, zei de legerleiding in een communiqué dat de generaal uit zijn functie was ontheven en dat een onderzoek naar hem was ingesteld.⁴⁷⁵

Veel bronnen gebruiken de algemene term illegale gewapende groeperingen als het om banden met de overheid gaat. De neo-paramilitaire organisaties, met name de Clan del Golfo, worden dienaangaande echter het vaakst genoemd. Alhoewel het volgens ICG moeilijk is om de precieze banden tussen Colombiaanse veiligheidstroepen en illegale gewapende groeperingen vast te stellen, zou het Colombiaanse leger het minder op neo-paramilitaire organisatie dan andere organisaties voorzien hebben voor wat betreft de bestrijding van illegale gewapende groeperingen.⁴⁷⁶ Hierbij dient echter vermeld te worden dat de Fuerza Pública regelmatig gewelddadige confrontaties met neo-paramilitaire organisaties en

⁴⁶⁹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 15, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 3, 10 februari 2021.

⁴⁷⁰ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

⁴⁷¹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁷² Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁴⁷³ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁴⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁴⁷⁵ El Espectador, *Así se hace, general Zapateiro*, 18 februari 2022; El Colombiano, *Retiran del cargo a general del Ejército por presunto vínculo con narcotraficantes*, 13 februari 2022.

⁴⁷⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 25, 6 oktober 2020; El Espectador, *Así se hace, general Zapateiro*, 18 februari 2022; El Espectador, *Así se hace, general Zapateiro*, 18 februari 2022; Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

detenties van leden van deze organisaties naar buiten brengt.⁴⁷⁷ In oktober 2021 arresteerde het leger middels een grootschalig optreden bijvoorbeeld de leider van de Clan del Golfo, met de bijnaam Otoniel (zie paragraaf 1.6.3). Otoniel zegt zelf dat hij zichzelf heeft overgeleverd.⁴⁷⁸ Volgens een vertrouwelijke bron zouden grootgrondbezitters in bijvoorbeeld Cauca, Meta, Caquetá en Córdoba eigen paramilitaire organisaties hebben die nog steeds in contact zouden staan met de militaire inlichtingendienst.⁴⁷⁹ Omdat al deze contacten clandestien verlopen, is het moeilijk om de banden hard te maken.⁴⁸⁰

Freedom House stelt dat door de bank genomen zowel lokale als nationale verkiezingen democratisch verlopen, maar dat er nog gebieden zijn die onder controle staan van politieke clans met banden met de georganiseerde misdaad.⁴⁸¹ Het ELN heeft volgens HRW beslissingen van politici en ambtenaren in Arauca kunnen beïnvloeden en kunnen infiltreren in lokale overheden. In 2016 veroordeelde het Hooggerechtshof bijvoorbeeld een voormalige gouverneur van Arauca die, naar eigen zeggen, ELN-bevelen had opgevolgd bij het toekennen van verschillende contracten tijdens zijn ambtstermijn (zie ook paragraaf 3.2.5).⁴⁸²

3.6 Bescherming

3.6.1 Algemeen

Moorden op sociale leiders zijn een uitzondering op de dalende algemene moordcijfers in Colombia. Tussen 1998 en 2011 is in een reeks uitspraken van het Colombiaanse Hooggerechtshof - grotendeels het resultaat van verzoekschriften van burgers (tutelas) - bepaald dat de staat verantwoordelijk is voor de bescherming van leiders van bepaalde gemeenschappen, etnische groepen en slachtoffergroepen.⁴⁸³ HRW schreef in het jaarrapport over de gebeurtenissen van 2020 dat burgers in verschillende delen van Colombia het slachtoffer waren van ernstige misstanden waar het ELN, de dissidente FARC en neo-paramilitaire organisaties zich schuldig aan hadden gemaakt. Mensenrechtenverdedigers, journalisten, inheemse en Afro-Colombiaanse leiders en andere activisten binnen de gemeenschap ontvingen ernstige doodsbedreigingen en waren het slachtoffer van geweld. Volgens HRW had de regering te weinig maatregelen genomen om hen te beschermen.⁴⁸⁴

Het *Sistema Nacional de Derechos Humanos y Derecho Internacional Humanitario* (Nationaal Stelsel voor Mensenrechten en Internationaal Humanitair Recht) dat geleid wordt door 18 senior overheidsfunctionarissen, onder wie de vicepresident, maakt, implementeert en evalueert het overheidsbeleid betreffende mensenrechten en internationaal humanitair recht. De *Consejería Presidencial para los Derechos Humanos y Asuntos Internacionales* (De Adviseur van de President voor mensenrechten en internationale zaken), die in 1987 in het leven is geroepen, coördineert het nationale mensenrechtenbeleid en de activiteiten die de overheidsinstellingen nemen om mensenrechtenactiviteiten te ontplooiën. Zowel de

⁴⁷⁷ NoticiasRCN, *Clan del Golfo pretendería atacar nuevamente a la fuerza pública, según la Policía*, 2 februari 2022.

⁴⁷⁸ BBC, *Colombia's most wanted drug lord Otoniel captured*, 24 oktober 2021; DW, *"Otoniel" asegura que se entregó y Duque que lo capturaron*, 22 december 2021.

⁴⁷⁹ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁴⁸⁰ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁴⁸¹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁴⁸² HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 53 en 54, 22 januari 2020.

⁴⁸³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 8, 6 oktober 2020.

⁴⁸⁴ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 175, 13 januari 2021.

Senaat als het Huis van Afgevaardigden hebben mensenrechtencomités die dienst doen als fora om mensenrechtenproblemen te bespreken.⁴⁸⁵

Terwijl de regering zich met name bezighoudt met het aanbieden van beschermingsplannen aan individuen en collectieven, en het bestrijden van gewapende groeperingen middels militaire operaties, eisen sociale leiders en veel maatschappelijke organisaties dat de oorzaken voor het geweld tegen sociale leiders worden aangepakt. Volgens hen bestaat het regeringsbeleid alleen uit bescherming, terwijl het probleem veel ingewikkelder ligt.⁴⁸⁶ Hoewel de regering het leger naar vele delen van het land heeft gestuurd, is het er bijvoorbeeld niet in geslaagd om het juridisch systeem te verbeteren en om eenieder gelijke kansen op toegang tot het onderwijs, de arbeidsmarkt en publieke diensten te bieden.⁴⁸⁷ Volgens HRW waren de collectieve beschermingsprogramma's die in 2018 waren geformuleerd voor risicogroepen en belangengroepen nog niet geïmplementeerd en had een actieplan dat in november 2018 geïntroduceerd was om gemeenschapsleiders te beschermen nog geen enkel resultaat opgeleverd.⁴⁸⁸

3.6.2

Bureaucratie/versnippering van verantwoordelijkheid

Er worden enkele duizenden personen op de een of andere manier door de Colombiaanse staat beschermd. Met name in de grote steden werkt deze bescherming naar behoren (zie paragraaf 3.7.5). Colombia heeft een grote hoeveelheid aan beleidsrichtlijnen, mechanismen, commissies en wetten die erop gericht zijn om misstanden tegen mensenrechtenverdedigers en andere risicogroepen tegen te gaan. Een vertrouwelijke bron stelde dat ondanks de mechanismes, plannen en commissies er in de praktijk het nodige aan de daadwerkelijke bescherming schortte. Verschillende programma's zijn op verschillende doelgroepen gericht zoals speciale programma's om de veiligheid te verbeteren van sociale leiders, van personen die zich bezighouden met het vervangen van gewassen of personen die aan JAC's verbonden zijn. De implementatie van dergelijke programma's is echter inadequaat gebleken. Het grote aantal mechanismen, programma's en plannen veroorzaakt dubbel werk en slechte coördinatie tussen de verschillende programma's en uitvoerende organisaties, waardoor de preventie wordt ondermijnd, aldus regeringsfunctionarissen, mensenrechtenactivisten en humanitaire hulpverleners.⁴⁸⁹

Met het vredesverdrag van 2016 werd de *Comisión Nacional de Garantías de Seguridad* (Nationaal Commissie voor Veiligheidsgaranties)⁴⁹⁰ gecreëerd die beleid moest maken en monitoren met het doel om organisaties te ontmantelen die sociale leiders/mensenrechtenactivisten aanvallen (zie sectie 1.2). Volgens HRW heeft de commissie die in 2017 operationeel werd weinig voortgang gemaakt in het opstellen van beleid om illegale gewapende groeperingen tegen te gaan. Aan de bij wet gestelde vereiste om een keer per maand bij elkaar te komen is de afgelopen jaren

⁴⁸⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021; Consejero Presidencial, website: <http://www.derechoshumanos.gov.co/consejeria/Paginas/Antecedentes.aspx> (geraadpleegd op 15 oktober 2021)

⁴⁸⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 14, 6 oktober 2020.

⁴⁸⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 29, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 2, 10 februari 2021.

⁴⁸⁸ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021.

⁴⁸⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 68-69; 101; 104-105, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁹⁰ De commissie bestaat uit de president van Colombia, belangrijke kabinetsleden, de Nationale Ombudsman, de procureur-generaal (fiscal general), de inspecteur-generaal (procurador general) leger- en politiecommandanten, vertegenwoordigers van maatschappelijke instellingen en leden van internationale organisaties die in het land actief zijn.

niet voldaan. In 2019 zouden de commissieleden twee keer bij elkaar zijn gekomen en in 2020 drie keer.⁴⁹¹

Het vredesverdrag voorzag ook in een routekaart waarin rurale mistanden werden aangepakt die de illegale economie voeden en geweld aanwakkeren (zie paragraaf 1.2). Terwijl deze initiatieven nog steeds bestaan, zijn ze vervangen door verschillende nieuwe decreten en beleidsrichtlijnen betreffende de veiligheid van sociale leiders. De veiligheid van sociale leiders is tegenwoordig ondergebracht bij verschillende comités waarvan er geen één duidelijk de leiding heeft. Het initiatief van president Duque om het geweld te verminderen, het zogenaamde *Plan de Acción Oportuna de Prevención y Protección para los Defensores de Derechos Humanos, Líderes Sociales, Comunales y Periodistas* (PAO: plan van opportune actie voor preventie en bescherming van verdedigers van mensenrechten, sociale leider, gemeenschapsleiders en journalisten) uit 2018, dat bedoeld was om de lijn van verantwoordelijkheid duidelijk te maken heeft volgens ICG alleen maar een extra bureaucratische laag toegevoegd. In tegenstelling tot andere mechanismes die erop gericht zijn om mensenrechtenverdedigers te beschermen bestaat het PAO alleen uit overheidsfunctionarissen en staat het geen deelname van maatschappelijke instellingen toe. Een vertrouwelijke bron stelt dat de Colombiaanse overheid veel mechanismen en plannen heeft bedacht om mensenrechtenverdedigers en sociale leiders te beschermen, maar dat de implementatie van deze mechanismen en plannen veel te wensen over laat.⁴⁹² Volgens ICG is de regering door de bureaucratie traag en ineffectief in het zich aanpassen aan veranderingen binnen het conflict in Colombia, alhoewel het wel luistert naar de zorgen vanuit de maatschappij.⁴⁹³

Zoals reeds eerder gezegd, menen veel bronnen dat de huidige regering te veel nadruk legt op de militaire bestrijding van de illegale gewapende organisaties en het vernietigen van illegale gewassen in plaats van zich te concentreren op de oorzaken waarom illegale gewapende groeperingen kunnen bestaan in Colombia.⁴⁹⁴ In het jaarrapport van AI over het jaar 2021 werd geschreven dat de collectieve beschermingsmaatregelen voor mensenrechtenverdedigers⁴⁹⁵ ontoereikend waren en het recht op leven en fysieke integriteit van haar leden niet waarborgden omdat de structurele oorzaken van het geweld niet werden aangepakt en de autoriteiten hun toezeggingen niet nakwamen.⁴⁹⁶

3.6.3

Optreden lokaal en nationaal bestuur

Lokale autoriteiten zijn volgens de wet de eerst aangewezen partij die moet acteren op dreigingen tegen sociale leiders. Gouverneurs en burgemeesters zijn belast met het bieden van bescherming voor bedreigde individuen en hun families, zoals alternatieve tijdelijke huisvesting. In de praktijk komt hier weinig van terecht vanwege het gebrek aan materieel en mankracht. Regeringsfunctionarissen en medewerkers van de Ombudsman zouden tegen HRW verklaard hebben dat de lokale autoriteiten regelmatig geen bijeenkomst organiseren nadat ze een 'early warning' van de Ombudsman gehad hebben, hetgeen ze bij wet verplicht zijn te doen. Lokaal optreden zou ondersteund moeten worden door de nationale autoriteiten, met name het ministerie van Binnenlandse Zaken en het

⁴⁹¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 91, 10 februari 2020.

⁴⁹² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁴⁹³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 29, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 2 en 99, 10 februari 2021.

⁴⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁴⁹⁵ Er bestaan zowel individuele als collectieve beschermingsmaatregelen. De collectieve beschermingsmaatregelen gelden voor een groep personen of een gemeenschap (zie ook paragraaf 3.7.3).

⁴⁹⁶ AI, *Report 2021/21*, 7 april 2021.

coördinatiecomité van de PAO. De bijeenkomsten van het comité zijn naar verluidt weinig effectief en hebben weinig vervolgacties als resultaat. Een grootschalige reactie op een bedreiging kan weken tot maanden duren, als het al gebeurt. Het doen van een aangifte (*denuncia*) is een tijdrovende activiteit wat vaak inhoudt dat tussen verschillende politiebureaus gependeld dient te worden. Het melden van een bedreiging kan gevaarlijk zijn, omdat oplettende gewapende groeperingen of andere bedreigers actie kunnen ondernemen tegen het slachtoffer vanwege het feit dat hij of zij de mond opendoet (zie paragraaf 3.2.2).⁴⁹⁷ Een vertrouwelijke bron stelt dat de lokale overheden helemaal niet blij zijn met hun verantwoordelijkheid als eerst aangewezen partij, omdat ze veelal de middelen en het personeel missen om effectief te kunnen handelen.⁴⁹⁸

3.6.4 *Proceso Nacional de Garantías*

In 2009 is de Colombiaanse regering in samenwerking met internationale humanitaire organisaties en mensenrechtenorganisaties het *Proceso Nacional de Garantías* (Nationaal Proces op Garanties) gestart. Het proces had tot doel om vertrouwen tussen de verschillende partijen op te bouwen en om tot maatregelen te komen om misstanden tegen mensenrechtenactivisten tegen te gaan. De dialoog tussen de partijen wordt gehouden door middel van zowel een landelijk periodiek overleg, genaamd de *Mesa Nacional de Garantías* (Nationale Tafel van Garanties) als regionale bijeenkomsten in verschillende delen van het land. Het Nationaal Proces heeft een reeks aan beleidsvoorstellen opgesteld om geweld en andere misstanden tegen mensenrechtenactivisten tegen te gaan. Sinds het aantreden van president Duque zijn de activiteiten van het Nationaal Proces op een laag pitje komen te liggen. Mensenrechtenactivisten met wie HRW sprak, vertelden de organisatie dat sinds 2019 de vergaderingen vaak tot geen resultaten leidden en dat de opvolging van vergaderingen niet optimaal was.⁴⁹⁹

3.6.5 *Early Warning systeem Ombudsman*

Bij wet heeft de Defensoría (ombudsman) de taak om 'early warnings' af te geven wanneer het kantoor dreigingen onderkent die mensenrechten kunnen schenden of een risico op het schenden van internationaal humanitair recht vormen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken dient elke keer als de Ombudsman een waarschuwing geeft hier een vervolg aan te geven. De reactie op een dergelijke 'warning' wordt gecoördineerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken, middels de *Comisión Intersectorial para la Respuesta Rápida a las Alertas Tempranas* (CIPRAT: Sector overschrijdende Commissie ten behoeve van de Snelle Reactie op Vroege Meldingen) die aanbevelingen aan de relevante overheidsinstellingen doet. Tussen 2016 en eind 2020 heeft de Ombudsman 278 'early warnings', risicoanalyses en opvolgnoties betreffende de risico's die mensenrechtenactivisten liepen uitgebracht, waarin het kantoor in 549 van de 1122 gemeentes risico's voor mensenrechtenverdedigers had geïdentificeerd.⁵⁰⁰

Het Early Warning System van de Nationale Ombudsman is aanwezig in veel regionale afdelingen van de organisatie in gebieden waar er verder weinig andere statelijke actoren zijn. De Colombiaanse wet verordent dat er snel op potentiële door de Ombudsman aangedragen bedreigingen geacteerd dient te worden. Alleen

⁴⁹⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 30, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 68-69 en 82-83, 10 februari 2021.

⁴⁹⁸ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁴⁹⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 87-89, 10 februari 2021.

⁵⁰⁰ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 82-83, 10 februari 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina's 3-4, 10 februari 2021.

zijn zowel de nationale als regionale autoriteiten in gebreke gebleven om adequaat op de waarschuwingen van de Ombudsman te reageren. Ambtenaren van het ministerie zouden hebben gezegd dat personeel overwerkt is en dat het niet in staat is om te acteren op de grote hoeveelheid aan waarschuwingen. Er zouden te veel partijen bij de besluitvorming betrokken zijn en niemand zou zich verantwoordelijk voelen om actie te ondernemen.⁵⁰¹

De VN hoge commissaris voor de mensenrechten stelde dat er moordpartijen en moorden hadden plaatsgehad ondanks de door de Ombudsman geïdentificeerde risico's.⁵⁰² Volgens HRW werden in 30% van de gevallen nadat een 'early warning' was uitgebracht mensenrechtenverdedigers vermoord. In december 2020 startte de Ombudsman met een nieuw plan om 'early warning' uit te vaardigen. Dit plan heet *Estamos Contigo* (We zijn met je).⁵⁰³ In het kader van dit plan wil de Ombudsman de toegang van mensenrechtenverdedigers tot het gerechtelijk apparaat verbeteren door bijvoorbeeld juridische en psychologische steun te verlenen.⁵⁰⁴ Het USDoS schreef in maart 2021 dat volgens mensenrechtengroeperingen de Ombudsman door gebrek aan financiële fondsen niet in staat was effectief misstanden te monitoren. Ook zouden medewerkers van de nationale ombudsman, zowel in Bogota als in de regionale afdelingen, bedreigd worden door illegale gewapende groeperingen.⁵⁰⁵

3.6.6 *Programa Integral de Seguridad y Protección para Comunidades y Organizaciones en los Territorios*

In april 2018 lanceerde de Colombiaanse regering het *Programa Integral de Seguridad y Protección para Comunidades y Organizaciones en los Territorios* (Integrale veiligheids- en beschermingsprogramma voor gemeenschappen en organisaties in de gebieden). Het programma was mogelijk gemaakt door het vredesakkoord van 2016 en beoogt "alomvattende" maatregelen vast te stellen om risicogemeenschappen en -organisaties te beschermen, en het verbeteren van meldingen van misdaden door gewapende groepen. Een pilot zou in 2018 van start gaan en was bedoeld voor specifieke gemeenschappen en groepen in San José de Uré (Córdoba), Guapi (Cauca), Tumaco (Nariño) and El Tarra (North Santander). Volgens HRW was er eind december 2020 nog maar weinig van de pilot terechtgekomen.⁵⁰⁶ De VN verificatiemissie in Colombia, OHCHR, HRW, de Nationale Ombudsman, de Procuraduría en verschillende Colombiaanse maatschappelijke organisaties hebben verscheidende keren bij de Colombiaanse regering aangedrongen op versnelling van de implementatie van het programma.⁵⁰⁷

3.6.7 *Ruraal versus Stedelijk*

De nationale politie is volgens Freedom House grotendeels niet aanwezig in veel van de rurale gebieden waar de "gevaarlijkste" groeperingen actief zijn.⁵⁰⁸ Ook AI en USDoS schreven dat de meeste mensenrechtenschendingen plaats hadden in de rurale gebieden die voorheen onder controle stonden van de FARC en waar de

⁵⁰¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 4-5, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁵⁰² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina's 3-4, 10 februari 2021.

⁵⁰³ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 4-5, 10 februari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 31, 6 oktober 2020;

⁵⁰⁴ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 115, 10 februari 2021.

⁵⁰⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021.

⁵⁰⁶ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 96, 10 februari 2021.

⁵⁰⁷ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 98, 10 februari 2021.

⁵⁰⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

Colombiaanse autoriteiten weinig tot geen aanwezigheid hebben.⁵⁰⁹ Moorden op sociale leiders, ex-FARC-leden en andere kwetsbare groepen zouden met name plaatshebben in rurale gebieden, maar OHCHR schreef in het jaarrapport over het jaar 2020 dat van de 795 bedreigingen en aanvallen 14% in Bogota en 42% in andere stedelijke gebieden hadden plaatsgevonden.⁵¹⁰

De Speciaal Afgevaardigde van de secretaris-generaal van de VN voor Colombia en hoofd van de VN Verificatie Missie in Colombia Carlos Ruiz Massieu stelde dat de Colombiaanse staat een grotere presentie in de kritieke zones van het land zou moeten hebben om het geweld tegen te gaan tegen ex-FARC-leden, de door het conflict getroffen gemeenschappen, sociale leiders en mensenrechtenverdedigers.⁵¹¹ De Colombiaanse autoriteiten hebben echter moeite om hun gezag te laten gelden in een groot gedeelte van het gebied dat voorheen door de FARC werd gecontroleerd, hetgeen het geweld tegen mensenrechtenverdedigers in grote mate mogelijk heeft gemaakt.⁵¹² In sommige gebieden met een hoog aantal moorden op mensenrechtenactivisten zouden er weinig maatregelen door het ministerie van Defensie genomen zijn om hen te beschermen. In 2020 zouden sociale leiders in de gemeente San Vicente del Caguán in het departement Caquetá volgens HRW niet beschermd worden.⁵¹³ Het *Comité de Integración Social del Catatumbo* (CISCA: Comité voor Sociale Integratie van Catatumbo) rapporteerde in 2020 dat boeren die hun landrechten verdedigden te maken hadden met veel geweld en weinig bescherming van de staat kregen.⁵¹⁴

Het OHCHR vermeldde begin 2021 dat het een beperkte aanwezigheid van het Openbaar Ministerie in de rurale gebieden van de departementen Amazonas, Antioquia, Arauca, Caquetá, Cauca, Chocó, Guaviare, Meta, Nariño en Norte de Santander zag.⁵¹⁵ Ook HRW schreef over de noodzaak om het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht in Colombia te versterken.⁵¹⁶ Procureur-generaal Francisco Barbosa Delgado beloofde bij zijn aantreden begin 2020 om het Openbaar Ministerie naar 200 extra gemeentes van de meer dan 1.100 uit te breiden. Volgens ICG zullen deze inspanningen tekort schieten als justitie alleen maar naar het oplossen van de moorden op sociale leiders blijft kijken zonder deze misdaden in een bredere context te plaatsen. In bepaalde regio's is het Openbaar Ministerie al wel begonnen met het koppelen van verschillende misdaden, maar nog lang niet in alle, aldus ICG.⁵¹⁷

De politie is vaak alleen in stedelijke gebieden aanwezig, terwijl het leger in sommige gevallen andere prioriteiten heeft dan het beschermen van de burgerbevolking in rurale gebieden. Het komt volgens HRW voor dat legereenheden in bepaalde gebieden daar in eerste instantie niet gelegerd zijn om de bevolking te beschermen, maar om commerciële belangen, zoals de infrastructuur voor de productie van olie.⁵¹⁸ Vanwege het gebrek aan staatspresentie in deze delen van het land is OHCHR van mening dat de Colombiaanse overheid beperkt is in haar taak om de bevolking te beschermen. Evenmin is de overheid in staat om de toegang tot de rechtspraak en het recht op leven en economische, sociale en culture rechten te

⁵⁰⁹ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 2, 30 maart 2021.

⁵¹⁰ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5, 10 februari 2021.

⁵¹¹ Noticias ONU, *Garantizar la verdad, la justicia y la reparación es la mejor estrategia para evitar que haya más víctimas en Colombia*, 21 april 2021.

⁵¹² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 29, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 2, 10 februari 2021.

⁵¹³ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 81, 10 februari 2021.

⁵¹⁴ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁵¹⁵ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 9, 10 februari 2021.

⁵¹⁶ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 46, 22 januari 2020.

⁵¹⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 37, 6 oktober 2020.

⁵¹⁸ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 3-4, 22 januari 2020.

garanderen (zie paragraaf 3.7.6 voor het verschil tussen ruraal en stedelijk gebied betreffende de mogelijkheid tot bescherming).⁵¹⁹

3.6.8 *Zonas Estratégicas de Intervención Integral*

In augustus 2019 lanceerde president Duque de creatie van het programma *Zonas Estratégicas de Intervención Integral* (ZEII: Strategische zones voor Integrale Interventie) of *Zonas Futuro* (Toekomstzones). De aangewezen zones kregen prioriteit bij het sturen van veiligheidstroepen om de plaatselijke veiligheid te garanderen, waarmee getracht werd om de aanwezigheid van maatschappelijke instituties in de zones te verbeteren. De eerste geprioriteerde zones waren in de volgende vijf regio's gepland: Pacífico Nariñense (de Pacifische kust van het departement Nariño), Catatumbo (in het departement Norte de Santander), Bajo Cauca en het zuiden van Córdoba (grensgebied tussen de departementen Antioquia en Córdoba), het gehele departement Arauca, en Chiribiquete en aangrenzende nationale natuurparken (gelegen in de departementen Guaviare en Caquetá). Het programma van de Zonas Futuro zou naast de PDET's gaan functioneren die ook in de aangewezen zones actief waren (zie paragraaf 1.2). De Zonas waren volgens een artikel van *El Espectador* wederom een teken dat de huidige regering zich focust op de bescherming van de bevolking en de bestrijding van de illegale gewapende groepen in plaats dat het aandacht besteedt aan de onderliggende problematiek. De krant schreef in februari 2022 dat de Zonas als voornaamste doel de militarisering van het grondgebied hadden.⁵²⁰

3.6.9 *Wantrouwen t.o.v. autoriteiten*

Soms hebben sociale leiders het gevoel dat leden van de Colombiaanse veiligheidstroepen betrokken zijn bij de geuite bedreigingen, waardoor ze huiverig staan tegenover het melden van bedreigingen bij de autoriteiten (zie paragraaf 3.2.5 en 3.4.1). HRW stelde dat in sommige gevallen het voorkwam dat maatschappelijke organisaties overheidsfunctionarissen wantrouwden. De regering heeft ook functionarissen aangesteld die door maatschappelijke organisaties niet als betrouwbare gesprekspartners worden gezien. Generaal Leonardo Barrero die in 2019 aan het hoofd van de PAO werd gesteld, zou naar verluidt onderzoeken naar de zogenaamde 'falsos positivos' tegengewerkt hebben. De Colombiaanse autoriteiten spraken deze beschuldigingen tegen en stelden dat Barrero een onbesmet blazoën had.⁵²¹ Leden van het Colombiaanse veiligheidsapparaat zouden volgens ICG hun ongenoegen hebben uitgesproken over het beleid van de regering dat erop gericht is om drugstransporten te onderscheppen en gewapende groeperingen te bevechten waardoor er onder andere weinig ruimte is om een vertrouwensband met lokale gemeenschappen op te bouwen.⁵²²

Volgens HRW kwam het voor dat veiligheidsfunctionarissen de risico's die door medewerkers van de Nationale Ombudsman waren aangedragen niet serieus namen. Een medewerkster van de Ombudsman vertelde HRW in een CIPRAT-bijeenkomst uitgelachen te zijn en het verwijt gekregen te hebben dat ze dingen verzon. Vrouwen ondervinden extra obstakels als het om het melden van seksueel geweld gaat, omdat de autoriteiten hen niet serieus nemen.⁵²³ Een vrouwelijke sociale leider heeft volgens ICG ooit gezegd dat om aangifte (van een bedreiging) te

⁵¹⁹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 2, 10 februari 2021.

⁵²⁰ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 42, 20 januari 2020; *El Espectador*, *Zonas Estratégicas de Intervención Integral: ¿zonas no-futuro?*, 5 juli 2020; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 2, 10 februari 2021; *El Espectador*, *Arauca Zona D "No Futuro"*, 10 februari 2022.

⁵²¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 68-69 en 83, 10 februari 2021; *El Espectador*, *Los cuestionamientos al general Barrero, el designado para proteger a líderes sociales*, 29 januari 2019; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 1, 30 maart 2021.

⁵²² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 23, 6 oktober 2020.

⁵²³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 20, 6 oktober 2020.

kunnen doen, een vrouw eerst haar angst moet overwinnen, dan de stap durven nemen om de aangifte te doen en als laatste toegang tot het justitiële apparaat weten te vinden om aangifte te kunnen doen en deze door de autoriteiten op te laten tekenen.⁵²⁴

3.6.10

Unidad Nacional de Protección

In 2015 werd het *Programa de Prevención y Protección de los Derechos a la Vida, la Libertad, la Integridad y la Seguridad de Personas, Grupos y Comunidades que se Encuentran en Situación de Riesgo Extraordinario o Extremo* (Programma ter Preventie en Bescherming van het Recht op leven, vrijheid, integriteit en veiligheid van personen, groepen en gemeenschappen die zich in een situatie van buitengewone of extreme risico begeven) door de Colombiaanse regering in het leven geroepen. In het kader van het programma dat door het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Nationale Politie wordt geleid, werden preventiemaatregelen, ook voor specifieke gemeenschappen, zelfbeschermingscursussen en politiepatrouilles in risicogebieden ingesteld. De in 2011 opgerichte *Unidad Nacional de Protección* (UNP: Nationale Protectieeenheid) is onderdeel van dit programma geworden en biedt beschermingsmaatregelen voor individuen en voor groepen aan.⁵²⁵

De UNP, die volgens zowel openbare als vertrouwelijke bronnen een gebrek heeft aan financiële middelen en materieel, valt onder het ministerie van Binnenlandse Zaken en is belast met het beschermen van personen en groepen die risico lopen. Het heeft individuele beschermingsmaatregelen voor mensenrechtenverdedigers genomen, zoals het verstrekken van mobiele telefoons, auto's, kogelvrije vesten en bodyguards. HRW schreef dat sinds 2019 de UNP met financiële hulp van USAID een hervormingsproces is gestart. Hiermee hoopt de eenheid sneller op beschermingsverzoeken te kunnen acteren en een betere coördinatie met andere preventie strategieën te bewerkstelligen (zie paragraaf 3.7 voor uitgebreidere informatie over de UNP).⁵²⁶

3.6.11

Mogelijkheid om zich elders in Colombia te vestigen om zich aan bedreigingen en/of geweld te onttrekken

Vanuit de beveiligingsmaatregelen die de Colombiaanse overheid neemt, worden sociale leiders vaak gevraagd om hun eigen gemeenschap te verlaten en naar stedelijke gebieden te verhuizen.⁵²⁷ Leiders die een groot risico lopen, kunnen binnen hun regio worden overgeplaatst en één of meer lijfwachten krijgen, terwijl de meest bedreigden naar steden worden overgebracht.⁵²⁸ Tijdens de lockdown maatregel vanwege de coronapandemie hielp het Colombiaanse leger bijvoorbeeld bij de evacuatie van ten minste drie sociale leiders uit gebieden waar gewapende groeperingen actief waren. Een vertrouwelijke bron meldt dat leden van de LHBTI-gemeenschap veelal wegtrekken uit de gebieden waar illegale gewapende groeperingen actief zijn, ook al moeten ze daarvoor veel achterlaten.⁵²⁹ Een andere vertrouwelijke bron beaamt dat bedreigde personen zich vanuit het

⁵²⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 30, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 68-69 en 83, 10 februari 2021; El Espectador, *Los cuestionamientos al general Barrero, el designado para proteger a líderes sociales*, 29 januari 2019; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 1, 30 maart 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁵²⁵ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 71, 10 februari 2021.

⁵²⁶ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 4, 8-9 en 79, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁵²⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, executive summary, pagina 23, 6 oktober 2020.

⁵²⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 32, 6 oktober 2020.

⁵²⁹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

beschermingsperspectief elders in het land kunnen vestigen, maar dat ze dan heel veel moeten opgeven en niet altijd verzekerd zijn van inkomsten na hun verplaatsing.⁵³⁰ Zoals reeds eerder geschreven kiezen veel sociale leiders ervoor geen bescherming aan te vragen of zich te laten verplaatsen en in hun gemeenschap te blijven, omdat ze op lokaal niveau voor hun zaak willen blijven strijden.⁵³¹

ICG schreef dat veel van de moorden op sociale leiders gepleegd worden door dissidente FARC facties en lokale groeperingen die geen landelijk bereik hebben.⁵³² Op de vraag in hoeverre illegale groeperingen een landelijke structuur hebben geven verschillende vertrouwelijke bronnen aan dat verschillende illegale groeperingen hun contacten door het hele land hebben en ook op overheidsniveau (zie paragraaf 3.5.4).⁵³³ De bronnen zijn het erover eens dat de dissidente FARC niet meer de reikwijdte en het netwerk in het land heeft die de FARC-EP voor het vredesakkoord had, maar dat ze wel weer hard aan de weg aan het timmeren zijn. Vroeger had de FARC in steden de zogenaamde *milicianos* (militieleden). Het is niet bekend in hoeverre de dissidente FARC nog gebruik kan maken van de *milicianos*, hoewel een vertrouwelijke bron meldt dat veel van de *milicianos* tegenwoordig hun diensten aan de hoogste bieder aanbieden.⁵³⁴ De Clan del Golfo die in het noordwesten van Colombia zijn machtsbasis heeft, is zich ook door het land aan het verspreiden, met name langs het Pacifische kustgebied naar het zuiden.⁵³⁵ Een vertrouwelijke bron zei dat in veel gevallen illegale gewapende groeperingen de moordaanslag op een sociaal leider of een ander persoon niet zelf plegen, maar daarvoor een *oficina de sicarios* (kantoor van huurmoordenaars) gebruiken die door het hele land aanwezig zijn.⁵³⁶

Tijdens het onderzoek in het kader van dit ambtsbericht is er geen informatie gevonden over personen die na een bedreiging naar elders zijn verhuisd en daar alsnog vermoord zijn. Er zijn echter wel concrete verhalen van sociale leiders die naar bijvoorbeeld Bogota waren gevlucht en daar nog steeds bedreigd werden.⁵³⁷ Bedreigde personen moeten in de stad ook zaken regelen (zoals bankrekening, kinderen naar school, gezondheidszorg). Volgens een vertrouwelijke bron werd het risico om gevonden te worden door dergelijke handelingen hoger. Sommige bedreigde personen zeiden dat zodra ze een aangifte hadden gedaan van een bedreiging, de groep die hen bedreigde direct van de aanklacht afwist. Het vermoeden bestaat derhalve dat informatie van overheidsinstanties in de handen van illegale gewapende groeperingen terecht kan komen.⁵³⁸ Een vertrouwelijke bron meldt dat veel sociale leiders door de inlichtingendiensten gemonitord worden. Als de bedreigingen van statelijke actoren komen of van illegale gewapende groeperingen die vermeende banden met de inlichtingendienst hebben, dan is de kans groot dat de bedreigde persoon alsnog gevonden wordt, aldus de bron (zie paragraaf 3.5.4) De bron noemt in dezen geen concrete voorbeelden dienaangaande.⁵³⁹

⁵³⁰ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁵³¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 32, 6 oktober 2020.

⁵³² ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 12, 6 oktober 2020.

⁵³³ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

⁵³⁴ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁵³⁵ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

⁵³⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵³⁷ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁵³⁸ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵³⁹ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

3.7 Bescherming door Unidad Nacional de Protección (UNP)

3.7.1 *Procedure van aanvraag tot bescherming en/of van goedkeuring of afwijzing tot bescherming*

Op de website van de UNP staat dat iedere aanvraag tot bescherming door de organisatie wordt ingediend middels een ingevuld en ondertekend registratieformulier voor het preventie- en beschermingsprogramma, waarbij een specifieke, concrete en actuele situatie van risico of bedreiging van het leven en de integriteit moet worden vermeld. Dit formulier kan worden gedownload van de website van de UNP. Het ingevulde formulier dient ingediend te worden bij het dichtstbijzijnde UNP-servicepunt of bij een overheidsorgaan (Personería, Nationale Ombudsman, Openbaar Ministerie, stadsbesturen, enz.) of kan gestuurd worden naar het e-mailadres van de UNP. Vertrouwelijke bronnen meldden dat bedreigde personen middels verschillende media (WhatsApp, telefoontjes, persoonlijk) een eerste melding maken bij de verschillende overheidsorganen van een vermeende bedreiging.⁵⁴⁰ Politie, lokale autoriteiten, de Nationale Ombudsman of de VN kunnen ook gevallen van vermeende bedreiging bij de UNP aanbevelen.⁵⁴¹

Het *Comité de Evaluación de Riesgo y Recomendación de Medidas* (CERREM: Comité risico-evaluatie en aanbeveling van maatregelen) besluit uiteindelijk of er bescherming nodig is en welke beschermende maatregelen genomen dienen te worden. De resultaten van het onderzoek en de beslissingen zullen te allen tijde aan de beoordeelde persoon worden meegedeeld, zo staat op de website van de UNP geschreven. Ten tijde van het proces bestaat er de mogelijkheid om de UNP te benaderen om de status van de aanvraag op te vragen.⁵⁴² Vertrouwelijke bronnen stellen dat de beslissingen schriftelijk worden teruggekoppeld, meestal door middel van e-mail. Het schrijven zou zeer transparant zijn, in de zin dat het in detail de scores bevatte die de bedreigde persoon in de verschillende categorieën had gekregen om het risiconiveau te bepalen. De bronnen wist niet te vertellen of er nog andere manieren bestonden om de beslissingen van het CERREM terug te koppelen.⁵⁴³

Volgens HRW moeten personen die bescherming van de UNP wensen aangifte bij het Openbaar Ministerie hebben gedaan en een kopie van de aangifte aan de UNP overleggen. Het is niet altijd even makkelijk om een dergelijke aangifte te doen; HRW meldde dat het Openbaar Ministerie bijvoorbeeld vaak afwezig was in de gemeentes waar veel van de bedreigde mensenrechtenactivisten wonen. De melding van de bedreiging werd dan bij andere instanties gedaan zoals de Nationale Ombudsman of Personería.⁵⁴⁴ Ook zou de UNP tussen 2017 en 2019 bijna negentig procent van alle aanvragen voor collectieve bescherming, zo'n 1.100 in totaal, afgewezen hebben omdat de aanvragers geen aangifte van een bedreiging konden overleggen of omdat deze niet konden aantonen georganiseerd en verenigd te zijn. Veel vermoorde sociale leiders hebben, alvorens vermoord te worden nooit bedreigingen ontvangen of waren niet in staat om de geuite bedreiging tijdig te

⁵⁴⁰ UNP, *Preguntas y respuestas frecuentes*: <https://www.unp.gov.co/atencion-y-servicios-a-la-ciudadania/preguntas-y-respuestas-frecuentes/> (geraadpleegd op 5 januari 2022); vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵⁴¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 31, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵⁴² UNP, *Preguntas y respuestas frecuentes*: <https://www.unp.gov.co/atencion-y-servicios-a-la-ciudadania/preguntas-y-respuestas-frecuentes/> (geraadpleegd op 5 januari 2022).

⁵⁴³ Vertrouwelijke bron, 17 maart 2022; vertrouwelijke bron, 18 maart 2022.

⁵⁴⁴ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 73-74, 10 februari 2021.

melden, en zijn vermoord zonder enige vorm van bescherming gekregen te hebben.⁵⁴⁵

3.7.2

Tijdspad van aanvraag voor bescherming tot de daadwerkelijke beslissing

De UNP moet conform de wet binnen dertig dagen een risicoanalyse opgesteld hebben betreffende een persoon die bescherming nodig heeft. De gemiddelde tijd die benodigd was om beschermingsmaatregelen te kunnen implementeren was voor een reguliere zaak zestig dagen en voor een noodgeval vijf dagen. Sommige vertrouwelijke bronnen maakten melding van een tijdspad van drie tot vijf maanden om beschermingsmaatregelen te nemen, wat volgens hen te lang was. In de periode van aanvraag tot daadwerkelijke implementatie zou de bedreigde persoon een groot risico lopen. Volgens HRW waren er enkele mensenrechtenactivisten vermoord terwijl zij afwachting waren van het besluit van de UNP. Een vertrouwelijke bron meldde dat bij acute dreiging er direct gehandeld kon worden. In dergelijke gevallen werden de lokale autoriteiten ingeschakeld. Vertrouwelijke en openbare bronnen stellen hier echter tegenover dat veel lokale autoriteiten niet blij waren met deze verantwoordelijkheid en dat ze veelal ook niet bij machte waren om directe beveiliging te bieden.⁵⁴⁶

3.7.3

Vormen van bescherming en wijze van koppeling aan de ernst van de bedreiging

Het eerdergenoemde CERREM bepaalt het risico dat iemand loopt en de daarbij behorende maatregelen. UNP biedt beschermingsmaatregelen zowel aan individuen als aan groepen. Maatregelen bevatten onder andere het aanbieden van mobiele telefoons, kogelvrije vesten, een paniekknop, auto's, zowel gepantserd als ongepantserd en in het uiterste geval lijfwachten. Maar ook zelfbeschermingstrainingen aan individuen en collectieven maken deel uit van de beschermingsmaatregelen van de UNP. Ook de *guardia indígena*, de inheemse beveiligingsdienst, krijgt middelen van de UNP, zoals laarzen, paarden en de *bastón*, de gekleurde wapenstok die kenmerkend voor deze dienst is (zie paragraaf 3.7.9).⁵⁴⁷ Een vertrouwelijke bron meldde dat voorheen de directeur van de UNP moest volgen wat de andere partijen besloten, maar dat hij tegenwoordig zelfstandig beslissingen kon nemen zonder andere partijen te hoeven betrekken.⁵⁴⁸

De geleverde bescherming dient overeen te komen met de mate van bedreiging en het risico dat iemand loopt. Sommige bronnen zijn van mening dat hoe hoger het profiel van iemand, ongeacht de bedreiging, hoe meer bescherming deze persoon geniet. Volgens een vertrouwelijke bron ging een substantieel deel van de voorzieningen van de UNP naar politici die niet bedreigd werden.⁵⁴⁹ Een vertrouwelijke bron meldde dat politici van een oppositiepartij met wie hij had gesproken en die in Bogota bescherming genoten over het algemeen te spreken waren over de geboden bescherming, terwijl buiten de grotere steden de bescherming te wensen overliet. Journalisten in Bogota krijgen veel meer bescherming zoals lijfwachten en gepantserde wagens dan journalisten in afgelegen gebieden, terwijl deze het juist nodig hebben, aldus een andere vertrouwelijke bron.⁵⁵⁰ Vertrouwelijke bronnen spraken hun zorgen uit over de komende

⁵⁴⁵ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 4 en 79, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁵⁴⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 35, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 13 december 2021; HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 4, 22 januari 2020; vertrouwelijke bron, 7 december 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 77, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁵⁴⁷ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 43-44, 22 januari 2020; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 31, 6 oktober 2020; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁵⁴⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁵⁴⁹ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁵⁵⁰ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

verkiezingen van 2022. Ongeacht de bedreiging tegen de kandidaten zou de regering veel bescherming, zoals lijfwachten en gepantserde auto's, bij sociale leiders en anderen weghalen om de verkiezingen in goede banen te laten verlopen.⁵⁵¹

Ondanks het feit dat het budget van de UNP verhoogd is, heeft de UNP nog steeds een tekort aan financiële middelen. Verschillende vertrouwelijke bronnen uitten hun bedenkingen bij de geleverde maatregelen. Volgens een vertrouwelijke bron waren veel auto's van de UNP beschadigd en nauwelijks inzetbaar.⁵⁵² Ook zouden de diensten van lijfwachten niet altijd op elkaar aansluiten. Ook zou de UNP veel meer gericht zijn op beveiliging in een stedelijke omgeving en niet goed toegerust zijn op de uitdagingen die rurale gebieden met zich meebrengen. Wat heb je aan een mobiele telefoon als je geen bereik hebt en aan een paniekknop als het dichtstbijzijnde dorp ver weg ligt?, vroegen vertrouwelijke bronnen zich af. Een paniekknop of een mobieltje schrikt een huurmoordenaar niet af, zo stelde een vertrouwelijke bron.⁵⁵³

3.7.4 *Contraproductiviteit van maatregelen*

Sommige sociale leiders waarderen de bescherming die ze krijgen, maar maken zich zorgen door de bescherming juist een doelwit te worden. Een eerste gebruikelijke reactie op een gemelde bedreiging is het sturen van een patrouillewagen van de politie. Terwijl deze patrouilles ervoor zijn om bedreigingen tegen te gaan, kunnen ze contraproductief werken, omdat door deze patrouilles de locatie van de bedreigde persoon onthuld kan worden of de aandacht op de bedreigde persoon gevestigd kan worden. Ook kan door de aanwezigheid van de politie de bedreigde persoon als een informant van de politie gezien worden.⁵⁵⁴ Een ander nadeel van de beveiliging is dat de veiligheidsfunctionarissen vaak van de beschermde sociale leiders vereisen dat ze verhuizen naar stedelijke gebieden, omdat ze in deze gebieden beter te beveiligen zijn. Door dergelijke verplaatsingen kunnen de leiders geen effectieve rol meer in hun gemeenschap spelen.⁵⁵⁵ Om hun huis en haard niet te hoeven verlaten en zich sterk voor hun zaak te kunnen blijven maken hebben veel sociale leiders ervoor gekozen om geen staatsbescherming te krijgen. In plaats daarvan hebben ze hun eigen informele netwerken en early warning systemen opgezet (zie ook paragraaf 3.7.9).⁵⁵⁶

3.7.5 *Personen die in aanmerking komen voor bescherming door de UNP*

De UNP stelt op de website van de organisatie dat het verzoek om opnemings- en preventie- en beschermingsprogramma gebaseerd moet zijn op een rechtstreeks verband tussen het risico en de uitoefening van politieke, openbare, sociale of humanitaire activiteiten of functies van de persoon die de aanvraag doet. Personen die derhalve een beroep op bescherming van de UNP kunnen doen zijn onder andere: Leiders of activisten van politieke groeperingen, in het bijzonder oppositiegroeperingen; Leiders, vertegenwoordigers of activisten van mensenrechten-, slachtoffer-, sociale, burger-, gemeenschaps- of boerenorganisaties; vakbondsleiders of -activisten; leiders, vertegenwoordigers of leden van etnische groepen; getuigen in zaken van schendingen van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht; journalisten; slachtoffers

⁵⁵¹ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵⁵² Vertrouwelijke bron, 13 december 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 15, 30 maart 2021.

⁵⁵³ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 72 en 74, 10 februari 2021.

⁵⁵⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 29-30, 6 oktober 2020.

⁵⁵⁵ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

⁵⁵⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 32, 6 oktober 2020.

van schendingen van de mensenrechten en van schendingen van het internationaal humanitair recht, met inbegrip van leiders en vertegenwoordigers van organisaties van ontheemde bevolkingsgroepen of landeigenaars in situaties van buitengewoon of extreem risico; ambtenaren die verantwoordelijk zijn of zijn geweest voor het ontwerp, de coördinatie of de uitvoering van het mensenrechten- en vredesbeleid van de nationale regering; voormalige overheidsambtenaren die verantwoordelijk zijn geweest voor het ontwerp, de coördinatie of de uitvoering van het mensenrechten- of vredesbeleid van de nationale regering; leiders van de verschillende guerrillabewegingen waarmee de regering vredesakkoorden heeft ondertekend; forensisch onderzoekers die deelnemen aan gerechtelijke of tuchtrechtelijke procedures wegens schendingen van de mensenrechten of van het internationaal humanitair recht; leraren; rechters en aanklagers van de JEP, gedemobiliseerde personen in het re-integratieproces onder de verantwoordelijkheid van het ARN; leiders, leden en overlevenden van de Patriottische Unie en de Colombiaanse Communistische Partij.⁵⁵⁷

In mei 2020 werden volgens ICG bijna vijfduizend sociale leiders op de een of andere manier beschermd door de staat. De manier van bescherming werkte in veel gevallen, met name in stedelijk gebied, alhoewel het ook nieuwe risico's kon genereren en verre van onfeilbaar was. In 2019 heeft de UNP collectieve bescherming aan 34 groepen gegeven die grotendeels overeenkomen met individuele beschermingsmaatregelen. Gemeenschappen die niet als ngo's geregistreerd staan, meldden verschillende uitdagingen om voor bescherming in aanmerking te kunnen komen, zoals het kunnen overleggen van originele kopieën van politierapporten waarin eerdere bedreigingen tegen de groep gedocumenteerd zijn.⁵⁵⁸

Een vertrouwelijke bron meldt dat personen die als contractant betrokken zijn bij de bescherming door de UNP zelf geen bescherming kan krijgen, zoals bijvoorbeeld psychologen van ex-strijders of lijfwachten van bedreigde personen.⁵⁵⁹

3.7.6 *Verskil in de mogelijkheid tot bescherming en effectiviteit van de bescherming in stedelijk gebied versus ruraal gebied*

Volgens verschillende bronnen is de manier van beschermen vooral op een stedelijk karakter gericht en botst deze vaak met het plattelandleven. Ook zou er te weinig aandacht voor collectieve beschermingsmaatregelen zijn, terwijl deze geschikter zouden zijn voor rurale gebieden.⁵⁶⁰ De guarda indígena wordt collectief gesteund met mobiele telefoons en vervoermiddelen zoals paarden, boten en auto's, maar het budget voor collectieve beschermingsmaatregelen is extreem beperkt, aldus HRW.⁵⁶¹ Een vertrouwelijke bron verklaarde dat de Colombiaanse regering het plan had om steeds meer van individuele beveiliging naar collectieve beveiliging te gaan.⁵⁶² Maar dat zou volgens andere bronnen nog niet van de grond zijn gekomen.⁵⁶³

Ook zou de UNP te weinig aanwezig zijn in het land. Zo zou de UNP volgens HRW maar een medewerker in het departement Arauca hebben die zelf geen eigen

⁵⁵⁷ UNP, Preguntas y respuestas frecuentes: <https://www.unp.gov.co/atencion-y-servicios-a-la-ciudadania/preguntas-y-respuestas-frecuentes/> (geraadpleegd op 5 januari 2021).

⁵⁵⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 31-32, 6 oktober 2020.

⁵⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁵⁶⁰ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 8-9, 10 februari 2021.

⁵⁶¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 78, 10 februari 2021.

⁵⁶² Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁵⁶³ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021.

bescherming of auto had. De UNP had derhalve weinig bereik in het departement.⁵⁶⁴ OHCHR schreef begin 2021 dat vertragingen bij de kennisgeving van besluiten en de uitvoering van de beschermingsmaatregelen, en problemen in verband met de geschiktheid ervan, vooral in plattelandsgebieden, de risico's voor mensenrechtenverdedigers verhoogden.⁵⁶⁵ In sommige gebieden waar de autoriteiten veelal afwezig waren en waar illegale gewapende groeperingen actief waren, was de kans groot dat een bedreigd iemand op eigen kracht uit het gebied moest zien te komen met alle risico's van dien volgens een vertrouwelijke bron.⁵⁶⁶ Bepaalde maatregelen zouden personen met name in afgelegen rurale gebieden juist in gevaar brengen. Het hebben van een mobiele telefoon in bepaalde gebieden zou kunnen wijzen op contact met de overheid en de persoon in gevaar brengen. Veel sociale leiders wonen in gebieden waar geen gepantserde wagens voorkomen. Gepantserde wagens en lijfwachten zouden juist de aandacht kunnen trekken in plaats van bescherming te bieden. Het komt voor dat mensenrechtenactivisten beschermingsmaatregelen weigeren omdat ze geen aandacht op zich willen vestigen (zie ook paragrafen 3.6.9 en 3.7.4).⁵⁶⁷ Sommige mensenrechtenactivisten die voor hun veiligheid (tijdelijk) naar elders zijn verplaatst doen afstand van hun beschermingsmaatregelen als ze naar huis terugkeren, schreef HRW in februari 2021.⁵⁶⁸

In de gebieden waar illegale gewapende groeperingen actief zijn, is het ook voorgekomen dat beschermingsprogramma's zelf het doelwit zijn geweest van gewapende groepen. Tussen augustus 2018 en december 2019 hebben illegale gewapende groeperingen bijvoorbeeld ten minste zeven auto's van de UNP gestolen.⁵⁶⁹ In november 2021 werd een konvooi van de UNP in het departement Caquetá aangevallen. Gewapende mannen staken vier auto's van het konvooi in de brand. De auto's behoorden tot het beschermingsprogramma van een ETCR waar ex-strijders van de FARC verbleven (zie paragraaf 1.2.1). Er waren geen gewonden.⁵⁷⁰

3.7.7

Slachtoffer van een aanslag terwijl bescherming van de UNP

HRW meldde dat er in 2019 drie mensenrechtenactivisten waren vermoord ondanks het feit dat ze bescherming genoten. Volgens OHCHR zou dat aantal in 2020 vier zijn geweest.⁵⁷¹ Vertrouwelijke bronnen maakten melding van ongeveer zes à acht personen die de afgelopen jaren vermoord waren terwijl de UNP hun beschermingsmaatregelen had toegekend. Dit aantal zou over de afgelopen jaren ongeveer gelijk zijn geweest.⁵⁷² HRW voegt hieraan toe dat veel van de vermoorde mensenrechtenverdedigers vermoord waren zonder dat ze bedreigd waren of een melding van bedreiging hadden gemaakt. Volgens de organisatie hadden slechts zes van de 108 in 2019 vermoorde mensenrechtenactivisten bescherming toegewezen gekregen.⁵⁷³

⁵⁶⁴ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 4, 22 januari 2020.

⁵⁶⁵ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina's 5-6, 10 februari 2021.

⁵⁶⁶ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁵⁶⁷ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁵⁶⁸ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 75, 10 februari 2021.

⁵⁶⁹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 43-44, 22 januari 2020.

⁵⁷⁰ HRW, *Atacan caravana de la UNP en Caquetá: cuatro carros fueron quemados*, 18 november 2021.

⁵⁷¹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5-6, 10 februari 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 73, 10 februari 2021.

⁵⁷² Vertrouwelijke bron, 7 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁵⁷³ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021.

3.7.8 *Alternatieve mogelijkheden om bescherming bij overheidsinstanties te zoeken bij in gebreke blijven van de politie en/of UNP*

Indien overheidsinstanties en/of -functionarissen in gebreke blijven kunnen burgers zich wenden tot de Procuraduría die dan eigenstandig onderzoek kan gaan inzetten naar de UNP of politie. Tijdens het onderzoek in het kader van dit ambtsbericht is geen casuïstiek bekend geworden van burgers die hun heil bij andere overheidsinstanties zochten indien ze geen bescherming kregen van de UNP.

3.7.9 *Alternatieve beschermingsmogelijkheden*

De inheemse en Afro-Colombiaanse gemeenschappen hebben hun eigen beschermingseenheden, respectievelijk de *Guardia Indígena* (Inheemse Wacht) en de *Guardia Cimarrona* (Cimarrona Wacht).⁵⁷⁴ Sommige boerengemeenschappen hebben tevens hun eigen beschermingseenheid met de toepasselijke naam *Guardia Campesina* (Boerenwacht). De *Guardia Indígena* staat bekend om de 'batón' (de wapenstok), maar hebben verder geen andere bewapening. De *Guardia Cimarrona* staat nog in de kinderschoenen en is niet zo effectief en gestructureerd als de *Guardia Indígena*. Veel Afro-Colombiaanse gemeenschappen hebben nog geen eigen wacht of zijn bezig deze op te richten en op te leiden. Leden van de *Guardia Indígena* dragen kenmerkende vesten of andersoortige kleding als een soort uniform. De wachten gaan uit van het collectief en zijn op deze manier in staat hun gemeenschappen te beschermen. De guardia zet controleposten op en heeft leden van illegale gewapende groeperingen gevangen genomen en overgedragen aan de Colombiaanse autoriteiten. Het feit dat de inheemse gemeenschap met de guardia de confrontatie met illegale gewapende groeperingen aangaat, heeft echter ook een negatief effect.⁵⁷⁵ De illegale gewapende groeperingen laten de acties van de guardia niet over hun kant gaan en reageren met veel geweld. ICG schreef eind 2020 dat een lid van de guardia had gezegd dat het geweld waarmee zijn gemeenschap te maken had gerelateerd was aan het verzet van de inheemse gemeenschap.⁵⁷⁶ Een vertrouwelijke bron stelt dat de ongewapende guardia niet is opgewassen tegen de zwaarbewapende illegale groeperingen.⁵⁷⁷ In januari 2022 kwamen bijvoorbeeld twee guardias, van wie een minderjarig was, om bij gevechten met de leden van de dissidente FARC in het departement Cauca.⁵⁷⁸

Indien de Colombiaanse overheid vanwege bepaalde redenen geen bescherming kan bieden, zijn er ngo's als de *Internationale Peace Brigades (IPB)*, *Somos Defensores*, *Caritas*, *Save the Children* en *Movice (Movimiento Nacional de Víctimas de Crímenes de Estado: Nationale Beweging voor Slachtoffers van Staatsmisdaden)* die op enigerlei wijze bescherming kunnen bieden. De IPB beschermen bedreigde personen door samen met hen in het openbaar op te trekken. De medewerkers van IPB zijn duidelijk kenbaar door hun kleding en hebben het logo van de organisatie op hun auto's staan. Door hun aanwezigheid hoopt de organisatie bescherming te bieden. De activiteiten van de IPB zijn vaak complementair aan die van de UNP. De organisatie heeft ongeveer dertig medewerkers en opereert vanuit drie afdelingen in Colombia: in Antioquia, in Norte de Santander en in Bogota. De IPB komt in gebieden waar organisaties als het ICRC en OCHCR niet komen, omdat de organisatie volgens een vertrouwelijke bron zich nooit politiek uitspreekt en derhalve voor veel partijen aanvaardbaar is.⁵⁷⁹

⁵⁷⁴ *Cimarrón* is ontsnapte slaafgemaakte in Zuid-Amerika; in Suriname heten personen die destijds de slavernij ontvluchtten marrons.

⁵⁷⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 2, 30 maart 2021.

⁵⁷⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 18, 6 oktober 2020.

⁵⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 24 november 2021.

⁵⁷⁸ Radio Nacional de Colombia, *Ataque de disidencias de Farc deja dos guardias indígenas asesinados en Cauca*, 15 januari 2022.

⁵⁷⁹ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

Ook Caritas komt in gebieden waar andere organisaties niet komen. Vanwege het religieuze karakter van de organisatie heeft de lokale bevolking veel vertrouwen in de organisatie, aldus een vertrouwelijke bron. Colombia is een conservatieve maatschappij en de kerk speelt een belangrijke rol. De lokale bevolking belt bijvoorbeeld bij een bedreiging vaak eerder de lokale pastoor dan de eventueel aanwezige staatsinstellingen, omdat ze meer vertrouwen hebben in de kerk. Caritas krijgt echter meer aanvragen voor bescherming dan de organisatie aankan. De organisatie verplaatst bedreigde personen en hun families naar veiligere gebieden en biedt tijdelijk onderkomen.⁵⁸⁰ Andere organisaties als Movice en Save the Children bieden ook een tijdelijk onderkomen en proberen bedreigde personen te verplaatsen, soms ook naar het buitenland. De organisatie Save the Children brengt met name kinderen in veiligheid die gerekruteerd dreigen te worden. Movice richt zich met name op slachtoffers van acties van de Colombiaanse staat.⁵⁸¹ Sommige van deze Colombiaanse ngo's werken samen met AI en het programma *Protect Defenders* van de Europese Unie.⁵⁸² Een vertrouwelijke bron meldde dat bij de komende parlementsverkiezingen buitenlandse ambassades conflictgebieden zullen bezoeken om kandidaatcongresleden, die daarom vragen, zichtbaarheid te geven ten behoeve van hun veiligheid.⁵⁸³

Een vertrouwelijke bron stelt dat veel bedreigde personen uit zelfbescherming zichzelf autocensuur opleggen, nadat ze zich bijvoorbeeld kritisch hebben geuit over de aanwezigheid van illegale gewapende groeperingen in hun gemeenschap. Als je je mond houdt, kan het zijn dat de bedreigingen ophouden, maar als je naar een ander gebied vertrokken bent en je gaat door met je kritiek dan bestaat de kans dat de bedreigingen doorgaan aldus de bron.⁵⁸⁴

3.7.10 *Beschermingsmogelijkheden bij vrees voor de autoriteiten*

In paragraaf 3.4.1 is melding gemaakt van de vermeende bedreigingen aan het adres van jongeren van de primera linea door de politie. Paragraaf 3.7.9 behandelt de ngo Movice die zich met name richt op slachtoffers van misdaden door de Colombiaanse staat. Deze organisatie probeert ook bescherming te bieden aan personen die bevreesd zeggen te zijn voor de Colombiaanse overheid. Hierbij probeert de ngo sommigen van deze personen naar het buitenland te krijgen. Volgens een vertrouwelijke bron ontbreekt het de ngo aan financiële middelen om aan alle aanvragen te voldoen.⁵⁸⁵

3.8 Specifieke groepen

3.8.1 *Sociale leiders in het algemeen*

In de periode van 1 december 2016 tot begin 2021 zouden honderden sociale leiders - schattingen lopen uiteen van 400 tot circa 900 - vermoord zijn.⁵⁸⁶ Verder zouden honderden sociale leiders gedurende deze periode het slachtoffer zijn geworden van

⁵⁸⁰ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁵⁸¹ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁵⁸² Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁵⁸³ Vertrouwelijke bron, 30 januari 2022.

⁵⁸⁴ Vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁵⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; Movice: <https://movimientodevictimas.org/> (geraadpleegd op 15 maart 2022).

⁵⁸⁶ ICG laat bijvoorbeeld in een grafiek zien dat verschillende instanties per jaar andere cijfers laten zien. Zo laat het Openbaar Ministerie dat een nauwe definitie hanteert voor wat betreft de denominatie van 'sociaal leider' en welke moorden meegerekend kunnen worden lagere cijfers zien dan bijvoorbeeld de Nationale Ombudsman en de ngo Indepaz die ruimere definities hanteren (zie ook paragraaf 1.4): ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

intimidaties, bedreigingen of gedwongen verhuizing.⁵⁸⁷ Moorden waren vaak het vervolg op een lange reeks van intimidatie en bedreigingen die vaak via email, sms of middels een pamflet geuit werden, maar er waren er ook die vermoord werden zonder ooit een bedreiging gehad te hebben (zie paragraaf 3.6.10). Afhankelijk van diegene die bedreigd wordt of van het motief kunnen dreigingen verschillen.⁵⁸⁸

Gezien het profiel van diegenen die vermoord werden, waren het met name leiders die zich inzetten voor het vredesverdrag en de implementatie van dit verdrag; leiders die zich verzetten tegen de activiteiten van de illegale gewapende groeperingen; leiders die verzet boden tegen bepaalde economische belangen, zowel legale als illegale en diegenen die zich sterk maakten voor de rechten van etnische groeperingen, vrouwen, leden van vakbonden en de LHBTI-gemeenschap. Sociale leiders zijn vermoord vanwege hun steun aan of betrokkenheid bij de projecten om het verbouwen van cocobladeren te vervangen door voedselgewassen.⁵⁸⁹ 85% van de moorden op sociale leiders in 2019 in rurale gebieden zou volgens de Ombudsman te maken hebben met hun activiteiten om landrechten en de rechten van kwetsbare groepen te verdedigen, zo schrijft ICG.⁵⁹⁰ OHCHR registreerde in 2020 de moord op 133 mensenrechtenverdedigers. Vanwege coronarestricties konden slechts 53 zaken geverifieerd worden. Van de gedocumenteerde slachtoffers was 21% inheems en vier procent was van Afro-Colombiaanse komaf. Negen procent van de documenteerde slachtoffers was vrouw volgens de cijfers van OHCHR.⁵⁹¹

Volgens *Global Witness* was Colombia in 2020 met 65 moorden het gevaarlijkste land ter wereld voor milieuactivisten die volgens de definitie van de Nationale Ombudsman ook tot sociale leiders gerekend kunnen worden (zie paragraaf 1.4). Ter vergelijking, in Brazilië werden in 2020 twintig milieuactivisten vermoord. Activisten die zich verzetten tegen het rekruteren van kinderen waren ook het doelwit van bedreigingen en fysiek geweld. HRW schreef over de moord op vier activisten in 2019 die zich inzetten voor kinderrechten. OHCHR en het Openbaar Ministerie zouden onderzoeken of deze activisten vermoord waren vanwege hun verzet tegen het rekruteren van minderjarigen door illegale gewapende groeperingen. De motieven voor de moord op een sociaal leider kunnen verschillen; het kan vanwege zijn of haar activiteiten voor de gemeenschap of een bepaalde groep zijn, maar kan ook liggen in de relationele sfeer of te maken hebben met schulden.⁵⁹²

Volgens ICG zouden openbare aanklagers de meeste opgeloste moorden toeschrijven aan dissidente facties van de FARC en lokale bendes zonder nationaal

⁵⁸⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020; Noticias ONU, *Garantizar la verdad, la justicia y la reparación es la mejor estrategia para evitar que haya más víctimas en Colombia*, 21 april 2021.

⁵⁸⁸ DW, *Más de 900 líderes sociales asesinados en Colombia desde 2016*, 19 april 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive summary en pagina's 9-10, 13, 15, 18, 6 oktober 2020; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 16, 22 januari 2020.

⁵⁸⁹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 3, 10 februari 2021.

⁵⁹⁰ DW, *Más de 900 líderes sociales asesinados en Colombia desde 2016*, 19 april 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's 9-10, 13, 15, 18, 6 oktober 2020; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 16, 22 januari 2020; De Standaard, *Opkomen voor de natuur kan je het leven kosten*, 14 september 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 1, 10 februari 2021.

⁵⁹¹ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5, 10 februari 2021.

⁵⁹² Deutsche Welle, *Más de 900 líderes sociales asesinados en Colombia desde 2016*, 19 april 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina's 9-10, 13, 15, 18, 6 oktober 2020; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 16, 22 januari 2020; De Standaard, *Opkomen voor de natuur kan je het leven kosten*, 14 september 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 1, 10 februari 2021.

netwerk. Freedom House schreef echter dat met name de neo-paramilitaire organisaties verantwoordelijk waren voor de moorden op "activisten".⁵⁹³ Bedreigingen worden geuit om mensen zich gedeisd te laten houden, om mensen aan te sporen zich niet langer voor bepaalde rechten sterk te laten maken, om mensen te verjagen of hen aan te sporen juist binnen de grenzen van een gebied dat in handen is van een bepaalde gewapende groep te blijven. Sociale leiders worden door illegale gewapende groeperingen gezien als een obstakel voor hun illegale handel, zoals de teelt van coca en drugshandel, of hun plannen om gemeenschappen voor hun illegale handel in te zetten. Andere moorden wijzen in de richting van belangen van statelijke of lokale actoren of het leger.⁵⁹⁴

Sociale leiders worden soms specifiek uitgekozen als doelwit, maar soms zijn ze het slachtoffer van een aanval op een hele gemeenschap. Het komt voor dat een gemeenschap bedreigd wordt door een illegale gewapende groep met het doel de bewoners van een bepaald gebied te verjagen of om de gemeenschap juist onder controle te krijgen. Een illegale gewapende groep vermoordt een lid van de gemeenschap als eerste boodschap. Indien de gemeenschap niet vertrekt, wordt er nog iemand vermoord net zolang totdat de gemeenschap gehoor geeft aan de eis van de gewapende groepering. Deze tactiek wordt ook wel *gota a gota* (drup voor drup) genoemd. Aangezien sociale leiders voorname leden van een gemeenschap zijn, staan zij veelal als eerste op de lijst.⁵⁹⁵ Ook komt het voor dat familieleden van sociale leiders bedreigd of slachtoffers van geweld worden met als doel om via hen sociale leiders onder druk te zetten. Vrouwen worden vaker bedreigd met seksueel geweld dan mannelijke sociale leiders en krijgen vaker bedreigingen gericht op hun kinderen of naasten.⁵⁹⁶

Volgens HRW was tussen tien en vijftien procent van alle sinds 2016 vermoorde mensenrechtenverdedigers in Colombia vrouw, terwijl het percentage voor wat betreft alle gepleegde moorden acht procent was.⁵⁹⁷ De VN-missie in Colombia schreef in april 2021 dat ondanks de uitdagingen bij de tenuitvoerlegging van de genderbepalingen van het vredesverdrag met de FARC positieve vorderingen zijn gemaakt door het Presidentieel Adviesbureau voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, met name met betrekking tot veiligheidsgaranties voor vrouwelijke leiders en verdedigers van de mensenrechten. Het benadrukt echter dat gendergerelateerd geweld een hardnekkige plaag is die een belemmering vormt voor de reïntegratie van vrouwelijke oud-strijders, voor het waardevolle werk van vrouwelijke sociale leiders en mensenrechtenverdedigers, en voor de waardigheid van Colombiaanse vrouwen in het algemeen.⁵⁹⁸

3.8.2

Leden van oppositiepartijen/ politieke activisten/ dissidenten

In sectie 1.3 is ingegaan op de verschillende politieke (oppositie)partijen. Op de vraag in hoeverre leden van oppositiepartijen risico lopen, gaven bronnen aan dat politici en politieke activisten zeker werden bedreigd. De dreiging voor leden van oppositiepartijen kwam niet zozeer van de zittende regering, maar eerder van

⁵⁹³ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁵⁹⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

⁵⁹⁵ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 10, 6 oktober 2020; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 1, 10 februari 2021.

⁵⁹⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive summary, pagina's 9-10, 13, 15, 18, en 23, 6 oktober 2020; HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina 16, 22 januari 2020.

⁵⁹⁷ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 25, 10 februari 2021.

⁵⁹⁸ Misión de la Verificación de la ONU en Colombia, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

illegale gewapende groeperingen.⁵⁹⁹ De verificatiemissie van de VN in Colombia sprak in april 2021 haar zorgen uit over het geweld tegen leden van verschillende politieke partijen, waaronder de moord op een wethouder uit de stad Argelia in het departement Cauca en de daaropvolgende verplaatsing van elf raadsleden uit dezelfde gemeente.⁶⁰⁰ HRW schrijft dat politici, inclusief sommigen die zich kandidaat voor de post van gouverneur, burgemeester of wethouder hadden gesteld bedreigingen van gewapende groeperingen hadden ontvangen, ongeacht de partij waartoe ze behoorden.⁶⁰¹ Volgens vertrouwelijke bronnen gaan illegale gewapende groeperingen over tot het bedreigen van politici als deze activiteiten ondernemen of plannen aankondigen die tegen de belangen van deze groeperingen ingaan.⁶⁰² Soms zat er achter de bedreigingen of aanslagen een andere partij dan de daadwerkelijke dader. In 2019 zou Karina García, lid van de Liberale Partij, door leden van de dissidente FARC vermoord zijn. García had zich kandidaat gesteld voor het burgemeesterschap in het departement Cauca en de persoon tegen wie ze het op moest nemen, zou opdracht gegeven hebben voor de moord.⁶⁰³

Eerder werd in paragraaf 3.4.1 al melding gemaakt over de harde aanpak van de regering jegens de demonstranten van met name de *Primera Línea* (de eerste rij). Dat waren de jongeren die tijdens de demonstraties tegen (het beleid) van de huidige regering en de slechte economische situatie in Colombia vooraan stonden om de andere demonstranten te beschermen. De *Primera Línea* maakte hierbij gebruik van onder andere schilden, helmen en handschoenen. Ten eerste was er het excessief politiegeweld tegen de demonstranten waarbij tientallen demonstranten de dood vonden. Ten tweede probeert de regering volgens bronnen de demonstranten van de *Primera Línea* als criminele elementen af te doen en beschuldigt de regering hen ervan te zijn betaald om de straat op te gaan. Een vertrouwelijke bron zei vanwege de sociale ongelijkheid de straat te zijn opgegaan, zoals zovelen met hem aldus de bron.⁶⁰⁴ Ongeveer tweehonderd jongeren die tijdens de demonstraties de straat zijn opgegaan zijn aangeklaagd voor onder andere terrorisme, alhoewel dat volgens een vertrouwelijke bron tegen de nieuwe regels van de overheid was (zie ook paragraaf 3.12.3).⁶⁰⁵ Enkele tientallen van hen zaten begin 2022 nog vast.⁶⁰⁶

Monitoring door de overheid van leden van oppositionele partijen/ politieke activisten/ demonstranten

In 2020 verscheen er in het nieuws berichtgeving dat leden van het Colombiaanse leger illegale dossiers bijhielden van tientallen politici, rechters, voormalige leden van de Colombiaanse strijdkrachten, mensenrechtenactivisten en journalisten. Ook in 2019 zou het leger op onrechtmatige wijze surveillance activiteiten hebben uitgevoerd. AI schreef tevens dat de Colombiaanse veiligheidstroepen lastercampagnes tegen sociale leiders, journalisten en regeringsopposanten zouden uitvoeren.⁶⁰⁷ Een vertrouwelijke bron zegt dat er geen goed controlemechanisme op de activiteiten van de Colombiaanse inlichtingengemeenschap is, waardoor ze nog steeds inlichtingen kunnen inwinnen waarvoor geen legale basis is. Er bestaat bijvoorbeeld geen onafhankelijke instantie die de inlichtingendiensten monitort. De

⁵⁹⁹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 7, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁶⁰⁰ Misión de la Verificación de la ONU, *NOTA DE PRENSA DEL INFORME TRIMESTRAL DEL SECRETARIO GENERAL DE NACIONES UNIDAS ANTE EL CONSEJO DE SEGURIDAD SOBRE LA MISIÓN DE VERIFICACIÓN DE LA ONU EN COLOMBIA S/2021/298*, 6 april 2021.

⁶⁰¹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 25, 22 januari 2020.

⁶⁰² Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁶⁰³ Pulzo, *Político rival habría pagado \$ 50 millones a 'Mayimbu' para matar a candidata Liberal*, 30 september 2019.

⁶⁰⁴ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; El Espectador, *¿Qué es la Primera Línea?*, 2 juli 2021.

⁶⁰⁵ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁶⁰⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁶⁰⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 12, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

bron meent dan ook dat er nog steeds politieke opposenten van de huidige regering worden gemonitord. Dat gebeurt niet op zo'n grote schaal als tijdens de DAS-periode gebeurde, aldus de bron.⁶⁰⁸ De jongeren die tijdens de massale demonstraties van 2021 de straat op zijn gegaan, zijn volgens een vertrouwelijke bron ook gemonitord. Sommigen van hen zouden door de Colombiaanse autoriteiten zijn afgeluisterd.⁶⁰⁹ Er is geen informatie gevonden waaruit blijkt dat leden van oppositionele partijen in het buitenland gemonitord worden.

3.8.3

Etnische groepen: Inheemse bevolking, Afro-Colombiaanse bevolking

De Afro-Colombiaanse bevolking is met name woonachtig in het pacifische kustgebied en het westen van het Caribische kustgebied van Colombia. Volgens de nationale census van 2018 omschreef 9,3% van de Colombiaanse bevolking, toen ongeveer 47 miljoen personen,⁶¹⁰ zichzelf als van Afrikaanse komaf, terwijl een VN rapport uit 2011 de Afro-Colombiaanse gemeenschap op vijftien tot twintig procent schatte. Maatschappelijke organisaties in Colombia bestreden de census van het *Departamento Administrativo Nacional de Estadística* (DANE: Nationaal Administratief Departement van Statistiek) en houden het op schattingen tussen de 20 en 25 procent van de gehele bevolking.⁶¹¹ De Afro-Colombiaanse gemeenschap heeft alle grondwettelijke rechten en dezelfde rechten op bescherming als de rest van de bevolking, maar de gemeenschap zag zich geconfronteerd met ernstige economische en sociale discriminatie. In een rapport van het DANE stond dat in 2018 30,6% van de Afro-Colombiaanse bevolking onder de armoede grens leefde tegen 19,6% van de gehele bevolking.⁶¹² Freedom House schreef begin 2021 echter dat tachtig procent van de Afro-Colombiaanse bevolking onder de armoedegrens leefde en dat zij een groot deel uitmaakte van de ontheemde bevolking in Colombia.⁶¹³

Volgens de census van 2018 maakte de inheemse bevolking met ongeveer 1.906.000 personen ongeveer 4,4% van de gehele Colombiaanse bevolking uit. De grootste gemeenschappen van inheemse volkeren woonden volgens de census in de departementen La Guajira (ca. 395.000), Cauca (308.000), Nariño (206.000) en Córdoba (202.000). De inheemse gemeenschappen in het zuidoosten van Colombia (Amazonas, Guainia, Vaupes en het zuidelijk gedeelte van Vichada) waren qua aantallen veel kleiner, maar vanwege de lage bevolkingsdichtheid in deze gebieden maakten ze daar meer dan veertig procent uit van de bevolking.⁶¹⁴ De Colombiaanse wet geeft speciale erkenning aan de fundamentele rechten van de inheemse bevolking. De regering moet bijvoorbeeld altijd te rade gaan bij de inheemse bevolking bij regeringsacties die de bevolking aangaan. Sommige inheemse leiders klaagden over het feit dat ze niet op een adequate manier konden meedoen in beslissingen die hun land aangingen. Overeenkomstig de grondwet moet de regering de inheemse autoriteiten raadplegen, maar hebben ze niet altijd de goedkeuring nodig om bepaalde beslissingen aangaande inheems grondgebied te nemen.⁶¹⁵ Een speciale wet geeft aan een aantal volkeren⁶¹⁶ het recht om in

⁶⁰⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁶⁰⁹ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁶¹⁰ In 2021 was het aantal ongeveer 50 miljoen.

⁶¹¹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 29, 30 maart 2021; DANE, *POBLACIÓN NEGRA, AFROCOLOMBIANA, RAIZAL Y PALENQUERA RESULTADOS DEL CENSO NACIONAL DE POBLACIÓN Y VIVIENDA 2018*, 6 november 2019; Afrodés, *ABC de la tutela de los afrocolombianos contra el DANE*, 27 november 2020.

⁶¹² DANE, *POBLACIÓN NEGRA, AFROCOLOMBIANA, RAIZAL Y PALENQUERA RESULTADOS DEL CENSO NACIONAL DE POBLACIÓN Y VIVIENDA 2018*, 6 november 2019

⁶¹³ Freedom *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁶¹⁴ DANE, *POBLACIÓN INDÍGENA DE COLOMBIA RESULTADOS DEL CENSO NACIONAL DE POBLACIÓN Y VIVIENDA 2018*, 16 december 2019.

⁶¹⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 30, 30 maart 2021.

⁶¹⁶ USDoS noemt in dezen de Jurami, Passe en Yuri volkeren. *Amazon Conservation Team* noemt echter alleen de Passe en Yuri.

vrijwillige afzondering te leven, waardoor ze ook niet zijn opgenomen in de census. De Colombiaanse wet verleent inheemse groepen eeuwigdurende rechten op hun voorouderlijk land, maar inheemse groepen, naburige landeigenaren en de regering betwistten volgens USDoS vaak de afbakening van dat land.⁶¹⁷ Ondanks de wettelijke bescherming en overheidssteun wordt de inheemse bevolking in Colombia historisch gezien achtergesteld voor wat betreft toegang tot gezondheidszorg, water of voedsel. Ze behoren tot de armste gelederen van de bevolking en hebben de hoogste sterftcijfers.⁶¹⁸

Hetzelfde USDoS schreef dat de Afro-Colombiaanse en inheemse gemeenschappen onevenredig hard geraakt werden door illegale economische activiteiten van illegale gewapende groeperingen in de rurale gebieden waar deze gemeenschappen woonachtig zijn en waar de staat nauwelijks aanwezig is.⁶¹⁹ De redenen waarom de autonome zones voor inheemse groepen ideaal zijn, maken ze ook ideaal voor illegale economieën. De inheemse bevolking woont vaak in vruchtbare, mineraalrijke, strategisch goed gelegen gebieden. Verder kunnen de Colombiaanse strijdkrachten deze gebieden, waar de bestrijding van cocateelt verboden is, niet zomaar betreden. Hierdoor zijn de autonome zones waar de inheemse volkeren leven interessant voor illegale gewapende groeperingen. Sociale leiders die zich tegen de aanwezigheid van deze groeperingen in hun gebieden keren, behoren tot een van de meeste bedreigde categorieën. Elizabeth Dickinson, analist van ICG, twitterde in november 2019 dat de reeks van moorden op inheemse leiders in Cauca enkele van de fundamentele spanningen blootlegde die centraal stonden in het debat over de bescherming van mensenrechtenverdedigers in Colombia.⁶²⁰

HRW schreef dat uitgaande van cijfers van OHCHR het percentage vermoorde inheemse leiders onevenredig hoog was. Van de 421 getelde moorden op sociale leiders na het vredesakkoord waren er 69 op inheemse leiders, hetgeen een percentage van 16% is, terwijl slechts 4,4% van de bevolking van inheemse komaf is.⁶²¹ Volgens de ngo *Organización Nacional Indígena de Colombia* (Nationale Inheemse Organisatie van Colombia) zouden 274 inheemse personen vermoord zijn. Deze personen zouden onder andere zijn omgekomen bij confrontaties tussen illegale gewapende groeperingen, confrontaties tussen het leger en illegale gewapende groeperingen, acties van het leger om cocateelt tegen te gaan en gerichte moorden op sociale leiders.⁶²² De inheemse bevolking die voorheen gewend was om met het 1ste of 6de front van de FARC die in de bergen van het noorden van het departement Cauca opereerden in gesprek te gaan, wilde ook met de dissidente factie Columna Dagoberto Ramos in dialoog gaan. Dat bleek echter niet mogelijk; veel leden van de inheemse bevolking, onder wie bewakers, dorpelingen en leiders, werden door de dissidente FARC-leden vermoord. Volgens data van de *Asociación de Cabildos Indígenas del Norte del Cauca* (Acin: Vereniging van Inheemse Raden van Norte del Cauca) zou La Dagoberto Ramos vanaf 2016 tot begin 2021 verantwoordelijk zijn voor de moord op meer dan 200 inheemse bewoners.⁶²³

⁶¹⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 29, 30 maart 2021; DANE, *POBLACIÓN INDÍGENA DE COLOMBIA RESULTADOS DEL CENSO NACIONAL DE POBLACIÓN Y VIVIENDA 2018*, 16 december 2019; Amazon Conservation Team, *Indigenous Peoples in Isolation in Colombia: A recent history of the challenges involved in their protection*, 15 juni 2021.

⁶¹⁸ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 30, 30 maart 2021.

⁶¹⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 29, 30 maart 2021.

⁶²⁰ Elizabeth Dickinson, @dickinsonbet, twitter.com/dickinsonbeth/status/1190281536135991298, 1 november 2019.

⁶²¹ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 3, 10 februari 2021.

⁶²² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 30, 30 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁶²³ Semana, *¿Quiénes están detrás de la Dagoberto Ramos, la peligrosa disidencia que azota al Cauca?*, 1 april 2021.

Inheemse en Afro-Colombiaanse gemeenschappen zagen zich geconfronteerd met door illegale gewapende groeperingen aangewend geweld in met name de departementen Cauca, Chocó, Putumayo, Nariño and Valle del Cauca. Moorden op sociale leiders en gedwongen verplaatsingen van de inheemse en Afro-Colombiaanse gemeenschap waren hier het gevolg van. In het dunbevolkte Amazonas gebied waren illegale mijnbouwers en drugshandelaren diegenen die veelal de inheemse gemeenschap bedreigden.⁶²⁴ Freedom House en AI stelden dat de daders van de moorden op de activisten van de “gemarginaliseerde” inheemse en Afro-Colombiaanse gemeenschappen vaak onbestraft bleven.⁶²⁵ De wet voorziet in speciale strafrechtelijke en civiele wetgeving binnen de inheemse gebieden die gebaseerd zijn op traditionele gemeenschapswetten.⁶²⁶

De veiligheidstroepen mogen alleen inheems grondgebied betreden, als ze overeenkomstig de Grondwet de inheemse autoriteiten hebben geraadpleegd over hoe de gebieden te betreden en hoe dit op zo’n manier te doen dat de burgerbevolking niet in gevaar komt.⁶²⁷ Desondanks stellen sommige gemeenschappen dat zij door de aanwezigheid van militairen in gevaar worden gebracht. In het noorden van Cauca verklaarden leden van de inheemse garde van de Nasa-gemeenschappen dat militaire operaties bijdragen aan een klimaat van vijandigheid en tot openlijke gevechten kunnen leiden, waar burgers middenin kunnen komen.⁶²⁸ In sommige gevallen is het leger zelf verantwoordelijk voor misstanden voor wat betreft de mensenrechten. In september 2019 zou een groep soldaten een vijftienjarig inheems meisje ontvoerd en verkracht hebben.⁶²⁹ Ook in 2020 zouden militairen zich schuldig hebben gemaakt aan het verkrachten van enkele minderjarige inheemse meisjes (zie ook paragraaf 3.4.1).⁶³⁰

3.8.4 *Leden van Juntas de Acción Comunal*

De inspanningen van een lid van een JAC kunnen tegen de belangen van anderen, zoals illegale gewapende groeperingen, lokale bedrijven, of de staat, ingaan, hetgeen deze persoon in gevaar kan brengen (zie paragraaf 1.4).⁶³¹ Er waren in 2021 volgens een vertrouwelijke bron ongeveer 650 gevallen van bedreiging, moorden en gedwongen ontheemding van leiders van het JAC. Vijftig leden van het JAC zouden in 2021 vermoord zijn.⁶³² In Catatumbo waren volgens HRW van de 24 vermoorde mensenrechtenverdedigers in 2020 zeventien prominente JAC-leden. JAC-leden werden niet altijd vanwege hun werk vermoord, maar konden het willekeurige slachtoffer zijn van aanvallen van gewapende groeperingen op burgers of van afpersing door dezelfde groeperingen.⁶³³

HRW schreef dat het regelmatig voorkwam dat JAC-leden door zowel gewapende groeperingen als regeringstroepen benaderd werden voor informatie over hun buurt. Hierdoor liepen ze het gevaar ervan beschuldigd te worden voor de ‘tegenpartij’ te werken of niet aan de ‘bevelen’ te voldoen.⁶³⁴ Verschillende vertrouwelijke bronnen menen dat leden of leiders van JAC’s veelal in een moeilijke positie zitten. Ze

⁶²⁴ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 14, 10 februari 2021.

⁶²⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁶²⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 30, 30 maart 2021.

⁶²⁷ Forero Rodriguez, Henry Alexander; Cediell Mahecha, Rodolfo, *La autonomía indígena frente a la misión constitucional de las fuerzas militares*, pagina 32, 2014.

⁶²⁸ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia’s Front Line of Peace*, pagina 23, 6 oktober 2020.

⁶²⁹ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 183, 13 januari 2021.

⁶³⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁶³¹ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia’s Front Line of Peace*, 13-14, 6 oktober 2020.

⁶³² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁶³³ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia’s Remote Communities*, pagina 29, 57, 10 februari 2021.

⁶³⁴ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia’s Remote Communities*, pagina 56, 10 februari 2021.

werden zowel door de regering als de FARC ingezet om het vredesproces en het akkoord te promoten. Tegenstanders van het akkoord hebben het nu op hen voorzien. Ook zijn ze gestigmatiseerd, omdat ze vaak in verband gebracht worden met de illegale gewapende groeperingen die in hun gebied opereren. Een vertrouwelijke bron stelde dat JAC-leden in conflictgebieden vanuit een overlevingsmechanisme met de plaatselijke illegale gewapende groeperingen samenwerken. Een andere bron zegt hierop dat JAC-leden en –leiders ook vaak door deze groeperingen worden gedwongen om met hen samen te werken.⁶³⁵

3.8.5 *Vakbondsleiders en –leden*

Een vertrouwelijke bron vertelde dat vanaf eind vorige eeuw tot op heden er ongeveer 3500 vakbondsleden in Colombia vermoord waren. De grootste vakbonds beweging in Colombia, de *Central Unitaria de Trabajadores* (CUT, Gemeenschappelijke Centrale van Arbeiders), zou volgens hem gestigmatiseerd worden en beschuldigd worden van het hebben van banden met de guerrilla van het ELN, hetgeen een legitimatie voor bepaalde groepen zou zijn hen te vermoorden.⁶³⁶ Freedom House schrijft dat er de afgelopen decennia meer dan 2.600 vakbondsleden en –leiders door illegale gewapende organisaties waren vermoord, hoewel de cijfers sinds de piek aan het begin van deze eeuw behoorlijk waren gedaald. Toch waren er volgens Freedom House tussen januari 2019 en maart 2020 veertien vakbondsleden vermoord.⁶³⁷ Ook USDoS meldde de moord op tientallen vakbondsleden de afgelopen jaren.⁶³⁸ Net zoals andere sociale leiders, waartoe volgens de norm van de Nationale Ombudsman vakbondsleiders en –leden ook toe kunnen behoren, heeft deze groep ook recht op bescherming van de regering. Midden 2020 zou de UNP ongeveer driehonderd vakbondsleden en –leiders op de een of andere manier bescherming bieden.⁶³⁹

3.8.6 *Journalisten*⁶⁴⁰

Ook journalisten, die in sommige gevallen ook binnen de definitie van de Ombudsman als sociale leiders vallen (zie paragraaf , hebben te maken met doodsb bedreigingen en geweld door de guerrillabewegingen, neo-paramilitairen en andere criminele organisaties.⁶⁴¹ Volgens data van het *Committee to Protect Journalist* (CPJ) waren sinds 2016 acht journalisten in Colombia vermoord. Van vijf van de moorden was volgens CPJ het motief bevestigd. Twee journalisten werden dodelijk getroffen terwijl ze verslag deden van gewelddadigheden tussen Colombiaanse veiligheidstroepen en inheemse demonstranten. Het is niet duidelijk door welke partij ze gedood zijn. Twee journalisten en hun chauffeur werden in april 2018 ontvoerd door een dissidente FARC-groep om tegen gevangengenomen dissidente FARC-leden uitgeruild te kunnen worden. De drie ontvoerde mannen werden uiteindelijk door hun ontvoerders vermoord. In september 2021 werd de internetjournalist Marcos Efraín Montalvo door een ongeïdentificeerde man in een winkel doodgeschoten. De dood zou naar verluidt te maken hebben met Montalvo's berichtgeving over lokale corruptie en lokale criminele groeperingen. Een familielid zou gezegd hebben dat Montalvo meerdere keren bedreigd was, maar dat hij deze bedreigingen niet serieus had genomen en het niet nodig vond om er aangifte van te

⁶³⁵ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁶³⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, , 26 april 2021.

⁶³⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁶³⁸ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 36, 30 maart 2021.

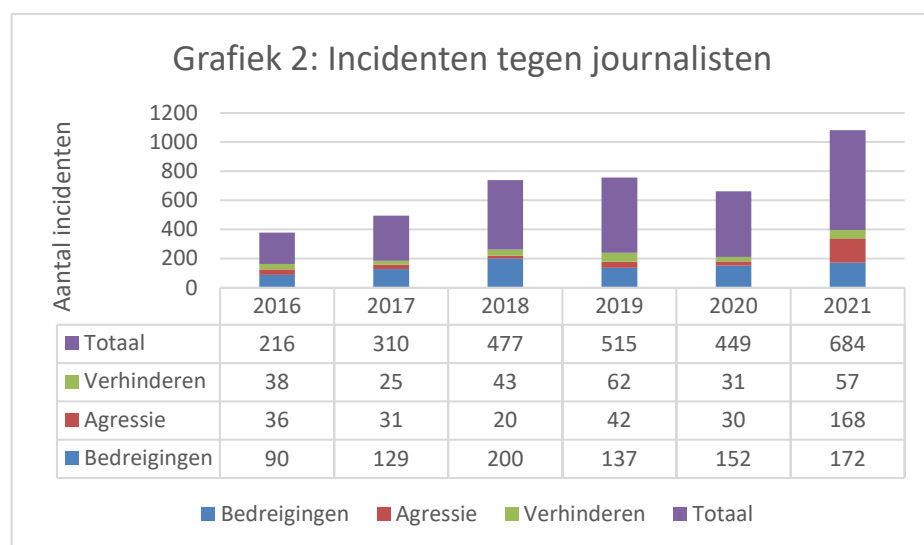
⁶³⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 39, 30 maart 2021.

⁶⁴⁰ Social media activisten zullen eerder onder de categorie van leden van oppositiepartijen en politieke activisten geschaard kunnen worden, omdat ze op social media hun kritiek op (het beleid) van de regering spuien en geen journalistiek bedrijven.

⁶⁴¹ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 175, 13 januari 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 7-8, 6 oktober 2020; USDoS *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 1-2, 30 maart 2021.

doen.⁶⁴² De moord op de filmmaker Mauricio Lezama in 2019 wordt door CPJ betiteld als een van de drie waarvan het motief niet bevestigd is, alhoewel verschillende personen en instanties, waaronder de gouverneur van Arauca, het Openbaar Ministerie en het OHCHR, naar dissidente FARC-leden als de daders wezen. Waarom de dissidente FARC het op Lezama voorzien had, is niet duidelijk.⁶⁴³

Overeenkomstig data van de ngo *Fundación para la Libertad de Prensa* (FLIP: Stichting voor Persvrijheid) steeg het aantal incidenten zoals bedreigingen, intimidaties, agressie, aanslagen en ontvoeringen tegen journalisten na 2016 waarbij bedreigingen, agressie en verhinderen van werkzaamheden het vaakst voorkwamen (Grafiek 2):⁶⁴⁴

Bij veel incidenten was het niet bekend wie de dader was. Bij de incidenten waar de dadergroep wel bekend is, blijkt uit de cijfers van FLIP dat bij bedreigingen de dadergroep zowel uit de hoek van illegale gewapende groeperingen als het Colombiaanse veiligheidsapparaat kan komen. Dit geldt ook voor agressie, waarbij vermeld dient te worden dat van de 168 gevallen in 2021 131 voor rekening van de Colombiaanse veiligheidstroepen kwamen. Dit hoge aantal kan mogelijk verklaard worden door het grote aantal demonstraties dat in 2021 heeft plaatsgehad. Onwettelijke detentie van journalisten kwam 17 keer voor in 2021, waarbij telkens de veiligheidstroepen door FLIP als dadergroep werden aangewezen. Bij het verhinderen van het uitvoeren van werkzaamheden namen veiligheidstroepen en overheidsfunctionarissen 35 van 42 gevallen voor hun rekening.⁶⁴⁵ OHCHR maakte in het rapport over de mensenrechtensituatie in Colombia in 2020 melding van fysiek geweld dat de nationale politie bij demonstraties tegen journalisten aan de dag legde (zie voor vrijheid van meningsuiting en bewegingsvrijheid paragrafen 3.12.1).⁶⁴⁶ Ook zouden journalisten

⁶⁴² CPJ, database: *8 Journalists Killed in Colombia between 2016 and 2021 / Motive Confirmed or Unconfirmed* (geraadpleegd op 25 oktober 2021).

⁶⁴³ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 16-17, 22 januari 2020; Miguel Cardoza Cardenas, @MiguelCardoza, 9 mei 2019: <https://twitter.com/MiguelCardoza/status/1126676560700956673>.

⁶⁴⁴ FLIP, database: *Mapa de violaciones a la libertad de prensa* (geraadpleegd op 14 februari 2022); USDoS, Colombia 2020 Human Rights Report, pagina 15, 30 maart 2021: Het totaal aan incidenten is telkens hoger dan de optelsom van de genoemde categorieën, omdat minder voorkomende categorieën, zoals ontvoeringen en aanslagen, niet zijn meegenomen in de grafiek. De grafiek is louter bedoeld om een tendens aan te geven.

⁶⁴⁵ FLIP, database: *Mapa de violaciones a la libertad de prensa* (geraadpleegd op 25 oktober 2021); USDoS, Colombia 2020 Human Rights Report, pagina 15, 30 maart 2021.

⁶⁴⁶ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 6, 10 februari 2021.

het doelwit van illegale surveillance-activiteiten van het leger zijn geweest (zie paragraaf 3.4.1). Volgens USDoS kregen in de zomer van 2020 182 journalisten op de een of andere manier bescherming van het UNP. Sommige ngo's zouden echter hun zorgen hebben uitgesproken over de waargenomen tekortkomingen in de bescherming.⁶⁴⁷

3.8.7 LHBTI-gemeenschap

Wetgeving inzake rechten LHBTI-gemeenschap

Voor 1981 was homoseksualiteit een strafbaar feit in Colombia. In 1991 kwamen er met de nieuwe Grondwet garanties zoals het recht op gelijkheid, het grondwettelijke principe van pluralisme en het recht op vrije ontwikkeling van de persoonlijkheid. Deze wetten hadden speciale betrekking op de positie van de LHBTI-gemeenschap. Voor wat betreft de bescherming van de gemeenschap werd in 2011 de Antidiscriminatiewet aangenomen, ook wel Wet 1482 uit 2011 (*Ley 1482 de 2011 de Antidiscriminación*). Deze wet is in het Colombiaanse wetboek van Strafrecht opgenomen. Artikel 134A van deze wet bestraft:

"Eenieder die willekeurig de volledige uitoefening van de rechten van personen verhindert, belemmert of beperkt op grond van hun ras, nationaliteit, geslacht of seksuele geaardheid."⁶⁴⁸

Colombia is voor wat betreft wetgeving die de rechten voor de LHBTI-gemeenschap beschermen een van de meest vooruitstrevende landen van de wereld. Stellen van hetzelfde geslacht kunnen samenwonen, met elkaar trouwen, een kind adopteren en hebben alle familierechten. In augustus 2020 bepaalde het constitutionele hof dat de ziektekostenverzekeraars de kosten van geslachtsbevestigende en -aanpassende operaties moesten dragen. Tevens is het zoals hierboven gesteld een land waarin veel vormen van discriminatie verboden zijn. Claudia López van Alianza Verde is de eerste gekozen vrouwelijke en openlijk homoseksuele burgemeester van Bogota.⁶⁴⁹

Discriminatie/geweld

Op de LHBTI- Equality Index waarbij zowel de rechten en vrijheden als de publieke opinie jegens de LHBTI-gemeenschap worden meegenomen, staat Colombia van de 198 landen op een 47ste plaats. Hierbij staat het in de buurt van landen als Italië (50ste) en Ecuador (40ste).⁶⁵⁰ In gesprek met de krant *El Tiempo* zeggen activisten van de LHBTI-gemeenschap dat ondanks het feit dat Colombia het wettelijk allemaal goed geregeld heeft en dat de situatie voor de gemeenschap de afgelopen jaren in vergelijking met omringende landen voortuitgang is verbeterd, de maatschappij nog veel uitdagingen voor leden van de LHBTI-gemeenschap kent.⁶⁵¹ Ondanks regeringsmaatregelen om de rechten en de bescherming van de LHBTI-gemeenschap te verbeteren, schreef USDoS in het jaarrapport over de mensenrechtensituatie in 2020 dat er berichtgeving was over mishandelingen, discriminatie, en seksueel geweld tegen de personen van deze gemeenschap.⁶⁵² Volgens een vertrouwelijke bron is de regering Duque niet tegen de LHBTI-gemeenschap, maar voert het evenmin een actief beleid om de positie van de

⁶⁴⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 15, 30 maart 2021.

⁶⁴⁸ *El Tiempo*, *¿Cuáles leyes protegen a la población LGBTI en Colombia?*, 30 januari 2021.

⁶⁴⁹ *El Tiempo*, *Después del Orgullo Gay, ¿cómo está Colombia en temas LGBTI?*, 30 juni 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021.

⁶⁵⁰ EqualDex, *The Most LGBT-Friendly Countries in the World*: <https://www.equaldex.com/equality-index> (geraadpleegd op 16 november 2021)

⁶⁵¹ *El Tiempo*, *Después del Orgullo Gay, ¿cómo está Colombia en temas LGBTI?*, 30 juni 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁶⁵² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021.

LHBTI-gemeenschap te verbeteren.⁶⁵³ Het geweld tegen de gemeenschap zou tijdens de huidige regering zijn toegenomen.⁶⁵⁴

Volgens HRW zou de Colombiaanse ombudsman zijn zorgen uitgesproken hebben over de hoge mate van geweld tegen de LHBTI-gemeenschap in Colombia.⁶⁵⁵ In de Colombiaanse maatschappij wordt de LHBTI-gemeenschap gediscrimineerd en heeft deze te maken met mishandelingen. In 2020 werden tientallen leden van de gemeenschap vermoord, van wie de meerderheid transgender vrouwen was.⁶⁵⁶ Zoals reeds in paragraaf 2.2 is vermeld kunnen transpersonen het geslacht op hun identiteitskaart bij wet veranderen, maar ondervinden ze bij lokale rechtbanken en notarissen nog steeds problemen om dit daadwerkelijk gedaan te krijgen.⁶⁵⁷ Veel transpersonen hebben derhalve documentatie die een geslacht vermeldt die niet overeenkomt met de genderidentiteit van de houder van het document (zie hieronder voor discriminatie van transpersonen).

Reuters schreef in augustus 2019 dat ten minste 1.300 LHBTI-personen de laatste vijf jaar in Latijns-Amerika vermoord waren waarvan de landen Colombia, Mexico en Honduras 90% voor hun rekening namen. In de eerste acht maanden van 2020 zouden ten minste 63 leden van de LHBTI-gemeenschap vermoord zijn in Colombia. De meerderheid van de slachtoffers zou bestaan uit jonge homoseksuele mannen tussen de 18 en 25 jaar gevolgd door transgender vrouwen. Criminele bendes zouden het op jonge homoseksuele mannen voorzien hebben vanwege hun vermeende betere financiële positie dan heteromannen.⁶⁵⁸ Volgens vertrouwelijke bronnen was er een verschil tussen de grote steden en de meer rurale gebieden van Colombia. In bijvoorbeeld het centrum en de rijkere wijken van Bogota en Medellín hadden leden van de LHBTI-gemeenschap meer bewegingsruimte en minder te maken met discriminatie dan in de rurale gebieden.⁶⁵⁹

De ngo Pares schrijft dat met name transvrouwen aan discriminatie en mishandeling onderhevig zijn door zowel burgers als overheidsfunctionarissen. In juni 2020 zouden zes transvrouwen vanwege hun transseksualiteit vermoord zijn. Volgens USDoS beweerden ngo's dat transpersonen, met name transseksuele mannen, het slachtoffer waren van zogenaamde corrigerende verkrachtingen.⁶⁶⁰ De Nationale Ombudsman verklaarde op 20 december 2021 dat er tot dan toe dat jaar 35 transgender vrouwen waren vermoord in Colombia en riep op tot "verdubbeling van de inspanningen" om de levens van deze mensen te garanderen.⁶⁶¹ Het geweld tegen transpersonen zou volgens Pares niet alleen van illegale gewapende groeperingen komen, maar ook van het Colombiaanse veiligheidsapparaat. De politie zou een van de grootste risico's voor de transgemeenschap vormen. Politieagenten zouden in 2020 zonder reden enkele transvrouwen ernstig lichamelijk letsel hebben toegebracht.⁶⁶² Op 16 februari 2021 werd volgens *El Espectador* een transvrouw verkracht in het politiebureau van Soacha. Zij zou zonder geldige reden

⁶⁵³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁵⁴ Informes Derechos Humanos, *Diversidad sexual y de género: retrocesos*, 20 september 2021; Justice for Colombia, *Sharp rise in attacks as 76 LGBT people murdered in Colombia in 2020*, 26 februari 2021.

⁶⁵⁵ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 183, 13 januari 2021.

⁶⁵⁶ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 14, 10 februari 2021.

⁶⁵⁷ OutRight Action International, *CARTOGRAFÍA de derechos trans EN COLOMBIA*, pagina 23, 23 november 2016; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021.

⁶⁵⁸ Reuters, *LGBT+ murders at 'alarming' levels in Latin America – study*, 8 augustus 2019; Reuters, *More than 60 LGBT, intersex people killed in Colombia in first eight months of 2020*, 15 september 2020.

⁶⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁶⁰ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021.

⁶⁶¹ *El Colombiano*, *35 mujeres trans asesinadas en 2021; la Defensoría pide más protección*, 21 december 2021.

⁶⁶² Pares, *"SER UNA PERSONA TRANS EN COLOMBIA ES UNA SENTENCIA DE MUERTE"*, 8 juli 2020; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 14, 10 februari 2021.

zijn opgepakt en naar het bureau zijn gebracht. Op het bureau zouden de agenten volgens de krant haar afgeperst hebben. In ruil voor seksuele handelingen zou ze haar vrijheid terugkrijgen. De feiten werden gemeld aan het Openbaar Ministerie en de Procuraduría, maar eind 2021 waren er nog geen stappen tegen de vermeende daders genomen.⁶⁶³ Van 2010 tot 2020 zouden 1.944 geweldsmisdrijven tegen leden van de LHBTI-gemeenschap geregistreerd zijn. Pares stelt hierbij dat het daadwerkelijke aantal waarschijnlijk hoger ligt.⁶⁶⁴ Net zoals de algemene geweldscijfers was het geweld tegen LHBTI-personen tijdens de coronapandemie gestegen; in de eerste acht maanden van 2020 waren er 388 geweldsdelicten tegen LHBTI-personen gerapporteerd tegen 309 in 2019 over het hele jaar.⁶⁶⁵

Positie van LHBTI-activisten

Een vertrouwelijke bron stelt dat LHBTI-activisten erg zichtbaar zijn en derhalve ook een groter risico lopen dan leden die zich niet actief inzetten voor de rechten van de gemeenschap. Er zijn bijvoorbeeld religieuze groeperingen die zeggen dat ze geen enkel probleem met leden van de gemeenschap hebben, maar dat ze de LHBTI-activisten haten, zo stelt de bron.⁶⁶⁶ ICG beaamde deze stelling en schreef dat vertegenwoordigers van de LHBTI-gemeenschap met een acute dreiging te maken hadden.⁶⁶⁷ Een vertrouwelijke bron merkte hierbij op dat er regionale verschillen zijn. Het leiderschap van de LHBTI-gemeenschap zit in Bogota waar je je over het algemeen als lid van de gemeenschap vrij kunt bewegen, net zoals in steden als Medellín. In rurale gebieden en vooral waar illegale gewapende groeperingen zitten, is de discriminatie van de gemeenschap erger. Illegale gewapende groeperingen doen bijvoorbeeld aan sociale purificatie in de regio's waar zij actief zijn, waardoor bijvoorbeeld leden van de LHBTI-gemeenschap uit deze gebieden wegtrekken.⁶⁶⁸ In bepaalde gedeeltes van Colombia zijn er geen organisaties die de rechten van de LHBTI gemeenschap verdedigen.⁶⁶⁹

Maatschappelijke organisaties die opkomen voor de rechten van LHBTI's en hun activiteiten

Het maatschappelijk middenveld is goed georganiseerd in Colombia, zo ook die van de LHBTI-gemeenschap. Hierbij dient wel vermeld te worden, dat zoals reeds eerder vermeld, het leiderschap in Bogota zit en dat in bepaalde gedeeltes van Colombia er geen organisaties zijn die de rechten van de LHBTI-gemeenschap verdedigen.⁶⁷⁰ De bekendere organisaties zijn *Colombia Diversa*, *Fundación Grupo de Acción y Apoyo a Personas Trans* (GAAT), *Caribe Afirmativo*, *Diversas Incorrectas* en *Red Comunitaria Trans*.⁶⁷¹

Bescherming van autoriteiten bij ernstige problemen van medeburgers

Volgens de VN hoge commissaris voor de mensenrechten was het voor de LHBTI-gemeenschap moeilijker geworden om toegang tot het justitieel apparaat te krijgen wanneer leden van de gemeenschap een klacht wilde indienen. Dit zou te maken hebben met vooroordelen die er bij sommige overheidsfunctionarissen ten opzichte van de gemeenschap zouden bestaan. Het Colombiaanse ministerie van

⁶⁶³ El Espectador, "Al clóset no volvemos nunca más", 11 oktober 2021.

⁶⁶⁴ Pares, "SER UNA PERSONA TRANS EN COLOMBIA ES UNA SENTENCIA DE MUERTE", 8 juli 2020

⁶⁶⁵ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 15, 10 februari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021.

⁶⁶⁶ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁶⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 19, 6 oktober 2020.

⁶⁶⁸ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁶⁹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁷⁰ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁷¹ Informes Derechos Humanos, *Diversidad sexual y de género: retrocesos*, 20 september 2021; CEDAW, *Situación de mujeres lesbianas, bisexuales y personas trans en Colombia 2013-2018*, 2018; El Espectador, "Al clóset no volvemos nunca más", 11 oktober 2021.

Binnenlandse Zaken lanceerde in november 2020 een actieplan inzake het Nationale LHBTI-beleid om de positie van de LHBTI-gemeenschap te verbeteren. De VN commissaris benadrukte dat het van groot belang was dit beleid snel in te voeren.⁶⁷² Volgens Freedom House bleven echter veel misdrijven tegen de LHBTI-gemeenschap onbestraft.⁶⁷³ Een vertrouwelijke bron stelde dat leden van de LHBTI-gemeenschap aangifte van discriminatie door medeburgers of andersoortige misstanden konden doen bij het Openbaar Ministerie, de Nationale Ombudsman en de politie, maar dat er met veel aangiftes niets gedaan werd.⁶⁷⁴

Een andere vertrouwelijke bron stelde dat het voor leden van de LHBTI-gemeenschap een grote stap is om zich tot de autoriteiten te wenden voor bescherming vanwege de vermeende vooroordelen bij overheidsfunctionarissen over de gemeenschap. De bron gaf hierbij aan dat dit per gebied verschilde. In rurale gebieden zou het moeilijker zijn om aangifte te doen dan bijvoorbeeld in de hoofdstad Bogota.⁶⁷⁵ Daarbij komt dat verschillende bronnen stellen dat de Colombiaanse veiligheidstroepen zich schuldig maken aan geweldsdelicten tegen de gemeenschap en dat de autoriteiten nalatig zijn in het garanderen van de rechten en bescherming van LHBTI-personen, hetgeen het wantrouwen van de LHBTI-gemeenschap jegens de overheid heeft doen toenemen.⁶⁷⁶

Beperkingen bij het verkrijgen van toegang tot maatschappelijke voorzieningen zoals toegang tot werk, gezondheidszorg, huisvesting, sociale subsidies en uitkeringen

USDoS schreef over de mensenrechtensituatie in 2020 dat er geen meldingen waren inzake discriminatie van de overheid jegens de LHBTI-gemeenschap betreffende de arbeidsmarkt, huizenmarkt, of toegang tot onderwijs. Hierbij werd wel de kanttekening gemaakt dat er meldingen van discriminatie waren betreffende de toegang tot de gezondheidszorg. Met name transpersonen zouden hiermee te maken hebben. Transpersonen noemden belemmeringen voor openbare diensten waarbij zorgverleners of politieagenten weigerden de door de overheid afgegeven identificatie te aanvaarden.⁶⁷⁷

Er bestaan obstakels voor de transgemeenschap om aan de maatschappij deel te nemen. Ondanks krachtige uitspraken van het Constitutionele Hof waarin de rechten van transseksuelen op toegang tot onderwijs worden bevestigd, wordt de transgemeenschap geconfronteerd met meerdere problemen op het onderwijsvlak. Sommige onderwijsinstellingen zouden zijn veranderd in vijandige omgevingen voor transpersonen vanwege discriminatie die wordt versterkt door een gebrek aan begrip van seksuele geaardheid en genderidentiteit, en het onvermogen om transfobie en intimidatie aan te pakken.⁶⁷⁸

In januari 2019 bepaalde een Colombiaanse rechtbank dat de Universiteit Javeriana de voornaam van Juli Salamanca moest erkennen wat de door Jezuïeten geleide universiteit eerst had geweigerd te doen. Juli Salamanca is een transvrouw en wilde

⁶⁷² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 16, 10 februari 2021

⁶⁷³ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 14, 10 februari 2021.

⁶⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁷⁵ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁷⁶ Pares, "SER UNA PERSONA TRANS EN COLOMBIA ES UNA SENTENCIA DE MUERTE", 8 juli 2020; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 31, 30 maart 2021: Volgens USDoS had het Colombiaanse Openbaar Ministerie in de eerste helft van 2020 wel 29 onderzoeken geopend naar buitensporig geweld van de politie en het leger tegen de LHBTI-gemeenschap.

⁶⁷⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 31-32, 30 maart 2021.

⁶⁷⁸ OutRight Action International, *CARTOGRAFÍA de derechos trans EN COLOMBIA*, pagina 4, 23 november 2016; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

onder deze naam erkend worden door de universiteit en niet onder de naam die ze bij haar geboorte had gekregen. De universiteit had geëist dat zij eerst haar naam op haar identiteitskaart zou laten veranderen, ondanks het feit dat het Grondwettelijk Hof haar het recht had toegekend om als transpersoon te worden erkend zonder dat daarvoor een identiteitskaart nodig was.⁶⁷⁹ Tevens bestaat er een universiteit in Bogota, de *Escuela de Administración de Negocios* (EAN: School van Businessadministratie), die een transvrouw als rector heeft.⁶⁸⁰

In paragraaf 2.2.2 is ingegaan op de problemen en obstakels die transpersonen ondervinden bij het veranderen van hun geslacht op nationale identiteitsdocumenten en paragraaf 3.12.6 behandelt de problemen op de arbeidsmarkt voor transmannen vanwege het niet hebben van het *Libreta Militar* (het militaire boekje). Dit is het document dat mannen krijgen na onder andere het vervullen van de dienstplicht en dat vaak nodig is bij het verkrijgen van een baan. Het is moeilijk om goede statistieken te geven volgens een vertrouwelijke bron, omdat het niet bekend is hoeveel transpersonen er precies in Colombia zijn, maar volgens de bron is de toegang tot de arbeidsmarkt beperkt, ook al heeft een transpersoon een opleiding. Het is al tijdens de studie moeilijk om een stage te krijgen, en mocht de studie afgemaakt zijn, dan bestaat er veel discriminatie op de werkvloer.⁶⁸¹ Sommige beroepen zijn "getransseksualiseerd", wat betekent dat transpersonen in de praktijk beperkt zijn tot specifieke laagbetaalde banen en vaak via sekswerk op de arbeidsmarkt komen.⁶⁸² Een vertrouwelijke bron is van mening dat transvrouwen de meest kwetsbare groep zijn. Deze gemeenschap heeft nog veel met stigma's te maken, wordt veelal door hun families verstoten en heeft moeite om op universiteiten terecht te komen. Vanwege de obstakels komen veel transvrouwen in de prostitutie terecht, of ze worden kapper, aldus de bron.⁶⁸³

Een vertrouwelijke bron stelde dat veel transpersonen uit Venezuela op een irreguliere wijze naar Colombia zijn gekomen en hun verblijf nog niet gelegaliseerd hebben. Derhalve hebben ze geen toegang tot de hormonen die ze nodig hebben voor hun transitie en wenden ze zich tot medicijnen die niet zijn voorgeschreven. Alleen Venezolanen die op reguliere basis in Colombia verblijven, hebben recht op medische behandeling volgens een vertrouwelijke bron (zie ook hoofdstuk 4).⁶⁸⁴

3.9 Voormalige FARC leden

Sinds het vredesakkoord van 2016 zijn er ongeveer driehonderd voormalige FARC-strijders vermoord. In totaal waren ongeveer 13.000 leden van de FARC gedemobiliseerd⁶⁸⁵ De daders zijn meestal dissidente FARC-leden die de ex-strijders uit wraak vermoorden of omdat de ex-strijders weigeren opnieuw gerekruteerd te worden. Ex-strijders van de FARC zijn erg gewild als rekrut omdat ze de kneepjes van het vak kennen en niet meer als strijder opgeleid hoeven te worden. Er zijn ook

⁶⁷⁹ Las2Orillas, *Juli Salamanca, la líder trans que no le come cuento a Claudia López*, 15 juni 2020.

⁶⁸⁰ The Guardian, 'We can transition to a better country': a trans Colombian on diversity in ecology and society, 3 januari 2022.

⁶⁸¹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁸² OutRight Action International, *CARTOGRAFÍA de derechos trans EN COLOMBIA*, pagina 4, 23 november 2016.

⁶⁸³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁸⁴ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022: Een vertrouwelijke bron stelt dat de trans gemeenschap in Colombia in zijn algemeenheid op grote schaal niet voorgeschreven hormonen slikt met alle gevolgen van dien, waaronder overlijdens. Dit gebeurt vanwege de discriminatie binnen de gezondheidszorg.

⁶⁸⁵ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021. HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 177, 13 januari 2021; France24, *Casi 300 excombatientes de FARC han sido asesinados tras dejar las armas en Colombia (ONU)*, 2 oktober 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021: Een vertrouwelijke bron merkte hierbij op dat er na de demobilisatie van de paramilitairen ongeveer 2000 paramilitairen zijn vermoord nadat ze de wapens hadden neergelegd. Het AUC had ongeveer 25.000 gedemobiliseerde strijders.

gevallen bekend waarbij de Clan del Golfo of het ELN de dadergroep is. Soms zijn ex-FARC strijders het illegale circuit ingegaan en zijn ze vermoord vanwege deze illegale bezigheden.⁶⁸⁶ HRW schrijft over leden van dissidente FARC-groeperingen die vermoord zijn nadat ze hebben proberen te vluchten. Ook zou de dissidente FARC in een enkel geval zijn overgegaan tot het ontvoeren van kinderen van strijders die de groepering ontvlucht waren. Ook strijders die als minderjarigen gerekruteerd waren en de FARC hadden verlaten liepen volgens HRW het risico door de dissidente FARC vermoord te worden.⁶⁸⁷ Uit angst herkend te worden registreren veel ex-strijders van de FARC zich niet bij de lokale autoriteiten waar ze na hun demobilisatie woonachtig zijn.⁶⁸⁸

Bescherming voor voormalige-FARC leden

De UNP heeft een speciale afdeling voor de bescherming van ex-FARC-leden, zowel voor individuele als collectieve bescherming. Volgens een vertrouwelijke bron zouden ongeveer 400 ex-FARC'ers bescherming krijgen. Aan de andere kant zouden oud-strijders van de FARC als lijfwacht ingezet worden.⁶⁸⁹ Volgens bronnen zien voormalige leden van de FARC zich geconfronteerd met ernstige schendingen van mensenrechten en krijgen zij geen goede beschermingsgaranties van de overheid.⁶⁹⁰

De ETCR's (Territoriale Ruimten voor Opleiding en Re-integratie) hebben collectieve bescherming. Deze werkte volgens een vertrouwelijke bron naar behoren omdat er volgens de bron maar twee personen in een ETCR waren vermoord en die moorden hadden geen politiek motief volgens de bron (zie paragraaf 1.2.1). In de ETCR in de buurt van Yari in het departement Caquetá zijn er driehonderd soldaten voor tachtig ETCR-bewoners. Van de ongeveer 13.000 gedemobiliseerde FARC-strijders wonen er zo'n 2500 nog in de zogenaamde oud-ETCR's. Die zouden in 2019 opgeheven worden, maar sommige ex-FARC-leden wilden niet vertrekken. De regering Duque is er toen mee doorgeslagen en heeft er toen maar het bijvoeglijk naamwoord 'oud' voorgezet, aldus de bron. Er waren 26 ETCR's; daar zijn er nu nog 24 van over.⁶⁹¹ In november 2021 werd echter een konvooi van de UNP van deze ETCR aangevallen. Gewapende mannen staken vier auto's van het konvooi in de brand. Er waren geen gewonden.⁶⁹² Volgens een vertrouwelijke bron ligt het kamp in een gebied waar dissidente facties van zowel de Segunda Marquetalia als die van Gentil Duarte om de macht strijden. Strijders van La Segunda Marquetalia zouden de auto's in de brand hebben gestoken als signaal aan de bewoners van de ETCR om zich niet bij de dissidente factie van Gentil Duarte aan zouden sluiten.⁶⁹³

De regering zou zijn begonnen met de uitvoering van aanvullende maatregelen om de veiligheidsgaranties voor voormalige strijders van de FARC te versterken, waaronder de inzet van extra officieren van de gerechtelijke politie en advocaten in prioritaire afdelingen, de bevordering van initiatieven ter voorkoming van stigmatisering van voormalige strijders, en de opstelling van een routekaart voor de bescherming van politieke kandidaten, waaronder de politieke partij van de FARC.⁶⁹⁴ Leden van de politieke partij *Comunes* zouden volgens een vertrouwelijke bron

⁶⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁸⁷ HRW, *The Guerrillas are the police*, pagina's 19 en 44-45, 22 januari 2020.

⁶⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁶⁸⁹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁹⁰ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 181, 13 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 13, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁶⁹¹ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁶⁹² HRW, *Atacan caravana de la UNP en Caquetá: cuatro carros fueron quemados*, 18 november 2021.

⁶⁹³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁶⁹⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 13-14, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

gezegd hebben tevreden te zijn met de bescherming die ze in Bogota genoten.⁶⁹⁵ Het Constitutionele Hof van Colombia stelde eind januari 2022 voormalige guerrillastrijders in het gelijk die beweerden dat hun leven in gevaar was en dat de door de regering genomen beschermingsmaatregelen, zoals in het vredesakkoord afgesproken, ontoereikend waren.⁶⁹⁶

3.10 (Alleenstaande) minderjarigen

Leeftijd waarop meerderjarigheid wordt bereikt

Artikel 1 van de Wet 27 uit 1977 (*Ley 27 de 1977*) bepaalt dat 18 de leeftijd was waarop iemand meerderjarig werd. Artikel 2 van deze wet stelt dat in alle gevallen waarin de wet de leeftijd van 21 jaar⁶⁹⁷ aangeeft om bepaalde rechtshandelingen te mogen verrichten, of als voorwaarde voor het verkrijgen van de bevoegdheid om burgerrechten uit te oefenen, dit nu voor personen ouder dan achttien jaar geldt.⁶⁹⁸

Minimumleeftijd om te mogen werken

De wet verordent dat de minimumleeftijd om te mogen werken vijftien jaar is. Voor gevaarlijk werk geldt een minimumleeftijd van achttien jaar. Kinderen van vijftien en zestien jaar oud mogen niet meer dan dertig uur per week werken en kinderen van zeventien mogen niet meer dan veertig uur per week werken. Kinderen die jonger dan vijftien jaar zijn mogen werkzaamheden verrichten bij kunstzinnige, recreatieve, sportieve en culturele activiteiten voor een maximum van veertien uur per week. Dienaangaande moeten kinderen en adolescenten in het bezit zijn van door hun ouders ondertekende formulieren die goedgekeurd zijn door een arbeidsinspecteur of een andere lokale autoriteit.⁶⁹⁹

Ondanks de in de Colombiaanse wet gestelde minimumleeftijd zou volgens cijfers van DANE uit 2016 het percentage aan kinderen tussen de vijf en zeventien jaar oud dat werkte 7,8% zijn. Dat waren bijna 870.000 duizend kinderen en adolescenten die aan het werk waren; van wie ongeveer 360.000 tussen de vijf en veertien jaar oud waren. In de stedelijke gebieden was het percentage 5,7% tegen 13,6% in de rurale gebieden.⁷⁰⁰

Leerplicht

Volgens artikel 67 van de Grondwet zijn de Staat, de maatschappij en het gezin verantwoordelijk voor het onderwijs, dat verplicht is tussen vijf en vijftien jaar en ten minste een jaar kleuteronderwijs en negen jaar basisonderwijs omvat. Bovendien bepaalde wet 1753 uit 2015 (*Ley 1753 de 2015*) in artikel 55 het verplichte karakter van het secundair onderwijs, waarvoor de staat maatregelen moest nemen om een geleidelijke dekking tot en met de elfde graad (11) in alle onderwijsinstellingen te waarborgen. De eis om adolescenten te verplichten tot het volgen van onderwijs tot en met de elfde graad is in stedelijke gebieden uitgesteld tot 2025 in en in plattelandsgebieden tot 2030.⁷⁰¹ Volgens het tijdschrift *Semana* waren er in 2016 ongeveer anderhalf miljoen minderjarigen tussen de vijf en zestien

⁶⁹⁵ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁶⁹⁶ El País, *El Constitucional ordena al Gobierno de Colombia garantizar la seguridad de los exguerrilleros de las FARC*, 28 januari 2022.

⁶⁹⁷ 21 jaar was de leeftijd voor 1977 waarop iemand in Colombia meerderjarig werd.

⁶⁹⁸ Diario Oficial No. 34.902, *LEY 27 DE 1977*, 4 november 1977.

⁶⁹⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 38, 30 maart 2021.

⁷⁰⁰ *Semana*, *La educación de niños y adolescentes debe ser obligatoria*, 10 september 2017.

⁷⁰¹ *LEY 1753 DE 2015*, 9 juni 2015.

jaar die niet naar school gingen. Dat is ongeveer tien procent van alle kinderen in die leeftijd.⁷⁰²

Toestemming om te reizen

De verschillende paragrafen onder sectie 2.1 behandelen reis- en identificatiedocumenten voor minderjarigen en de procedures voor de aanvraag van deze documenten. Op 8 mei 2007 trad Wet 1098 van 2006 (*Ley 1098 de 2006*) in werking die in artikel 110 stelt dat "als een kind of adolescent met een van de ouders, of iemand anders dan de legale vertegenwoordigers, naar het buitenland reist, hij of zij van te voren toestemming moet hebben van de ouder, of ouders, door wie het kind niet vergezeld wordt op de reis". Dit is een gelegaliseerde toestemming die schriftelijk moet worden opgesteld en waarvan de handtekeningen door een notaris moeten worden gewaarmerkt. De genoemde toestemming dient de plaats van bestemming, het reisdoel en de uitreisdatum en de datum van terugkeer te vermelden. Deze procedure dient gevolgd te worden totdat het kind de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.⁷⁰³ Op de website van de luchtvaartmaatschappij *Avianca* staat dat kinderen jonger dan vijf jaar begeleid moeten worden door een ouder of voogd. Tussen de leeftijd van vijf en elf stelt de maatschappij het verplicht om betaalde begeleiding door de maatschappij af te nemen wanneer kinderen alleen reizen. Kinderen tussen de twaalf en zeventien jaar mogen alleen reizen met *Avianca* mits er een gelegaliseerde toestemming van de ouders is.⁷⁰⁴

3.10.1

Opvang van alleenstaande minderjarigen

Het *Instituto Colombiano de Bienestar Familiar* (ICBF: Colombiaans instituut van Gezinswelzijn) is de Colombiaanse overheidsinstantie die werkt aan onder andere de preventie en integrale bescherming van kinderen en adolescenten, het ondersteunen van jongeren en gezinnen in Colombia, en het verlenen van zorg in het bijzonder aan diegenen die in omstandigheden verkeren van bedreiging, niet-naleving of schending van hun rechten. Op de website van het instituut staat dat het bijna drie miljoen Colombianen heeft bereikt met programma's, strategieën en zorgdiensten met 33 regionale hoofdkantoren en 215 lokale centra in het hele land.⁷⁰⁵ In het geval een minderjarige geen ouders of voogd heeft, zoekt het ICBF eerst familieleden die de minderjarige eventueel willen opnemen. Als de familie het kind niet wil opvangen, moet er een '*declaración de abandono*' (verklaring van verlaten) opgesteld worden.⁷⁰⁶

Het aantal kinderen dat elk jaar in Colombia wordt geadopteerd, is vanaf 2009 meer dan gehalveerd, van meer dan 2 700 kinderen die in 2009 een gezin kregen tot 1 244 geadopteerde kinderen die het Colombiaanse ICBF in 2019 rapporteerde. In 2012 was het aantal geadopteerde kinderen van 2 713 in 2011 naar 1465 gedaald. Dit was volgens het ICBF te wijten aan het feit dat het Grondwettelijk Hof er sinds dat jaar bij de administratieve autoriteiten op aandrong om een meer uitputtende zoektocht naar familieleden van kinderen te verrichten voordat een

⁷⁰² *Semana*, *La educación de niños y adolescentes debe ser obligatoria*, 10 september 2017; *Semana*, *Los peores países del mundo para ser un niño*, 12 juni 2017.

⁷⁰³ *Avianca*, *Requisitos para viajar con menores*: <https://www.avianca.com/co/es/antes-de-tu-viaje/documentos-de-viaje/menores-viajando/> (geraadpleegd op 30 december 2021); *El Tiempo*, *CUANDO LOS NIÑOS VIAJAN SOLOS*, 25 mei 1995; LEY 1098 DE 2006, 8 november 2016.

⁷⁰⁴ *Avianca*, *Menores sin acompañante Ofrecemos asistencia completa y apoyo para los menores que viajen solos*: <https://www.avianca.com/co/es/antes-de-tu-viaje/necesidades-especiales/menores-sin-acompanante/> (geraadpleegd op 30 november 2021).

⁷⁰⁵ ICBF, <https://www.icbf.gov.co/instituto> (geraadpleegd op 31 december 2021).

⁷⁰⁶ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

gezinsombudsman hen voor adoptie kon opgeven. Ook de extra administratie die met een adoptie gepaard ging, zou voor de daling gezorgd hebben.⁷⁰⁷

Het ICBF heeft '*hogares de paso*' (tijdelijke verblijven) voor alleenstaande minderjarigen. Het gaat hier om een eerste en voorlopige plaatsing van minderjarigen waarvoor een meer permanente oplossing wordt gezocht. Kinderen en adolescenten worden vierentwintig uur per dag en zeven dagen per week opgevangen; zij krijgen ontbijt, lunch, avondeten en twee tussendoortjes.⁷⁰⁸ Ook kent het '*hogares sustitutos*' (vervangende verblijven: pleeggezinnen). Hierbij wordt volgens de website van het ICBF een interdisciplinair zorgproces ontwikkeld met het kind of de jongere en zijn of haar familie of ondersteuningsnetwerk om situaties van schendingen van rechten te boven te komen. De zorg voor kinderen en adolescenten wordt vierentwintig uur per dag, zeven dagen per week geboden. De volgende maaltijden worden verstrekt: ontbijt, lunch, diner en twee tussendoortjes. Elk pleeggezin heeft de capaciteit om voor één tot drie kinderen en adolescenten te zorgen, en in het geval van broers en zussen, tot vijf kinderen en adolescenten. Kinderen en adolescenten die voor pleegzorg in aanmerking komen zijn bijvoorbeeld kinderen en adolescenten van nul tot achttien jaar, die wees zijn geworden als gevolg van het gewapende conflict. Kinderen en adolescenten van nul tot achttien jaar met een handicap. Kinderen en adolescenten van nul tot achttien die slachtoffer zijn geworden van anti-persoonsmijnen, niet-geëxplodeerde munitie en geïmproviseerde explosiemiddelen, en die het slachtoffer zijn van oorlogshandelingen en terroristische aanslagen in de context van het gewapende conflict. Eveneens minderjarigen die het slachtoffer zijn van illegale rekrutering en die zich hebben losgemaakt van georganiseerde illegale gewapende groepen komen in aanmerking voor pleegzorg.

In 2018 meldde het ICBF dat in 2017 976 kinderen en adolescenten op straat leefden. Volgens het ICBF waren de meeste minderjarigen die op straat leefden adolescenten tussen 12 en 17 jaar, in totaal waren dat 667 gevallen. 277 kinderen tussen 6 en 11 jaar leefden op straat en deze situatie betrof ook 21 kinderen jonger dan 5 jaar. In 2020 stonden ongeveer 64.000 kinderen en adolescenten om verschillende redenen onder de bescherming van het ICBF. Van dit aantal waren er 4.255 die waren achtergelaten of te vondeling waren gelegd. Sinds 2014 zou het aantal kinderen dat achtergelaten wordt, zijn gegroeid.⁷⁰⁹ DANE telde in het jaar 2021 6.248 personen die op straat leefden. Ongeveer tweehonderd van hen waren minderjarig.⁷¹⁰ Dit zou betekenen dat ondanks het feit dat meer kinderen de afgelopen jaren achtergelaten zouden worden, minder van hen op straat waren beland. Een vertrouwelijke bron meent dat het daadwerkelijke aantal kinderen dat op straat leeft hoger ligt dan uit de census van DANE zou blijken. Vooral met het oog op de vele Venezolaanse kinderen die volgens de bron op straat zouden leven.⁷¹¹

Capaciteit opvangcentra

Rafael Afanador, directeur van de internationale stichting Maranata,⁷¹² verklaarde begin 2017 dat er op dat moment meer dan een miljoen minderjarige wezen in Colombia waren. Toentertijd beschermde het ICBF naar verluidt 112.000 van deze

⁷⁰⁷ Asuntos Legales, *El número de procesos de adopción en el país se redujo a la mitad en la última década*, 15 januari 2020.

⁷⁰⁸ ICBF, <https://www.icbf.gov.co/taxonomy/term/6826>; <https://www.icbf.gov.co/taxonomy/term/6834> (geraadpleegd op 31 december 2021).

⁷⁰⁹ El Espectador, *372 menores de edad han sido abandonados en medio de la pandemia*, 16 januari 2021; RCNRadio, *Cerca de mil niños vivían en la calle durante el 2017 en Colombia*, 26 september 2018.

⁷¹⁰ DANE, *CARACTERIZACIÓN, censo HABITANTES DE LA CALLE 2021*, pagina 134, december 2021.

⁷¹¹ Vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁷¹² Een ngo op christelijke grondslag die zich inzet voor het welzijn van wezen en weduwen.

minderjarigen. Afanador stelde dat hij de situatie steeds complexer zag worden vanwege het aantal zwangerschappen onder adolescenten, met name onder de meest kwetsbare groeperingen.⁷¹³ Door de coronapandemie is het aantal wezen in Colombia gestegen. Colombia was volgens een studie van het Britse medische tijdschrift *The Lancet* het vijfde land met de hoogste stijging van het aantal wezen door corona met 2,3 wees per 1.000 kinderen,⁷¹⁴ waardoor in april 2021 het aantal wezen naar ongeveer 1,5 miljoen was gestegen.⁷¹⁵ Een vertrouwelijke bron meldt dat het systeem van opvang voor alleenstaande minderjarigen niet afdoende functioneert in Colombia. Het ICBF doet volgens de bron zijn best, maar er zijn te weinig financiële middelen beschikbaar.⁷¹⁶

Het is de doelstelling van de Colombiaanse autoriteiten om een alleenstaande minderjarige door familie op te laten vangen. Dat gebeurt normaliter ook, zo stelt een vertrouwelijke bron. Gezien het grote aantal wezen in Colombia (ongeveer 1,5 miljoen) en het aantal kinderen dat in 2020 onder bescherming van het ICBF stond (64.000) is het aannemelijk dat veel kinderen opvang vinden bij familie.⁷¹⁷

Voorzieningen in opvangtehuizen

Wat de levenskwaliteit van kinderen betreft, stond Colombia begin 2020 op de 82ste plaats van de 180 landen die in het onderzoek waren meegenomen. Noorwegen stond op nummer 1 betreffende de levenskwaliteit van kinderen. Chili (53ste plaats) en Uruguay (66ste) stonden als Zuid-Amerikaanse landen boven Colombia dat als derde Zuid-Amerikaanse land op de lijst verscheen gevolgd door Argentinië en Brazilië die respectievelijk op 86ste en 90ste plaats stonden.⁷¹⁸ Het is niet bekend in hoeverre het onderzoek de kwaliteit van de voorzieningen in opvangtehuizen weerspiegelt. Onderzoekers van de universiteit van Antioquia hebben onderzoek gedaan naar de kwaliteit van leven met betrekking tot de gezondheid van 92 kinderen tussen acht en achttien jaar die in een tijdelijk opvangthuis van een Colombiaanse gemeente leefden. Uit het onderzoek dat in 2019 gepubliceerd werd, bleek dat de kinderen over het algemeen dezelfde fysieke gezondheid en hetzelfde energieniveau hadden als andere kinderen van hun leeftijd. De onderzoekers stelden wel dat een van de beperkingen van hun onderzoek het gebrek aan eerder soortgelijke onderzoeken was.⁷¹⁹

Toezicht op opvanghuizen

De overheidsorganisatie ICBF heeft onder andere als taak de integrale bescherming van minderjarigen en de versterking van jongeren en gezinnen in Colombia en heeft toezicht op opvanghuizen van deze organisatie. Het ICBF kan gecontroleerd worden door overheidsinstanties als de Procuraduría, de Nationale Ombudsman en het Openbaar Ministerie. Het is niet bekend hoe het toezicht op private instellingen is geregeld die minderjarigen opvangen.⁷²⁰

⁷¹³ RCNRadio, *En Colombia hay más de un millón de menores huérfanos, revela Organización Internacional*, 27 januari 2017.

⁷¹⁴ Peru bezet de eerste plaats met 10,2 wezen per elke 1000 kinderen, gevolgd door Zuid-Africa (5,1), Mexico (3,5), Brazilië (2,4) en Colombia (2,3).

⁷¹⁵ El Tiempo, *Colombia, el 5.º país con mayor orfandad por covid-19*, 21 augustus 2021; The Lancet, *Global minimum estimates of children affected by COVID-19-associated orphanhood and deaths of caregivers: a modelling study*, pagina's 391-402, 20 juli 2021.

⁷¹⁶ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁷¹⁷ Vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁷¹⁸ El Colombiano, *En calidad de vida para la infancia, estamos en el puesto 82 de 180*, 11 maart 2020.

⁷¹⁹ Heredia-Bolaños, D. M., & Grisales-Romero, H., *Calidad de vida relacionada con la salud de niños y adolescentes que viven en un hogar temporal, Colombia*. Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud, 17(2), 2019.

⁷²⁰ ICBF: <https://www.icbf.gov.co/entes-de-control> (geraadpleegd op 2 januari 2022)

Ngo's die actief zijn in de opvang van alleenstaande minderjarigen

In Colombia zijn verschillende ngo's actief die op lokaal, regionaal of nationaal niveau zich inzetten voor het welzijn van het kind, zoals *Fundación Poder Joven* en *Fundación Internacional Maranata*. *Fundación Poder Joven* (Stichting Jonge Kracht) is bijvoorbeeld een non-profitorganisatie die uitgebreide sociale en onderwijsprogramma's aanbiedt aan kinderen uit kansarme gemeenschappen in de stad Medellín.⁷²¹ *Fundación Internacional Maranata* (Internationale Stichting Maranata) is een christelijke organisatie die kinderen in een kwetsbare situatie opvangt en steun verleent aan families gedurende het adoptieproces.⁷²² Naast deze organisaties bestaan verschillende private weeshuizen. Het is niet bekend geworden hoeveel kinderen en onder welke omstandigheden kinderen in deze weeshuizen zitten.

Verschillende overheidsinstellingen, zoals DANE en het ICBF, hebben geen cijfers over het aantal kinderen dat vanwege het coronavirus wees is geworden. Ángela Rosales is directeur van *SOS Aldeas Infantiles* (SOS) Kinderdorpen Colombia, een NGO die verantwoordelijk is voor de begeleiding van gezinnen die een sociaal risico lopen. In een artikel in *El Espectador* wijt zij het gebrek aan gegevens aan het feit dat "kinderen bijna nooit hulp gaan zoeken bij de staat omdat zij geen vertrouwen hebben in de reactie van de staat, omdat de staat niet aanwezig is waar zij wonen of omdat de staat niet de reactie biedt waar zij naar op zoek waren". Velen van hen worden derhalve "blootgesteld aan armoede, geweld, meer problemen om naar school terug te keren en niet in hun basisbehoeften te voorzien", waarschuwt Andrea Ramírez, een professor aan de *Universidad de los Andes*, in hetzelfde artikel.⁷²³

3.11 Vrouwen

3.11.1 Wetgeving en praktijk

In Colombia is er wetgeving die de rechten van de vrouw moet waarborgen. Wet 1257 werd in 2008 (*Ley 1257 de 2008*) aangenomen om het geweld tegen vrouwen en meisjes uit het land te bannen. Een andere belangrijke wet voor vrouwen is Wet 1761 uit 2015, of Wet Rosa Elvira Cely (*Ley 1761 de 2015/Ley de Rosa Elvira Cely*), die femicide als een autonome misdaad classificeert.⁷²⁴ Wet 1719 uit 2014 (*Ley 1719 de 2014*) garandeert slachtoffers van seksueel geweld, speciaal in het kader van het gewapende conflict, toegang tot de rechtsgang en andere maatregelen.⁷²⁵ Voor seksueel geweld kan iemand gevangenisstraffen van acht tot dertig jaar krijgen. Voor seksueel geweld door de echtgenoot verordent de wet straffen van zes maanden tot twee jaar gevangenis. En voor femicide kunnen straffen van 21 tot 50 jaar opgelegd worden.⁷²⁶ Er is ook een wet die bedrijven een belastingvoordeel voorschrijft als ze een vrouw aannemen die slachtoffer is van seksueel geweld. Van deze wet werd volgens een bron weinig gebruik van gemaakt.⁷²⁷

Ondanks de wetgeving en maatregelen kwam gender gerelateerd geweld nog veelvuldig voor in Colombia, schreef HRW.⁷²⁸ Femicide zag volgens AI een enorme groei in 2020. Tussen januari en november 2020 werden er naar verluidt 568

⁷²¹ Fundación Poder Joven: <https://fundacionpoderjoven.org/en/about-us/> (geraadpleegd op 31 januari 2022).

⁷²² Facebook: <https://www.facebook.com/maranata.co/> (geraadpleegd op 31 januari 2022).

⁷²³ *El Espectador*, *Huérfanos por coronavirus: la dura situación de más de 30 mil niños en Colombia*, 16 januari 2022.

⁷²⁴ In de wet staat dat femicide een haatmisdadaad is, omdat een vrouw wordt vermoord omdat ze een vrouw is.

⁷²⁵ *El Tiempo*, *¿Cuáles son las leyes que protegen a la mujer en Colombia?*, 11 april 2021.

⁷²⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021.

⁷²⁷ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷²⁸ HRW, *World Report 2021 Events of 2021*, pagina 183, 13 januari 2021.

femicides gerapporteerd.⁷²⁹ USDoS schreef dat van januari tot juli 2020 het Openbaar Ministerie 58.000 onderzoeken had ingesteld naar huiselijk geweld, waarbij in 39.000 van die onderzoeken vrouwen als slachtoffer werden geïdentificeerd.⁷³⁰ Verkrachting, waaronder verkrachting door de echtgenoot, was een serieus probleem, zo schreef USDoS in maart 2021.⁷³¹ Vrouwen zien zich verder geconfronteerd met discriminatie en seksuele intimidatie op de werkvloer wat volgens USDoS een groot en onderbelicht probleem was. Telefoontjes naar nummers die gebeld kunnen worden in geval van geweld binnen het gezin stegen tijdens de coronapandemie. De schattingen varieerden van een stijging tussen de 100% en 160%. Veel Venezolaanse vrouwen en meisjes worden seksueel uitgebuit en gedwongen om de prostitutie in te gaan. Negentig procent van alle vrouwen die in het departement Arauca seksuele diensten voor geld aanboden, was volgens een HRW-rapport uit 2020 van Venezolaanse afkomst.⁷³²

3.11.2 *Mogelijkheid tot aangifte*

Het districtssecretariaat voor vrouwen in Bogota en het Bureau van de Ombudsman bieden gratis rechtsbijstand aan voor slachtoffers van gendergeweld en organiseerden cursussen om ambtenaren te leren hoe ze slachtoffers van gendergeweld respectvol kunnen behandelen.⁷³³ Een vertrouwelijke bron stelt dat vrouwen aangifte kunnen doen van seksueel geweld, maar dat het vaak bij een aangifte blijft. Veel daders van seksueel geweld blijven onbestraft.⁷³⁴ USDoS schrijft over een elite eenheid in Bogota die speciaal onderzoek doet naar seksueel geweld. Organisaties als AI, USDoS en HRW maken echter melding over de hoge mate van straffeloosheid inzake gender gerelateerd geweld. Een gebrek aan training van medisch personeel en een slechte implementatie van spoedige toegang tot medische behandeling zorgen voor obstakels voor vrouwen en meisjes om aangifte te doen of om medische hulp te zoeken nadat ze slachtoffer van seksueel geweld zijn geworden.⁷³⁵

Veel gevallen van seksueel geweld worden derhalve niet gemeld. Door het trauma dat vrouwen en meisjes hebben opgelopen, maar ook vanwege het wantrouwen dat ze tegenover de autoriteiten koesteren doen vrouwen en meisjes geen aangifte nadat ze slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld. Vaak kiezen vrouwen er volgens een vertrouwelijke bron voor om geen melding van de verkrachting te maken uit angst om door hun familie verstoten te worden.⁷³⁶ Volgens OHCHR had de Nationale Ombudsman na verschillende zaken door het hele land gemonitord te hebben problemen tijdens de pandemie geconstateerd betreffende de reactie van de regering op gender gerelateerd geweld. Voorbeelden hiervan waren een gebrek aan technologische middelen om online ondersteuning aan slachtoffers te geven, een gebrek aan kamers in opvang voor slachtoffers en een massale uitval van de telefonische hulplijnen.⁷³⁷

⁷²⁹ AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁷³⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 13, 10 februari 2021.

⁷³¹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021; El Espectador, *En Colombia cada día hay 46 casos de violencia sexual contra menores de edad*, 22 juli 2021.

⁷³² HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 3, 22 januari 2020; vertrouwelijke bron, 30 november 2021: HRW schrijft niet of al deze vrouwen uitgebuit of gedwongen waren.

⁷³³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 25, 30 maart 2021.

⁷³⁴ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷³⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 24, 30 maart 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2021*, pagina 183, 13 januari 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁷³⁶ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷³⁷ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 13, 10 februari 2021.

De mogelijkheid tot aangifte en de toegang tot de Colombiaanse autoriteiten hangen volgens een vertrouwelijke bron ook af van het gebied waar het seksueel geweld zich heeft voorgedaan.⁷³⁸ Met name illegale gewapende groeperingen worden in verband gebracht met seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes. Illegale gewapende groeperingen zouden seksueel geweld tegen vrouwen ook als wapen inzetten. HRW maakt melding van meisjes, niet ouder dan veertien jaar, die zich in de gelederen van illegale gewapende groeperingen bevinden en die het slachtoffer zijn van seksueel geweld en mishandeling.⁷³⁹ In gebieden waar illegale gewapende groeperingen opereren hebben de Colombiaanse autoriteiten weinig presentie waardoor het voor slachtoffers van seksueel geweld moeilijk is om aangifte te doen.⁷⁴⁰ Maar ook hoogopgeleide vrouwen in de grote steden hebben te maken met obstakels om aangifte te doen van seksueel geweld vanwege vooroordelen bij de politie, aldus een vertrouwelijke bron.⁷⁴¹

OHCHR meldde begin 2021 het zerotolerancebeleid van het ministerie van Defensie ten opzichte van seksueel geweld te verwelkomen en benadrukte de urgentie van de implementatie ervan.⁷⁴² Ondanks het zerotolerancebeleid werden leden van de Colombiaanse veiligheidstroepen echter genoemd als dader in meldingen van seksueel geweld. Zo zouden politieagenten in september 2020 drie vrouwen tijdens een demonstratie seksueel mishandeld hebben. Ook werden overheidsfunctionarissen in verband gebracht met seksuele uitbuiting van vrouwen en werden militairen in verband gebracht met verkrachtingen (zie ook paragraaf 3.4.1). Aanklachten tegen overheidsfunctionarissen inzake seksueel geweld werden niet altijd serieus genomen, aldus twee vertrouwelijke bronnen. Het komt voor dat aangiften niet serieus worden genomen of dat er represailles volgen nadat iemand aangifte tegen een overheidsfunctionaris heeft gedaan. Zo zou de zus van een vrouwelijke sociaal leider die een lid van de Fuerza Pública had aangeklaagd vanwege seksueel geweld op onterechte gronden zijn aangeklaagd. De bewijslast tegen de zus was gefabriceerd, aldus de vertrouwelijke bron (zie ook paragraaf 3.12.10 voor straffeloosheid).⁷⁴³

3.11.3 *Bescherming*

De wet vereist dat de regering slachtoffers van huiselijk geweld directe bescherming voor verdere fysieke en psychologische mishandeling biedt.⁷⁴⁴ Ook biedt de wet de mogelijkheid om gebiedsverboden voor daders van huiselijk geweld op te leggen, maar die zouden volgens een vertrouwelijke bron nauwelijks gehandhaafd worden. Verder staat in de Colombiaanse wet dat dat er opvangtehuizen voor vrouwen moeten zijn, maar er zijn er maar twee in Bogota en één in Medellín waar een vrouw maximaal drie maanden kan blijven, aldus dezelfde vertrouwelijke bron. Volgens de bron was een verlenging tot zes maanden verblijf mogelijk. Er zijn echter geen permanente oplossingen voor huiselijk geweld en veel vrouwen keren terug naar hun "agressoren", zo stelde de bron. Er bestaan bijvoorbeeld geen maatregelen van de Colombiaanse staat om vrouwen die aan huiselijk geweld onderhevig zijn naar een ander deel van het land te verplaatsen. Indien er geen plek is in een opvangtehuis dienen de lokale autoriteiten opvang te regelen voor de vrouw die slachtoffer is van huiselijk geweld, maar dit gebeurt veelal niet. Een andere vertrouwelijke bron meldde dat betreffende beschermingsmaatregelen buiten de

⁷³⁸ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷³⁹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 3 en 29, 22 januari 2020; vertrouwelijke bron, 4 december 2021.

⁷⁴⁰ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷⁴¹ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁷⁴² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 4, 10 februari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 6 en 25, 30 maart 2021.

⁷⁴³ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 14, 10 februari 2021.

⁷⁴⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 25, 30 maart 2021.

grote steden naar de lokale autoriteiten gekeken wordt, maar dat deze vaak niet de middelen of capaciteiten hebben om bescherming te kunnen bieden. Er zijn private bedrijven die hun eigen beschermingsmaatregelen hebben. Zo zou een bedrijf een medewerker die slachtoffer van huiselijk geweld was naar een ander filiaal in een andere stad overgeplaatst hebben om haar zodoende bescherming te bieden. De vertrouwelijke bron wist niet van speciale beschermingsmaatregelen als een vrouw slachtoffer was van seksueel geweld door overheidsfunctionarissen.⁷⁴⁵

3.12 Naleving en schendingen

3.12.1 *Vrijheid van meningsuiting*

De Colombiaanse grondwet en wetgeving voorzien in vrijheid van meningsuiting wat door de regering over het algemeen wordt geëerbiedigd. Oppositieleden en journalisten kunnen bijvoorbeeld in de media openlijk hun mening ventileren en kritiek hebben op het optreden en beleid van de Colombiaanse autoriteiten. Het geweld dat door de Colombiaanse politie tijdens de Paro Nacional (zie paragraaf 1.1) aan de dag werd gelegd, werd bijvoorbeeld breed in de pers uitgemeten en bekritiseerd.⁷⁴⁶

Er was volgens organisaties als USDoS en Freedom House echter ook sprake van geweld en intimidatie, zowel verbaal als lichamelijk, van journalisten. Vertrouwelijke en open bronnen meldden dat de Colombiaanse overheid 'fake news' zou gebruiken om tegenstanders en critici in een kwaad daglicht te stellen. In 2021 zou de regering een cyberaanval op het ministerie van Defensie gefingeerd hebben om nieuw beleid betreffende cyberonderzoek met de naam *Colombia Libertad* (Colombia Vrijheid) te verantwoorden.⁷⁴⁷

Begin 2021 schreef Freedom House dat het internet in Colombia vrij toegankelijk was en dat de regering geen websites censureerde. Twitter en andere socialemediaplatforms zouden volgens de organisatie belangrijke fora voor politieke discussies geworden zijn.⁷⁴⁸ Een jaar later, begin 2022, schreef Freedom House dat de internetvrijheid voor het vierde jaar op rij was gedaald, mede vanwege het blokkeren door de overheid van websites. Colombia kreeg de status 'gedeeltelijk vrij' als het om vrijheid op het internet ging.⁷⁴⁹ 'Internetwaakhond' Netblocks stelde op 4 en 5 mei 2021, ten tijde van de Paro Nacional, een tijdelijke onderbreking van het internet vast in de Colombiaanse stad Cali, waar de demonstraties toen op zijn heftigst waren.⁷⁵⁰

Volgens een vertrouwelijke bron start de regering regelmatig rechtszaken tegen journalisten. Alhoewel dit volgens de bron nooit tot veroordelingen leidt, zorgt het wel voor een klimaat waarin journalisten zichzelf zelfcensuur opleggen. Ook zouden de autoriteiten kritische journalisten bedreigen; hetgeen volgens de bron nooit

⁷⁴⁵ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021; Vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁷⁴⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 15, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁷⁴⁷ RT, *Polémica en Colombia tras la denuncia de que el Ministerio de Defensa fingió un sabotaje digital para lanzar un ciberpatrullaje durante las protestas*, 1 november 2021.

⁷⁴⁸ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 15, 30 maart 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁷⁴⁹ Freedom House, <https://freedomhouse.org/country/colombia/freedom-net/> (geraadpleegd op 20 februari 2022): Op een schaal van 0 (minst vrij) tot 100 (meest vrij) kreeg Colombia voor de jaren 2018, 2019, 2020 en 2021 respectievelijk 69, 69, 66 en 65 punten. Hiermee komt het in de buurt van buurland Brazilië, dat een score van 64 punten heeft. Een 'vrij' land als Duitsland scoort 79 punten, terwijl een 'niet vrij' land als Venezuela 28 punten op de schaal heeft.

⁷⁵⁰ Netblocks, *Internet disrupted in Colombia amid anti-government protests*, 5 mei 2021.

direct gebeurt. Een journalist krijgt een anoniem telefoontje of er wordt continue voor het huis van de journalist door de politie gepatrouilleerd. Volgens de bron zouden tijdens de Paro Nacional, die van april tot juni 2021 duurde, ongeveer 340 journalisten door Colombiaanse veiligheidstroepen mishandeld, illegaal gedetineerd en bedreigd zijn.⁷⁵¹ OHCHR registreerde zes gevallen van fysiek geweld door de politie tegen journalisten die verslag deden van de protesten van 2020.⁷⁵²

In driehonderd gemeentes van de bijna duizend Colombiaanse gemeentes bestaat er geen lokale pers. Door de coronamaatregelen en de bewegingsrestricties waren deze gebieden nog meer verstoken van nieuws. Daarbij komt dat er in deze gebieden slecht telefoonbereik is of angst bestaat om over de telefoon te praten, aldus ICG.⁷⁵³ Individuele meningsuiting wordt over het algemeen beschermd in grote stedelijke centra, maar in veel rurale gebieden wordt de lokale pers, als deze al aanwezig is, onder druk gezet door lokale actoren, zoals illegale gewapende groeperingen, criminelen, grootgrondbezitters en lokale overheden.⁷⁵⁴ Leden van illegale gewapende groepen belemmerden de vrijheid van meningsuiting door journalisten te intimideren, te bedreigen, te ontvoeren en te doden. Als gevolg van het algemene klimaat van straffeloosheid en geweld in sommige gebieden, kwam zelfcensuur zowel online als offline voor, met name binnen plattelandsgemeenschappen.⁷⁵⁵ Illegale gewapende groeperingen voeren volgens ICG gerichte moorden uit om daarmee hele gemeenschappen het zwijgen op te leggen.⁷⁵⁶ Uit veiligheidsoverwegingen spreken veel mensen zich niet meer uit.⁷⁵⁷ Freedom House schrijft over de aanwezigheid van illegale gewapende groeperingen op de campussen van Colombiaanse universiteiten met het doel politieke steun te krijgen en tegenstanders te intimideren.⁷⁵⁸

3.12.2 *Monitoring van facebook-, en twitter en internetdiscussiegroepen*

In paragraaf 3.8.2 wordt ingegaan op de vermeende monitoring door de overheid van leden van onder andere oppositionele partijen, politieke activisten en demonstranten. In hoeverre de overheid in dezen facebook, twitter en internetdiscussiegroepen monitort, is niet duidelijk geworden.

3.12.3 *Vrijheid van demonstratie*

In de Colombiaanse grondwet en wetgeving staat dat er vrijheid van vreedzame groepsvorming en demonstratie is. Vanuit een grondwettelijk perspectief, is het recht tot sociaal protest bijvoorbeeld vastgelegd in Artikel 37 dat stelt dat elk deel van het volk in het openbaar en vreedzaam kan vergaderen, en publiekelijk en vreedzaam kan demonstreren.⁷⁵⁹ Het geweld dat door met name de ESMAD is gebruikt om de grootschalige landelijke demonstraties van de afgelopen jaren te beëindigen, druist volgens verschillende bronnen tegen dit grondrecht in.⁷⁶⁰ Veel jongeren schreeuwden "*Nos están matando*" ('ze vermoorden ons'). Voorheen werd die leus gebruikt uit angst richting het oplaaiende geweld van de guerilla's in Colombia, nu wordt de leus ingezet tegen het veiligheidsapparaat dat hen juist

⁷⁵¹ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; TeleSurTV, *Denuncian récord de ataques policiales contra la prensa en Colombia*, 2 juli 2021.

⁷⁵² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 6, 10 februari 2021.

⁷⁵³ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 26, 6 oktober 2020.

⁷⁵⁴ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁷⁵⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 16, 30 maart 2021.

⁷⁵⁶ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 2, 6 oktober 2020.

⁷⁵⁷ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, Executive Summary, 6 oktober 2020.

⁷⁵⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁷⁵⁹ Constitución Política Colombia, artículo 37, 1991.

⁷⁶⁰ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Watch*, pagina's 16-17, 30 maart 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

tegen dat geweld zou moeten beschermen.⁷⁶¹ OHCHR schreef dat het informatie had gekregen over de arrestatie van tien mensenrechtenactivisten ten tijde van een demonstratie in 2020 terwijl ze vestjes hadden gedragen waaruit bleek dat ze mensenrechtenactivisten waren. Twee van hen zouden geconfronteerd zijn met fysiek geweld.⁷⁶²

In september 2020 had het hooggerechtshof nog verordend dat staatsinstellingen het recht om te mogen demonstreren moesten respecteren en dat ze protocollen moesten opstellen om misstanden door de veiligheidstroepen, zoals het gebruik van excessief geweld, te voorkomen. Verder gelastte het hooggerechtshof het ministerie van Defensie zich te verontschuldigen voor het "buitensporige geweld dat door de mobiele anti-oproerpolitie van de politie (ESMAD) dat was gebruikt tijdens de protesten die op 21 november 2019 waren begonnen".⁷⁶³ Een vertrouwelijke bron stelt dat er gezien het geweld van de politie tijdens de Paro Nacional van 2021 weinig is terechtgekomen van de verordening van het hooggerechtshof. Volgens de norm zou een demonstrant niet aangeklaagd kunnen worden voor terrorisme, maar doet het Openbaar Ministerie dat wel, zo stelt de bron.⁷⁶⁴ Betreffende het geweld dat door de autoriteiten tijdens demonstraties werd gebruikt, wordt verder verwezen naar paragraaf 3.4.1.

3.12.4 *Vrijheid van vereniging en vergadering*

Arbeiders mogen zich vrijelijk verenigen en vakbonden oprichten. De Colombiaanse wet staat verder toe dat er in gezamenlijkheid onderhandeld mag worden met werkgevers, dat stakingen zijn toegestaan en dat anti-vakbond discriminatie is verboden. Het is leden van de fuerza pública echter niet toegestaan om vakbonden op te richten.⁷⁶⁵

Net als in Engeland, waar de industriële revolutie begon, is het ontstaan van de vakbeweging in Colombia voorafgegaan door de strijd van ambachtslieden die medio 19de eeuw zich groepeerden in verenigingen voor de verdediging van hun rechten. De vakbeweging in het land is echter formeel ontstaan in het eerste decennium van de twintigste eeuw. De ontwikkeling van de spoorweg- en scheepvaartactiviteiten op de Magdalena rivier was een van de voornaamste factoren voor het ontstaan van de vakbeweging in deze periode. In de jaren tachtig ontstond de *Central Unitaria de Trabajadores* (CUT, Gemeenschappelijke Centrale van Arbeiders), de belangrijkste arbeidersvakbond van het land vandaag de dag. De CUT was het resultaat van een nieuwe vakbeweging, die zich volgens een studie van het kantoor van de president (Presidencia) distantieerde van de politieke partijen en de strijd van alleen de arbeidersklasse probeerde te overstijgen. De vakbeweging zou ook onder de middenklasse veel leden hebben.⁷⁶⁶

USDoS schreef dat de regering en de Colombiaanse werkgevers over het algemeen de vrijheid van vereniging en de vrijheid van collectieve onderhandeling eerbiedigden.⁷⁶⁷ Geweld, bedreigingen en intimidatie door illegale gewapende groeperingen zorgden er echter voor dat vakbonden minder ruimte hadden om zich

⁷⁶¹ RTL Nieuws, *Colombia heeft zijn eigen George Floyd: 10 doden bij protest tegen politiegeweld*, 12 september 2020

⁷⁶² OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 6, 10 februari 2021.

⁷⁶³ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 180, 13 januari 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 6, 10 februari 2021.

⁷⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁷⁶⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁷⁶⁶ Presidencia, *Observatorio del Programa Presidencial de Derechos Humanos y DIH No. 6*, pagina's 4, 5 en 13, september 2005

⁷⁶⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 32, 30 maart 2021.

te verenigen.⁷⁶⁸ Vakbondsleden van de *Confederación de Trabajadores de Colombia* (CTC: Confederatie van Colombiaanse Arbeiders) en de CUT beschreven begin 2018 tijdens een internationale conferentie de realiteit voor Colombiaanse werknemers en vakbondsleden. Zij benadrukten onder andere het aanhoudende geweld tegen vakbonden en sociale activisten; de weigering en intrekking door de Colombiaanse regering van bescherming; de aanhoudend hoge straffeloosheid voor misdaden tegen vakbondsleden; het gebrek aan vooruitgang bij de aanpak van informaliteit en onrechtmatige onderaanneming; en de schendingen van het recht op collectieve onderhandelingen en het stakingsrecht.⁷⁶⁹

3.12.5 *Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging*

Artikel 13 van de Colombiaanse grondwet stelt dat eenieder vrij en gelijk geboren wordt, dezelfde bescherming van de autoriteiten zal genieten en dezelfde rechten, vrijheden en mogelijkheden heeft ongeacht redenen zoals politieke, filosofische of religieuze overtuiging.⁷⁷⁰ Volgens Freedom House respecteert de Colombiaanse regering over het algemeen de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.⁷⁷¹

Belangrijkste religieuze stromingen benoemen en impact op de maatschappij
USDoS schat de bevolking van Colombia in op ongeveer 49 miljoen inwoners (schatting van midden 2020). In 2017 was 73% van de bevolking katholiek, 14% protestant en 11% atheïst of agnost. In 2018 werd het aantal moslims tussen de 85.000 en 100.000 personen geschat. De baha'i-gemeenschap zou ongeveer 60.000 volgers kennen in Colombia.⁷⁷² En de joodse gemeenschap zou enkele duizenden leden bedragen.⁷⁷³

Sommige religieuze groeperingen zijn geconcentreerd in bepaalde regio's. De meeste personen die het katholieke geloof mengen met elementen van het Afrikaanse animisme zijn van Afro-Colombiaanse komaf en wonen aan de Pacifische kust. De meeste joden wonen in de grote steden (ongeveer 70% in Bogota) en de meeste moslims wonen aan de Caribische kust.⁷⁷⁴

De katholieke kerk speelt nog een belangrijke rol in de Colombiaanse maatschappij. Volgens een vertrouwelijke bron kwamen afgevaardigden van de kerk in gebieden waar de staat geen toegang tot had, omdat veel illegale gewapende groeperingen enig respect voor de kerk hebben.⁷⁷⁵ De protestantse evangelische stromingen zouden volgens een vertrouwelijke bron qua ledental enorm groeien. Deze stromingen zijn normaliter erg conservatief van aard, aldus de bron.⁷⁷⁶

3.12.6 *Dienstplicht*

De dienstplicht is verplicht voor jongens die ouder zijn dan 18 jaar. De dienstplicht kan voldaan worden in het leger, de luchtmacht, de marine, de nationale politie of het *Instituto Nacional Penitenciario y Carcelario* (INPEC: Nationale Penitentiair en Gevangenis Instituut). De dienstplicht duurt normaliter 18 maanden, maar iemand die zijn middelbare school heeft afgemaakt dient 12 maanden als dienstplichtige.

⁷⁶⁸ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 17 en 36, 30 maart 2021.

⁷⁶⁹ TUAC, "No Progress on Trade Union Rights and Safety in Colombia? No OECD Accession" say Colombian Trade Unionists, 22 februari 2018.

⁷⁷⁰ Constitución Política Colombia, *TÍTULO II DE LOS DERECHOS, LAS GARANTÍAS Y LOS DEBERES*, artículo 13, 1991.

⁷⁷¹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁷⁷² Het baha'igeloof is een monotheïstische religie die in de 19de eeuw in Iran is ontstaan.

⁷⁷³ USDoS, *2020 Report on International Religious Freedom: Colombia*, 12 mei 2021.

⁷⁷⁴ USDoS, *2020 Report on International Religious Freedom: Colombia*, 12 mei 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁷⁷⁵ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁷⁷⁶ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

Vrouwen kunnen op vrijwillige basis de dienstplicht vervullen. Als de omstandigheden in het land het vereisen en de nationale regering ertoe besluit, kan de dienstplicht voor vrouwen verplicht gesteld worden blijkens Wet 1861 uit 2017 (*Ley 1861 de 2017*).⁷⁷⁷

Manier van oproepen

De onderwijsinstellingen stellen de leerlingen van het 11de leerjaar, of het equivalent daarvan, tot en met het laatste jaar van het voortgezet onderwijs in kennis van hun plicht om hun militaire status te bepalen. De onderwijsinstellingen trachten, met de hulp van de ministeries van Defensie en van Onderwijs, de leerlingen in het laatste jaar van het middelbaar onderwijs in te lichten over de gronden voor vrijstelling van militaire dienst, alsmede over hun recht op gewetensbezwaren tegen militaire dienst. Uiterlijk op 30 november van elk jaar verstrekt de Colombiaanse Burgerlijke Stand de Organisatie voor Werving en Mobilisatie de nodige gegevens voor de registratie van Colombianen die in het volgende jaar de militaire leeftijd bereiken. Vóór de toetreding moet de burger schriftelijk of mondeling verklaren of hij weet heeft van redenen voor vrijstelling van militaire dienst of van enige andere omstandigheid die het hem onmogelijk maakt de militaire dienst te vervullen.⁷⁷⁸

Uitzonderingen

Jongens die een van de volgende categorieën behoren hoeven niet in dienst:

- Als hij vanwege ethische, politieke, filosofische of religieuze principes geen wapens mag dragen;
- Als hij tot de inheemse gemeenschap behoort;
- Als hij de enige zoon is;
- Als hij wees is of als hij zijn ouders of broers/zussen financieel onderhoudt;
- Als hij een slachtoffer is van het gewapend conflict;
- Als hij vader is of getrouwd is;
- Als hij fysiek of mentaal is afgekeurd.

Om tot een van de bovengenoemde categorieën gerekend te worden dient de man een fysieke of psychologische test af te leggen.⁷⁷⁹

De mogelijkheid bestaat om de dienstplicht af te kopen. Volgens een vertrouwelijke bron kopen veel jongens van de *'gente de bien'* (welgestelde personen) hun militaire dienstplicht af. Deze afkoopsom wordt vastgesteld aan de hand van de financiële situatie van de familie van de dienstplichtige.⁷⁸⁰ Veel jongens uit de armere lagen van de maatschappij kunnen deze afkoopsom, ook al hoeven ze minder te betalen dan rijkere kinderen, niet opbrengen, aldus de bron.⁷⁸¹ Op de website van de Colombiaanse overheid over de dienstplicht wordt gesteld dat jongens die in "extreme armoede" leven en als dusdanig gekenmerkt zijn de afkoopsom niet hoeven te betalen.⁷⁸²

⁷⁷⁷ DIARIO OFICIAL. Año CLIII No. 50.315, LEY 1861 DE 2017, 4 augustus 2017.

⁷⁷⁸ DIARIO OFICIAL. Año CLIII No. 50.315, LEY 1861 DE 2017, 4 augustus 2017.

⁷⁷⁹ DIARIO OFICIAL. Año CLIII No. 50.315, LEY 1861 DE 2017, 4 augustus 2017.

⁷⁸⁰ De afkoopsom wordt vastgesteld aan de hand van de liquide middelen en de inkomsten van diegene die vrijgesteld wenst te worden van de dienstplicht. De militaire compensatievergoeding, betaald door degenen die van de dienst zijn vrijgesteld, werd in 2017 verlaagd van zestig procent naar twintig procent van het minimum loon. Het te betalen minimum werd hiermee verlaagd van ongeveer 430.000 Colombiaanse peso's (ongeveer 100 euro, dagwaarde maart 2022) tot minder dan 150.000 peso's (ongeveer 35 euro). Ook werd in 2017 een plafond ingesteld voor de militaire compensatievergoeding die, tot dan toe geen limiet kende, waarbij een maximumbedrag van 14 miljoen peso's (ongeveer 3.350 euro's) werd vastgesteld: <https://www.urnadecristal.gov.co/nuevas-reglas-servicio-militar-colombia> (geraadpleegd op 16 maart 2022)

⁷⁸¹ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁷⁸² <https://www.reclutamiento.mil.co/exoneraciones-pago-cuota-de-compensacion-militar-ccm/> (geraadpleegd op 16 maart 2022).

Libreta militar

Het *Libreta Militar* (militaire boekje) is benodigd bij de meeste bedrijven in Colombia om een baan te kunnen bemachtigen. Het boekje wordt verstrekt aan diegenen die de militaire dienstplicht hebben vervuld of die de dienstplicht niet hebben hoeven doen omdat ze tot een van bovengenoemde categorieën behoren.⁷⁸³

Transpersonen

De wet verordent ook dat personen die bij de burgerlijke stand niet meer bij geslacht 'mannelijk' hebben staan ook niet in dienst hoeven. Het gaat hier om transvrouwen. Maar transmannen, personen die als vrouw zijn geboren en een transitie naar man hebben gemaakt, worden niet opgenomen in de lijst van uitzonderingen. In 2017 werd in het congres een wetsvoorstel dienaangaande besproken, maar conservatieve congresleden hebben het tegengehouden. De Colombiaanse krant *El País* schrijft dat transmannen in een uitzichtloze positie zitten. Ze zijn niet vrijgesteld van de dienstplicht, maar het is volgens het artikel van de krant ook geen optie om het wel te doen vanwege de angst voor discriminatie binnen het leger en eventuele agressie vanwege de machocultuur die in het Colombiaanse leger heerst. Transmannen ondervinden daarom problemen op de arbeidsmarkt omdat ze geen libreta militar kunnen overleggen als ze daarom gevraagd worden. Van 117 transmannen die meededen aan een onderzoek van OutRight International in Bogota, had 95% geen arbeidscontract en had 80% discriminatie op de arbeidsmarkt ondervonden (zie paragraaf 3.8.7).⁷⁸⁴

Repercussies bij niet voldoen van militaire dienstplicht

De Colombiaanse wet stelt dat het Colombiaanse veiligheidsapparaat in geen geval mag overgaan tot arrestaties of verrassingsoperaties om Colombianen aan te houden die zich op dat ogenblik niet hebben gemeld voor de verplichte militaire dienst of die deze dienst niet hebben vervuld.⁷⁸⁵

De krant *El País* schreef over acties van de Colombiaanse politie, de zogenaamde *batidas policiales* (vertaling: politie-invallen) waarbij de autoriteiten jongemannen zochten die hun militaire situatie niet hadden vervuld en waarbij deze jongemannen in sommige gevallen in vrachtwagen werden afgevoerd. Deze informatie is niet door andere bronnen bevestigd.⁷⁸⁶ Wet 1861 uit 2017, of Recruiteringswet (*Ley 1861 de 2017* of *Ley de Reclutamiento*) verbiedt expliciet deze zogenoemde *batidas*.⁷⁸⁷

Tenzij iemand niet van de militaire dienstplicht is vrijgesteld, moet eenieder die niet verschijnt als hij voor de militaire dienstplicht is opgeroepen conform artikel 42 uit Wet 48 van 1993 (*Ley 48 de 1993*) een boete betalen die gelijk is aan twee maanden salaris voor elk jaar vertraging, of een gedeelte daarvan. De boete mag niet meer zijn dan twintig maanden salaris.⁷⁸⁸

⁷⁸³ InfoPa'lante, *Si tengo doble nacionalidad, ¿Debo prestar el servicio militar?*, <https://www.infopalante.org/hc/es-co/articles/360061293894-Si-tengo-doble-nacionalidad-Debo-prestar-el-servicio-militar> (geraadpleegd op 23 december 2021).

⁷⁸⁴ El País, *Hombres trans piden ser exonerados del servicio militar obligatorio en Colombia*, 29 oktober 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 31-32, 30 maart 2021.Fli

⁷⁸⁵ DIARIO OFICIAL. Año CLIII No. 50.315, LEY 1861 DE 2017, 4 augustus 2017.

⁷⁸⁶ El País, *Hombres trans piden ser exonerados del servicio militar obligatorio en Colombia*, 29 oktober 2021.

⁷⁸⁷ DIARIO OFICIAL. Año CLIII No. 50.315, LEY 1861 DE 2017, paragraaf 2, 4 augustus 2017.

⁷⁸⁸ El Tiempo, *¿Qué sucede si no se presenta a la citación del Ejército?*, 31 mei 2021; Semana, *Libreta militar: ¿cuáles son las exenciones y cómo es el proceso para obtener el documento?*, 8 juni 2021.

3.12.7

Gedwongen rekrutering/ronseling door illegale gewapende groeperingen

Illegale gewapende groeperingen rekruteren nog steeds onder dwang.⁷⁸⁹ Het gebeurt niet meer op zo'n grote schaal als voor het vredesakkoord met de FARC, maar het is niet verdwenen. USDoS schrijft in het jaarrapport over de mensenrechtensituatie van 2020 dat er meldingen waren van het rekruteren van minderjarigen door het ELN, de dissidente FARC, el Clan del Golfo en andere illegale gewapende groeperingen. Volgens cijfers van het *Instituto Colombiano de Bienestar Familiar* (ICBF) waren tussen 2018 en 2020 520 kinderen en adolescenten (196 in 2018, 180 in 2019 en 144 in 2020) ingestroomd in het gespecialiseerde programma van het ICBF voor de opvang van gedemobiliseerde minderjarigen. 317 van deze minderjarigen meldden in dezelfde periode (149 in 2018, 97 in 2019 en 71 in 2020) gerekruteerd te zijn. Het ELN, de FARC en el Clan del Golfo zouden gezamenlijk bijna 90% van de gedwongen rekrutering voor hun rekening hebben genomen. Andere groeperingen die zich met gedwongen rekrutering bezighielden waren groepen als los Caparros, los Pelusos en andere illegale gewapende groeperingen.⁷⁹⁰ Het gaat hier om de gevallen die bekend zijn bij het ICBF; het daadwerkelijke aantal minderjarigen dat gerekruteerd is door een van de illegale gewapende groeperingen ligt waarschijnlijk hoger.⁷⁹¹

Verschillende bronnen menen dat veel gevallen van gedwongen rekrutering nooit aan het licht komen en dat gedurende de pandemie er juist een stijging van het aantal gedwongen rekrutering van minderjarigen zou zijn geweest. Scholen bieden normaalgesproken enige bescherming tegen rekrutering, maar deze waren tijdens de pandemie gesloten.⁷⁹² Een vertrouwelijke bron meldde dat guerrillabewegingen voetbalveldjes hadden ingericht tijdens de pandemie of ze gaven kinderen een ontsnappingsroute om aan het huiselijk geweld te ontsnappen dat tijdens de pandemie enorm was gestegen. Hiermee konden de guerrillabewegingen kinderen aan zich binden.⁷⁹³ Kinderen worden vaak eerst in ruil voor voedsel voor een kleine boodschap inzet, maar worden daarna steeds meer aan een illegale gewapende groeperingen verbonden.⁷⁹⁴ Kinderen die het lukte om te ontsnappen, werden in sommige gevallen opnieuw gerekruteerd of gedood.⁷⁹⁵

Met name de Afro-Colombiaanse en inheemse gemeenschappen worden genoemd als de groeperingen waaronder de meeste gedwongen rekrutering plaatsheeft, zowel van minder- als van meerderjarigen. Ook Venezolaanse migranten, onder wie veel kinderen van wie sommigen niet ouder dan 12 jaar waren, vallen in handen van illegale gewapende groeperingen omdat ze weinig bescherming genieten. De dissidente FARC probeert ex-strijders die gedemobiliseerd zijn weer in de gelederen te krijgen. Deze personen zijn getraind en weten wat strijd is, aldus een vertrouwelijke bron. Veel ex-strijders worden vermoord als ze weigeren de wapens weer op te nemen (zie ook paragraaf 3.9).⁷⁹⁶

⁷⁸⁹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 30, 30 maart 2021.

⁷⁹⁰ Presidencia de la República de Colombia, *Reclutamiento de menores de edad no se acabó tras el acuerdo con las Farc: Consejera de DDHH*, 11 februari 2021; El Tiempo, *Más de 300 menores de edad fueron reclutados en los últimos tres años*, 17 maart 2021.

⁷⁹¹ Vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁷⁹² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 14, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; Pares, *ALERTA POR RECLUTAMIENTO DE MENORES EN EL CAUCA*, 23 maart 2021.

⁷⁹³ Vertrouwelijke bron, 1 december 2021.

⁷⁹⁴ ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 18, 6 oktober 2020.

⁷⁹⁵ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 44, 22 januari 2020.

⁷⁹⁶ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 3 en 19, 22 januari 2020; vertrouwelijke bron, 2 december 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

Kinderen niet ouder dan twaalf jaar krijgen wapens en worden ingezet in de strijd. Ook worden kinderen ingezet als boodschapper, uitkijkpost of collectant van afpersgeld.⁷⁹⁷ Illegale gewapende groeperingen die zich bezighouden met illegale cocateelt, zetten kinderen in bij de oogst van de gewassen.⁷⁹⁸ Vrouwen en meisjes hebben te maken met seksueel geweld binnen de gelederen van illegale gewapende groeperingen.⁷⁹⁹ In sommige gevallen werden minderjarigen gerekruteerd of ontvoerd om zodoende hun ouders die als sociale leider voor hun gemeenschap optraden onder druk te zetten.⁸⁰⁰ Ook maakten open bronnen melding van gevallen waarbij illegale gewapende groeperingen, waaronder het ELN en de Clan del Golfo, minderjarigen zouden inzetten als 'schild' tegen aanvallen van het regeringsleger. Bij een bombardement van het leger op een kamp van het ELN in het departement Chocó vonden in september 2021 vier minderjarigen de dood.⁸⁰¹

3.12.8 Arrestaties, bewaring en detenties

Omstandigheden in de detentie- en gevangenisfaciliteiten

Verschillende bronnen meldden dat de omstandigheden in gevangenissen en detentiecentra in Colombia over het algemeen slecht waren. Met de uitzondering van een paar nieuwe faciliteiten hadden de gevangenissen en detentiecentra te maken met overbevolking, slechte sanitaire voorzieningen, slechte gezondheidszorg en een gebrek aan andere basisvoorzieningen. Op YouTube is een video beschikbaar over de districtsgevangenis voor mannen met een aparte vrouwenafdeling in Bogota. In de video laat het stadsbestuur de sanitaire en recreatieve faciliteiten van de gevangenis zien en wordt gesteld dat er geen overbevolking is.⁸⁰² Een vertrouwelijke bron meldde dat in een nieuwe faciliteit de omstandigheden redelijk waren. Gevangenen zaten bijvoorbeeld met zes personen in een cel en hadden enige leefruimte, maar er was maar twee keer per dag stromend water. Een andere gevangenis was berekend op drieduizend gevangenen, maar herbergde vijfduizend. Er was geen enkele privacy en gevangenen sliepen op de grond.⁸⁰³

USDoS schreef dat het INPEC, dat het gevangeniswezen in Colombia monitort, het aantal gevangenen in 2020 schatte op 106.700 die verdeeld waren over 132 gevangenissen met een overbezetting van 29%.⁸⁰⁴ Volgens het Colombiaanse ministerie van Justitie was er betreffende de overbevolkingcijfers een duidelijke verbetering te zien in 2020: van 54,5% begin 2020 tot 16,7% in augustus van dat jaar.⁸⁰⁵ Volgens USDoS hebben de Colombiaanse autoriteiten vanwege de overbevolking personen die in voorarrest zaten vrijgelaten. Onder hen zaten personen die voor ernstige delicten zoals overval met geweld en seksueel misbruik waren opgepakt.⁸⁰⁶ Ngo's maakten melding van willekeurige arrestaties en het overschrijden van het maximum aantal dagen dat iemand in voorarrest gehouden mag worden. Ook werden personen in voorarrest met veroordeelde gevangenen in een cel geplaatst, hetgeen bij de Colombiaanse wet verboden is.⁸⁰⁷

⁷⁹⁷ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 18, 22 januari 2020.

⁷⁹⁸ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 40, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 29 november 2021.

⁷⁹⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁸⁰⁰ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁰¹ El Colombiano, *Eln utiliza a niños como escudos en combate*, 8 oktober 2021; SwissInfo, *Ministro colombiano de Defensa llama "máquinas de guerra" a niños reclutados*, 10 maart 2021.

⁸⁰² Secretaría de Seguridad de Bogota, *Conoce la Cárcel Distrital de Varones y Anexo de Mujeres*, 22 februari 2021: <https://www.youtube.com/watch?v=MG4quAutL1Q>.

⁸⁰³ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁸⁰⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 7, 30 maart 2021.

⁸⁰⁵ El Tiempo, *El dramático panorama carcelario que encontró la Contraloría*, 29 augustus 2021.

⁸⁰⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 7, 30 maart 2021.

⁸⁰⁷ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 7-9, 30 maart 2021.

Situatie voor vrouwen in gevangenissen en detentiecentra

De krant *El Tiempo* maakte in november 2019 melding van overvolle vrouwengevangenissen. In de acht vrouwengevangenissen in Colombia zaten er op dat moment bijna 9.000 vrouwelijke gevangenen, terwijl het systeem maar op 7.000 gevangenen berekend was.⁸⁰⁸ *El Espectador* schreef dat verschillende studies aantoonde dat het leven in de gevangenis voor een vrouw zwaarder was dan voor een gedetineerde man. In december 2020 bevonden zich volgens de krant in Colombia 6.866 vrouwen, bijna 1.000 minder dan een jaar daarvoor, in gevangenissen en detentiecentra. De overgrote meerderheid van hen leefde in overbevolkte omstandigheden en had geen sanitaire en gezondheidsvoorzieningen. De krant gaf in het artikel een voorbeeld waarbij 150 vrouwen moesten leven in een ruimte die voor 32 personen was ontworpen. Zoals in de meeste Colombiaanse gevangenissen werden de gemeenschappelijke ruimten zoals de gangen, de eetzaal of de toiletten 's nachts gebruikt als een grote collectieve cel waar de vrouwen op de grond sliepen. De conclusies van de studie van *Corporación Humanas*⁸⁰⁹ naar de situatie van vrouwen in gevangenissen en detentiecentra komen overeen met hetgeen de beide Colombiaanse kranten hierboven schetsen.⁸¹⁰

ICRC schreef in 2019 dat het zaak was dat Colombia een compleet ander beleid ging voeren inzake de aanpak van de verschillende seksen in het gevangeniswezen. Het profiel van de gemiddelde vrouwelijke gevangene was dat van een veroordeelde voor een licht vergrijp en in het overgrote deel van de gevallen was zij kostwinner van het gezin. Zij dienden dan ook een eigen beleid te krijgen dat anders was dan de aanpak van de mannelijke gevangene. ICRC schreef in het rapport dat vanwege de overbevolking in de Colombiaanse gevangenissen het voorkwam dat vrouwen hun leefruimte met mannen moesten delen wat risico's voor hun integriteit en veiligheid meebracht.⁸¹¹

Marteling en ander fysiek geweld in politiecellen, detentiecentra en gevangenissen

Volgens OHCHR verloren in 2020 33 personen het leven in een gevangenis of detentiecentrum waarbij gevangenis personeel of andere overheidsfunctionarissen betrokken waren. Op 21 maart 2020 stierven meer dan twintig gevangenen bij een gevangenisopstand in La Modelo gevangenis in Bogota. De bewakers van INPEC zouden excessief geweld hebben gebruikt bij het neerslaan van de opstand die was uitgebroken vanwege de gezondheids- en sanitaire omstandigheden die waren verergerd door de lockdown tijdens de coronapandemie en de opschorting van gevangenisbezoeken. Autopsierapporten zouden volgens HRW uitwijzen dat er gericht was geschoten op gevangenen met het doel om te doden. Een rechter legde in oktober 2021 voorlopige celstraffen op aan drie gevangenismedewerkers voor het aanbrengen van lichamelijk geweld en voor het martelen van gevangenen gedurende en na de opstand in La Modelo.⁸¹² Ook zou er in Colombiaanse gevangenissen sprake zijn van seksueel en fysiek geweld door zowel de bewakers als door andere gevangenen.⁸¹³ Tientallen gevangenen zouden bij onderlinge

⁸⁰⁸ *El Tiempo*, *Cárceles de mujeres: 431 guardias para vigilar a 8.869 detenidas*, 24 november 2019.

⁸⁰⁹ De *Corporación Humanas* is een feministisch studiecentrum.

⁸¹⁰ *El Espectador*, *La crisis en las cárceles de mujeres: ¿se viene otra ola de demandas contra el Estado?*, 1 maart 2021; *Corporación Humanas*, *Situación de las mujeres que sufren la prisión*, 20 februari 2021.

⁸¹¹ ICRC, *Mujeres y prisión en Colombia, Desafíos para la política criminal desde un enfoque de género*, pagina's 65 en 156, 2018.

⁸¹² Swissinfo, *Prisión preventiva para 3 funcionarios colombianos por torturas durante motín*, 23 oktober 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 4, 10 februari 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *Colombia: New Evidence Prisoners Were Intentionally Shot*, 24 november 2020.

⁸¹³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 6 en 8, 30 maart 2021.

gevechten zijn omgekomen in 2020.⁸¹⁴ Volgens een vertrouwelijke bron hadden medewerkers van INPEC de naam corrupt en slecht opgeleid te zijn.⁸¹⁵

3.12.9 *Burgers in militaire gevangenissen*

Volgens een vertrouwelijke bron kwam het in Colombia niet voor dat burgers voor militaire tribunalen moesten verschijnen. Evenmin was het volgens hem gebruikelijk dat burgers in militaire gevangenissen zaten.⁸¹⁶ In openbare bronnen is geen informatie gevonden betreffende de detentie van burgers in militaire gevangenissen.

3.12.10 *Straf/straffeloosheid voor daders/verdachten van handelingen als moord, marteling, ernstige mishandeling en verkrachting*

Verschillende open en vertrouwelijke bronnen geven aan dat de mate van straffeloosheid voor begane misdaden in Colombia hoog is.⁸¹⁷ De daadwerkelijke dader van misdaden als moord, marteling en verkrachting werd vaak niet opgepakt. In het geval van moorden op sociale leiders bleef de opdrachtgever, of intellectuele dader, nog vaker buiten schot, ook al was de daadwerkelijke moordenaar wel opgepakt.⁸¹⁸ Een vertrouwelijke bron voegde hieraan toe dat het regelmatig voorkwam dat de huurmoordenaar ook werd vermoord met het doel om zo de link met de opdrachtgever uit te wissen.⁸¹⁹ OHCHR verklaarde begin 2021 de inzet van het Colombiaanse Openbaar Ministerie te waarderen om de aanvallen op mensenrechtenactivisten te onderzoeken. De organisatie constateerde vooruitgang bij het onderzoek van 47% van de aanvallen die zich in 2020 hadden voorgedaan en bij het onderzoek van 64% van de gevallen die zich tussen 2016 en 2019 hadden voorgedaan. De VN-organisatie verwelkomde de 20 veroordelingen in 2020 van diegenen die mensenrechtenverdedigers vermoord hadden. 97 zaken wachtten eind 2020 nog op een uitspraak. Hierbij maakte OHCHR wel de kanttekening dat het een uitdaging bleef om de opdrachtgevers berecht te krijgen en om de criminele structuren die achter de moorden zaten te ontmantelen.⁸²⁰

Het Openbaar Ministerie schreef begin 2022 dat de VN tussen 2016 en 13 februari 2021 410 moorden op mensenrechtenverdedigers had geregistreerd. Het Openbaar Ministerie schreef in 2021 dat ze in 2021 62,35% vooruitgang geboekt bij de opheldering van zaken, vergeleken met de 52,82% van februari 2020.⁸²¹ Verschillende vertrouwelijke bron meldden dat de door het Openbaar Ministerie gebezigde term 'vooruitgang' niet zoveel betekende. Het Openbaar Ministerie zou volgens hen geen informatie verstrekken over de voortgang van de onderzoeken. Voorts was het onduidelijk op welke informatie de cijfers gebaseerd waren. Uiteindelijk werden er volgens de vertrouwelijke bronnen maar weinig mensen veroordeeld. Ook ICG maakte in oktober 2020 melding van het lage aantal veroordelingen.⁸²² Een vertrouwelijke bron was van mening dat door de straffeloosheid de illegale gewapende groeperingen hun gang bleven gaan voor wat betreft mensenrechtenschendingen.⁸²³ Veel onbestrafte misdaden zijn begaan in gebieden waar de Colombiaanse autoriteiten weinig tot geen presentie hebben.

⁸¹⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 8, 30 maart 2021.

⁸¹⁵ Vertrouwelijke bron, 23 december 2021.

⁸¹⁶ Vertrouwelijke bron, 2 december 2021.

⁸¹⁷ Door de amnestieregelingen na de demobilisatie van de AUC en de FARC bleven veel mensenrechtenschendingen onbestraft. Er leeft dienaangaande veel onvrede onder delen van de Colombiaanse bevolking: vertrouwelijke bron, 24 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸¹⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 1 december 2021; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁸¹⁹ Vertrouwelijke bron, 9 december 2021.

⁸²⁰ OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 5, 10 februari 2021.

⁸²¹ Fiscalía General de la Nación, *Informe de Gestión 2020-2021*, januari 2022.

⁸²² Vertrouwelijke bron, 29 november 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021; ICG, *Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace*, pagina 32, 6 oktober 2020; vertrouwelijke bron, 14 februari 2022.

⁸²³ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

Verder is het Openbaar Ministerie onderbezet en heeft de organisatie niet voldoende personeel en materieel om goed onderzoek te zoen (zie ook paragraaf 3.2 over rechtsgang).

Zoals reeds in paragraaf 3.4.1 is vermeld worden leden van de Colombiaanse veiligheidstroepen in verband gebracht met schendingen van de mensenrechten. In september 2020 had het Openbaar Ministerie meer dan 2.000 onderzoeken geopend naar de 'falsos positivos' die van 2002 tot 2008 hadden plaatsgehad. 1.600 soldaten waren voor deze onrechtmatige doden veroordeeld.⁸²⁴ Volgens HRW hadden de autoriteiten echter nagelaten hoge legerofficieren die bij de 'falsos positivos' betrokken waren, te vervolgen en in plaats daarvan hadden velen van hen promotie gemaakt.⁸²⁵ USDoS meldde dat het Openbaar Ministerie in augustus 2020 had aangegeven dat er naar veertien gepensioneerde en actieve generaals onderzoek liep in verband met hun vermeende betrokkenheid bij 'falsos positivos'. Op 25 juli 2020 bekende generaal b.d. William Henry Torres Escalante voor de JEP (zie sectie 1.2) zijn verantwoordelijkheid voor 'falsos positivos' en verontschuldigde zich bij de families van de slachtoffers.⁸²⁶ In september 2021 weigerde de JEP de generaal vervroegde invrijheidstelling wegens niet-naleving van de vereisten van het vertellen van de volledige waarheid betreffende zijn betrokkenheid bij de falsos positivos.⁸²⁷

Volgens verschillende bronnen blijven tegenwoordig veel schendingen van mensenrechten door overheidsfunctionarissen onbestraft en zijn er geen institutionele hervormingen ingesteld, alhoewel er wel degelijk soldaten, commandanten en andere leden van het Colombiaanse veiligheidsapparaat ontslagen en berecht zijn vanwege vermeende misstanden als moord (op sociale leiders), verkrachting, marteling en corruptie.⁸²⁸ In mei 2019 creëerde president Duque een commissie die belast was met het herzien van het beleid van het leger om het in lijn te brengen met internationaal mensenrecht en humanitair recht. Eind 2020 was de commissie nog niet met een eindrapport gekomen, hetgeen bij de oprichting afgesproken was.⁸²⁹ USDoS schreef dat de regering vooruitgang boekte in het onderzoeken en aanklagen van vermeende misstanden door overheidsperoneel, maar dat straffeloosheid voor leden van het veiligheidsapparaat nog steeds bestond.⁸³⁰

Voor de dood in maart 2018 van een man die door het leger was aangezien voor een guerrillastrijder werden uiteindelijk een officier en zeven soldaten veroordeeld (zie ook paragraaf 3.4.1).⁸³¹ Twee agenten werden voor twintig jaar uit het politiekorps verbannen voor de dood van Javier Ordoñez die de coronamaatregelen geschonden zou hebben.⁸³² Veiligheidstroepen die betrokken waren bij vermeende marteling werden over het algemeen door civiele rechtbanken in plaats van militaire rechtbanken berecht, aldus USDoS.⁸³³ Het Openbaar Ministerie meldde in 2020 dat 18 leden van het leger en de politie veroordeeld waren voor marteling. De daden

⁸²⁴ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina's 178-179, 13 januari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 3, 30 maart 2021.

⁸²⁵ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

⁸²⁶ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 3, 30 maart 2021.

⁸²⁷ El País, *JEP negó libertad anticipada al general (r) Henry Torres, vinculado a 'falsos positivos'*, 10 september 2021.

⁸²⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina 27, 10 februari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 1, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁸²⁹ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021.

⁸³⁰ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 6, 30 maart 2021.

⁸³¹ HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina 43, 22 januari 2020.

⁸³² USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 2, 30 maart 2021.

⁸³³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 5, 30 maart 2021.

zouden de jaren daarvoor gepleegd zijn.⁸³⁴ Het Hooggerechtshof van Pereira bevestigde in september 2021 in tweede aanleg de veroordeling tot 16 jaar van zes militairen wegens verkrachting van een 12-jarig meisje van de inheemse gemeenschap Embera die in juni 2020 had plaatsgevonden.⁸³⁵ In september 2020 waren er onderzoeken gestart naar de doden en gewonden die waren gevallen tijdens de rellen op 21 maart 2020 in de *La Modelo* gevangenis. Een rechter legde in oktober 2021 voorlopige celstraffen op aan drie gevangenismedewerkers voor het aanbrengen van lichamelijk geweld en voor het martelen van gevangenen gedurende en na de opstand in La Modelo (zie paragraaf 3.12.8).⁸³⁶

Het Openbaar Ministerie had volgens HRW geen noemenswaardige vooruitgang geboekt bij het onderzoek naar en de vervolging van moorden op mensenrechtenverdedigers. In maart 2020 waren de zaken, zeventien sinds 2017, waarbij militairen verdacht werden van de moord op mensenrechtenverdedigers nog steeds in vooronderzoek; niemand was in staat van beschuldiging gesteld.⁸³⁷ De Colombiaanse autoriteiten onderzochten klachten van gevangenen inzake een slechte behandeling en inhumane omstandigheden. Bewakers zouden gevangenen onder andere afpersen. Sommige gevangenen verklaarden volgens USDoS dat de onderzoeken traag zouden verlopen.⁸³⁸ CINEP stelde naar aanleiding van de vermeende mishandeling door de politie van demonstranten tijdens de *paro nacional* dat het recht op waarheid en gerechtigheid nog steeds gebagatelliseerd werd door de inefficiënte van de instellingen die belast zijn met het waarborgen van de rechten van deze families op toegang tot waarheid, gerechtigheid en genoegdoening.⁸³⁹ Senator Iván Cepeda en zes mensenrechtenorganisaties zonden eind september 2021 een communiqué aan het Internationaal Strafhof waarin ze de straffeloosheid betreffende mensenrechtenschendingen ten tijde van de *Paro Nacional* benadrukten. De opstellers van het communiqué stelden dat er een ongerechtvaardigde vertraging was bij het onderzoek naar de gewelddaden die tijdens de *Paro Nacional* hadden plaatsgevonden. In het communiqué werden Colombiaanse veiligheidstroepen beschuldigd van moord, marteling en seksueel geweld.⁸⁴⁰ Volgens vertrouwelijke bronnen is er door de politie intern onderzoek ingesteld om de vermeende misstanden ten tijde van de demonstraties te onderzoeken. Sommige politiefunctionarissen zouden reeds op non-actief zijn gesteld (paragraaf 3.2.4).⁸⁴¹

Gezien bovenstaande kan geen eenduidig beeld van straffeloosheid inzake vermeende mensenrechtenschendingen door leden van het Colombiaanse veiligheidsapparaat gegeven worden. Er werden overheidsfunctionarissen veroordeeld voor vermeende misstanden, maar er zijn ook aanklachten dat de overheid te weinig doet om overheidsfunctionarissen voor mensenrechtenschendingen veroordeeld te krijgen. Een vertrouwelijke bron stelde dat de regering vaak sprak over "rotte appels" in het systeem bij de veroordelingen

⁸³⁴ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 5, 30 maart 2021.

⁸³⁵ El Universal, *Confirman condena contra siete soldados por violación de niña embera*, 28 september 2021.

⁸³⁶ Swissinfo, *Prisión preventiva para 3 funcionarios colombianos por torturas durante motín*, 23 oktober 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 4, 10 februari 2021; HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 179, 13 januari 2021; Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021; HRW, *Colombia: New Evidence Prisoners Were Intentionally Shot*, 24 november 2020; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 7, 30 maart 2021.

⁸³⁷ HRW, *Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities*, pagina's 110-111, 10 februari 2021.

⁸³⁸ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 8, 30 maart 2021.

⁸³⁹ Noche Y Niebla N.º 63, *Banco de Datos de Violencia Política, Enero-junio de 2021*, pagina 84, 31 augustus 2021.

⁸⁴⁰ El Espectador, *Cepeda acude a la Corte Penal Internacional por "impunidad" de violencia del Paro*, 28 september 2021.

⁸⁴¹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

van overheidsfunctionarissen, maar dat de regering het systeem zelf niet wilde aanpakken.⁸⁴²

3.12.11 *Verdwijningen en ontvoeringen*

In het mensenrechtenrapport over het jaar 2020 schreef USDoS dat er voor dat jaar geen meldingen waren van verdwijningen door of namens overheidsinstanties.⁸⁴³ Tussen januari en juni van 2021 werden 2.297 personen als vermist opgegeven, van wie er 1.009 levend en 89 dood werden teruggevonden. De verblijfplaats van 1.716 was onbekend. Of er vermissingen bij deze aantallen zaten waarbij leden van overheidsinstanties tot de dadergroep behoorden, is niet bekend.⁸⁴⁴

Betreffende de vermeende verdwijningen van demonstranten tijdens de Paro Nacional stelde een vertrouwelijke bron dat de regering een website had gemaakt, waarop nagegaan kon worden of iemand was gearresteerd of op een andere manier met justitie in aanmerking was gekomen vanwege de demonstraties. Iedereen kon derhalve teruggevonden worden, aldus de bron.⁸⁴⁵ Het Openbaar Ministerie verklaarde tegen de krant *EL Espectador* dat op 26 oktober 2021 627 verzoeken tot activering van dringende opsporingsmechanismen inzake vermissingen tijdens de Paro Nacional waren behandeld, waarvan er nog 27 actief waren. Volgens het *Observatorio de Derechos Humanos de la Coordinación Colombia-Europa-Estados Unidos*⁸⁴⁶ zouden de lijken van 23 personen die tijdens de Paro Nacional waren verdwenen na enige dagen teruggevonden zijn. Dit cijfer was voorsnog niet bevestigd door het Openbaar Ministerie. Het Observatorio verklaarde in het najaar van 2021 dat de verblijfplaats van 312 personen die tijdens de Paro als vermist waren opgegeven, nog steeds niet met zekerheid bekend was. Het is niet duidelijk wie achter de vermissingen en moorden zitten, maar bronnen, zowel openbaar als vertrouwelijk, noemen de betrokkenheid van veiligheidstroepen. Ook illegale gewapende groeperingen zoals de Clan del Golfo zouden verantwoordelijk zijn voor verdwijningen en moorden tijdens de paro nacional.⁸⁴⁷ Na de demonstraties van 2021 zouden studentenleiders zijn verdwenen. Op 10 november werd een studentenleider uit Cali die betrokken was bij de paro nacional als vermist opgegeven. Ten tijde van het schrijven van dit ambtsbericht waren zijn verblijfplaats en mogelijke ontvoerder nog onbekend.⁸⁴⁸

3.12.12 *Buitengerechtelijke executies en moorden*

Voor wat betreft buitengerechtelijke executies en moorden door Colombiaanse veiligheidstroepen wordt verwezen naar paragraaf 3.4.1.

3.12.13 *Doodstraf*

Artikel 11 van de Colombiaanse grondwet stelt dat het recht op leven onschendbaar is en dat er geen doodstraf in Colombia zal zijn.⁸⁴⁹

⁸⁴² Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁸⁴³ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, 5 maart 2021.

⁸⁴⁴ El Tiempo, *No hay rastro de dos de cada tres desaparecidos en Colombia desde 1930*, 7 oktober 2021.

⁸⁴⁵ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁸⁴⁶ Een ngo die belast is met het ondersteunen van meer dan 20 organisaties die zich bezighouden met het toezicht op gedwongen verdwijningen in Colombia,

⁸⁴⁷ El Espectador, *¿Qué pasó con los desaparecidos del paro nacional?*, 19 januari 2022; El Tiempo, *'Aún hay personas sin localizar del paro nacional': Defensor*, 25 december 2021; Ceroseenta, *Aún faltan: los desaparecidos del paro nacional*, 2 november 2021; Minuto.Co, *Paro nacional: 27 personas todavía permanecen desaparecidas, pero podrían ser más*, 20 januari 2022; vertrouwelijke bron, 3 december 2021.

⁸⁴⁸ *Semana, Paro Nacional | CIDH le ordena al Estado determinar el paradero de líder estudiantil desaparecido en Cali*, 6 januari 2021.

⁸⁴⁹ Constitución Política Colombia, TÍTULO II DE LOS DERECHOS, LAS GARANTÍAS Y LOS DEBERES, artículo 11, 1991.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Ontheemden- en/of vluchtelingenstroom

Ontheemden

Het langdurige conflict in Colombia heeft voor meer dan acht miljoen ontheemden gezorgd sinds 1985.⁸⁵⁰ Ook na het vredesakkoord was er sprake van ontheemding. Volgens HRW moesten 75.000 Colombianen in 2019 hun leefgebied gedwongen verlaten, terwijl OHCHR schreef dat in dat jaar ongeveer 38.000 persoon betrokken waren bij 84 gebeurtenissen betreffende gedwongen verhuizingen. Volgens OHCHR had het geweld in 2020 94 massale verplaatsingen veroorzaakt, waarbij 25.366 mensen betrokken waren, waarvan 76% in de departementen Antioquia, Chocó en Nariño. Het aantal ontheemden ligt hoogstwaarschijnlijk hoger omdat veel personen zich niet bij de regering laten registreren als zodanig. Met name de Afro-Colombiaanse en inheemse gemeenschappen waren het slachtoffer van gedwongen verhuizingen.⁸⁵¹

De implementatie van de wet uit 2011 die was bedoeld om miljoenen hectaren terug te geven aan personen die tijdens het conflict het grondgebied hadden achtergelaten of van wie land was gestolen bleef volgens HRW traag verlopen. De organisatie merkte in haar jaarrapport over 2020 op onder andere de moeilijke gang van zaken voor ontheemden om hun land terug te krijgen nog steeds een van de belangrijke mensenrechtenissues was in Colombia.⁸⁵² In augustus 2020 hadden de rechtbanken slechts uitspraak gedaan over 11.300 van de meer dan 125.000 ingediende vorderingen. De coronapandemie en de daarmee samenhangende beperkingen belemmerden het werk van humanitaire organisaties die ontheemden in Colombia helpen.⁸⁵³ Het aantal ontheemden zou tijdens de coronapandemie onderbelicht zijn, omdat veel ontheemden zich niet laten registreren, veelal uit angst voor de lokaal opererende illegale gewapende groeperingen.⁸⁵⁴

Vluchtelingen

Colombia herbergt het grootste aantal Venezolanen dat Venezuela heeft verlaten vanwege de politieke en humanitaire situatie aldaar. In januari 2021 waren er meer dan 1,7 miljoen Venezolanen in Colombia. Van dit aantal hadden er 980.000 een legale status in Colombia en 760.000 verbleven op illegale basis in het land.⁸⁵⁵ In september 2021 was het totaal aan Venezolanen in Colombia gegroeid naar 1,8 miljoen.⁸⁵⁶ Volgens een vertrouwelijke bron is er een enorme onderregistratie voor wat betreft de Venezolanen in Colombia en overschrijdt het aantal de 2,5 miljoen personen.⁸⁵⁷ Vanwege de coronapandemie en de verslechterde omstandigheden in Colombia waren ongeveer 100.000 Venezolanen naar Venezuela teruggekeerd, hoewel de humanitaire situatie daar door de pandemie ook was verslechterd.⁸⁵⁸ Een

⁸⁵⁰ Colombia is hiermee het land met het grootste aantal intern ontheemden in de wereld. Na Colombia komt Syrië met 6,7 miljoen binnenlandse ontheemden en op de derde plaats de Democratische Republiek Congo met 5,2 miljoen slachtoffers: Infobae, *Colombia, el país con mayor número de desplazados internos en el mundo según Acnur*, 18 juni 2021.

⁸⁵¹ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 19, 30 maart 2021.

⁸⁵² HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 175, 13 januari 2021.

⁸⁵³ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 182, 13 januari 2021; OHCHR, *Situation of Human Rights in Colombia*, pagina 3, 10 februari 2021; USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina's 18-19, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁸⁵⁴ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁵⁵ HRW, *World Report 2021 Events of 2020*, pagina 182, 13 januari 2021.

⁸⁵⁶ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, september 2021.

⁸⁵⁷ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁸⁵⁸ GIFMM, *Colombia: Venezuelan Refugees and Migrants - June 2021*, 1 juni 2021.

vertrouwelijke bron merkte op dat er nog steeds veel Venezolanen richting Colombia trokken en dat er nog veel Venezolanen op het punt stonden hun land te verlaten, maar mede vanwege de pandemie de reis nog niet hadden aanvaard.⁸⁵⁹

Naast Venezolanen bevinden zich andere nationaliteiten in Colombia die hun land vanwege verschillende redenen hebben verlaten. *DW* schreef begin september 2021 dat er in dat jaar tot dan toe 60.000 personen op illegale wijze Colombia waren binnengekomen onder wie personen uit Haïti, Cuba, Senegal, Ghana, Angola en Nepal. Negentig procent van deze 60.000 personen zou via Ecuador het Colombiaanse departement Nariño zijn binnengekomen.⁸⁶⁰ Het merendeel van deze groep bestond uit Haïtianen. *CNN* maakte eind september 2021 melding van ongeveer 30.000 Haïtianen in Colombia, terwijl een vertrouwelijke bron het aantal illegale Haïtianen in Colombia op meer dan 100.000 personen schat van wie er 20.000 aan de grens met Panama verblijven.⁸⁶¹ Volgens een vertrouwelijke bron waren er ook Chinezen, Turken en Syriërs die op illegale wijze Colombia waren binnengekomen.⁸⁶²

Weinigen van bovengenoemde personen hadden het plan om in Colombia te blijven en waren voornemens om naar het noorden met als eindbestemming de VS door te reizen.⁸⁶³ Veel Colombianen⁸⁶⁴ die ooit vanwege het conflict in Colombia voor het vredesakkoord van 2016 naar Venezuela waren gevlucht zijn de afgelopen jaren weer naar Colombia teruggekeerd. Onder hen waren velen die met een Venezolaanse echtgenoot/echtgenote en kinderen terugkeerden.⁸⁶⁵ In 2019 en 2020 had Colombia ongeveer 17.000 asielaanvragen gekregen, waarvan 95% van Venezolanen afkomstig was.⁸⁶⁶ In juni 2021 had volgens het *Plataforma Regional de Coordinación Interagencial para Refugiados y Migrantes de Venezuela* (R4V: Regionaal platform voor de coördinatie tussen agentschappen voor vluchtelingen en migranten uit Venezuela)⁸⁶⁷ een totaal van ongeveer 30.000 Venezolanen asielaanvraag in Colombia, van wie 800 een vluchtelingenstatus hadden gekregen.⁸⁶⁸

4.2 Opvangmogelijkheden voor binnenlandse ontheemden

Een vertrouwelijke bron stelde dat de eerstverantwoordelijke entiteit voor de opvang van ontheemden de lokale autoriteit was.⁸⁶⁹ Er zijn geen speciale kampen voor ontheemden in Colombia, maar er zijn tijdelijke opvangthuizen voor noodopvang van bijvoorbeeld UNHCR en de *Norwegian Refugee Council*.⁸⁷⁰ Veel ontheemden integreren met de lokale bevolking, keren na verloop van tijd weer naar huis of vinden onderdak bij familie.⁸⁷¹ Volgens het *Internal Displacement Monitoring Centre* (IDMC) is 89% van de ontheemden van rurale naar stedelijke gebieden verplaatst.

⁸⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 14 januari 2022.

⁸⁶⁰ *DW*, *Colombia reporta ingreso irregular de 27.000 migrantes en un mes*, 11 september 2021.

⁸⁶¹ *CNN*, *Hasta 30.000 haitianos están en Colombia y buscan viajar hacia el norte*, 21 september 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁸⁶² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁶³ Vertrouwelijke bron, 29 november en 8 december 2021.

⁸⁶⁴ Schattingen lopen uiteen van 400.000 tot 800.000.

⁸⁶⁵ *USDoS*, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 20, 30 maart 2021; UNHCR, *FACTSHEET HIGH FREQUENCY SURVEY RONDA 1 COLOMBIA*, pagina 3, 1 februari 2021.

⁸⁶⁶ *USDoS*, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 21, 30 maart 2021.

⁸⁶⁷ IOM en UNHCR zitten dit platform gezamenlijk voor.

⁸⁶⁸ *AI*, *Report 2020/21*, 7 april 2021; R4V, *SOLICITUDES PENDIENTES DE LA CONDICIÓN DE REFUGIADO POR PAÍS, 30 juni 2021*; R4V, *REFUGIADOS VENEZOLANOS RECONOCIDOS*, 30 juni 2021.

⁸⁶⁹ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021.

⁸⁷⁰ Vertrouwelijke bron, 6 december 2021; Norwegian Refugee Council, *Factsheet: NRC's operations in Colombia*, mei 2019.

⁸⁷¹ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

In Colombiaanse steden zijn informele nederzettingen het laatste toevluchtsoord voor veel IDP's. Een kwart van de bebouwde kom van Colombiaanse steden zou bestaan uit informele nederzettingen, waar ongeveer vijf miljoen personen woonachtig waren. IDP's en Venezolanen woonden in dergelijke nederzettingen samen met de lokale bevolking. De personen uit een van deze nederzettingen *Altos de Florida* die door IDMC waren geïnterviewd zeiden dat drinkwater hun grootste zorg was. De nederzetting ligt in de buurt van de hoofdstad Bogota, maar heeft geen stromend water of afvoersysteem. Verder had 89% van de geïnterviewden geen toegang tot onderwijs, had 86% geen werk in de formele sector en ontving 34% sociale steun.⁸⁷² Een vertrouwelijke bron noemde de humanitaire situatie van de 2000 inheemse ontheemden die in het *Parque Nacional* in het centrum van Bogota bivakkeerden schrijnend. Ze woonden in van plastic opgetrokken onderkomens en hadden geen voorzieningen als stromend water of elektriciteit (zie ook paragraaf 1.9).⁸⁷³

4.3 Wettelijke bepalingen met betrekking tot vreemdelingen in Colombia

In het Algemeen Ambtsbericht Venezuela van juni 2020 werd geschreven over de *Pemiso Especial de Permanencia* (PEP: speciale toestemming tot verblijf) waarmee Venezolanen in Colombia recht hadden op werk, onderwijs en gezondheidszorg. Er waren verschillende soorten PEP's voor Venezolanen die op legale wijze naar Colombia waren gekomen en voor diegenen die op illegale wijze naar Colombia waren gekomen. Begin 2020 hadden ongeveer 600.000 in Colombia verblijvende Venezolanen een PEP en de verwachting was dat er dat jaar ongeveer 100.000 bij zouden komen. Ondanks de verschillende PEP's had meer dan de helft van de Venezolanen in 2020 geen documentatie. Velen van hen hadden derhalve moeite om toegang te krijgen tot essentiële voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs en werk. Venezolanen die asiel hadden aangevraagd in Colombia, zo'n 30.000 tot februari 2020, kregen een *salvoconducto* (vrijgeleide) van de Colombiaanse autoriteiten. Hiermee mochten ze zich in Colombia verplaatsen en hadden ze recht op gezondheidszorg en educatie, maar gedurende de asielpcedure die twee jaar kon duren, mochten ze niet werken (zie onder). Derhalve kozen de meeste Venezolanen voor een PEP en vroegen ze geen asiel aan.⁸⁷⁴

Sinds de publicatie van het ambtsbericht over Venezuela heeft de Colombiaanse regering het verbod voor Venezolaanse asielzoekers om te mogen werken opgeheven.⁸⁷⁵ Verder kondigde president Duque op 8 februari 2021 aan dat Venezolaanse migranten en vluchtelingen recht hadden op een *Estatus Temporal de Protección* (ETP: Tijdelijke Status van Bescherming) die tien jaar geldig was. Gedurende twee jaar konden Venezolanen die op illegale wijze in Colombia verblijven hun verblijf legaliseren waardoor ze toegang zouden krijgen tot essentiële diensten, waaronder het recht op een coronavaccinatie.⁸⁷⁶ Een vertrouwelijke bron verklaarde begin 2022 dat ondanks deze maatregelen nog veel Venezolanen hun verblijf in Colombia niet gelegaliseerd hadden.⁸⁷⁷ Volgens UNHCR zat in september 2021 64% van alle 1,8 miljoen Venezolanen in het proces om een ETP te verkrijgen.⁸⁷⁸

⁸⁷² IDMC, *UnSettlement: Urban displacement in the 21st century*, pagina 6, november 2020.

⁸⁷³ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁷⁴ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Venezuela juni 2020*, pagina's 104-106, 11 juni 2020.

⁸⁷⁵ USDoS, *Colombia 2020 Human Rights Report*, pagina 21, 30 maart 2021.

⁸⁷⁶ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, maart 2021.

⁸⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 14 januari 2022.

⁸⁷⁸ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, september 2021.

Op de website van UNHCR staat dat asielzoekers met een *salvoconducto* die door de Colombiaanse migratie is afgegeven op legale wijze in Colombia verblijven. Gedurende de asielprocedure hebben de houders van de *salvoconducto* toegang op gezondheidszorg en onderwijs. Zolang de procedure nog loopt, is het de asielzoeker niet toegestaan om te werken, staat op de website van UNHCR. Volgens een vertrouwelijke bron gaat dit niet meer op. Voor zowel Venezolanen als andere nationaliteiten die in de asielprocedure zitten, was volgens de bron de restrictie om te mogen werken eind 2019 opgeheven. Hij liet dienaangaande documenten zien waaruit dit bleek.⁸⁷⁹ Het verlaten van Colombiaans grondgebied tijdens de asielprocedure wordt volgens UNHCR opgevat als het intrekken van het verzoek.⁸⁸⁰ Verder schrijft de VN-organisatie dat vluchtelingen dezelfde rechten hebben als andere legaal ingezeten vreemdelingen, waaronder toegang tot betaald werk, werk als zelfstandige en diensten als onderwijs en sociale zekerheid. Zij dienen ook het recht te hebben op vrijwaring van discriminatie, vrijheid van vereniging en bewegingsvrijheid.⁸⁸¹ Een vertrouwelijke bron merkte op dat de asielprocedure in Colombia tot drie jaren kon duren.⁸⁸²

4.4 **Verskil behandeling tussen verschillende nationaliteiten**

Er wordt volgens een vertrouwelijke bron geen onderscheid gemaakt tussen nationaliteiten betreffende asielaanvragen. Hierbij moet wel gezegd worden dat er extra regelingen zijn voor Venezolanen zoals de PEP's en ETP's. Een Venezolaan die in 2021 asiel wilde aanvragen, kreeg van de Colombiaanse autoriteiten te horen dat hij beter voor een ETP kon gaan, omdat dit een speciaal instrument voor Venezolanen was. Dit was volgens een vertrouwelijke bron een enkel voorbeeld; hij wist niet of dit ook in de regel gebeurde.⁸⁸³

Venezuela kent een vrij grote Arabische gemeenschap. Onder de Venezolanen die naar Colombia trekken, zitten veel personen van wie de voorouders uit het Midden-Oosten kwamen, waaronder Syriërs en Libanezen.⁸⁸⁴ Deze personen hebben geen speciale behandeling of status, aldus een vertrouwelijke bron.⁸⁸⁵ Venezuela heeft ook veel Syriërs opgenomen die vanwege de oorlog in hun vaderland zijn gevlucht en later naar Colombia zijn doorgereisd. Een vertrouwelijke bron meldde geen specifieke informatie over de situatie van deze personen te hebben.⁸⁸⁶

Positie van Gülenisten in Colombia

Er is geen informatie gevonden waaruit blijkt dat Gülenisten⁸⁸⁷ een speciale positie in Colombia hebben en dat er een informeel akkoord zou bestaan tussen Colombia en Turkije om Turken geen asiel te verlenen in Colombia. Een vertrouwelijke bron

⁸⁷⁹ Vertrouwelijke bron, 17 januari 2021.

⁸⁸⁰ UNHCR, *Derechos de solicitantes de asilo*: <https://help.unhcr.org/colombia/derechos-y-obligaciones/solicitantes-de-asilo/> (geraadpleegd op 17 januari 2022).

⁸⁸¹ UNHCR, *Derechos de refugiados*: <https://help.unhcr.org/colombia/derechos-y-obligaciones/refugiados/> (geraadpleegd op 17 januari 2022).

⁸⁸² Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁸³ Vertrouwelijke bron, 17 januari 2021.

⁸⁸⁴ In november 2021 noemde de Colombiaanse minister van Defensie de Libanese Hezbollah als een 'vijand' van Colombia. De groepering zou met toestemming van de Venezolaanse president Maduro vanuit Venezuela op Colombiaans grondgebied opereren. Leden van de groepering zouden onder andere inlichtingenactiviteiten uitvoeren en geld dat met drugshandel verkregen was witwassen: *El Colombiano*, *Israel ayudará a Colombia en lucha contra amenaza terrorista de Hezbolá*, 9 november 2021.

⁸⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁸⁶ Vertrouwelijke bron, 7 december 2021.

⁸⁸⁷ Dit zijn aanhangers van Fethullah Gülen. Gülen is een islamitische prediker die in de VS verblijft. De Turkse autoriteiten houden hem verantwoordelijk voor de mislukte poging tot staatsgreep op 15 juli 2016, waarbij minstens 241 doden vielen.

zei van de aanwezigheid van enkele Turkse asielzoekers, onder wie Gülenisten, in Colombia te weten. Deze zouden nog in de asielprocedure zitten en de bron kon niet vertellen hoe dit zou aflopen vanwege de duur van de procedure.⁸⁸⁸

4.5 Daadwerkelijke situatie op gebied van werk, onderwijs en gezondheidszorg

Zoals reeds eerder in deze paragraaf vermeld zijn er nog veel Venezolanen die hun verblijfsstatus in Colombia niet geformaliseerd hebben en in de informele sector werken, net zoals veel Colombianen (zie paragraaf 1.9). Een vertrouwelijke bron merkt op dat op de nieuwe *salvoconducto*'s niet meer expliciet staat vermeld dat de houder ervan niet mag werken in Colombia, maar dat het document in theorie weinig bijdraagt bij de mogelijkheid om een arbeidscontract te kunnen krijgen. Ook Venezolanen met een *salvoconducto* werken in de informele sector die tijdens de coronapandemie veel te verduren heeft gehad.⁸⁸⁹

In het Algemeen Ambtsbericht Venezuela werd geschreven over de problemen die Venezolanen in Colombia hadden aangaande toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg en de slechte omstandigheden waaronder veel Venezolanen leefden.⁸⁹⁰ Tijdens de coronapandemie is deze situatie verslechterd waardoor Venezolanen, ondanks de eveneens slechte omstandigheden in hun eigen land, ervoor kozen om terug te keren (zie paragraaf 4.1). Er zou volgens een vertrouwelijke bron een duidelijke stijging van xenofobie tegen Venezolanen te bespeuren zijn de afgelopen jaren.⁸⁹¹ HRW schreef dat verschillende Venezolanen hadden verklaard verbaal en fysiek aangevallen te zijn door leden van de Colombiaanse politie en dat bronnen van HRW gezegd zouden hebben dat de politie geen bescherming had geboden toen lokale bewoners in Arauca Venezolanen hadden aangevallen.⁸⁹²

Voordat president Duque begin 2021 de ETP had aangekondigd die Venezolanen ook het recht op een coronavaccinatie zou geven, had hij in december 2020 nog verkondigd dat illegaal in Colombia verblijvende Venezolanen geen coronavaccinatie zouden krijgen.⁸⁹³ UNHCR schreef dat Colombia in Latijns-Amerika het derde land was dat het ergst getroffen was door corona. De pandemie had enorm effect op het Colombiaanse welzijns- en gezondheidssysteem, waarbij Venezolaanse vluchtelingen en migranten uitzonderlijk kwetsbaar waren.⁸⁹⁴ UNHCR schreef in september 2021 dat slechts 2% van de gehele Venezolaanse populatie in Colombia volledig gevaccineerd was.⁸⁹⁵

4.6 UNHCR in Colombia

UNHCR staat samen met IOM aan het hoofd van de *Inter-Agency Mixed Migration Flows Group* (GIFFM), die 73 leden telt, waaronder VN-agentschappen, internationale en lokale NGO's en leden van het Internationale Rode Kruisbeweging. Het hoofddoel van de GIFFM is het coördineren van de hulp aan vluchtelingen, migranten, Colombiaanse repatrianten en de gastbevolking. Dit gebeurt in

⁸⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁸⁹ Vertrouwelijke bron, 17 januari 2021; vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁹⁰ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Venezuela juni 2020*, pagina's 106, 11 juni 2020.

⁸⁹¹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021.

⁸⁹² HRW, *The Guerrillas are the Police*, pagina's 3 en 43, 22 januari 2020; AI, *Report 2020/21*, 7 april 2021.

⁸⁹³ Freedom House, *Freedom in the World 2021 Country Report*, 3 maart 2021.

⁸⁹⁴ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, maart 2021.

⁸⁹⁵ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, september 2021.

aanvulling op de activiteiten van en in samenwerking met de Colombiaanse regering.⁸⁹⁶

⁸⁹⁶ UNHCR, *COLOMBIA OPERATIONAL UPDATE*, maart 2021.

5 Terugkeer

5.1 Problemen door autoriteiten bij (gedwongen) terugkeer naar Colombia

Wet 1565 uit 2012, of de Wet van Terugkeer (*Ley 1565 de 2012/Ley de Retorno*), heeft tot doel uitgebreide steun te verlenen aan Colombianen die vrijwillig naar het land wensen terug te keren. Om voor de steun in aanmerking te komen moet de Colombiaan die lange tijd buiten het land heeft gewoond, zich laten registreren in het *Registro Único de Retornados* (RUR: unieke register van terugkeerders). Verder is de Colombiaanse staat bezig met de implementatie van het *Sistema Nacional de Atención Humanitaria al Retorno* (Nationaal systeem voor humanitaire bijstand aan Terugkeerders). Dit systeem omvat onder andere humanitaire bijstand aan kwetsbare bevolkingsgroepen, alsmede een component om terugkeerders zo snel mogelijk weer in de maatschappij op te nemen.⁸⁹⁷

Colombianen die vanwege het conflict in Colombia naar het buitenland zijn vertrokken en wensen terug te keren kunnen zich tot de *Unidad de Víctimas* (De Eenheid voor Slachtoffers) wenden. Om een aanvraag voor terugkeer naar Colombia te kunnen indienen, moet de persoon in het centrale register van slachtoffers zijn opgenomen.⁸⁹⁸ Hoewel verschillende bronnen aangeven dat de voorwaarden voor een waardige terugkeer niet door de Colombiaanse overheid gegarandeerd worden, zijn er geen gevallen bekend waarbij Colombianen die (gedwongen) terugkeerden naar Colombia bij terugkeer problemen van de Colombiaanse autoriteiten ondervonden.⁸⁹⁹

⁸⁹⁷ Cancillería, *Lo que usted debería saber sobre la Ley Retorno: la Ley de los colombianos que regresan del exterior*: <https://www.colombianosune.com/noticia/lo-que-usted-deberia-saber-sobre-la-ley-retorno-la-ley-de-los-colombianos-que-regresan-del-exterior> (geraadpleegd op 25 januari 2022).

⁸⁹⁸ Unidad de Víctimas: <https://www.unidadvictimas.gov.co/es/como-se-realiza-la-solicitud-de-retornoregreso-colombia/46020> (geraadpleegd op 25 januari 2022).

⁸⁹⁹ Vertrouwelijke bron, 30 november 2021; vertrouwelijke bron, 7 december 2021; Periódico Unal, *Colombianos retornados: el reto de volver a casa*, 26 januari 2021.

6 Bijlages

6.1 Geraadpleegde bronnen

Rapporten en wetenschappelijke studies

AI:

- **Report 2020/21**, 7 april 2021.

Bertelsmann Stiftung:

- **BTI 2020 Country Report – Colombia**, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2020.

Cancillería:

- **ABC del Acuerdo Final, ACUERDO FINAL para la TERMINACIÓN DEL CONFLICTO y la construcción de una PAZ estable y duradera**, 2016.

Castañó Barrera, Óscar Mauricio:

- **Conflicto sin final, espejismo de la paz. Diálogos exploratorios en el Gobierno de Álvaro Uribe con el ELN (2005-2007)**, Estudios Políticos, 40, Instituto de Estudios Políticos, Universidad de Antioquia, 2012.

DANE:

- **CARACTERIZACIÓN, censo HABITANTES DE LA CALLE 2021**, december 2021.

Defensoría del Pueblo:

- **Trans-formando Derechos. Derechos de las personas transgénero en Colombia**, 2018.

Nussio, Enzo:

- **Learning from Shortcomings: The Demobilisation of Paramilitaries in Colombia**, Journal of Peacebuilding & Development, Vol. 6, No. 2, november 2011.

ICG:

- **Leaders under Fire: Defending Colombia's Front Line of Peace**, 7 oktober 2020.

IDMC

- **UnSettlement: Urban displacement in the 21st century**, november 2020.

Indepaz:

- **INFORME SOBRE PRESENCIA DE GRUPOS ARMADOS EN COLOMBIA**, Actualización 2018-2 y 2019, augustus 2020.
- **Los focos del conflicto en Colombia, Informe sobre presencia de grupos armados**, september 2021.

Fundación Ideas para la Paz:

- ***Crimen organizado y saboteadores armados en tiempos de transición***, juli 2017.

Fiscalía de la Nación:

- ***Rendición de Cuentas 2017-2018***, november 2018.

Forero Rodriguez, Henry Alexander, Cediell Mahecha, Rodolfo:

- ***La autonomía indígena frente a la misión constitucional de las fuerzas militares***, 2014.

Freedom House:

- ***Freedom in the World 2021 Country Report***, 3 maart 2021.

Gallup:

- ***Global Law and Order***, 2021.

Heredia-Bolaños, D. M., & Grisales-Romero, H.:

- ***Calidad de vida relacionada con la salud de niños y adolescentes que viven en un hogar temporal***, Colombia. Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud, 17(2), 2019.

HRW:

- ***The Guerrillas are the Police***, 22 januari 2020;
- ***World Report 2021 Events of 2020***, 13 januari 2021;
- ***Left Undefended Killings of Rights Defenders in Colombia's Remote Communities***, 10 februari 2021.

Noche Y Niebla:

- ***Banco de Datos de Violencia Política, Enero-junio de 2021***, N.º 63, 31 augustus 2021.

OCHA:

- ***Colombia Panorama de las Necesidades Humanitarias 2021***, 30, april 2021.

OHCHR:

- ***Situation of Human Rights in Colombia***, 10 februari 2021;
- ***Situation of human rights in Colombia, UNOFFICIAL ENGLISH VERSION OF REPORT A/HRC/49/19***, 8 maart 2022.

OutRight Action International:

- ***CARTOGRAFÍA de derechos trans EN COLOMBIA***, 23 november 2016.

Presidencia:

- ***Observatorio del Programa Presidencial de Derechos Humanos y DIH No. 6***, september 2005.

Somos Defensores:

- ***STOP WARS – Paren la guerra contra los defensores(as) EPISODIO II Inteligencia en Colombia: El Lado Oscuro de la Fuerza***, 2017.

The Lancet:

- **Global minimum estimates of children affected by COVID-19-associated orphanhood and deaths of caregivers: a modelling study**, 20 juli 2021.

UNHCR

- **FACTSHEET HIGH FREQUENCY SURVEY RONDA 1 COLOMBIA**, 1 februari 2021.

USDoS:

- **Colombia 2020 Human Rights Report**, 30 maart 2021.

(Nieuws)bronnen

Anadolu Agency	ICBF
AI	IDMC
ACLED	InfoPa'lante
Afrodes	HRW
Alai	Kienyke.com
Alcaldía de Bogota	Las2Orillas
Ámbito Jurídico	La República
Asuntos Legales	L&E Global
Avianca	Migración Colombia
Banco de la República	Ministerio de Defensa
BBC	Ministerio de Justicia
Bertelsmann Stiftung	Ministerio del Interior
BluRadio	Misión de la ONU en Colombia
Cámara de Representantes	MisTramitesyRequesitos
Canal Institucional TV	Netblocks
Cancillería	NIMD
Caracol Radio	Noche Y Niebla
CEDAW	Norwegian Refugee Council
CINEP	Noticias ONU
CNN	NRC
Colombia Reports	OCHA
Consejero Presidencial	OHCHR
Contagioradio	Outright Action International
Corporación Excelencia Justicia	Pares
CPJ	Periódico Unal
DANE	Portafolio
Defensoría del Pueblo	Presidencia
Departamento Administrativo de la Función Pública	Pulzo
De Standaard	Semana
De Volkskrant	Radio Nacional de Colombia
Diario Oficial	RCNRadio
Deutsche Welle	Registraduría Nacional del Estado Civil
El Colomiano	Reliefweb
El Espectador	Reuters
El Heraldo	RT
El Mundo	RTL Nieuws
El País	R4V
El Tiempo	Secretaría de Seguridad de Bogota
	Seguridad Superior

<p>El Universal EqualDex ICG ICRC Indepaz Informes Derechos Humanos InsightCrime Felipe Fernández, Blogs El Tiempo Fiscalía de la Nación FLIP France24 Fundación Ideas para la Paz Fundación Poder Joven Gallup GIFMM</p>	<p>Somos Defensores Swissinfo TeleSurTV The Guardian The World Bank Unidad de Víctimas UNHCR UNP USDoS Vrede.be WFP World Population Review Wradio</p>
---	--

Websites/YouTube/Twitter/Facebook/Zoom/Databases

acleddata.com
amnesty.nl/encyclopedie
avianca.com/co
Bogota.gov.co
camara.gov.co
cancilleria.gov.co
colombianosune.com
cej.org.co
cpj.org
defensoria.gov.co
derechoshumanos.gov.co
 Elizabeth Dickinson, @dickinsonbet (Twitter)
equaldex.com
icbf.gov.co
insightcrime.org
facebook.com/maranata.co
fiscalia.gov.co
flip.org.co
fundacionpoderjoven.org
infopalante.org
help.unhcr.org
leyes.co
 Miguel Cardoza Cardenas, @MiguelCardoza
mininterior.gov.co
minjusticia.gov.co
policia.gov.co
reclutamiento.mil.co
registraduria.gov.co
seguridadsuperior.com.co
theglobaleconomy.com/
unidadvictimas.gov.co
unp.gov.co
urnadecristal.gov.co
youtube.com

worldbank.org/
worldpopulationreview.com

Wetsartikelen

- LEY 27 DE 1977
- Constitución Política Colombia, 1991.
- DECRETO 1227 DE 2015
- LEY 1753 DE 2015
- EL CÓDIGO NACIONAL DE POLICÍA Y TI CONVIVENCIA, *Ley 1801*
- LEY 1861 DE 2017
- Ley 1909 de 2018

6.2 Afkortingenlijst

- ACLED = Armed Conflict Location and Event Data Project
- AI = Amnesty International
- AGC = Autodefensas Gaitanistas de Colombia (Colombiaanse Gaitanista Zelfverdedigingskrachten)
- AUC = Autodefensas Unidas de Colombia (Verenigde Colombiaanse Zelfverdedigingskrachten)
- BACRIM = Bandas Criminales (Criminele Bendes)
- CD = Centro Democrático (Democratisch Centrum)
- CPJ = Committee to Protect Journalists
- CRIC = Consejo Regional Indígena del Cauca (Regionale Inheemse Raad van Cauca)
- DANE = Departamento Administrativo Nacional de Estadística (Nationale Administratieve Dienst voor de Statistiek)
- DW = Deutsche Welle
- ELN = Ejército de Liberación Nacional (Nationaal Bevrijdingsleger)
- EPL = Ejército Popular de Liberación (Volksbevrijdingsleger)
- ETCR = Espacios Territoriales de Capacitación y Reincorporación (Territoriale Ruimten voor Opleiding en Re-integratie)
- FARC-EP = Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia–Ejército del Pueblo (Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia-Volksleger)
- FARC = Fuerzas Alternativas Revolucionarias del Común (Alternatieve Revolutionaire Krachten van de Gemeenschap)
- GAO = Grupo Armado Organizado (Gewapende Georganiseerde Groep)
- GAOR = Grupos Armados Organizados Residuales (Resterende Georganiseerde Gewapende Groepen)
- GDCO = Grupos de Delincuencia Común Organizada (Georganiseerde groepen van algemene misdaad)
- GDO = Grupo Delincuencial Organizado (Criminele Georganiseerde Groep)
- HRW = Human Rights Watch
- ICBF = Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (Colombiaans instituut van Gezinswelzijn)
- ICG = International Crisis Group
- ICRC = International Committee of the Red Cross
- IDMC = Internal Displacement Monitoring Centre
- IDP = Internally Displaced Person
- IGG = Illegale gewapende groepering
- INPEC = Instituto Nacional Penitenciario y Carcelario (Nationale Penitentiar en Gevangenis Instituut)
- JAC = Juntas de Acción Comunal (Gemeenschapsactiecomités)
- JEP = Jurisdicción Especial para la Paz (Speciale Rechtsmacht voor de Vrede)
- FIP = Fundación Ideas para la Paz (Stichting Ideeën voor de Vrede)
- FLIP = Fundación para la Libertad de Prensa (Stichting voor de Vrijheid van Pers)
- M-19 = Movimiento 19 de Abril (Beweging van 19 april)
- NIMD = Netherlands Institute for Multiparty Democracy
- OCHA = United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
- OHCHR = Office of UN High Commissioner for Human Rights
- PC = Partido Conservador (Conservatieve Partij)
- PDA = Polo Democrático Alternativo (Democratische Alternatieve Pool)
- PDET = Programas especiales de desarrollo con enfoque territorial (Speciale Ontwikkelingsprogramma's met Territoriale Aanpak)

- PL = Partido Liberal (Liberale Partij)
- PSUN = Partido Social de Unidad Nacional/Partido de la U (Sociale Partij van de Nationale Eenheid/ Partij van de U)
- RAE = Real Academia Española (Koninklijke Spaanse Academie)
- RRI = Reforma Rural Integral (Integrale Rurale Hervorming)
- UNP = Unidad Nacional de Protección
- USDoS = United States Department of State
- WFP = World Food Programme
- ZEII = Zonas Estratégicas de Intervención Integral (Strategische zones voor Integrale Interventie)

7

Kaart van Colombia

